

Антологија

СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Антологија

Милорад Панић - Суреп

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ АНТОЛОГИЈА

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање или брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригиналнo издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

Милорад Панић-Суреп

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ АНТОЛОГИЈА

Садржај

О НАШОЈ НАРОДНОЈ ПРИПОВЕЦИ И ОВОЈ АНТОЛОГИЈИ	2
ПРИПОВЕТКЕ	9
ТАМНИ ВИЛАЕТ	10
БАШ-ЧЕЛИК	11
АЖДАЈА И ЦАРЕВ СИН	27
У ЛАЖИ СУ КРАТКЕ НОГЕ	33
ДЈЕВОЈКА БРЖА ОД КОЊА	40
СТОЈША И МЛАДЕН	41
ЗЛА СВЕКРВА	48
ЦАРЕВ ЗЕТ И КРИЛАТА БАБА	51
ЗЛАТНА ЈАБУКА И ДЕВЕТ ПАУНИЦА	56
ГРБО И КРАЉ ЂАВОЛСКИ	66
У ЦАРА ТРОЈАНА КОЗЈЕ УШИ	80
СЕДАМ ВЛАШИЋА	82
ЗЛАТОРУНИ ОВАН	88
ТРИ ЧУДА	93
АЛА	94
МИЛОШ И ДИВОЊА	97
НЕМУШТИ ЈЕЗИК	101
ЂАВО И ЊЕГОВ ШЕГРТ	105
КРАВАРИЋ МАРКО	109

ВЕЗЕНА МАРАМА.....	119
ДВАНАЕСТ МРВА.....	126
КО МАЊЕ ИШТЕ ВИШЕ МУ СЕ ДАЈЕ	129
ПРАВА СЕ МУКА НЕ ДА САКРИТИ	133
ПЕПЕЉУГА.....	136
ТИВТИЗ И ЏОМЕТ	140
ОТКУД ЧОВЈЕКУ ОСАМДЕСЕТ ГОДИНА	144
ПРАВДА И КРИВДА	146
СРЕЋА И НЕСРЕЋА.....	148
УСУД	150
СВЕ, СВЕ, АЛИ ЗАНАТ!.....	157
ЈЕДНА ГОБЕЛА У КАО А ДРУГА ИЗ КАЛА	159
НЕ УЗАЈМЉУЈ ЗЛА, ЈЕР ЋЕ ТИ СЕ ВРАТИТИ	161
НОВАЦ ДУШОГУБАЦ.....	164
СВЕТИ САВА И ЋАВО.....	165
ДЈЕВОЈКА ЦАРА НАДМУДРИЛА	168
НЕМА ВЕЋЕГ ВРАГА НАД ВОЈНИКА.....	171
ХАМАЛ И ХАЏИЈА	178
ЦРВЕНА БРАДА	184
БЕКРИ-МУЈО.....	187
БОЉА ЈЕ ДОБРА ШТЕДЊА НО РЋАВО ТЕЧЕЊЕ	189
ДВА НОВЦА	190
ЗЛА ЖЕНА.....	194
ЋЕВОЈКА, УДОВИЦА И ПУШТЕНИЦА	197
МАЈКА.....	198
НИЈЕ ВЈЕРА ТВРДА У ЈАЧЕГА.....	200
ЛИСИЦА И КОКОШКЕ	201
КАКВЕ СУ ДЛАКЕ ОНАКВЕ СУ И ЋУДИ	202
ЗЕЦ И ЖАБА КОРЊАЧА	203
ЧОЕК И ЗМИЈА.....	204
ГРОЗНИЦА И ПАУК.....	205
МЕЋЕД, СВИЊА И ЛИСИЦА	206
ЈАРАЦ ЖИВОДЕРАЦ.....	208
ВУК И КОЗА	211
ЗЕЦ И ЛИСИЦА.....	212
НЕВЈЕРА СТРАДА.....	213
КАКО ЈЕ ПОСТАЛА КРТИЦА	216
КАКО ЈЕ ПОСТАЛА КОРЊАЧА.....	217

НАЈЉЕПШЕ МЈЕСТО У ХЕРЦЕГОВИНИ	218
МУДРАЦ И СЕЉАК	219
ГРБИ ЈЕ АГА МЕМЕТ НО КИЈАМЕТ	220
ПАС И КРМАК	221
ЗВАЛИ МАГАРЦА НА СВАДБУ	222
ШИЉАЛИ ВУКА НА БАБУ	223
ЗА НУЖДУ СЕ ЛАЖЕ	224
ЛАЖ ЗА ОПКЛАДУ	227
ЋОСА И УГУРСУЗ	230
ПАМЕТАН КАДИЈА	235
БИСТРА БРАЋА	237
АКО ПРЕВАЛИ — НИШТА!	239
ПУСТИО БИХ ЈА ЊЕГА, АЛИ НЕЋЕ ОН МЕНЕ	240
ТУРЧИН, РАЈА И ЦИГАНИН	241
ПОМАЖЕМ ТИ СПРДАТИ	242
ЕРО И ТУРЧИН	243
ЕРО И КАДИЈА	245
ЗЛОГУК	246
НЕМОЈ, ХАЏИЈА, БОГА ТИ!	247
ЗАШТО ЋАВО ОПАНКЕ ДЕРЕ	248
ЗАБУНИО СЕ КАО ЦИГАНИН У ЛУКУ	249
БОНИК И БОЛЕСТ	250
УТОПИО СЕ ПОП ШТО НИЈЕ РУКУ ДАО	251
КУДРОВ И КУСОВ	252
ЋАВОЛУ СВИЈЕЋУ ПАЛИО	253
ВАРКА ПРЕД МАРКА	254
КЛИНЧОРБА	255
НИЈЕСАМ БАШ ИЗ САРАЈЕВА	256
ГЛАВОМ О КАМЕН ДА МУ СЕ ОСВЕТИ	257
ГРАДИЛИ ВОДЕНИЦУ, А ВОДЕ НИЈЕ	258
ПРИПРАВЉАЛИ РАЖАЊ ЗА ЗЕЦА	259
ДЈЕВОЈКА И КНЕЗ ЈОВО	261
И ВРИЈЕДИ!	262
КАД СЕ ХАРЧИ НЕК СЕ ХАРЧИ!	263
ЈАО, ЖЕНО, ИЗЈЕДЕ МЕ ВУК!	264
НЕШТО ШУШНУ	265
СЛОВО ИЖЕ АЛИ СИРЦА НИЖЕ	266
ЋАВОЛАК	267

СНАШИНА ПЕСМА	268
ХОЏА СЕ БОЈИ ЗА КРЧАГ	269
КАД ЋЕТЕ ДА ВАМ ПАНЕ КИША?	270
КРЕПАО КОТАО	272
А ШТА ТИ ЈЕ	274
СЕЉАК И МАГАРЕ	275
МЕДВЕД КАО ПУДАР	276
ЛАЖ И ПАРАЛАЖ	277
ЕРО С ОНОГА СВИЈЕТА	278
ДОБРО ЈЕ КАД-И-КАД И ЖЕНУ ПОСЛУШАТИ	280
ШЉИВЕ ЗА БУБРЕ	281
ПОМОЗ БОГ, ЗЛА ЖЕНО!	282
ТРИ ТЕПАВЕ	283
ДОСЈЕТЉИВ УДОВАЦ	284
ЦИГАНСКА ПОРОДИЦА	285
ЗАПАЛИО КУЋУ ДА ИЗГОРЕ МИШИ	286
КАКО ЦИГАНИН НАУЧИ КОЊА ГЛАДОВАТИ	287
ДОБРА ХВАЛА	288
ДВИЈЕ ЉЕНШТИНЕ	289
ГЛУВИ ВУК	290
СВИЈЕТУ СЕ НЕ МОЖЕ УГОДИТИ	291
БЕЛЕШКЕ О ИЗВОРИМА И ПРИПОВЕТКАМА	293
ИЗВОРИ	294
ПОДАЦИ О ПРИПОВЕТКАМА	296

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ АНТОЛОГИЈА

О НАШОЈ НАРОДНОЈ ПРИПОВЕЦИ И ОВОЈ АНТОЛОГИЈИ

Б

лесак народне поезије крајем XVIII и почетком XIX века био је тако

засенио очи тада владајућег у уметности правца, романтизма, да његови љубитељи поред јунака десетерца и бисер-грана лирских народних песама нису видели ничег вредног у стваралаштву маса на чему би се ваљало дуже и пажљивије задржати. Основа за такво схватање, и то тада заиста искрено осећање, деценијама је била припремана и на крају учвршћена најауторитативнијим мишљењима, у свету и код нас. Ако бисмо том схватању тражили археолошку дубину и настојали да издвојимо камене темељце, ваљало би нам поћи од енглеске збирке старих песама Томе Персија (издане 1765), преко Макферсонових мистификација шкотских балада, путописа из Далмације италијанског опата А. Фортиса (1774 г.), филозофије Француза Жан-Жак Русоа о чистоти човекове природе, теорије Немца Хербера »јединој правој поезији«, па све до нашег Вука Стеф. Карацића и његове борбе за народни језик. У том временском раздобљу, не мали а често и одлучујући допринос оцени и поштовању народне поезије уопште а српске посебно, дали су такви културни радници и уметници као што су: Клопшток, Гете, Ј. Грим, Валтер Скот, Бајрон, г-ђа де Стал, Ламартин, Шарл Нодје, Проспер Мериме, Пушкин, Мицкијевић. На овај начин био је формиран читав култ о највишој књижевној вредности, култ довољно страстан и искључив да би с потребном наклоношћу и мирним расуђивањем ценио вредности и других цветова са исте шаролике ливаде. Вукове српске народне песме дошле су у прави час и на право тло, као пролећна сетва на јесењу угару. Само неколико година од појаве његове *Песнарице* (издате 1814 г.), српски десетерац летео је Европом као својом баштином.

Овде се мора истаћи чињеница, да је на пријем народне песме у српским интелектуалним круговима одлучујућу улогу имао углед који је та песма постигла прво у свету, изван наших граница. Тек глас најзнаменитијих европских књижевника могао је пренути српске класике првих деценија XIX века из њихова заноса за античким писцима. Следећа, млађа генерација српских књижевника и интелектуалаца, од Бранка и Његоша, већ је била природно срасла са својом народном поезијом, али — ја бих рекао — не првенствено због естетских вредности које је народна песма у себи носила, већ због сокова које је могла дати једном распаљеном национализму и његовим борбеним захтевима.

Тако је српска народна поезија од саме своје појаве у књижевности па све до данас, читав век и по, имала атмосферу погодну за опстанак и довољан број добрих вртара за неговање рода.

С народном приповетком стоји сасвим друкчије. Она је делила судбину свог честог јунака пасторка и трећег брата, али и његову издржљивост у немилости и искушењима.

Тешкоће су отпочеле још од оца. Сам Вук Караџић у почетку свог рада на народном језику, на народну причу не обраћа никакву пажњу. Управо, млад и неискусан, године 1815 он у њој не види особите књижевне квалитете, па чак ни оне силне аргументе за своју тезу о језику које је иначе стао да тражи где год је мислио да их може наћи. Али је Вук имао свог Ментора. Свестрано образовани Словенац Копитар, посебно загрејан за словенске језике и фолклор, чим је прочитао прве праве српске народне песме у Вуковом издању, одмах се досетио да у таквом народу мора бити и вредних приповедака. Своју мисао преноси и на Вука, и саветује га да почне скупљати и народне приповетке, па да их штампа као прилог и допуну песмарици. Вук је мало збуњен. »Volkssagen — одговара он Копитару — ја управо и не знам шта је то; него ако су то оне приповијетке, које народ прости приповиједа, таквих у Срба има као и пјесана. Ја сам, колико их у глави имам, могао бих једну књижицу напечатити, као што је мала пјеснарица. Има их врло лијепих и удивителних, него су по већој части срамотне. Ја ћу их донети Вама (које у глави, које написаних) неколико за примјер; пак ако Вам се допадну, ласно ћемо их и више добити« (Вуково писмо из Карловаца од 8/20 априла 1815). Копитар му је објаснио шта од тога књижевног рада очекује: »Тиме ћете ваше *Пјеснарице* попунити, а ми, ваши наклоњени читаатељи, познаћемо најснажније словенско племе по његовим погледима на свет и на историју његова живота« (Љуба Стојановић: *Живот и рад Вука Стеф. Караџића*, стр. 101). А када је после тога дошао Вуку и позив Гримов да приступи томе раду, и упутство како га треба обављати, овај генијални и ко завичајна река бистри Подринац одмах је схватио шта се тражи и од какве му користи то може бити. »Благодарим Вам на оном позивању Гримовом — отписује он Копитару —: оно ми може бити од велике потребе и ползе: Сад већ савршено знам какових приповијетки народних Ви желите, и ја Вас увјеравам да их ми (Србљи) доста имамо« (Вуково писмо из Карловаца 16/28 јуна 1815).

Тако се за српску књижевност зачедила народна приповетка. Година 1821 означава њен рођендан. Те године, почев од 8 новембра, Вук је у Додацима за четири броја Давидовићевих *Новина Србских* у Виени, објавио дванаест народних приповедака, а у додацима за два броја 166 загонетки и одговора на њих. Како су ове новине веома ретке, а нарочито њихови додаци, то је у науци настала мала збрка око првих објављених народних приповедака. Обично се мисли, и пише, да је Вук прво штампао приповетке у Давидовићевим новинама, па онда их објавио у посебној књизи. У библиографији Вукових радова од Љубе Стојановића (*Живот и рад Вука Стеф. Караџића*, стр. 762 и 227) то се изричито и каже, а за тим су се повели и остали. Истина, међутим, нешто друкчије стоји. Свој први прилог народних приповедака Вук је објавио у 89-ом броју Давидовићевих новина и то тако што је тај додатак преломљен у облику књиге од осам страница на следећи начин — прва страница насловна, на којој стоји: »Народне српске приповијетке, написао В. С. У Бечу, 1821. (Додатак к числу 89 Новина Србски 1821.)«, на другој и трећој страници је предговор, а од четврте до осме је приповетка »Зла жена«. У следећем додатку, ка броју 90, у истом формату штампане су Приповетке: »Лаж за опкладу«, »Ђевојка, удовица и пуштеница« И »Еро и Кадија«; у додатку ка броју 91: »Еро с онога свијета«, »Све, све, али занат«, »Еро и Турчин« И »Слобо иже али сирца ниже«; у додатку ка броју 95: »Зашто у људи није табан раван«,

»Шта је најгоре на свијету? или Пијан Србин и гладан Турчин«, »Међед, свиња и лисица« и »Ђаволска сланина«; у додатку ка броју 98: »Народне српске загонетке«, а ка броју 100: крај загонетки и одгонетљаји на све објављене загонетке. Све тачно онако како је оформљено и у познатој првој Вуковој књизи народних приповедака. Управо, та прва Вукова књига народних приповедака и није ништа друго до сепарат из Давидовићевих новина са чијим је страница само уклоњено да је додатак *Новина Српских*. То уједно и објашњава зашто су тако ретки комплети Давидовићевих додатака из 1821: повезивани су као књига народних приповедака! Тако се међу веома ретким примерцима прве књиге Вукових народних приповедака могу наћи две брсте: са и без напомене чему су биле додатак. Примерци без напомене били су дати писцу, за његове потребе.

Радећи на народној приповеци Вук се био сукобио са проблемом сасвим друкчијим од онога што га је имао приликом прикупљања народних песама. Из тог судара произишао је и један сасвим нов метод бележења народних умотворина, метод којем би се имало много што-шта замерити. Али то опасно средство за неталенте, у Вуковој употреби постајало је стваралачко оружје. Наиме, Вук је врло брзо увидео да се народна прича не да бележити уз уста, онако како је приповедач прича, и како се то чинило приликом бележења песама. Прича се морала саслушати у целини, и више пута чути, па ју онда сам, у тишини, записати. И зато је Вук још у почетку овог рада говорио: „Слабо ће ми ко вјеровати и разумјети, како је приповјетке тешко писати! Ја сам се овђе, око ови ђекоји мали, толико мучио да би наши ђекоји списатељи могли готово читав роман написати“... А једном, упоређујући с радом на народним песмама: ... „у писању приповиједака већ треба мислити и ријечи намјештати (али опет не по своме укусу, него по својству српскога језика), да не би ни с једне стране било претјерано, него да би могао и учен читати и прост слушати.“ Скупљач Вук Карацић прве је приповетке забележио од Вука чобанина, тј. од самога себе, како је био упамтио да су се причале у Тршићу; затим, од других многобројних казивача и приповедача. И као што је радио са оним добијеним од Вука чобанина, чинио је то и са овим другим: размишљао и речи намештао, поправљао им стил и језик, прерађивао их, али опет не по своме укусу него по својству свог српског језика, како га је он осећао; а осећао га је, у то се не може сумњати, до најнижег треперења. И зато прва књига српских народних приповедака, она од 1821, и носи с пуним правом име свога аутора: „написао В. С.“

Од нејасне представе о вредности народних прича у почетку рада, преко добро примењених савета Копитаревих и Гримових током скупљања, Вук је веома брзо у потпуности сагледао сав значај овог књижевног рода народних умотворина. Он се за њ био одушевио и од њега много очекивао, стављајући га по вредности одмах поред Рјечника и песама. Али при том треба имати на уму оно што је Вука водило у целокупној његовој делатности; наиме, његову заветну мисао о нужности победе народног језика у писаној српској књижевности. У Вуковом стратешком плану за ту борбу, Српски рјечник је био лексичка ризница, народне песме и приповетке оруђа и застава живог књижевног стваралаштва. Такво његово схватање особито јасно дошло је до изражаја у позиву за претплату на проширену збирку приповедака (издану 1853): „Опростивши се рјечника, не дангубећи ни мало рад сам се трудити еда би јоште што од смрти уграбио и на свијет издао. И тако ево најприје нашијех народнијех приповиједака, за које мислим да ће у своме роду бити тако знатне као што су народне

пјесме у своме. Као што су пјесме углед језика наше народне поезије, тако ће ове приповијетке бити углед народног језика у прози. Као што сам пјесме штампао у различитијем нарјечијама, како сам коју гдје добио, тако ће бити наштампане у ове приповијетке: биће их из Бачке, из Сријема, из Србије, из Херцеговине, из Боке Которске и т. д.“ (Проглас штампан у Бечу о Сретенију 1852, и разашлићан уз Рјечник другог издања).

У колико су се Вукове наде полагане на народне приповетке оствариле? Одмах треба рећи да успех није био потпун и свестран, ни на унутрашњем српском ни на међународном пољу. У Европи интересовање за народне приповетке није било онолико колико за народне песме. Круг проучавалаца народне прозе био је далеко ужи, а сасвим је изостајала маса страсних пропагатора, какви су били романтичари за поезију. Народном прозом интересовали су се углавном фолклористи и мали број научних радника. Ове Вукове народне приповетке од 1853. биле су одмах и у целини преведене на немачки; превела их је Вукова кћи Мина и посветила Ј. Гриму, који је за то издање написао и изванредно леп предговор; издао их је Ђ. Рајмер, у Берлину 1854. Па ипак је широка популарност изостала. И разумљиво. Научни радници у мотивима српских народних приповедака овога избора нису нашли особиту оригиналност; многи су им мотиви већ били познати из средњовековне литературе и код других народа. Фолклор пак, у преводу, нужно је морао изгубити неке од својих најдрагоценијих елемената: разноврсност оригиналног говора и стилских обрта, ритам причања, представе садржане у подтексту и то оне које често условљавају разумевање суштине, а које је немогућно било изазвати пред страног читаоца једним дословним преводом. Укратко, књига је наишла на цењење одабраних али малобројних зналаца не налазећи масовног љубитеља.

Не добивши ореола у свету, српска народна приповетка није могла постати, у првом реду баш због тога, ни драгоценост у свом дому. Истина, тражена је и читана, али не и разглашавана. Интелигенција, она анти-вуковска, примала ју је намрштено; та приповетка је њој означавала св ојом формом посељачавање уметничке прозе, а својим садржајима светогрђе онога што су обожавали код М. Видаковића и његових европских узора. Оригиналност народног (и Вуковог) приповедања није била уопште схваћена; његови чудесно ритмични токови били су поређени са ломатањем „преко бундева“. Масовни пак читалац није имао могућности, па ни нагона, да народну приповетку писаном речју популарише и да се за њу залаже; он се задовољавао својом интимном љубављу према њој. А следећа генерација, Вукова, која је наставила и проширила рад свога учитеља кроз часописе и посебне збирке, није никако могла наћи начина како да измени ниски пиједестал на којем је овај дивни торзо почивао.

Поштовање према народној приповеци, за овај протекли век, постепено се увећавало и ширило, али се јавна оцена њене вредности није исправљала. Остала је скоро иста; само су се, у знаку извињења, множила објашњавања. За ово тврђење довољно ће бити да наведемо мишљење једног од највећих савремених ауторитета у питањима народне књижевности, поч. Јаше Продановића. „По својој књижевној вредности наше народне приповетке заостају иза народних песама“ — каже он на самом почетку свог есеја о прозној народној књижевности, штампаног као предговор његовој Антологији народних приповедака (Београд 1951, издање СКЗ). А такво мишљење заиста није само његово; оно је прилично опште. Налазимо га и код осталих

критичара и есејиста, по школским уџбеницима, и уопште код кодификатора нашег културног наслеђа.

До таквог суда дошло се, налазимо, због погрешно одабране полазне стопе. Због једнострано јединственог гледања на целу народну књижевност. А када се једним погледом обухвате све врсте народног стваралаштва песме, приповетке, пословице, загонетке — неизбежно се намеће повлачење паралеле, вагање и одмеравање судова. Колико је такав метод у основи погрешан, неће нам бити потребно да захтевамо, како бисмо видели његову неодрживост, да му се подвргну истовремено и остале врсте народног стваралаштва, резба и грађевинарство например; боље ће нам послужити његово испробавање на индивидуалној, уметничкој књижевности. Кома би пало на памет да пореди и важе песме Ђуре Јакшића и приповетке Лазе Лазаревића? Свако од тих дела има своју посебну вредност, упоредиву једино са неком другом у истом роду. Народне песме и народне приповетке не дају се мерити истим метром, нити се њихове особине могу поредити; оно што је очигледно добра особина у једној врсти, не мора бити то у другој.

Народна приповетка није за нас данас вредна првенствено због фолклорних елемената које носи у себи; па ни због археолошких остатака као сведочанстава за историју друштвеног развоја; чак ни као неисцрпна ризница лексичке грађе нашег језика. Све су то елементи које не треба ни потцењивати ни одбацити, али елементи који данас стоје у другом плану. На првом месту свакако се налази књижевна вредност њихова. Сиже који се обрађује, начин на који се он излаже, композиција дела, сугестивност причања, све оно што карактерише једну креацију. Приђемо ли с те стране нашој народној причи, наша љубав за њу највише ће на не мала изненађења. Ово, наше време, као ниједно раније, у стању је да успостави присан контакт са старим безименим приповедачем. Застанемо пред чињеницом како он решава простор и време у својој радњи. Читаве планине и царства, па и читаве деценије, народни приповедач зна да пређе у једној реченици, често уметнутој; и тај прелаз да буде природан и неосетан. Класичан принцип о јединству времена и простора код њега је елиминисан, а јединство радње доведено до крајње есенцијалности и збијености. Затим, народни приповедач по правилу не оријентише се на обраду личности, већ на оцртавање појединих општих људских особина. Зато његови јунаци немају личних имена, већ их потпуно замењују звања и склоности (отац, син, маћеха, пасторак, сиромаш, богаташ, правда, кривда, лажов, препредењак, праведник, грешник итд.). и, најзад, језик којим се све то, као оруђем, обрађује! Бујан а конкретан, сочан а нетражен, разнолик као цветање у природи и непролазан као стваралачка супстанца. Упоредимо ли то са савременим настојањима у нашој, и светској, уметничкој прози; са експериментима савлађивања времена и простора, сажимањем инстинката, а нарочито са настојањима да се из људске речи извуку сви звучни и емотивни ефекти, увидећемо тад колико нам је ова народна проза блиска и колико је наша. Има народна приповетка још једну особину која нам је посебно драга; то је њен најчешћи унутрашњи мотив, онај који је изазива, а тај је — како да се срећније и достојније проживи људски век! Он као јака црвена нит, или као ненаметљив али присутан и осетан призив, проткива цео опус народног приповедача. Такав стваралачки поступак и хуманост која га носи увек ће налазити пута ка људском срцу.

На овом месту ваља нам учинити једну ограду. Све народне приче, записане и прикупљене од Вука до данас, нису разуме се истог квалитета, нити се све могу назвати народним. Као и у сваком стваралаштву, квалитет је колебљив, а мистификације су му чест пратилац. Да се дође до добре приповетке био је потребан не само даровит приповедач, већ и ваљан записивач. Овај други аутор често је био чак и важнији. То нам најбоље потврђује пример В. С. Караџића. Све што је он записао и данас је, с малим изузетком, најквалитетније у овом роду, а без икаква изузетка то је најбоље обављени посао. После Вука, ова два аутора народне приповетке — казивач и скупљач — нису се увек најсрећније допуњавали. Метод који је Вук примењивао у скупљању народних приповедака, условљавао је и Вукове способности. А оне су се ретко налазиле код других. То и јест разлог што ће у свакој антологији народних приповедака удео из Караџићеве збирке увек бити претежан (у нашој износи пуну половину). Иза њега долази Врчевић, али не толико по својим способностима колико по квантитету прикупљеног материјала из кога се има шта одабрати. (Само у првим двома Врчевићевим књигама налази се око 700 народних приповедака, према 120—150 колико их је Караџић записао у разним приликама радећи на томе целог живота.) Зато, све што је горе речено о народним приповеткама треба применити на њене најчистије примере.

Састављајући ову Антологију држали смо се следећих начела:

1. Одабирали смо прилоге искључиво према њиховој књижевној вредности. Од материјала смо узимали у обзир само онај прикупљен у српској средини и забележен од Срба скупљача. Отуда и наслов овој Антологији, на који нас уосталом обавезују и најважнији извори за њу (в. наведене изворе на крају књиге).

2. Служили смо се, по правилу, првим издањима, односно оригиналним текстовима скупљача. При томе, приповетку смо уносили у целини, без икаквих измена и поправака, ако је задовољавала наш критеријум, или је одбацивали ако ма по чему није могла издржати то мерило. Ако је до неке оправдане, углавном техничке промене морало доћи, она је назначена у белешкама. Веће редакторске интервенције, сем оних које захтева данас уобичајени правопис и прелом слога, нисмо вршили, јер ова Антологија нема никакве школско-педагошке задаће која би то изискивала, а књижевно образованом читаоцу потребније је да добије што изворнији текст.

3. Одбацили смо сваку ранију, по нашем мишљењу чисто формалистичку поделу народних приповедака на фантастичне, реалне, хришћанске, шаљиве, подручачице, басне и т. сл. Као што је за уметнички прозни рад сасвим неважна категорија Теорије књижевности, тим пре она не може бити од значаја за народну приповетку стварану редовно у импровизацији, при чему је њен стваралац испредао и своју мисао и облик за њу.

4. Оно што смо настојали да одржимо као везивно ткиво у нашој Антологији, то је развојна нит мишљења и богаћења мотивима народног приповедача, разуме се онако како на тај процес ми гледамо. Читалац ће уочити да је у овој књизи далеко већи број приповедака са мотивима из свакодневног живота, него оних других. Фантастична фабула, по нашем мишљењу, припада дубљој прошлости, док пажња приповедачава још није била окренута првенствено стварима и збивањима око себе; уз

то, такви фантастични мотиви су најчешће општесветски, лутајући, преузимани, у основи неоригинални. Са буђењем свести о човековом значају у друштву и његовом животном позиву, рађала се и развијала и тематика овоземаљске стварности. Доследно томе, расла је и оригиналност народног уметника. За односе раје и бега, човека и попа, трудбеника и шпекуланта, и т. сл., није имало разлога позајмљивати фабулу са стране; она се налазила на дохвату руке. Такве приповетке носе све карактеристике одређене, наше средине, и историски јасног нам стања. Оне у својој целини и јесу наше, док су фантастичне то само делимично.

5. Од више приповедака са истим мотивом и сличном фабулом узимали смо само ону која нам се учинила најлепшом. И то је један од разлога што је ова Антологија по броју унесених прилога испала мања од многих пре ње. Надамо се да ће и то допринети њеном квалитету.

У Београду, 1. априла 1957.

М. ПАНИЋ-СУРЕП

ПРИПОВЕТКЕ

*»Да би могао
и учен читати
и прост слушати.«*

ТАМНИ ВИЛАЕТ

риповиједа се како је некакав цар, дошавши с војском на крај свијета,

пошао у тамни вилает, гдје се никад ништа не види. Не знајући како ће се натраг вратити, оставе ондје ждребад од кобила да би их кобиле из оне помрчине извеле. Кад су ушли у тамни вилает и ишли по њему, све су под ногама осјећали некако поситно камење, а из мрака нешто повиче:

— Ко овога камења понесе кајаће се, а ко не понесе кајаће се!

Гдјекоји помисли: „Кад ћу се кајати, зашто да га носим?“ а гдјекоји: „Дај барем један да понесем!“

Кад се врате из таме на свијет, а то оно све било драго камење: онда они који нијесу понијели стану се кајати што нијесу, а они што су понијели, што нијесу више.

БАШ-ЧЕЛИК

Бијаше један цар, и имађаше три сина и три ћерке. Кад га већ старост

обузме, дође вријеме да умре. На смрти дозове синове и шћери своје, па синовима препоручи да своје сестре даду за онога који први дође и запроси их. „Подајте“, рече, „тако не били проклети.“ Потом цар умре.

Послије његове смрти стане земан по земану, док на једну ноћ стане неко на вратима лупати, задрма се цијели двор, нека хука, вриска, пјевање, сијевање, би рекао сама ватра око двора сипа. У двору се поплашише и стану од страха дрктати. Наје данпут неко проговори:

— Отворите, царевићи, врата!

На то вели најстарији син царев:

— Не отворајте!

Средњи рече:

— Не отворајте нипошто!

Али најмлађи рече:

— Ја ћу да отворим врата, — па скочи и врата отвори.

Како врата отвори, нешто уђе у двор од чега нијесу могли виђети друго ништа осим ватре да сипа, па проговара:

— Ја сам дошао да вам просим сестру најстарију, и то сад овај час да је водим, јер ја не чекам, нити ћу више доћи да је просим, па ми сад одговор дајте, или је дате или не дате, хоћу да знам.

Вели најстарији брат:

— Ја је не дам. Како ћу је дати кад не знам шта си и откуда си; ноћас дошао, хоћеш одмах да је водиш, па не знам ни ђе би ишао сестри у походе.

Средњи вели:

— Ја не дам сестре ноћас да се води.

Али најмлађи вели:

— Ја је дам, ако је ви не дате; зар не знате шта је наш отац казао? — па сестру ухвати за руку и дајући је рече: — Нека ти је сретна и честита!

Кад им сестра преко прага пређе, сви у двору падну по земљи од страха; сева, грми, тутњи, пуца, вас се двор стане љуљати, но то прође и сјутра осване дан. Како сване, они одмах стану гледати да л' има какога год трага куд је она сила ишла од двора царског, али се ништа знати не море; нигдје никакога трага ни гласа.

Друге ноћи у исто вријеме стане опет онака сила, хука и писка око двора царског, и неко почне на вратима говорити:

— Отвор', царевићи, врата!

Они се препану и отворе врата и неке силе страховите почну говорити:

— Дајте ђевојку, средњу сестру, ми смо дошли да је просимо.

Вели најстарији брат:

— Ја је не дам.

Средњи вели:

— Ја не дам сестре наше.

Али најмлађи вели:

— Ја је дам; зар не знате више што је отац наш рекао? — па узме сестру за руку и дајући је рече: — На, нека вам је сретна и честита!

И она сила с ђевојком отиде. Сјутрадан како сване браћа око двора и даље, па траже трага да л' се штогођ знати може куд је она сила отишла, али ништа на овом свијету није се могло дознати Као да није ни долазила.

Треће ноћи у оно исто доба опет се затресе из темеља двор од велике силе и тутњаве, и неки глас повиче:

— Отвори врата!

Цареви синови скоче и отворе врата, уђе нека сила па повиче:

— Дођосмо да просимо вашу најмлађу сестру.

Старији и средњи брат повичу:

— Не дамо је ове треће поноћи, заиста морамо бар за ову најмлађу сестру знати куд је дајемо и за кога је дајемо, да је моремо походити као сестру своју.

На то рече брат најмлађи:

— Ја је дајем, ако је ви не дате; зар сте заборавили шта је отац на смрти нама препоручио, то није давно било? — па ђевојку за руку, говорећи: — На, води је, па нека ти је сретна и весела!

А она сила оног часа отиде с великом хуком. Кад сјутра дан сване, браћа се врло забринуше шта се учини с њиховијем сестрама.

Пошто прође доста времена, стану се браћа једанпут међу собом разговарати:

— Мили боже, да чуда великога! шта се учини с нашијем сестрама кад не знадосмо ни трага ни гласа куд одоше и за кога се удадоше!

Најпослије један другоме рече:

— Да идемо сестре наше потражити.

и одмах стану се опремати сва три брата, узму новаца за пута, па пођу тражити сестре своје. Тако путујући заиђу у једну планину и цијели дан путоваше. Кад се мрак ухвати, они се договоре да им треба воду имати ће буду закончили, па то и учине; дођу једном језеру па ту конак учине и седну вечерати. Кад почну лијегати да спавају, онда рече најстарији брат:

— Ви спавајте, а ја ћу стражу чувати.

Тако они два млађа брата заспе а најстарији остане стражу чувати. Кад буде неко доба ноћи, заљуља се језеро, он се јако препане кад види да нешто од средине иде управо њему: то је била аждаха страховита са двије уши, па јуриш на њег учини, но он потегне нож и удари је и главу јој одсијече, па уши обадвије одсијече и к себи их у џеп остави, трупину и главу баци у воду натраг. У том сване: али браћа јоште спавају, ништа нијесу знали шта је најстарији брат учинио. Он их пробуди а не каже им ништа. Отале се подигну и стану путовати даље. Кад се мрак почне приближивати, стану они једнако говорити да треба ђегод близу воде заноћити, и сами се уплаше, јер су заишли у неке опаке планине; дођу једноме малом језеру, ту реку ноћити; наложе ватру и што су имали вечерају, потом почну да легну спавати. Тада вели онај средњи брат:

— Ви спавајте, ја ћу ноћас чувати стражу.

Они два заспе а он остане да чува стражу. Уједанпут брчак удари из језера, кад имаш шта и виђети: аждаха са двије главе, па јуриш, да их сва три прождере; али он скочи и повади нож, дочека аждаху и одсијече јој главе обадвије; потом одсијече уши

и себи их у џеп остави, а остало баци у језеро. Но браћа за то ништа не знају, јер оба спаваше до бијеле зоре. Кад се сване, онда средњи брат повиче:

— Устајте, браћо, свануло се!

А они одмах скоче, опреме се и пођу даље путовати, ама нијесу знали ни где су ни у којој земљи. Велик страх их попадне да у оној пустињи од глади не поскапају, па се стану богу молити да би се пуста села, вароши оли ма кога виђети могло, јер већ трећи дан врљаше по истој пустињи и нигдје краја ни конца виђети не могоше. Најпослије дођу порано опет код једног великог језера, и договоре се да даље не путују, него ту код језера да преноће, „јер, — веле, — може бити ако даље одемо, да воде не нађемо где би могли заноћити“, — па тако ту и остану. Наложу ватру велику, вечерају и спреме се да легну спавати. Онда најмлађи брат рече:

— Спавајте вас двоје, ноћас ћу ја стражу чувати.

Те тако она двојица легну и заспе, а најмлађи најбоље гледаше око себе и често на језеро очи обраћаше. Прође неко доба ноћи, док се све језеро стаде љуљати, плусак од језера удари по ватри и загаси је половину, он потегне сабљу па стане до саме ватре, ал' ето се помоли аждаха са три главе, па на браћу јуриши, да их сва три прождере. Но најмлађи брат буде јуначка срца, не буди браћу своју, него срету аждаху па је удари трипут и све три јој главе одсијече, потом одмах уши одсијече и остави их себи у џеп, а трупину баци у језеро. Док је он то чинио, ватра се од оног великог плуска угасила сасвијем. Онда он не имајући чим ватру зажећи а браћу не хотећи будити, пође мало у пустињу не би л' штогођ виђети могао, али нигдје ништа. Најпослије попне се на једно дрво високо, па кад изађе уврх дрвета, погледа на све стране не би л' штогођ виђети могао; гледајући тако дуго опази ватру да се сјаји, па му се учини то близу, скине се са дрвета, па пође да ватру донесе и код браће наложи. Тако је дуго ишао, све му се чинило близу, кад наједанпут дође у једну пећину, у пећини гори велика ватра и ту има девет дивова, па натакли два чоека те их пеку уз ватру, једног са једне а другог са друге стране ватре, а на ватри стоји једна оранија велика, пуна исјеченијех људи. Кад то царев син виђе, јако се препане, би се вратио, ама се не може, нема се куд камо. Онда повиче:

— Добар вечер, моја дружино, ја вас тражим одавно.

Они га добро дочекају и реку му:

— Бог ти помогао, кад си нам друг!

Он одговори:

— Ваш до вијека остајем и за вас ћу мој живот дати.

— Хе, — веле — кад ти мислиш наш друг да будеш, хоћеш ли ти људе јести, и с нама у чету ићи?

Одговори царевих:

— Хоћу, штогођ ви радите то ћу и ја радити.

— Е, вала, добро; кад је тако, сједи!

Па сви посједају око ватре, скину ону оранију, поваде онда месо па почну јести. Шњима и царевић једе, ама им очи завараја па баца месо преко себе, тако и печење поједу све; па онда рекоше:

— Хајде да идемо у лов, јер сјутра треба јести.

Отале пођу свих девет и царевић десети.

— Хајде, — веле му — овдје има један град и у њему цар сједи, отале се ми хранимо већ има томе више година.

Кад се близу града примакну, онда изваде двије јеле с гранама из земље па их понесе са собом, а кад дођу до града, једну јелу прислоне уз бедем и повичу царевићу:

— Хајде, — веле — ти пењи се горе на бедем да ти ову другу јелу додамо, па је узми за врх и пребаци је у град, а врх јој задржи код себе, да се скинемо низ њу доле у град.

Он се попење, па онда рече њима:

— Ја не знам што ћу, нијесам овдје увјежбао ово мјесто, не умијем је претурити, но ходите који од вас да ми покажете како ћу је претурити.

Један се од дивова испење, ухвати за врх од јеле и претури је у град а врх јој задржи код себе. Кад се он тако намјести, онда царев син тргне сабљу па га дохвати по врату те му одсијече главу, а див пане у град унутра; онда он рече:

— Е сад хајте по један редом да вас ја овамо спустим.

Они не знајући што је са онијем горе на бедему било, пођу један по један, а царевић њих све по врату, док све девет посијече, па се скине низ јелу и полако сиђе доле у град, онда пође по граду унакрст, али никог жива да чује, све пусто! Сам у себи помисли: »Баш су то све дивови искоријенили и понијели!« па онда дуго по граду тумарајући, нађе једну кулу здраво високу, и види ће у једној соби свијећа гори, он отвори врата па уз кулу те у собу. Кад тамо ал' има шта и виђети: соба украшена златом и свилом и кадифом, у њој нема никог до једне ђевојке, а та ђевојка лежи на једном кревету па спава. Чим царевић уђе у собу, отму му се очи гледати ђевојку, како је врло лијепа. У исто вријеме смотри да иде једна велика змија низ дувар, тако се пружи да јој је глава више главе ђевојчине била близу, па се издигне и уједанпут ђевојку у чело међу очи да уједе; онда он притрчи па повади мали нож, и прибоде змију у чело уз дувар, па онда овако проговори: „Да бог дâ да се овај мој ножић не да ником извадити без моје руке“, па онда похита да се натраг врати. Пређе преко бедема, уз јелу се испење и низ јелу сиђе на земљу; кад дође у пећину ће су динови

били, узме ватре па потрчи и дође браћи ђе их још застане да спавају. Он ватру наложи, а сунце огране и сване се, онда он браћу избуди те устану и тако пођу даље.

Истог дана наиђу на пут који води томе граду. У том је граду живљео један силан цар који је свакога јутра ишетао у град и тужно сузе прољевао што му народ у граду од дивова страда и поједен би, па се све бојао да му и ћерка једном не буде поједена, зато порани истога јутра па стане гледати по граду, а град опустјео, већ је мало и народа још остало, јер су све дивови појели, па оде тамо амо по граду, кад наједанпут види неке јеле онако читане из земље извађене па уз бедем прислоњене, а кад дође ближе, има чудо и виђети: девет дивова, баш онијех крвника градскијех а њима свијема главе посјечене. Кад цар то види, јако се обрадује, а свијет се скуп и бога стане молити за здравље онога који их је посјекао. У исто вријеме дођоше и слуге из двора царскога и јаве цару како је шћела змија да његову ћерку уједе. Како то цар чује, одмах отиде у двор па управо у ону собу својој шћери, кад тамо, види змију прибодену уз дувар, па шћаше сам нож да извади из дувара, ама није могао. Онда цар учини заповијест на све стране по његовом царству и огласи: ко је дивове побио и змију прибо, нека дође да га цар обдари великијем даром и да му шћерку за жену даде; то се огласи по цијеломе царству његовом и цар заповједи да се главне механе по великим друмовима поставе, па свакога путника да питају, није ли дознао ко је дивове погубио, па кад који чује за тог чоека, да цару јави, а тај чоек нека брже на муштулук оде цару, да га цар обдари. То се тако по царској заповијести и учини, механе поставе на главне друмове и сваког путника питали би и за то казивали му. Послије неког времена ови тројица, царски синови, тражећи сестре своје дођу у једну од тијех механа да заноће те учине ту конак, а послије вечере дође механџија и у разговору шћима стане се фалити шта је он јунаштва починио, па онда запита њих:

— А јесте ли ви штогођ учинили до сад?

Онда отпочне најстарији брат говорити:

— Кад сам пошао с мојом браћом по овом путу, прву ноћ кад смо дошли коначити код једног језера у некој великој пустињи, кад браћа моја оба спаваху а ја чувах стражу, наједанпут аждаха пође из језера да нас прождере, а ја онда повадим нож и одсијечем јој главу: ако се не вјерујете, ево јој увета од главе! — па извади уши и на сто их баци.

Кад то чу онај средњи брат, и он рече:

— Ја сам, кад сам чувао стражу на другом конаку, посјекао аждаху од двије главе: ако се не вјерујете, ево увета од обје главе! — па извади уши и њима их покаже.

Онај најмлађи ћути. Поче га механџија питати:

— Богме, момче, твоја су браћа јунаци, а да чујемо јеси ли и ти штогођ учинио од јунаштва?

Онда најмлађи отпочне да казива:

— И ја сам нешто мало учинио. Кад смо заноћили ону ноћ код језера у пустињи, ви сте, браћо, спавали, а ја сам чувао стражу; кад би неко доба ноћи, заљуља се све језеро и изађе троглава аждаха и шћаше нас да прождере, онда ја повадим сабље и главе јој све три одсијечем; ако не вјерујете, ево шест увета од аждахе.

Томе се и сама браћа зачуде, а он настави казивати:

— У томе се ватра угаси, а ја пођем да ватре потражим. Тумарајући по планини нађем у једној пећини девет дивова, — и тако им све по реду каже што је учинио, и сви се томе чуду зачудише.

Кад то механџија чује, брже потрчи п цару све јави, а цар му даде много новаца, па брже пошаље своје људе да сва три царева сина њему доведу. Кад они изиђу пред цара, цар запита најмлађег царевића:

— Јеси ли ти све то чудо у овоме граду починио, дивове исјекао и шћер моју од смрти сачувао?

— јесам, честити царе, — одговори најмлађи царевић.

Онда му цар даде своју шћер за жену, и допусти му да је он први до њега у своме царству, а оној двојици старије браће рече цар: „Ако хоћете, и вас хоћу оженити, па вам добре дворе саградити“, но они њему кажу да су ожењени обојица, и цијелу му истину открију, како су пошли да сестре своје траже. Кад цар све то чује, заустави само оног најмлађег код себе као зета, а оној двојици даде двије мазге новаца, и тако оба старија брата врате се своме двору и у своје царство.

Онај најмлађи једнако мишљаше за својијем сестрама, и шћаше да иде да их тражи, али му је опет било и жао оставити своју жену, а и цар му то не даше учинити, и тако он за сестрама својима једнако вењаше. једном цар пође у лов, а њему каже:

— Остани ти ту код двора и ево ти девет кључева, чувај их код себе; можеш — вели — да отвориш три четири одаје, тамо ћеш виђети да имаде и сребра и злата, оружја и много другијех драгоцености, напосљетку можеш отворити све осам одаја, ама девету да се нијеси усудио нипошто отворити, јер — вели — ако то учиниш, зло ћеш проћи.

Онда цар оде, а зета остави код куће: овај чим цар отиде, отвори једну па и другу собу и тако редом све осам соба, и види у њима свакојакијех драгоцености, напосљетку кад дође и на врата од девете собе, рече у себи: „Ја сам много чуда претурио, а сад да не смем отворити ову собу!“ — па и ту собу отвори. Кад уђе унутра, има шта и виђети! У соби један чоек до кољена у гвожђе заковат и руке до лаката заковате обје, на четири стране имаду четири дирека, а тако од свакога дирека има по један синџир од гвожђа, и тако су крајеве своје саставили па онамо чоек у око врата обавили, и тако је тврдо оковат био да се није могао никако мицати. Пред њим је била једна чесма, на златном чунку извирала, и тако саљева се пред њим у једно корито златно. Близу њега стоји једна маштрава украшена драгијем камењем. Чоек би хтио да

воде пије, ама не може да дохвати. Кад царевић све то види, он се већма зачуди, па се тргне мало натраг, а овај чоек проговори:

— Ходи унутра код мене, заклињем те богом живијем!

Овај уђе унутра код њега, онда му онај чоек рече:

— Дај учини један севап, те ми дај једну маштралу воде да попијем, и знај зацијело да ћеш од мене за то добити на дар још један живот.

Царевић се промисли: „Шта има боље него да добијем два живота“, па узме маштралу, и да му пуну воде, те овај попије. Онда га царев син пита:

— Како се ти зовеш, бога ти, по имену?

Овај одговори:

— Ја се зовем *Баш-Челик*.

Царевић пође ка вратима а овај га стане молити:

— Дај ми и другу маштралу воде, па ћу ти поклонити и други живот.

Царевић помисли: „Сад два живота да ми поклони а трећи имам, то је чудо велико“, па узме маштралу те му даде, а овај попије. Царевић пође па почне да врата затвори, а Баш-Челик рече:

— О, јуначе, поврати се код мене, кад си већ два добра учинио, учини и треће, даћу ти и трећи живот. Узми ову маштралу, наточи је па ми успи на главу, а ја ћу ти за то што ми воду успеш на главу дати и трећи живот те живи.

Кад царевић то чује, поврати се натраг, узме маштралу па наточи воде и успе му на главу. Како му вода поспе главу, у онај мах прснуше алке око врата, и све гвожђе које је Баш-Челика држало. А Баш-Челик скочи као муња, па рашири крила, полети, и у исто вријеме узме под крило цареву ћерку, жену његова избавитеља, и тако наједанпут ишчезне из очију. Сад да видиш чуда: препане се царев син од цара! У том, кад цар дође из лова, каже му зет његов све по реду, цар се већма у бригу даде, па му рече:

— Зашто тако учини? Јесам ли ти казао да не отвориш девету собу?

Царевић му одговори:

— Немој се срдити на мене, ја ћу да идем да Баш-Челика тражим и да повратим моју жену.

Они цар га стане од тога одвраћати:

— Немој — вели — да идеш нипошто! Ти не знаш ко је Баш-Челик, мене је много војске и новаца пропало док сам Баш-Челика ухватио, него о стани код мене, ја ћу ти испросити другу ђевојку, и не бој се, ја те опет милујем као сина свога.

Али царев син није хтио никако слушати, него узме новаца за пута, узјаше свога коња па пође у свијет тражити Баш-Челика. Путујући овако за дуго дође у једну варош, како уђе гледа тамо амо, док наједанпут повиче једна ђевојка с чардака:

— Е, царевићу, одјаш' коња па ходи у авлију!

Кад царевић дође у авлију и онда га срене ђевојка а он погледа и познаде своју сестру најстарију: руке шире, у лица се љубе, а сестра њему говори:

— Хајде, брате, са мношћом на чардак.

Кад изиђу на чардак онда царевић стане питати сестру своју ко је њен чоек за кога се она удала, а она му одговори:

— Ја сам се — вели — удала за цара змајског, и мој је чоек змај, него, брате, да те добро сакријем, јер мој чоек вели да би своје шуре исјекао кад би их само виђети могао; ја ћу њега најприје кушати, ако ти ништа не ћене учинити, ја ћу му казати за тебе.

Па тако и учини: брата и коња му сакрије.

Кад вече дође, змају зготове вечеру па га чекају, кад ето ти змајског цара! Како долеће у двор, сав се двор засветли и заблиста! Како уђе, одмах зове своју жену:

— Жено, — вели — овдје чоечја кост мирише; који имаде, казуј одмах!

Она му рече:

— Нема никога.

А он вели:

— То не може бити.

Онда му жена одговори:

— Бога ти, што те питам да ми право кажеш: би ли ти штогођ мојој браћи да сад који од њих овамо дође?

А змајски цар одговори:

— Оног најстаријег и средњег би заклао па их пекао, а најмлађем не бих ништа.

Онда она вели:

— Дошао је мој најмлађи брат а твој шурак.

Кад цар чује, он повиче:

— Дајте га.

Кад шурака сестра доведе пред цара, цар скочи, руке шире, у лица се љубе:

— Добро дошао, шураче!

— Боље тебе нашао, зете.

— Гдје си?

— Ево ме.

Па му прича од краја до конца. Онда му цар рече змајски:

— Та куд идеш, бога ти, прекојуче Баш-Челик прође и пронесе твоју жену, ја га дочекам са седам хиљада змајева, па му не могах ништа учинити, прођи се ђавола, молим те, да ти дам новаца колико хоћеш, па иди кући.

Но царевић није хтио никако да га слуша, него сјутрадан наумио да пође, а кад цар види да га не може да заустави и с пута да га одврати, онда му извади једно перо па му га да у руке, и овако му рече:

— Добро слушај шта ти кажем, и ево ти ово моје перце, па кад ти буде велика нужда и БашЧелика нађеш, а ти запали ово перо моје, ја ћу онда у исто вријеме да долетим са свом мојом силом теби у помоћ.

Царевић узме перо те пође.

Путујући опет по свијету дође у другу велику варош и идући кроз варош повиче опет једна ђевојка са чардака:

— Е ти, царевићу, одјаши коња па ходи у авлију!

Царевић уђе с коњем у авлију, кад тамо а сестра средња сrete га у авлији, руке шире, па се у лица љубе; води брата на кулу. Пошто сестра одведе коња у арове, а брата на кулу, пита брата како је дошао, а он њојзи све по реду каже, па је пита:

— За кога си се — вели удала?

А она му одговори:

— Ја сам се удала за цара соколовског, и он ће довече доћи; него да те добро ћегод сакријем, јер он браћи мојој прети.

Тако и учини и брата сакрије. Кад дуго не прође, ал' ето ти цара соколовског! Како долеће, сва се кула заљуља од велике силе. Одмах му поставе вечеру, но он како дође, проговори својој жени:

— Овдје има чоечја кост.

Жена говори:

— Нема, чоече! — Па по дугом разговору она му вели: — Би ли ти мојој браћи штогођ, кад би који дошао?

Цар вели:

— Ја бих најстаријег и средњег много мучио, а најмлађем не бих ништа.

Онда му она за брата каже. Он брзо нареди да га доведу, а кад га цар види, скочи на ноге, руке шире па се у лица љубе.

— Добро дошао, шураче! — вели соколовски цар.

— Боље тебе нашао, зете! — одговори њему царевић, па одмах седну вечерати.

Послије вечере пита цар шуру свога куд је пошао, а овај му одговори да тражи Баш-Челика, и све му редом прича. А цар га стане сјетовати.

— Немој — вели — даље да идеш, ја ћу ти за Баш-Челика казати: оног истог дана кад је твоју жену уграбио, ја сам га дочекао са пет хиљада соколова, па страшно смо се побили шњиме, крв паде до кољена, и ништа му учинити не могосмо, а ти да му један нешто учиниш! Зато те сјетујем ја да се вратиш кући, и ево ти блага, узми и понеси коликогођ хоћеш.

Али царев син вели:

— Хвала ти на свему, али се вратити нећу никако, него хоћу Баш-Челика да тражим, — а сам у себи мисли: зашто не бих, кад имам још три живота!

Кад соколовски цар већ види да га никако одвратити не може, извади једно перце па му га даде говорећи:

— На ти — вели — то моје перо, па кад ти буде велика невоља, а ти искреши ватру па га запали, а ја ћу ти онда доћи с мојом силом у помоћ.

Онда царевић узме перце па пође тражити Баш-Челика.

Путујући тако за дуго по свијету дође у трећу варош, како уђе у варош, ал' ето ти ђевојке па повиче са чардака:

— Одјаши коња па ходи у авлију!

Царевић сврати коња па управо у авлију, кад тамо ал' ево ти његове сестре најмлађе, руке шире, па се у лица љубе, води брата на кулу а коња у арове.

Брат је пита:

— За кога си се, сестро, ти удала, који је твој чоек?

Она му одговори:

— Мој је чоек цар орлујски, за њега сам се удала.

Кад цар дође увече кући, жена га дочека а он ни речи, него вели:

— Ко је овдје у двор од људи дошао, казуј одмах!

Она му одговори:

— Није нико, — па почну вечерати. Онда му жена вели: — Да ли би ти штогођ мојој браћи учинио, да одкуд дођу?

Цар јој рече:

— Ја бих најстаријег ти и средњег брата убио, а најмлађег не бих; њему бих и у помоћ свакад притекао кад бих могао.

Онда она цару каже:

— Ево онај мој најмлађи брат а твој шурак дошао да ме види.

Онда цар заповједи да га преда њ доведу, дочека га на ноге па се шњиме пољуби и рече му:

— Добро дошао, шуро!

А тај њему одговори:

— Боље тебе нашао, зете!

Па одмах сједну вечерати. За вечером се разговарају о свачему, и напоследку царевић каже да иде Баш-Челика да тражи. Кад то зачу цар орлујски, стане га одвраћати говорећи му:

— Прођи се ти, шуро, тога ђавољег врага, и не иди тијем путем, него остани овдје код мене, бићеш свега задовољан.

Али царев син то не слуша, него сјутра дан како сване опреми се и пође даље тражити Баш-Челика. Онда цар орлујски кад види да га одвратити не може, извади једно перце па га даде шури:

— На — вели — шуро, кад ти буде невоља, ти укреши ватру па га запали, ја ћу ти онда с мојијем орловима одмах у помоћ доћи.

Царевић узме перце и пође тражити Баш-Челика.

Путујући по свијету од града до града тако све даље и даље најпослије нађе своју жену у једној пећини. Жена како га види, зачуди се па му рече:

— За бога, чоече, откуда ти овдје?

А он јој све по истини каже, и вели:

— Бјежи, жено, да бјежимо!

Но она му на то одговори:

— Куд ћеш кад ће нас Баш-Челик стићи одмах па ће — вели — тебе погубити а мене вратити.

Царевић знајући да има још три вијека да живи, наговори жену да бјеже, па тако и учине. Но кад они почну бјегати, Баш-Челик то дозна па брже потрчи и царевића стигне па повиче:

— Е, царевићу, зар ти украде жену! — па му жену отме и каже: — Ја ти сад живот праштам, јер знам да сам ти казао да ћу ти дати три живота, па сад иди, ама више за жену немој да се враћаш, јер ћеш погинути.

Пошто то рече, Баш-Челик одведе жену са собом, а царевић опет остане сам не знајући што ће. Најпослије се ријеша да наново иде за жену своју. Кад дође близу оне пећине, улучи прилику кад Баш-Челик буде отишао, па жену опет поведе са собом да бјеже. Но Баш-Челик одмах то дозна, па потрчи и царевића стигне па повади стријелу и повиче:

— Волиш ли — вели — да те устријелим или да те сабљом посијечем?

Царевић стане се молити, и Баш-Челик му рече:

— Ја ти сад и други живот поклањам, но ти кажем да се више не усудиш да се за жену вратиш, јер ти нећу више да поклањам живот, но ћу те на мјесту погубити.

Пошто то рече, узме жену па је одведе, а царевић опет остане сам мислећи све једнако како би жену своју избавио. Најпосле сам себи каже: А што би се Баш-Челика бојао, кад још имам два живота, један што ми је он поклонио, а један мој? — па закључи да се сјутра жени поврати, кад Баш-Челика није било код ње:

— Хајде — вели — да идемо бјежати!

Она га разбијаше да им није вајде бјежати, јер ће их стићи, но чоек њен примора је, па почну бјежати, а Баш-Челик брзо их стигне па повиче:

— Чекај, ја ти више не праштам!

Царевић се препане и почне га молити да му опрости, али Баш-Челик рече му:

— Знаш ли да сам ти казао да ћу ти поклонити три вијека? Ето сад ти трећи поклањам, и више живота од мене немаш, него иди кући, и немој живот свој што ти га је бог дао да изгубиш.

Царевић видећи да против ове силе не може ништа, пође кући но једнако мишљаше како би жену своју Баш-Челику отео, док му наједанпут падне на ум што су му зетови казали, кад му је сваки од њих по једно перце дао. Онда рече сам себи: „Хоћу баш и четврти пут да се вратим да жену моју повратим, па ако ми буде до невоље, онда ћу пера да запалим да ми зетови у помоћ дођу“, па се одмах дигне и опет врати оној пећини где Баш-Челик држаше жену његову и, кад издалека види да Баш-Челик некуд оде, јави се жени, а она се зачуди и препане па му рече:

— Бога ти, зар ти је тако омрзнуло живјети, те си се вратио по мене!

Но он јој каже за зетове како су му дали сваки по једно перце, па како ће му доћи у помоћ ако му буде до невоље, „па зато сам — вели — још једаред дошао по тебе; хајде одмах да бјежимо!“ и тако и учине и почну бјежати, али Баш-Челик то одмах дозна па из далека повиче:

— Стани, царевићу, нијеси утекао!

А царевић кад види Баш-Челика, повади она сва три пера и кресиво, па стане кресати док мало ватру прижеже па запали сва три пера, али док је запалио Баш-Челик га стигне, потегне сабљу и царевића на двије поле расијече. У исти час ето ти чуда! Долети цар змајски са својијем змајевима, цар соколовски са соколовима и цар орлујски с орловима, па се с Баш-Челиком страшно побију и много се крви пролије, али Баш-Челик опет уграби жену и утече. Онда три цара стану свога мртва шура гледати и закључе да му живот поврате, па онда запитају најбржа три змаја који може најбрже с Јордана воде донијети.

Један вели:

— Ја могу за по сахата!

Други вели:

— Ја могу за један четврт сахата!

Трећи вели:

— Ја могу за девет тренутака!

Онда цареви повичу овоме:

— А сад ти, змаје, брже похитај!

Овај рашири силу ватрену и донесе заиста за девет тренутака воде с Јордана. Цареви узму воду, поспу водом по онијем ранама, куд је царевић расјечен био, кад поспу, ране се саставе, и царевић скочи на ноге те оживи. Онда га цареви сјетују:

— Иди сад кући, кад си се смрти избавио.

Царевић њима вели да ће још једанпут да иде срећу покушати и жену ма на који начин украсти.

Цареви, зетови његови, веле му:

— Немој, погинућеш заиста сад ако одеш, јер живота ти другог нема осим онога твога од бога.

Али царевић неће за то да чује. Онда му цареви реку:

— Е кад већ хоћеш силом да идеш, а ти немој одмах жену да водиш, него јој кажи да пита Баш-Челика ђе му је јунаштво, па онда дођи да нам кажеш, ми ћемо ти помоћи да га освојимо.

Онда царевић оде кришом и дође жени, па је научи да куша Баш-Челика ђе му је јунаштво, па се врати натраг. Кад Баш-Челик кући дође, жена га стане питати:

— Бога ти, ђе је то твоје јунаштво?

Баш-Челик јој рече:

— Моја жено, моје је јунаштво у сабљи мојој. Онда се жена стане молити спрам сабље богу. Баш-Челик кад то види, удари у смијех па рече:

— О, луда жено! није моје јунаштво у сабљи, него је у мојој стријели.

А она се онда окрене богу молити спрам стријеле, а Баш-Челик јој рече:

— О, жено, добро ли те неки учи да ме кушаш ђе је моје јунаштво! Ја бих рекао да је жив твој чоек, па он те учи.

А она се поче клети да је нико не учи, јер и нема ко.

Послије неколико дана дође јој чоек, она му све каже како још није могла дознати од Баш-Челика ђе му је јунаштво, а чоек јој одговори: „Кушај га опет“ па оде.

Кад Баш-Челик дође, жена га стане опет питати ђе му је јунаштво. Онда јој Баш-Челик одговори:

— Кад ти моје јунаштво тако поштујеш, ја ћу ти истину да кажем ђе је моје јунаштво, — па онда стане казивати: — Далеко одавдје има једна висока планина, у оној планини једна лисица, у лисици срце, у срцу једна тица, у оној је тици моје јунаштво, ама се она лисица не да лако ухватити: она се може претворити у разне начине.

Сјутрадан кад Баш-Челик оде, царевић опет дође жени својој да чује шта је дознала, а жена му све каже. Онда царевић отиде управо зетовима; а они га једва дочекају да чују ђе је Баш-Челиково јунаштво, па се одмах дигну и са царевићем отиду. Кад тамо дођу у ону планину, пуште орлове да лове лисицу, а лисица побегне у једно језеро које је било усред оне планине, и претвори се у утву шестокрилу, али соколови одмах за њом и оданде је изагнају, онда она полети у облаке па почне бјежати, а змајеви за њом! Она брже онда претвори се опет у лисицу и стане по земљи бјежати, али ту је орлови дочекају и остала војска, па је салете и ухвате. Онда цареви заповједе те се лисица распори и срце извади па наложе ватру, срце распоре, из срца тицу изваде и у ватру баце. Како тица изгори Баш-Челик погине. Царевић онда узме своју жену па оде шњоме кући.

АЖДАЈА И ЦАРЕВ СИН

Б

ио један цар па имао три сина. Једном најстарији син пође у лов, па

како изиђе из града, скочи зец иза грма а он за њим, те овамо те онамо док утече зец у једну рекавицу, а царев син за њим, кад тамо, а то не био зец него аждаја, па дочека царева сина те га прождере. Кад после тога прође неколико дана а царев син не долази кући, стану се чудити шта би то било да га нема. Онда пође средњи син у лов, па како изиђе из града, а зец скочи иза грма а царев син за њим, те овамо те онамо док утече зец у ону рекавицу, а царев син за њим, кад тамо а то не био зец него аждаја, па га дочека те прождере. Кад после тога прође неколико дана а цареви синови не долазе натраг ни један, забрине се сав двор. Онда и трећи син пође у лов, не би ли и браћу нашао. Како изиђе из града, опет скочи зец иза грма, а царев син за њим, те овамо те онамо док утече зец у ону рекавицу. А царев син не хтеде ићи за њим, него пође да тражи другога лова говорећи у себи: — „Кад се вратим, наћи ћу ја тебе“. Потом ходајући дуго по планини, не нађе ништа, па се онда врати у ону рекавицу, кад тамо, али у рекавици једна баба. Царев син јој назове бога:

— Помози бог, бако!

А баба му прихвати:

— Бог ти помогао, синко!

Онда је запита царев син:

— Где је, бако, мој зец?

А она му одговори:

— Мој синко, није оно зец, него је оно аждаја. Толики свет помори и затоми.

Чујући то царев син мало се забрине, па рече баби:

— Шта ћемо сад? Ту су ваљда и моја два брата пропала.

Баба му одговори:

— Јесу богме; али није фајде, него, синко, иди кући, док ниси и ти за њима.

Онда јој он рече:

— Бако, знаш ли шта је? Ја знам да си и ти рада да се опростиш од те напасти.

А баба му се утече у реч:

— О, мој синко, како не бих! И мене је тако ухватила, али сад се нема куд.

Онда он настави:

— Слушај добро што ћу ти казати. Кад дође аждаја, питај је куда иде и где је њезина снага, па све љуби оно место где ти каже да јој је снага, као од милине, докле је искушаш, па ћеш ми после казати кад дођем.

После царев син отиде у двор, а баба остане у рекавици. Кад дође аждаја, стане је баба питати:

— Та где си забога? Куда тако далеко идеш? Никад нећеш да ми кажеш куда идеш.

А аждаја јој одговори:

— Е, моја бако, далеко ја идем.

Онда јој се баба стане умиљавати:

— А зашто тако далеко идеш? Кажи ми где је твоја снага. Ја да знам где је твоја снага, ја не знам шта бих радила од милине, све бих оно место љубила.

На то се аждаја насмеје па јој рече:

— Онде је моја снага у оном огњишту.

Онда баба притисне грлити и љубити огњиште, а аждаја кад то види, удари у смех па јој рече:

— Луда жено, није ту моја снага. Моја је снага у оном дрвету пред кућом.

Онда баба опет притисне грлити и љубити дрво, а аждаја опет у смех па јој рече:

— Прођи се, луда жено, није ту моја снага.

Онда баба запита:

— Да где је?

А аждаја стане казивати:

— Моја је снага далеко, не можеш ти тамо отићи. Чак у другоме царству код царева града има једно језеро, у оном језеру има једна аждаја, а у аждаји вепар, а у вепру зец, а у зecu голуб, а у голубу врабац, у ономе је врапцу моја снага.

Баба кад то чује, рече аждаји:

— То је богме далеко, то ја не могу љубити.

Сутрадан кад аждаја отиде из рекавице, царев син дође к баби, па му баба каже све што је чула од аждаје. Онда он отиде кући, па се преруши: обуче пастирске хаљине и узме пастирски штап у руке, те се начини пастир, па пође у свет. Идући тако од села до села и од града до града најпосле дође у друго царство и у царев град, под којим је у језеру била аждаја. Дошавши у онај град стане распитивати коме треба пастир. Грађани му кажу да треба цару. Онда он управо к цару. Пошто га пријаве пусти га цар преда се па га запита:

— Хоћеш ли чувати овце?

А он одговори:

— Хоћу, светла круно!

Онда га цар прими и стане га световати и учити:

— Има овде једно језеро, и покрај језера врло лепа паша, па како изјавиш овце, оне одмах иду онамо те се развале око језера, али који год чобан тамо отиде, онај се више не враћа натраг: зато, синко, кажем ти, не дај овцама на вољу куд оне хоће, него држи куда ти хоћеш.

Царев син захвали цару, па се оправи и изјави овце, и узме са собом још два хрта што могу зеца у пољу стићи, и једнога сокола што може сваку тицу ухватити, и понесе гајде. Како он изјави овце, одмах их пусти к језеру, а овце како дођу на језеро, одмах се развале око језера, а царев син метне сокола на једну кладу а хрте и гајде под кладу, па засуче гаће и рукаве те загази у језеро па стане викати:

— О, аждајо, о, аждајо! та изиђи ми данас на мејдан да се огледамо, ако жена ниси.

Аждаја се одзове:

— Сад ћу, царев сине, сад.

Мало час, ето ти аждаје, велика је, страшна је, гадна је! Како аждаја изиђе, ухвати се с њим попојаске, па се понеси летњи дан до подне. А кад подне пригрије, онда рече аждаја:

— Та пусти ме, царев сине, да замочим своју пусту главу у језеро, па да те бацам у небеске висине.

А царев јој син одговори:

— Бре, аждајо, не копај трица; да је мени царева девојка да ме пољуби у чело, још бих те више бацио.

Аждаја се на то одмах отпусти од њега и отиде у језеро. Кад буде пред вече, он се лепо умије и оправи, сокола метне на раме а хрте уза се а гајде под пазухо па крене овце н пође у град свирајући у гајде. Кад дође у град сав се град слегне као на чудо где он дође а пре ни један чобан није могао доћи с онога језера.

Сутрадан царев син оправи се опет, и пође с овцама управо к језеру. А цар пошље за њим два коњаника да иду крадом да виде шта он ради, те се они попну на једну високу планину откуда ће добро видети. А чобан како дође, метне хрте и гајде под кладу ону, а сокола на њу, па засуче гаће и рукаве те загази у језеро па повиче:

— О, аждајо, о, аждајо! изићи ми на мејдан да се још огледамо, ако жена ниси.

Аждаја му се одзове:

— Сад ћу, царев сине, сад.

Мало час, ето ти аждаје, велика је, страшна је, је! па се ухвате попојаске те се понеси летњи дан до подне. А кад подне пригреје, онда рече аждаја:

— Та пусти ме, царев сине, да замочим своју пуну главу у језеро, па да те бацим у небеске висине.

А царев јој син одговори:

— Бре, аждајо, не копај трица; да је мени царева девојка да ме пољуби у чело, још бих те више бацио.

Аждаја се на то одмах отпусти од њега и отиде у језеро. Кад буде пред ноћ, царев син крене овце као и пре, па кући свирајући у гајде. Кад уђе у град, сав се град ускочеба и стане се чудити где чобан долази кући свако вече, што пре ни један није могао. Она два коњаника још су пре од царева сина била дошла у двор и приповедила цару све по реду шта су чули и видели. Сад кад цар виде чобана где се врати кући, одмах дозове к себи своју кћер и каже јој све шта је и како је, „него — вели — сутра да идеш с чобанином на језеро, да га пољубиш у чело“.

Она кад то чује, бризне плакати и стане се молити оцу:

— Нигде никог немаш до мене једину па и за мене не мариш да погинем.

Тада је отац узме слободити и храбрити:

— Не бој се, кћери моја, видиш, ми променисмо толике чобане, па којигод изиђе на језеро, ни један се не врати, а он ево два дана како се с аждајом бори, па му ништа

не науди. Ја се уздам у бога да он може ту аждају свладати, само иди сутра с њиме еда би нас опростио те напасти што толики свет помори.

Кад ујутру бео дан освану, дан освану и сунце ограну, уста чобан, уста и девојка, па се сташе опремати на језеро. Чобанин је весео, веселији него игда, а девојка царева тужна, сузе пролива па је чобан теши:

— Госпођо секо, ја те молим немој плакати, само учини што речем кад буде време, ти притрчи и мене пољуби па се не бој.

Кад пођоше и кретоше овце, чобан путем једнако весео, свира у гајде весело, а девојка иде покрај њега па једнако плаче, а он кашто пусти дулац па се окрене њојзи:

— Не плачи, злато, не бој се ништа.

Кад дођу на језеро, овце се одмах развале око језера, а царев син метне сокола на кладу, а хрте и гајде пода њу, па засуче гаће и рукаве па загази у воду и повиче:

— О, аждајо, о аждајо! изиђи ми на мејдан да се још огледамо, ако жена ниси.

Аждаја се одзове:

— Сад ћу, царев сине, сад.

Мало час, ето ти аждаје, велика је, страшна је, гадна је! Како изиђе, ухвате се попојаске па се понеси летњи дан до подне. А кад подне пригреје, тада беседи аждаја:

— Та пусти ме, царев сине, да замочим своју пуну главу у језеро, па да те бацим у небеске висине.

А царев јој син одговори:

— Бре, аждајо, не копај трица; да је мени царева девојка да ме пољуби у чело, још бих те више бацио.

Како он то рече, а царева девојка притрчи и пољуби га у образ, у око и у чело. Онда он махне аждајом и баци је у небеске висине, те аждаја кад падне на земљу сва се на комаде разбије, а како се она на комаде разбије скочи из ње дивљи вепар, па нагне бегати, а царев син викне на чобанске псе:

— Држи! не дај!

А пси скоче те за њим, па га стигну, и одмах га растргну, али из вепра скочи зец, па нагне преко поља, а царев син пусти хрте:

— Држи! не дај!

А Хрти за зецом те га ухвате и одмах растргну, али из зеца полети голуб, а царев син пусти сокола те соко ухвати голуба и донесе царевоме сину у руке. Царев син узме голуба те га распори, а то у голубу врабац, а он држ' врапца. Кад ухвати врапца, рече му:

— Сад да ми кажеш где су моја браћа?

А врабац му одговори:

— Хоћу, само ми немој ништа учинити. Одмах иза града твојега оца има једна рекавица, и у оној рекавици имају три шибљике; подсеци оне три шибљике па удри њима по корену; одмах ће се отворити гвоздена врата од великога подрума, у ономе подруму има толико људи и старих и младих, и богатих и сиромаша, и малих и великих, и жена и девојака да можеш населити читаво царство; онде су и твоја браћа.

Кад врабац то све искаже, царев га син одмах за врат те удави.

Цар главом бијаше изишао и попео се на ону планину откуда су они коњаници гледали чобана, те и он гледао све што је било. Пошто чобан тако дође главе аждаји, почне се и сутон хватати, и он се лепо умије, узме сокола на раме а хрте уза се а гајде под пазухо, па свирајући крене овце и пође двору цареву, а девојка поред њега још у страху. Кад дођу у град, сав се град слегне као на чудо. Цар који је све његово јунаштво гледао с планине, дозове га преда се па му да своју кћер, те с места у цркву па их венчају и учине весеље за недељу дана. Потом се царев син каже ко је он и откуд је, а цар се онда и сав град још већма обрадује, па пошто царев син навали да иде својој кући, цар му да многе пратиоце и оправи га на пут.

Кад буде код оне рекавице, царев син заустави све пратиоце па уђе унутра те подсече оне три шибљике, и удари њима по корену, а гвоздена се врата одмах отворе, кад тамо а то у подруму свет божји. Онда царев син заповеди да сви излазе један по један и да иду куд је коме драго, а он стане на врата. Излазећи тако један за другим, ето ти и браће његове; он се с њима загрли и ижљуби. Кад већ сав народ изиђе, захвале му што их је попуштао и избавио и отиду сваки својој кући. А он са својом браћом и младом отиде кући своме оцу, и онде је живео и царовао до свога века.

У ЛАЖИ СУ КРАТКЕ НОГЕ

Б

ио један цар па имао три сина, и тако је био стар, да већ није чуо ни

видео. У толикој старости живећи, усни једну ноћ, да има негде у свету некакав град, и у томе граду да има један студенац, па да му је воде из онога студенца да се окупа и умије, да би се помладио и да би опет чуо и видео. Кад се иза тога сна пробуди и дан сване, а он дозове синове своје и приповеди им какав је сан уснио, па им рече:

— Децо моја, не жалите труда ни блага, него потражите ту воду; ако да бог те је нађете, то бих волео него све царство своје.

Онда најстарији син рече оцу:

— Дај ми блага, једну галију и неколико момака, па ја идем да тражим ту воду, да ако је нађем.

Отац му да све то и оправи га у име божије, и он се навезе на море и пође морем путовати. Путујући тако за дуго, дође под један град у коме је био цар. Како он дође под град и галија стане у крај, одмах цар пошаље људе да му дозову господара од галије. Људи отишавши кажу царевоме сину да га зове њихов цар, и он одмах отиде. Пошто изиђе пред цара запита га цар ко је, откуда је и куда иде. А он се осече на цара говорећи, да је он царев син, и да нико нема власти питати га ко је, откуда је и куда иде. Цар се на то јако расрди и заповеди те га одмах окују и баце у тамницу; тако позатвара и његове људе, а галију му узме у беглук.

После тога прође година дана, а у двору овога царева сина за њ ни гласа ни трага. Онда приступи други син к оцу па му рече:

— Кад брат мој толико не долази, дај и мени блага и галију и неколико момака, па идем ја да тражим тај град и ту воду.

Отац му да све као и првоме сину, и оправи га у име божије, и син се навезе на море и пође морем путовати. Путујући тако дуго време дође и он под онај исти град, где му је брат затворен. Како он дође под град и галија стане у крај, цар онога града пошаље и по њега људе, да га зову преда њ. Пошто изиђе пред цара, и пошто цар и њега запита ко је и откуда је и куда иде, и он непокорно одговори као и његов брат, да је он царев син и да нико нема власти питати га ко је и откуда је и куда иде. Цар се страшно расрди, окује га и баци у тамницу.

После тога прође опет година дана, и ни за њ ни гласа ни трага у двору оца његова. Најпосле изиђе и најмлађи син пред оца, па му рече:

— Шта ћемо радити? Ни један од моје браће не долази натраг. Дај и мени блага и галију и неколико момака, да идем и ја да тражим воду. Може бог дати те ћу наћи и браћу и воду.

Отац и њега оправи као и прву двојицу, а он се навезе на море и ноће морем путовати. И тако путујући дође и он под онај исти град, где су му два брата затворена. Како он стане под град и галија стане у крај, цар од онога града пошље људе и по њега; и он одмах отиде пред цара, и пошто га цар запита ко је и откуда је и куда иде, стане смерно и жалостиво казивати све по реду, како има оца стара и слепа и глуха, и како му је отац уснио да има негде у некаквом граду студенац, и да би се помладио, и да би опет чуо и видео, да му је воде из њега да се окупа и умије; и како је имао два брата, и како су оба двојица један за другим отишли морем да траже онај град и воду, па кад се ни један није вратио натраг, да је он сад пошао да тражи то. Цар кад га саслуша, рекне му:

— Кад је тако, синко, срећан ти пут! Кад се вратиш немој проћи да ми се не јавиш, јер и мени има доста година, пак ако би дао бог те би нашао ту воду, могао бих се и ја окупати, не бих ли се помладио.

И тако га лепо отпусти, и царев син пође даље путовати. Путујући тако за дуго, дође под једну велику гору. Онде притерају галију у крај, и царев син уседне на коња па пође сувим да путује, а људе на галији остави да чекају. Идући тако, нађе у гори једнога старога пустиника, и назвавши му бога, запита га не зна ли он да има гдегод таки и таки град. Пустиник му одговори да не зна, „него — вели — иди на ону велику гору: онде има један ловац, који се зна с тицама разговарати, може бити да је он од тица чуо да има гдегод таки град“. Онда се он упути кроз ону планину и нађе ловца, и назвавши му бога, запита га:

— Брате, чуо сам да се ти знаш с тицама разговарати, а оне лете свуда; еда ли си чуо кад од које да има таки и таки град?

Ловац му одговори да није никад чуо, „него ћемо их — вели — сад питати“. Па онда сазове све тице те их запита:

— Јесте ли кад која виделе таки и таки град?

Све тице одговоре да нису виделе, „него — веле — има један стари орао, који не може да лети, па је остао у шуми: може бити да би он знао казати за тај град“.

Онда ловац и царски син отиду к орлу, па га запита ловац, је ли кад видео таки и таки град, а орао одговори:

— Само сам једанпут у своме веку прелетео преко њега. Тамо је врло тешко доћи: треба приправити дванаест овнова печених и две метле и једно уже. Јер кад се дође у град, на капији стоје дванаест лавова и чувају град: ко се год прикучи, одмах га

растргну, зато им треба дати дванаест овнова, свакоме лаву по једнога, па ће се забавити; кад се већ уђе у град, имају две девојке што чисте сав град својим рукама, те би човеку одмах очи ископале, зато им треба дати по метлу, па ће се смирити; мало даље од тих девојака, има још једна, која полева сав град сама и вуче воду на својој коси; њојзи треба дати уже, па ће се оканити. Али још треба удесити управо у подне да је човек онамо, јер у то доба царица свагда спава и ништа не зна за себе. Онда треба радити што се може брже, па бежи!

Кад то саслуша царев син, узме орла на коња, па шњим у галију, те се опет крену путовати. Он је орла добро хранио, да би се што опоравио. И тако изиђу опет под једну гору. Онда орао рече:

— Ја сам треба да идем онамо да видим како је.

Па се дигне у облаке и надлети се над онај град и све види како је онамо, па се опет врати у галију, па им рече да им се ваља сутра рано кренути, како ће моћи до подне приспети у град. Сутрадан како зора забели, они поустају и стану путовати, и путујући једнако управо у подне стигну пред град. Одмах царев син да слугама да носе шта треба, па пође пред њима у град. Како они на градска врата, а дванаест страшних лавова скоче да их све растржу. Они им брже баце дванаест печених овнова, а лавови се забаве. Кад уђу у град, а то две девојке чисте град својим рукама, па како их опазе, полете на њих. Они им брже баце две метле, а девојке се смире. Пошавши мало унапред, а то бунар, и на бунару девојка вуче воду све на својој коси. Како их девојка опазе, остави воду, па полете на њих. Они јој баце уже, а она их се окани. Онда момци што брже захвате воде из бунара, па однесу на галију, а царев син отиде у двор да види царицу. Кад уђе у царичину собу, има шта и видети: царица легла на леђа, па спава. Онда царев син приступи полако, те је обљуби, па јој скине прстен с десне руке, и с леве ноге чарапу, и на колену остави јој белегу. Па онда отиде у галију, те је брже боље крену, па бежи! Кад буду већ далеко од града, царица се пробуди, и осети одмах шта је, па скочи из собе и стане викати на ону девојку што град полева:

— Тамо она оваквица н онаквица! ти ме толико година служи верно, а сад ме изневери.

Девојка се стане одговарати:

— Ја те служим толико година, па ми никад ниси дала ужета, а он како дође, одмах ми уже даде.

Онда царица отиде к оним девојкама, што чисте град, и стане викати на њих:

— Тамо оне оваквице и онаквице! толико ме година служите верно, а сад ме изневеристе.

А девојке јој се стану правдати:

— Ми толико година тебе верно служимо, па нам никад ниси дала метле, а он како дође, даде нам свакој по метлу.

Најпосле отиде к лавовима, па и њима стане говорити:

— Тамо они оваки и онаки! Шта учинисте? Толико ме година верно служисте, а сад ме изневеристе.

А они се стану одговарати:

— Ми толико година у тебе служимо, па нас никад ниси ничим сите нахранила, а он како дође, даде нам сваком по печена овна.

Онда она ућути и помисли у себи да је сама крива.

Царев син, дуго време морем путујући, дође опет под онај град где су му браћа затворена. Како чује цар од онога града за њега, изиђе му на сусрет и лепо га дочека, па га запита:

— Еда што, сине? Није ли бог дао да си нашао што си тражио?

А царев му син одговори:

— Хвала богу, нашао сам.

Цар се врло обрадује па му рече:

— Дај да видимо, је ли та вода така.

Пошто се цар окупа у оној води, постане здрав и млад као да му је то двадесет година. Онда он у радости и у чуду рече царскоме сину:

— Кад си ти мене овако обрадовао и ја ћу тебе обрадовати: она твоја обадва брата код мене су у животу, они се нису умели владати тако мудро као ти, него су били почели на ме осећати се, зато сам их задржао, али их сад теби поклањам обојицу.

Па му их онда изведе и даде. Сад се царев син наново обрадује, што је и браћу нашао. Цар им даде њихове обе галије и све људе; још их сувише обдари и спреми им на пут што је год било од потребе. Онда они поседају сваки на своју галију те пођу кући. Путујући тако стану се договарати два старија брата, како би узели воду од свога најмлађег брата да се оцу умиле као да су је они нашли, и договоре се овако: да подмите његове момке да излију воду у њихове судове, а у његов суд да налију мора. Тако и ураде. Кад дођу кући, отац их једва дочека:

— Добро дошли децо! Еда је бог дао да сте нашли воду?

А старији синови одмах прихвате:

— Хвала богу, нашли смо. Ето брат наш најмлађи нека даје најпре своју воду па ћемо онда ми своју.

Момци одмах излију воду из суда брата најмлађег и даду цару да се окупа. Он се окупа и ништа му не поможе, па рече другој двојици:

— Дајте ви да видим шта ви имате.

Они одмах изнесу воду, цар се окупа, и онај час се помлади, те види и чује као младић. Онда цар рече најмлађем сину:

— Ти ниси ништа нашао, него си ми донео морску воду; сад иди куд те очи воде и ноге носе, кад си ме тако хтео да превариш. — Па га отера из двора, а он сиромас онда отиде у свет, и прибије се у једнога кнеза да му чува овце.

Царица она што је имала воду, остане трудна од царава сина, и кад буде на том доба, она роди мушко дете. Кад детету буде година дана, оно почне говорити матери својој:

— Мати, где је наш отац?

Она му одговори:

— Синко, хоћемо га тражити.

Иза тога спреми се и седне с дететом на галију па пође морем, и после дугога путовања по свету, кад дође близу града одакле је био онај царев син, она притера галију ка крају мало подаље од града, па изиђе на брег и разапне шатор, па онда напише цару књигу:

— Пошљи ми онога човека који је однео воду од мене.

Цар одмах опреми најстаријег сина. Он седне на коња, па управо к њојзи под шатор. Кад дође к царици, она га лепо дочека, па га запита:

— Јеси ли ти однео воду од мене?

А он јој одговори:

— Јесам.

Онда га царица запита:

— Шта си још?

А он одговори:

— Нисам ништа.

Онда царица измахне шаком те њега по образу. Како га је лако ударила, одмах су му два зуба испала, па га оправи оцу и рече му:

— Иди, кажи своме оцу, нека пошаље човека који је воду однео.

Кад он отиде кући и каже оцу шта би, отац брже пошаље другог сина.

Онај како дође к царици, она и њега лепо дочека, па га запита:

— Јеси ли ти однео воду од мене?

Он одговори:

— Јесам.

Царица га запита:

— Шта си још?

А он одговори:

— Нисам ништа.

Она и њега шаком по образу, и одмах му искоче два зуба, па му онда рече:

— Знаш ли што је? Овако ћеш поздравити свога оца: Ако ми не пошаље онога човека који је однео воду од мене, све ћу му царство разорити; него стани да ти дам по чему ћете наћи тога човека.

Те онда седне и препочне лице свога сина на свилену мараму, па онда рече царевоме сину:

— Ево, како је ово дете, онаки је и онај човек.

Он отиде с оном марамом оцу и каже му све по реду. Цар како виде лице на марами, одмах рече да је чити његов најмлађи син, па пошаље мараму по свему царству да иде од града до града и од села до села, да му траже сина. Кад тако дође марама у оно село где је царев син у кнеза служио, најпре је донесу кнезу. Кад кнез развије мараму и стане гледати лице на њој, — чити слуга његов; онда рече служи:

— Море, слуго, ово си ти.

Он се не хтедне одмах показати, али кад га салете да се каже, јер ваља пред цара да иде, он не имадне куд, него им приповеди све што је било, па се дигне и отиде к оцу. Кад изиђе пред оца, загрли га отац па му рече:

— Забога, синко, где си? пропаде царство!

А он одговори:

— Ко је томе крив? Него дај ми коња и шта треба да идем тој царици.

Отац га одмах спреми и пошље царици. Како га царица угледа, одмах га позна, па још и дете га позна и стане га вика:

— Ево оца! Ево оца!

Како он дође под шатор, царица и њега запита:

— Јеси ли ти однео воду од мене?

Он одговори:

— Јесам.

Она га запита:

— Шта си још?

А он извади прстен и чарапу па јој рече:

— Ето то; и још имаш белегу на колену.

Она то све призна, па се загрле и пољубе. После отиду у град па се венчају, и отац још за живота свога преда му царство, а друга два старија сина отера, и тако најмлађи син остане цар у оба два царства.

ДЈЕВОЈКА БРЖА ОД КОЊА

Б

ила је некака ђевојка која није рођена од оца и мајке, него је начиниле

виле од снијегу извађена из јаме бездање према сунцу илијнскоме, вјетар је оживио, роса је подојила, а гора лишћем обукла и ливада цвијећем накитила и наресила. Она је била бјеља од снијегу, руменија од ружице, сјајнија од сунца, да се таке на свијету рађало није нити ће се рађати. Она пусти глас по свијету да ће у тај и тај дан, на томе и на томе мјесту бити тркија, па који је младић на коњу претече да ће бити његова. Ово се у мало дана разгласи по свему свијету, те се просаца скупи хиљаде на коњима да не знаш који је од којег бољи. И сам царев син дође на тркију. Ђевојка стане на биљегу и сви просиоци нареде се на коњима а она између њих без коња него на својим ногама, па им онда рече:

Ја сам онамо поставила златну јабуку, који најприје до ње дође и узме је, ја ћу бити његова, а ако ја прва к њој дођем и узмем је приђе вас, знадите да ћете ви сви мртви на оно мјесто остати, него пазите добро што чините.

Коњаници сви се погледају и сваки се у себе уздаше да ће задобити ђевојку, па рекоше између себе:

— Знамо одиста да неће она ни једноме од нас на ногама одбјећи, него неко од нас, а ко, тогај ће бог и срећа данас помоћи.

Те тако кад ђевојка руком о руку пласну, сви потекоше у један трем. Кад је било на по пута, богме ђевојка одвојила бјеше, јер пусти некака мала крила испод пазуха. У то укори један другога, те приошинуше и ободоше коње, и пристигоше ђевојку. Кад она виђе, извади једну длаку из главе, баци и они исти час узрасте страшна гора да не знадоше просци ће ће ни куда ће, но тамо амо те за њом, а она опет далеко им одвојила, а они ободи коње и опет је стигоше. А кад ђевојка виђе злу и гору, пусти једну сузу, — док букнуше страшне ријеке, те се замало сви не потопише, за ђевојком нико више не пристајаше до самога царева сина, те он плиј на коњу те за њом, али пошто виђе да му је ђевојка одмакла, закле је три пута именом божјим да стане и она стаде на оном мјесту на којем се нађе; онда је он ухвати, те за се на коња врже и преплива на сухо, па се упуту једном планином дома, али кад дође у највисочију планину, обазре се, кад ли му ђевојке нема.

СТОЈША И МЛАДЕН

Б

ио један цар па имао три кћери, и једнако их држао у потаји да нису

никад напоље излазиле. Кад нарасту за удају, пусти их отац први пут у коло. Али тек што се ухвате у коло, дуне некакав вихар и све три однесе. Цар се препадне кад виде да их нестане, па брже пошље слуге на све стране да их траже, а пошто се слуге врате и кажу да их нигде нису могли наћи, цар се разболе и од жалости умре.

Иза цара остане царица трудна, и кад дође време да се бреме има, она роди мушко чедо, и надене му име Стојша. Кад Стојша мало поодрасте, он настане јунак да је мало онаких било. Кад му буде осамнаест година, запита матер своју:

— Забога, мајко, како ти ниси више деце родила до само мене?

А она уздахне и заплаче се, али му не смеде казати да је имала три кћери па да их је нестало, бојећи се да не би Стојша тумарно у свет да их тражи, и тако да не би и њега изгубила. Али он кад виде мајку где плаче, навали још већма и стане је заклинавати да му каже што је. Онда му матери приповеди све по реду како је имала три кћери као три руже, и како их је нестало, и како су их тражили узалуд на све стране. Стојша кад саслуша матер своју рече јој:

— Немој плакати, мајко. Идем ја да их тражим.

Мати кад то чује, удари се рукама у прси: „Куку мене кукавици! зар да мајка остане и без сина!“ — па га стане одвраћати и молити да не иде, казујући му како је то било давно и бог зна јесу ли већ и живе. Али се он није дао одвратити, него јој рече:

— Кажи ми, кад је мој отац био цар, где му је оружје што је пасео, где ли му је коњ што га је јахао.

Онда матери видећи да се Стојша оканити неће, рече му да му је отац кад је видео толику жалост, пустио коња у ергелу а оружје на таван бацио. Стојша одмах нађе на тавану оружје све прашно и зарђало, али га он лепо очисти и уреди те сине као ново ковано: па онда отиде у ергелу и нађе очина коња, па га доведе кући и уведе у подруме и стане га хранити и тимарити, те за месец дана оправи се коњ као кака тица, а и онако је био крилат и змајевит. Кад се Стојша већ спреми да иде, рече матери:

— Имаш ли, мајко, какав знак од мојих сестара да понесем: ако да бог те их нађем, да би ми веровале да сам им брат?

Мати му плачући одговори:

— Има, храно моја, три мараме што су оне својим рукама везле, — па му изнесе мараме и да.

Онда он пољуби мајку у руку, па уседне на коња и отиде у свет да тражи своје сестре. Идући тако по свету дуго времена, дође једанпут под један велики град. Пред оним градом била је једна чесма с које је сав град носио воду. Стојша кад дође на ону чесму, напије се воде па легне мало у хлад да се одмори и покривши се по лицу једном од оне три мараме да га мухе не би клале. У томе дође једна госпа по воду и опази Стојшу крај чесме у хладу. Како опази њега и мараму, а она уздахне, потом точећи воду једнако је у њ гледала, и пошто наточи воду никако није могла да се оданде отргне него је све у њ гледала. Стојша то опази па је запита:

— Што је, снахо, што ме тако гледиш? Или, давно ниси видела човека или се у што упознајеш?

А она му одговори:

— Брате, познајем у тебе мараму што сам је својом руком везла.

Онда Стојша скочи на ноге па јој се одмах покаже да је њезин брат, и приповеди јој како је био и у друге сестре. А она кад види брата, бризне плакати, па њему око врата. После се узму за руке па у змајев двор; у двору сестра брата лепо дочека и угости, а кад буде пред ноћ, она му рече:

— Брате, сад ће доћи љутит змај огњевити, све ватра из њега сипа, рада бих те заклонити да те оном силом не опали, ходи сакриј се.

А Стојша јој одговори:

— Сестро моја, кажи ти мени шта је његов оброк?

Она га онда одведе у другу собу, кад тамо, а то два вола печена, две пећке хлеба и два акова вина, „ето то му је оброк“ рече сестра Стојши, а он кад то види, прекрсти ноге па све опуцка до мрве, па онда скочи на ноге и рече:

— Аха, сестро, да бијаше још!

Кад Стојша тако вечера, рече му сестра:

— Сад ће пасти буздован пред кућу чак из другог хатара да се зна да иде змај.

Тек што она то рече, а буздован зајуи више куће, а Стојша брже истрчи пред кућу па му не дадне ни на земљу пасти, него га дочека у руке па завитла њим чак на

трећи хатар. Змај кад то види, зачуди се: „Каква то сила гони од мојега двора!“ — па се врати натраг и узме буздован па с њим кући. Кад дође пред кућу, изиће царева кћи преда њ, а он се продере на њу:

— Ко ти је у кући?

А она му одговори:

— Мој брат.

Змај је опет запита:

— А што је дошао?

А она одговори:

— Дошао да ме види.

Онда змај срдито рече:

— Није он дошао да те види, него да те води.

Чујући Стојша из двора овај разговор, изиће и он пред змаја, а змај како га види, стисне се на њега, а Стојша га дочека па се ухвате у коштац те се понеси. Најпосле Стојша обори змаја и припуши га, па му рече:

— Шта ћеш сад?

А змај му одговори:

— Да си ти мени под коленима као што сам ја теби, ја бих знао шта бих радио.

А Стојша му рече:

— Ја теби нећу ништа, — па га пусти.

А змај га онда узме за руку па с њим у двор, те се стану веселити за недељу дана. Кад прође недеља дана, запита Стојша змаја и за трећега зета, и змај га упути куд ће ићи док не нађе град где су двори и трећега зета. После тога оправи се Стојша на пут, опрости се са сестром и зетом, па пође да тражи трећега змаја. Идући тако дуго времена, дође опет пред један град и пред градом нађе једну чесму, с које је сав град воду носио. Стојша се онде напије воде па легне у хлад да се мало одмори покривши се по лицу једном од оне три мараме да га мухе не би клале. Мало време за тим прође, ал' ето ти једне госпе по воду. Како угледа Стојшу и мараму, а она уздахне, потом точећи воду једнако је у њ гледала, и пошто наточи воду никако није могла да се откине оданде него је све у њ гледала. Стојша то опази пак је запита:

— Што је, снахо, што ме тако гледиш? Или давно ниси видела човека, или се у што упознајеш?

А она му одговори:

— Брате, познајем у тебе мараму што сам је својом руком везла.

Стојша кад то чује, скочи на ноге, па јој се одмах покаже да је њезин брат, и приповеди јој како је већ био у других сестара. Она кад види брата, бризне плакати па њему око врата. После се узму за руке па у двор. У двору сестра брата лепо дочека и угости, а кад буде пред ноћ, онда му рече:

— Брате, сад ће доћи љутит змај огњевити, све ватра из њега сипа, рада бих те заклонити да те оном силом не опали, ходи сакриј се.

А Стојша јој одговори:

— Сестро моја, кажи ти мени шта је његов оброк?

Она га онда одведе у другу собу; кад тамо, а то три вола печена, три пећке хлеба и три акова вина, „ето то му је оброк“, рече сестра Стојши, а он кад то види, прекрсти ноге па све опуцка до мрве, па онда скочи на ноге и рече:

— Аха, сестро, да бијаше још!

Кад Стојша тако вечера рече му сестра:

— Сад ће пасти буздовон пред кућу чак из трећег хатара, то је знак да иде змај.

Тек што она то рече, а буздован зауји више куће, а Стојша истрчи пред кућу, па му не дадне ни на земљу пасти, него га дочека у руке па завитла њим чак на четврти хатар. Кад змај то види, зачуди се: „Каква то сила гони од мојега двора!“ — па се врати натраг и узме буздован па с њим кући. Кад дође пред двор, изиђе царева кћи преда њ, а он се продере на њу:

— Ко ти је у двору?

А она му одговори:

— Мој брат.

Змај је опет запита:

— А што је дошао?

А она му одговори:

— Дошао да ме види.

Онда змај срдито рече:

— Није он дошао да те види, него да те води.

Чујући Стојша из двора овај разговор, изиђе и он пред змаја, а змај како га опази, стисне се на њега, а Стојша га дочека те се ухвате у коштац па се понеси. Једанпут Стојша обори змаја и припуши на земљу, па му рече:

— Шта ћеш сад?

А змај му одговори:

— Да си ти под мојим коленима као ја што сам под твојим, ја бих знао шта бих радио.

Онда му Стојша рече:

— Ја теби нећу ништа, — па га пусти.

Онда га змај узе за руку па га уведе у двор и стану се веселити за недељу дана. Једанпут изиђу у шетњу, и шетајући се опази Стојша у авлији једну велику јазбину — отишла под земљу, па онда рече:

— А шта је то, зете? Како можеш у своме двору трпети толику пропаст? Зашто то не зарониш?

Змај му одговори:

— Е, мој шура, не могу ти од срамоте ни казати шта је то. Има овамо један змајевски цар, па с нама често има рат, и сад скоро имамо рок да се ударимо; па кад се год побијемо, сву нас тројицу надбије, и што утече у ову јазбину оно остане.

Онда му рече Стојша:

— Хајде, зете, да ударимо на њ, док сам и ја овде да вам помогнем, е да бисмо га како сатрили.

А змај одговори:

— Ја не смем нипошто пре рока.

Кад Стојша виде да они не смеју да ударе, онда се он сам дигне да тражи цара змајевскога. Пошто једва једанпут напита, дође пред дворе и опази наврх двора зеца где стоји. Онда запита дворане шта онај зец наврх двора ради. А дворани му одговоре:

— Да се ко нађе да скине онога зеца, зец би се сам заклао, сам одерао, сам исекао, сам приставио, па се сам скувао; али то не сме нико учинити за своју главу.

Стојша кад то чује, он узлети на коњу па скине зеца, а зец се сам одмах закоље, сам се одере, сам исече и сам се пристави к ватри. Онда Стојша изиђе на змајев чардак па легне у хлад, а дворани кад виде шта учини, стану му говорити да бежи:

— Бежи, јуначе, куд те двоје очи воде, док није дошао змај, јер ћеш зло проћи ако те затече.

А Стојша им одговори:

— Шта ја марим за вашег змаја, нека дође нек се наједе зеца.

Кад мало час, ето ти змаја; како дође одмах опази да зеца нема па повиче на дворане:

— Ко је то урадио?

А они му кажу:

— Дошао један делија те скинуо зеца, и ено га горе на чардаку.

Онда им змај рече:

— Идите и кажите му нека ми иде из двора, јер ако му дођем, неће му ни кост с кошћу остати.

Дворани изиђу на чардак к Стојши па му кажу шта вели змај, а Стојша се осече на њих:

— Идите кажите змају, ако му је жао зеца, нека ми изиђе на мејдан.

Кад они то кажу змају, а змај цикне, све ватра сипа из њега, па полети на чардак, а Стојша га дочека па се понеси: нити се Стојша даје оборити, нити може змаја да обори: најпоследње рече Стојша змају:

— Како ти је име?

А змај му одговори:

— Моје је име Младен.

Онда му Стојша рекне:

— И ја сам најмлађи у оца и мајке.

Па се онда пусе и збрате и тврду веру даду један другоме да ће братински живети.

После некога времена рече Стојша змају:

— Шта чекаш оне змајеве што беже у ону јазбину? Хајде ти да ми ударимо на њих и пре рока.

Змајевски цар пристане, и тако пођу њих двојица да ударе на змајеве. Кад она три брата змаја чују да се Стојша удружио и збратио са змајевским царем, и да сад оба двојица иду на њих, они се уплаше па скупе силну војску, те изиђу с војском преда њих, а ови ударе на целу војску, и све разбију и растерају, само она три змаја утекну у ону јазбину. Онда ова двојица брже вуци сламу, па турај у ону јазбину, па онда запале, и тако сва три змаја онде пропадну.

После тога Стојша оправи све три сестре, и крене све благо иза сва три змаја, а змају побратиму остави њихове дворе и сву њихову државу, па се дигне са својим сестрама у своје царство, и сретно дођу к матери, па му мати преда царство, те је царовао до свога века.

ЗЛА СВЕКРВА

Н

екакога цара син шетајући се једном наиђе на једно мјесто, ђе се

бијаху ђевојке скупиле на игру, те се онђе мало заустави да гледа ђевојке и игру. Све ђевојке које онђе бијаху, пристајаху у игри осим три много лијепе, које на страни сјеђаху и као стидно игру гледаху. Царев син кад их опази, приступи к њима и упита их, би ли се удале и за кога би која најрадија. једна одговори да би за млинара, јер он има доста круха; друга за чобана, јер има доста млијека; а трећа уздахнувши рече:

— Ах, да царев син зна шта бих му ја родила, сјутра би ме вјенчао.

— Шта? — упита је царев син, а она му одговори:

— Два сина златнијех руку и шћер са златном звијездом на челу од прве уједно.

Царев син кад то чује он одмах шњоме, те дома, па у цркву, вјенча се и до мало времена она остане ђетиња. Ови царев син није имао оца него мајку преко мјере злу жену, која је мрзјела сина својега особито сад што је с реда ђевојку вјенчао, и стане својој снаси а његовој жени о глави радити. Они исти дан кад је млада царица шћела родити, пође јој муж у лов, и у томе она роди два сина златнијех руку и трећу ђевојку златне звијезде на челу. А кад јој свекрва то види, подстави троје мачади, а оно троје ђеце затвори у један сандук, пак нареди слуги да га баци у најближу ријеку. Увече у саму мрклицу, кад се царев син дома врати, истрчи му матер и јави, да му је жена родила троје мачади. Он одмах заповједи да је у исти час понесу наред онога цара града, и да кажу свакоме који поред ње прође шта је родила, и да је цар заповједио да свако на њу пљуне, а ко не пљуне, одмах да га погубе. Слуге овако учине, и јадна царица које од стида које од болести и од зиме до мало дана умре.

Они сандучић са оно троје ђечице пловећи ријеком нанесе срећа испред једнога великога двора и цардина некакога пребогатога чоека, који баш сјеђаше покрај ријеке пред својијем домом одмора ради. Кад угледа сандучић, он брже заповједи слугама, те га ухвате и донесу му га. Отворише га и виђевши ово троје ђечице у њему, обрадује се и зачуди, добави дојиљу и подхрани их до оружја браћу а сестру до удаје. Један дан дозове ови чоек цара на објед, и по обједу изиду гледати грађевине и цардине, да такe љепоте и дарила божијега није било ни у једнога цара или краља. Цар се зачуди ово гледајући, а особито оној ђеци, али их не познаваше, колико ни они њега, па рече:

— Хвала богу лепоте! ништа не манка ође до само три ствари: тица што збори, дрво што пјена и вода зелена.

Ово би жао једноме од ова два брата и рече:

— Одох тражити ове три ствари, да баш ништа не манка.

И тако крене. Путујући нађе близу некака језера усред планине једнога старца, ђе сједи вас сијед као овца, који га упита ђе иде, а он му све каже. Тада му старац рече:

— Ја ћу ти казати ђе ћеш све ово наћи. Хајде онамо ђе се ја баџим овом балотом гвозденом, онђе ћеш све три ствари наћи, него знади: кад узидеш онамо, стануће вика и граја околo тебе велика од хиљаду људи, а никога нећеш виђети, и нико те неће ни прстом такнути, а камоли убити, али немој да се обазреш за собом без свога чуда, јер ћеш се на оно мјесто окаменити.

Кад то чу ови младић, отрча пут онога мјеста ђе му је старац балоту бацио, док наједанпут рекао би паде небо на земљу, завикаше с хиљаду страна, он се обрне да види ко је, кад не види никога, па се препаде и окамени се. Сјутрадан брат му не видећи брата да се врђе, пође и он за њим, срете старца, и старац му рече као и првоне. Он му захвали и трчке отиде онамо, кад насред пута види брата окамењена, те почне плакати и љубити га, а у толико зачу ону хуку и вриску од хиљаду различитијех гласова, пак се препаде и почне натраг да бјежи, али теке се обрну, окамени се и он близу брата. Сестра њихова не видећи их натраг, сјутрадан у саму зору устане те трагом за њима, погоди на онога истог старца, п он јој све каже, како је и што је, и стане је одвраћати, да онамо не иде: „јер се нико одонуда — рече — није вратио, па кад се људи оружани препану, како неће ђевојка као што си ти?“ Али она ни најмање за то, него убере неке траве те добро уши затисне и ручицама сувише, па рече старцу:

— Баџи ти мени балоту, да онамо идем ђе она пане, само ми кажи, хоћу ли наћи све три ствари како сам ти казала, и хоћу ли наћи браћу окамењену.

Старац јој одговори:

— Хоћеш, — па у толико одбаџи балоту, а она потеџи онамо што је најбрже могла. Дошавши до оба брата окамењена, позна их и стаде да их плаче, јер јој живо срце пуче; и у то вријеме зачу неколико, ма не баш онолико хуке, него она поткријепи себе, те онамо ђе је пала балота. Кад дође, упазџи једну велику пећину и у њој види тицу, која јој у они исти час долеће на десно раме, и рече:

— Хвала да је богу! колико има времена да те чекам, — и рече јој сувише: — Хајде у оно језеро онамо, заџрепни воде зелене, и од онога дрвета што пјева гранџицу очебрсни, и кад дођемо до твоје браће, намажи их да оживе.

Она то учини, пак кренувши натраг кад дође до браће, намаже их, и у они исти час оживе, те сви дома. Кад дођу, обрадује им се они господар, а још више кад види оне три ствари, које је рекао цар да их нема, пак одмах учини велики објед и дозове цара. Онда рече ова тица:

— Кад буде на трпезу, господару, немој износити ни ожице ни пантарула ни ножа, него онако нека цар једе рукама.

Послуша је ови чоек, и кад дође цар, каже му како је добавио оне три ствари, и тако да већ ништа не манка, па отолен за трпезу готову. Цар кад види да на трпези нема ожице ни ножа ни пантарула, рече ијетко:

— Шта је ово? како ће се ово јести?

— Лијепо — одговори тица, — с муком као што су се до сада мучили ова твоја два сина и шћер, и покај се, што си на велику божју правду смакао своју жену а њихову матер; ово су твоја ђеца, а на мјесто њих твоја проклета матер подметнула троје мачади.

Цар се обрадује, притрчи к ђеци, а они к њему, ту се ижљубе и изгрле, па отолен дома, и у они исти час смакне матер, а оба сина ожени и шћер уда у један исти дан.

ЦАРЕВ ЗЕТ И КРИЛАТА БАБА

О

тац и мајка имали сина, па овај уснио да је постао царев зет. Ујутру

кад се разбуди, каже оцу и мајци да је нешто врло лијепо уснио. Отац и мајка запитају га шта је уснио, а он им одговори:

— Вала нећу да вам кажем.

Онда га отац и мајка добро ишибају и назову га инатом па га отјерају. Овај сиромаш што ће, куд ће, те на друм. На овом је друму за дуго стајао и плакао, док ево ти царског татарина па му каже:

— Помоз бог, дијете!

А овај му одговори:

— Бог ти помогао!

— Како си? Шта радиш?

— Фала богу! здраво, како си ти?

— А шта ти је те плачеш?

А овај му одговори:

— Е, мој брате, уснио сам један сан па ме тераше отац и мајка да им кажем, а ја не шћех, зато ме избише и казаше ми да сам инат, па ме оћераше.

— Е добро — рече татарин, — кад ниси шћео њима казати, а ти кажи мени, ја сам царски човек, па ћу цару казати, и ако буде што добро, може и за тебе лијепо бити.

А овај му одговори:

— Макар да си и сам цар, ја ти казати нећу.

Татарин отиде, но чим цару дође, одмах му све каже, како је једног дечка на путу нашао и што је с њим разговарао. Онда цар пошаље другог свог човека, те овог јуношу нађе и пред цара доведе. Сад га упита цар, шта је уснио, а овај му одговори:

— Нећу да ти кажем.

А цар му рече:

— Знаш ле ти ко сам ја, н да сам ја цар, па ако мени не кажеш ја ћу те објесити.

А јуноша му одговори:

— Вала ако си баш и цар, ја ти опет нећу казати.

Сад га цар затвори у једну собу до које је била једна велика соба где је била царска кћер у кавезу. Овај је сиромах послиједомишљао се, што ће и како ће, кад увече, мој брате! али негдје звецкају виљушке и кашике, јуноша усамљен разгледаше гдје је дувар слаб, да га како прокопа и види шта је у другој соби и што се у њој чује. Кад ли, мој брате, прокопа, али тамо царска кћер заспала па јој више главе гори свијећа шарена а ниже ногу бијела, около ње спавају слушкиње а на асталу свега доста. Овај се онда полагао провуче кроз дувар и прикраде ка асталу, па на овом што нађе, све поједе и попије, па онда ону шарену свијећу изнад главе промијени под ноге а ону бијелу испод ногу метне више главе, па онда отиде на своје мјесто а ону провалу тако зазида, да се никако није могло знати да је дувар кварен. Кад се ујутру царска кћер разбуди, виде свијеће промијењене а астал у свему празан, онда стане викати на слушкиње говорећи да су то оне учиниле. Оне се клеше, да то нијесу учиниле, али царска кћи то не вјерова. Сад царска кћер пошаље оцу свом прошеније, да у дворану ноћу све неко долази и с астала пите и све остало поједе и попије, и да слушкињама заповједи да се не усуде више свијеће мијењати. Цар јој учини по молби, али при свем том царска кћер опет подозрејаваше на слушкиње. Да би дакле и у сну виђела и онога, који све са астала поједе и попије а послије свијеће јој мијења, ухватила, намаже очи некаквом травом, која и у сну даје вид, па онда заспи послије вечере. Пошто прође два три сахата ноћи, а јуноша опет провали зид и уђе у собу, те све са астала поједе и попије, па онда узме шарену свијећу изнад главе, те је метне под ноге, а ону бијелу испод ногу више главе, па пође да иде. У томе маху ухвати га царска кћер за руку, но кад види какви је прекрасан младић, онда га испита ко је и шта је и откуда је у ову апсану доведен и зашто, па потом му каже нек се опет у своју собу врати. Ујутру кад сване, поручи царска кћер оцу да још толико јела и пића пошаље доказујући му, како су јој слушкиње гладне. Цар и то учини, и тако се од сад хранио и задовољаваше јуноша са овом љепотом дјевојком дотле, док царски ферман не изиде да је кћер његова пунољетна и да ће је удати. Кад ово дозна царска кћер, онда она пише свом оцу и каже му, да она ни за кога другог неће поћи но за оног јунака, који цилитом бедеме њиног града пребаца. Разумјевши ово цар позове све своје великаше, везире и паше и заповједи им да сваки свог сина поведе у први петак. Кад ови дођу и своје синове доведу, онда цар изведе своју кћер и са њом изнесе цилит, па онда по жељи своје кћери заповједи, да који мисли и жели бити царев зет, баца цилит и бедеме града пребацује. У овом јунаштву сви су се надметали, али бадава, ни један не може ни на пола добацити.

Кад то види царска кћер, онда замоли свог оца, да онога роба, којег је прије три године дао затворити и којег она кроз дувар опажа како дише и дуварове креће, изведе, и да огледа његово јунаштво. Чувши ово цар много се удиви и каже, да је тај роб јошт прије три године ту затворен и да је он за њега и заборавио, и мисли да је он давно иструнуо. Потом даде истог роба извести и зачуди се врло кад га угледа, како је красан младић, те му се одмах врло допадне и омили. Сад му даје цилит и заповједи, да огледа може ли бедеме пребацити. Остала пак велика господа и њини синови смијаху се и потпрдиваху говорећи:

— Хо! хо! јадан ти је, да он пребаци бедеме градске, кад синови Мухамедови не могу.

Но оно њино смијање преокрене се у жалост, кад виђеше да овај јуноша тридесет аршина преко свих бедема даље пребаци цилит и до половине га заћера у један велики камен. Сад цар видећи оваковог доброг јунака и не марећи што је он роб био и од ниског рода, поздрави га лином муширом и потом даде му своју љубазну и прекрасну кћер за жену а уз њу много дара и блага му поклони.

Кад виде ово везирски синови, јако им буде криво и врло му позавиде, и да би на који начин од овог јуноше царску кћер одузети могли, науме шњиме се опкладити, да везирски синови у први идући петак спреме вечеру за хиљаду људи а да царски зет поведе своју жену и хиљаду људи на зијафет, па ако све ово што везирски синови буду спремили људи не поједу, да царски зет њима уступи своју жену и сву пратњу. На ово обје стране пристану и још се писмено обвежу. Кад приспије вријеме у које је требало поћи, онда царски зет позове дружину, но не дође му више него девет стотина деведесет и пет људи. Сад царски зет узме овијех девет стотина деведесет и пет људи и своју жену, па се крене на пут.

Идући тако нађе једног чоека, који се бијаше сагнуо увом к земљи, и тако стајаше. Сад му царски зет рече:

— Помози бог, брате!

А он му одговори:

— Бог ти помогао!

— А шта ту радиш?

— Вала, ништа, тек беспослен, па слушах како трава расте.

Кад ово чу царски зет а он му рече:

— Би ли ти, брате, пошао са мном у дружину? Мене зову везирски синови на зијафет па би и теби било лијепо.

А овај му одговори да хоће, и тако царски зет добије девет стотина и деведесет и шест људи.

Идући даље нађе другог чоека, који укочен на путу стајаше и на све се стране обазираше. Упита га царски зет шта он овдје ради н шта ишчекује, а овај му одговори, да се је опкладио са тицом да она лети а он да трчи, „па ево — рече, три сахата како сам овдје заишао, а тице јошт нема“.

Зачуди се царски зет оваквој брзини, па га запита:

— А би ли ти, брате, пошао са мном у дружину? Мене везирски синови зову на зијафет, па ће и теби бити лијепо.

Овај се обећа и пође, и тако царски зет доби девет стотина и деведесет и седам људи.

Идући још даље опази трећега чоека, који у небо гледаше, и упита га што у небо гледа и шта од туда изгледа, а овај му каже да је бацио џилит у небо, „и ево — рече, — три сахата га чекам да падне, па га не има“. Царски зет позове и овог, те и тај шњим пође, и тако добије девет стотина и деведесет и осам друга.

Идући са друштвом даље један сахат, опази опет једног чоека на путу, који бијаше закувао казан од триста ока качамака, и за доручак му не било доста, те узео куплачу, па по казану лоит стругуће, назове му помози бог, а овај му одговори:

— Бог ти помогао!

— А шта ту радиш?

— Вала — рече — ништа, бијох направио мало за доручак, па да бијаше јошт, могао се похарчити.

Понуди и овога да шњим пође, а овај радо пристане, и тако царски зет добије девет стотина и деведесет и девет друга.

Са овом дружином идући даље нађе петог чоека, овај бијаше попио једно велико језеро воде, па стао на средини те сеири како се рибе праћакају. Назове му помози бог, а овај му одговори:

— Бог ти помогао!

— А шта ту радиш? — рече му царски зет.

— Вала ништа, јутрос мало подоручковах, па се овдје свратих на ову водицу, те мало пијнух и гледам како се ови црвићи сицкају без воде.

Понуди и овог, да с њим пође, а овај једва дочека, и тако царски зет добије хиљаду другара, па шњима у мјесто.

Кад тамо дођу, онда одсједну коње, па се мало одморе, а везирски синови спремили вечеру и свега доста — јела и пића, да и четири хиљаде људи појело и

попило не би. Сад царски зет пошаље оног што је триста ока качамака појео за доручак па му не било доста, и каже му да огледа јело и пиће и види како је. Овај отиде тамо па узме куплачу те од ораније до казана, од казана до ораније, ондале кусни, ондале сркни, док све остави празно, па послјије и све пиће попије и дође царском зету па му каже, да је он сам вечеру сву појео и да му још није доста. Кад ово виде царски зет, онда позове везирске синове и поиште њине жене да му даду. Ови га стану молити, да им по уговору првом не узима жене, већ да још једну опкладу учине, па ако царски зет и ову добије, онда да му даду своје три жене и све имање. На ово царски зет пристане и тако се опкладе, да они ужаре пећ што боље могу, а царски зет да нађе једног чоека од своје пратње и у онако зажарену пећ баце, па ако не изгори, да му даду своје три жене и све имање; ако ли сагори, онда да царски зет њима даде своју жену и сву пратњу. Кад ови зажаре пећ, онда царски зет рече ономе што је попио језеро воде, да иде и скочи у пећ, а овај одмах ускочи у пећ па бљуне из себе силну воду и жар погаси, па онда стане певати:

— У царева зета сад ће да буде четири жене: наша је опклада! наша је победа!

Видећи везирски синови да и овом опкладом не могуше ништа добити, уплаше се жестоко па умоле царскога зета, те им одобри још једну опкладу, па му онда рекоше да они имају крилату бабу, а царски зет нек нађе у својој дружини једног брзог чоека, па нека он трчи ногама, а баба нека лети, и које прије са изворца испод те и те планине воде донесе, онога да је опклада. Онда царски зет повиче:

— Дајте ми из дружине оног чоека који се био са тицом опкладио да он трчи а тица да лети па три сахата прије тице дође.

Кад овај чоек дође, онда му везирски синови дају једну тестију а крилатој баби тиквицу. Баба полети, а овај потеци, док пре бабе дође те воду наточи. Таман наточи тестију, а баба долети па га превари те му узме пуну тестију а уклепа у руке празну тиквицу, па полети што брже може натраг; док овај тиквицу наточи баба далеко измакла: али онај што чује како трава расте, одмах опази шум бабинијех крила па дотрча и каже царском зету:

— Баба преварила нашег чоека, узела му пуну тестију а уклепала празну тиквицу, и док овај наточио тиквицу, ево баба је је измакла и сад ће бити ту: ја чујем већ како лети.

Онда царски зет позове оног што је бацио цилит у небо и три сахата чекао да падне па га још нема, те овај угледа бабу па потегне цилитом у облаке те бабу у прси, баба мртва на земљу падне, а чоек стиже и донесе воду.

Сад царски зет узме три жене везирскијех синова и све њино благо, па са својом женом, везирским снахама и пратњом дође здраво и весело свом двору, гдје поживи задовољно до свога вијека.

ЗЛАТНА ЈАБУКА И ДЕВЕТ ПАУНИЦА

Б

ио један цар, па имао три сина и пред двором златну јабуку која за

једну ноћ и уцвета и узре и неко је обере, а никако се није могло дознати ко. Једном стане се цар разговарати са својим синовима:

— Куд се то дева род с наше јабуке!

На то ће рећи најстарији син:

— Ја ћу ноћас чувати јабуку, да видим ко је то бере.

И кад се смркне, он отиде под јабуку, па легне под њом да је чува, али кад јабуке већ почну зрети, он заспи, па кад се у зору пробуди, а то јабука обрана. Онда он отиде оцу и каже му све по истини.

Тада се понуди други син да чува јабуку, али и он прође као и онај: заспи под јабуком, па кад се у зору пробуди, а то јабука обрана.

Сад дође ред на најмлађег сина да и он чува јабуку; он се оправи, дође под јабуку и намести кревет под њом, па легне спавати. Кад буде испред поноћи, он се пробуди па погледа на јабуку, а јабука већ почела зрети, сав се двор сјаји од ње. У тај час долети девет златних пауница, осам падну на јабуку, а девета њему у кревет, како падне на кревет, створи се девојка да је није било лепше у свему царству. Тако су се њих двоје грлили и љубили до после поноћи. Па онда девојка устане и захвали му на јабукама, а он је стане молити да му остави барем једну а она му остави две: једну њему, а другу да однесе своме оцу. Девојка се потом опет претвори у пауницу и одлети са осталима. Кад ујутру дан осване, устане царев син па однесе оцу оне обадве јабуке. Оцу буде то врло мило, и похвали најмлађег сина. Кад буде опет увече, најмлађи царев син опет се намести као и пре да чува јабуку, и сачува је опет онако, и сутрадан опет донесе оцу две златне јабуке. Пошто је тако неколико ноћи једнако радио, онда му браћа почну злобити што они нису могли јабуке сачувати, а он је сваку ноћ сачува. У томе се још нађе некаква проклета бабетина која им се обећа да ће ухватити и дознати како он јабуку сачува. Кад буде увече, та се баба прикраде под јабуку, па се подвуче под кревет и онде се притаји. После дође и најмлађи царев син, те легне као и пре. Кад буде око поноћи, али ето ти девет пауница, осам падну на јабуку, а девета њему у кревет, па се претвори у девојку. Онда баба полагано узме девојчину плетеницу, која је висила низ кревет, па је одсече, а девојка одмах ђипи с кревета,

створи се пауница па полети, а остале паунице с јабуке за њом, и тако их нестане. Онда ђипи и царев син, па повиче:

— Шта је то?

Кад тамо, али баба под креветом, он зграби бабу, па је извуче испод кревета и сутрадан заповеди те је растргну коњма на репове. Паунице више не дођу на јабуку, и зато је царев син једнако тужио и плакао. Најпосле науми да иде у свет да тражи своју пауницу, и да се не враћа кући док је не нађе; па онда отиде к оцу и каже му што је наумио. Отац га стане одвраћати и говорити му да се махне тога, него ће му он наћи другу девојку коју год хоће у свему царству. Али је то све било залуду, он се спреми и још с једним слугом пође у свет да тражи своју пауницу. Идући тако задуго по свету, дође једанпут на једно језеро, и онде нађе једне велике и богате дворе, и у њима једну бабу, царицу, и једну девојку, бабину кћер, па запита бабу:

— Забога, бако, еда ли ти што знаш за девет златних пауница?

А баба му стане казивати:

— Е, мој синко, знам ја за њих: оне долазе свако подне овде на ово језеро, те се купају; него се ти прођи пауница, већ ево ти моја кћи, красна девојка, и толико благо, све ће теби остати.

Али он једва чекајући да види паунице, није хтео ни слушати што баба говори за своју кћер. Кад буде ујутру, царев син устане и оправи се на језеро да чека паунице, а баба поткупи слугу његова и да му један мешчић, којим се ватра пири, па му рече:

— Видиш овај мешчић; кад изиђете на језеро, а ти му кришом само мало дуни за врат, па ће заспати, те се неће моћи с пауницама разговарати.

Несретни слуга тако и учини: кад изађу на језеро, он нађе згуду, па своме господару дуне за врат из онога мешчића, а он сиромаш одмах заспи као мртав. Тек што он заспи, али ето ти девет пауница; како дођу, осам падну на језеро, а девета њему на коња, па га стане грлити и будити:

— Устај, храно! устај, срце! устај, душо!

А он ништа не зна као да је мртав. Паунице, пошто се окупају, одлете све заједно. Онда се он одмах пробуди, па запита слугу:

— Шта је, јесу ли долазиле?

А слуга одговори да су долазиле и како су осам пале на језеро, а девета њему на коња, и како га је грлила и будила. Царев син, сиромаш, чујући то, да се убије. Кад буде други дан ујутру, он се опет оправи са слугом, седне на коња, па све поред језера шеће. Слуга опет нађе згуду те му дуне за врат из мешчића, а он одмах заспи као мртав. Тек што он заспи, али ето ти девет пауница: осам падну у језеро, а девета њему на коња, па га стане грлити и будити:

— Устај, храно! устај, срце! устај, душо!

Али ништа не помаже: он спава као мртав. Онда она рече слуги:

— Кажи господару своме: још сутра може нас овде дочекати, па нас више никад овде неће видети.

И тако опет одлете. Тек што оне одлете, пробуди се царев син, па пита слугу:

— Јесу ли долазиле?

А слуга му одговори:

— Јесу и поручиле су ти да их још сутра можеш овде чекати, па више никад овде неће доћи.

Он, сиромах, кад то чује, не зна шта ће од себе да ради: све чупа косу с главе од муке и жалости. Кад трећи дан осване, он се опет оправи на језеро, уседне на коња, па све покрај језера, али није хтео шетати, него све стане трчати да не би заспао. Али опет слуга некако нађе згуду те му дуне из мешчића за врат, а он одмах падне по коњу и заспи. Тек што он заспи, али ето ти девет пауница; како дођу, осам падну у језеро, а девета њему на коња, па га стане будити и грлити:

— Устај, храно! устај, срце! устај, душо!

Али ништа не помаже: он спава као мртав. Онда рече пауница слуги:

— Кад ти устане господар, кажи му нека смакне горњи клин на доњи, па ће ме онда наћи.

С отим одлете све паунице. Како оне одлете, а царев син се пробуди, па запита слугу:

— Јесу ли долазиле?

А слуга одговори:

— Долазиле су, и она што је била пала теби на коња рекла ми је да ти кажем да смакнеш горњи клин на доњи, па ћеш је онда наћи.

Како он то чује, истргне сабљу и осече слуги главу. После тога почне сам путовати по свету, и тако путујући задуго, дође у једну планину и онде заноћи у једнога пустиника, па га запита не би ли му знао казати што за девет златних пауница. Пустиник му одговори:

— Е, мој синко, срећан си, сам те је бог упутио куда треба. Одавде нема до њих више од по дана хода. Само ваља управо да идеш, па ћеш наћи једне велике вратнице,

кад прођеш оне вратнице, држи десно, па ћеш доћи управо у њихов град, онде су њихови двори.

Кад ујутру сване, царев син устане, оправи се и захвали пустинику, па пође како му је казао. И тако путујући наиђе на велике вратнице, и прошавши их, одмах узме десно, и тако око подне угледа град где се бели, и врло се обрадује. Кад уђе у град, напита и двор златних пауница. Кад дође на врата, онде га заустави стража и запита ко је и откуда је, па пошто се он каже, отиду те јаве царици, а она како чује, као без душе дотрчи пред њега онако као девојка, па узевши се с њим под руке, уведе га у дворе. Ту буде велика радост, и после неколико дана венчају се њих двоје, и он остане живети онде код ње. После некога времена пође царица у шетњу, а царев син остане у двору; царица му на поласку да кључеве од дванаест подрума, па му рече:

— У све подруме можеш ићи, али у дванаести не иди нипошто нити га отварај, не шали се главом.

С отим она отиде. Царев син, оставши сам у двору, стане мислити у себи: „Шта би то било у дванаестом подруму?“ Па онда стане отварати подруме све редом. Кад дође на дванаести, није изнајпре хтео отварати га, али га опет стане копати: шта би то било у томе подруму? па најпосле отвори и дванаести подрум, кад тамо али насред подрума једно велико буре са гвозденим обручима одврањено, па из њега изиђе глас:

— Забога, брате, молим те, умрех од жеђи; дај ми чашу воде!

Царев син узме чашу воде па успе у буре, али како је он успе, одмах пукне један обруч на бурету. Затим опет изиђе глас из бурета:

— Забога, брате, умрех од жеђи; дај ми још једну чашу воде!

Царев син опет успе чашу воде, а на бурету пукне још један обруч. По трећи пут изиђе глас из бурета:

— Забога, брате, умрех од жеђи; дај ми још једну чашу воде!

Царев син успе још једну чашу воде, пукне обруч и трећи; онда се буре распадне, а змај излети из њега, па на путу ухвати царицу и однесе је. После дођу слушкиње и кажу царевом сину шта је и како је, а он сиромаш од жалости није знао шта ће радити; најпосле науми опет да иде у свет да је тражи. И тако путујући по свету задуго, дође на једну воду, па идући покрај воде опази у једној локви малу рибицу где се праћака. Рибица кад види царевог сина, стане му се молити:

— По богу да си ми брат, баци ме у воду; ја ћу теби једаред врло требовати, само узми од мене једну љуску, па кад ти затреbam, само је протри мало.

Царев син дигне рибицу, узме од ње једну љуску, па рибицу баци у воду, а љуску завије у мараму. После некога времена идући тако по свету, нађе лисицу где се ухватила у гвожђа. Кад га лисица опази, рече му:

— По богу да си ми брат, пусти ме из ових гвожђа, ја ћу ти кадгод требати, само узми од мене једну длаку, па кад ти затреbam, само је мало протри.

Он узме од ње једну длаку, па је пусти. Опет тако идући преко једне планине, нађе курјака где се ухватио у гвожђа. И курјак кад га види, рече му:

— По богу да си ми брат, пусти ме, ја ћу теби бити у невољи, само узми од мене једну длаку, па кад ти затреbam, само је мало протри.

Он узме длаку од курјака, па га пусти. Иза тога царев син опет, дуго путујући, сретe једног човека, па га запита:

— Забога, брате, еда ли си чуо кад од кога где су двори змаја цара?

Овај га човек лепо упути и каже му и време у које ваља да је тамо. Онда му царев син захвали, па пође унапредак и једва једном дође у град змајев. Кад уђе у змајеве дворе, нађе своју љубу, и обоје се врло обрадују кад се састану, па се стану разговарати шта ће сад, како ће се избавити. Најпосле се договоре да беже. Брже боље спреме се на пут, седну на коње, па бежи. Како они умакну из двора, а змај на коњу дође; кад уђе у двор, али царице нема; онда он стане говорити коњу:

— Шта ћемо сад? Или ћемо јести и пити или ћемо терати?

Коњ му одговори:

— Једи и пиј, стићи ћемо их, не старај се.

Кад змај руча, онда седне на коња, па терај за њима, и за тили час их стигне. Како их стигне, царицу отме од царевог сина, па му рече:

— Ти иди збогом, сад ти праштам за оно што си ми у подруму дао воде; али се више не враћај, ако ти је живот мио.

Он сиромаш пође мало, али не могавши срцу одолети, врати се натраг па сутрадан опет у змајев двор, и нађе царицу, а она седи сама у двору и сузе рони. Кад се поново видеше и састаше, почеше се опет разговарати како би побегли. Онда рече царев син њојзи:

— Кад дође змај, питај ти њега где је добио оног коња, па ћеш ми казати, да и ја тражим онакога, не би ли смо му како утекли.

С отим отиде из двора. Кад змај дође кући, она му се стане умиљавати и превијати се око њега, и од свашта се с њиме разговарати; па му најпосле рече:

— Ала имаш брза коња! Где га доби, тако ти бога?

А он јој одговори:

— Е, где сам ја добио онде не може свак добити. У тој и тој планини има једна баба, па има дванаест коња за јаслама да не знаш који је од којег лепши. А има један у буцаку коњ, као да је губав, тако се чини, али он је најбољи; он је брат мога коња, њега ко добије може у небеса ићи. Али ко хоће да добије од бабе коња, ваља да служи у ње три дана: у бабе има једна кобила и ждребе, па ту кобилу и ждребе ваља чувати три ноћи, ко за три ноћи сачува кобилу и ждребе, баба му да коња да бира којег хоће. А ко се у бабе најми, па за три дана не сачува кобилу и ждребета, он је изгубио главу.

Сутрадан кад змај отиде од куће, царев син дође, па му она каже све шта је чула од змаја. Онда он отиде у планину к баби, и дошавши к њој, рече јој:

— Помози бог, бако!

А она му прихвати бога:

— Бог ти помогао, синко; а које добро?

Он јој рече:

— Рад бих у тебе служити.

Онда му баба рече:

— Добро, синко. За три дана ако ми сачуваш кобилу, даћу ти коња кога год хоћеш; ако не сачуваш, узећу ти главу.

Па га онда изведе насред двора, око којег је био све колац до коца, и на свакоме коцу по људска глава, само на једноме није била, и овај је колац све једнако викао:

— Дај, баба, главу!

Баба му ово све покаже, па му рече:

— Видиш, ови су сви били у мене у најму, па нису могли кобиле сачувати.

Али се царев син од тога не поплаши, него остане код бабе да служи. Кад буде увече, уседне он на кобилу, па у поље, а ждребе трчи уз кобилу. Тако је седео на кобили једнако, а кад буде око поноћи, он задрема на кобили и заспи, а кад се пробуди, а он опкорачио некаку кладу, па седи на њој и држи улар у рукама. Како то види, препаде се, па скочи да тражи кобилу, и тако тражећи је удари на некаку воду. Кад је види, онда се сети оне рибице што је из локве у воду бацио, па извадивши из мараме ону њезину љуску, протре је мало међу прстима, а рибица му се уједанпут јави из воде:

— Шта је, побратиме?

А он јој одговори:

— Утекла ми бабина кобила, па не знам где је.

А рибица му рече:

— Ево је међу нама, створила се риба, а ждребе рибић; него удри уларом по води и реци: „Дура, бабина кобила!“

Онда он удари уларом по води говорећи: „Дура, бабина кобила!“

А она одмах постане кобила као што је и била и изиђе са ждребетом на обалу. Онда је он заулари и узјаше, па кући, а ждребе уз кобилу. Кад дође кући, баба њему да јести, а кобилу уведе у коњушницу, па све жарачем:

— У рибе, курво!

А кобила јој одговори:

— Ја сам била у рибама, али су њему рибе пријатељи, па ме показаше.

Онда опет баба:

— А ти у лисице!

Кад буде пред ноћ, он уседне на кобилу, па у поље а ждребе трчи уз кобилу. Тако је седео једнако на кобили, а кад буде око поноћи, он задрема на кобили и заспи, а кад се прене, а он опкорачио некакву кладу, па седи на њој и држи улар у рукама. Кад то види, препадне се, па скочи да тражи кобилу. Али му одмах падне на памет што је баба кобили говорила, па извади из мараме ону лисичју длаку и протре је, а лисица уједанпут те преда њ.

— Шта је, побратиме?

А он одговори:

— Утекла ми бабина кобила, па не знам где је.

А лисица му одговори:

— Ево је међу нама, створила се лисица, а ждребе лисичић; него удри уларом о земљу па реци: „Дура, бабина кобила!“

Он онда удари о земљу уларом говорећи: „Дура, бабина кобила!“

А кобила постане кобила као што је и била и уједанпут се са ждребетом обри пред њим. Онда је он заулари и узјаше па кући, а ждребе уз кобилу. Кад дође кући, баба му изнесе ручак, а кобилу одмах уведе у коњушницу, па све жарачем, говорећи:

— у лисице, курво!

А она јој одговори:

— Била сам у лисицама, али су лисице њему пријатељи, па ме проказаше.

Онда опет баба:

— А ти у курјаке!

Кад буде пред ноћ, царев син уседне на кобилу, па хајде у поље, а ждребе трчи уз кобилу. Тако је седео на кобили једнако, а кад буде око поноћи, он задрема и заспи на кобили, а кад се прене, а он опкорачио некаку кладу, па седи на њој и улар држи у рукама. Кад то види, препадне се, па скочи да тражи кобилу; али му одмах падне на памет што је баба кобили говорила, па извади из мараме курјачју длаку и протре је, а курјак уједанпут те преда њ:

— Шта је, побратиме?

А он му рече:

— Утекла ми бабина кобила, па не знам где је.

А курјак му рече:

— Ево је међу нама, створила се курјачица, а ждребе курјачић; него удри уларом о земљу, па реци: „Дура, бабина кобила!“

Он онда удари уларом о земљу говорећи: „Дура, бабина кобила!“

А кобила постане кобила као што је и била и уједанпут се са ждребетом обри пред њим. Онда је царев син заулари и узјаше па кући, а ждребе уз кобилу. Кад дође кући, баба му да ручак, а кобилу уведе у коњушницу, па све жарачем, говорећи:

— У курјаке, курво!

А кобила јој одговори:

— Била сам у курјацима, али су курјаци њему пријатељи па ме проказаше.

Онда баба изиђе напоље, а царев јој син рече:

— Е, баба, ја сам тебе служио поштено; сад ми дај што смо погодили.

Баба му одговори:

— Синко, што је погођено оно ваља да буде. Ето од дванаест коња бирај кога хоћеш.

А он рече баби:

— Та што ћу бирати, дај ми онога из буцака, губавог, за мене нису лепи.

Онда га баба стане одвраћати:

— Како би ти узео оног губавог код тако красних коња!

Али он једнако остане на своме, говорећи:

— Дај ти мени кога ја хоћу, тако је погођено.

Баба не имајући куд камо, да му губавог коња, он се онда с њом опрости, па пође водећи коња на улару. Кад га одведе у једну шуму, отре га и уреди, а коњ сине као да му је златна длака. Онда он уседне на њега па га потрчи, а он полети баш као и тица, и за тили час донесе га пред змајеве дворе. Царев син како уђе унутра, одмах рече царици:

— Спремај се што брже.

И тако се брзо спреме, седну обоје на онога коња, па хајде с богом путовати. После мало, кад змај дође и види да царице нема, рекне своме коњу:

— Шта ћемо сад? Или ћемо јести и пити или ћемо терати?

А коњ му одговори:

— Јео не јео, пио не пио, терао не терао, нећеш га стићи.

Кад то змај чује, одмах седне на коња, па потерај. А њих двоје кад опази за собом змаја где их тера, препадну се, те стану нагонити коња да брже трчи, али им коњ одговори:

— Не бој се, не треба бежати.

Кад једанпут, али змај већ да их стигне, онда коњ под змајем повиче коњу под царевим сином и царицом:

— Забога, брате, причекај ме, хоћу да цркнем тебе вијајући.

А овај му одговори:

— А што си луд те носиш ту алу. Ногама у вретен, те њега о камен, па хајде са мном.

Кад то чује коњ под змајем, а он махне главом и снагом, а ногама у вретен, те змаја о камен; змај сав прсне на комаде, а коњ се с њима удружи. Онда царица уседне на овога коња и тако отиду сретно у њезино царство и онде остану царујући до свога века.

ГРБО И КРАЉ ЋАВОЛСКИ

Б

ила три брата, најстарији, средњи и најмлађи. најмлађи је био сулуд и

лијево му је раме било више од десног, па су га стога звали Грбом. Једног дана договоре се браћа да иду у свијет, да траже радње. Одмах се спремише и пођоше. Тако идоше три дана, док се нађоше усред некакве шуме. Не знају куда иду. Онда рече Грбо најстаријем брату:

— Хајде, узми три камена, па се испењи на највишу јелу и на којој страни видиш свјетлост на ону страну баци камење, па ћемо ићи на ону страну.

Брат га одмах послуша, па узе три камена и испе се на вр јеле, гледа на сваку страну гдје ће угледати свјетлост. Пошто не виђе нигдје, сиђе доље и каза Грби да није нигдје видно свјетлости. Онда Грбо рече средњем брату:

— Хајде, не би ли ти видно.

Средњи брат устаде одмах, узе три камена и испе се на вр јеле, гледа на сваку страну, али све узалуд. Пошто огња нигдје не виђе, сиђе доље и каза Грби да није нигдје видно свјетлости. Онда Грбо скочи, узе три камена, па им рече:

— Добро пазите на коју ће страну панути камење.

Онда се испе на врх јеле и одмах угледа свјетлост, те баци сва три камена један за другијем на ону страну гдје је видео свјетлост, па онда сиђе доље и упита браћу:

— На коју је страну пало камење?

Они му покажу.

Браћа пођоше на ону страну.

Идоше кроз шуму три године, док дођоше у оно мјесто гдје је Грбо видео свјетлост. Уљегоше у град, кад тамо нема никога. Пођоше мало даље и дођоше до једних великих кућа. Уљегоше унутра, ал' у њима нико не бијаше него једна жена, па их упита:

— А знате ли гдје сте дошли?

Грбо одговори:

— Знамо.

Онда им она каже да су дошли у ђаволскога краља. Потоме их упита:

— Јесте ли гладни?

Она два старија одговорише да нијесу, а Грбо рече:

— Јесмо.

Онда их она уведе у једну собу гдје је било иксанско месо, па им рече:

— Ето, одрежите меса па једите.

Она два старија хоће, а Грбо им не да, него рече оној жени:

— Ми нећемо иксанскога меса него од хајвана, ако имаш дај нам.

Потоме их уведе у другу собу гдје је била говедина. Онда Грбо рече:

— Овога меса ми једемо! — па одрезаше један комад те га испекоше и изједоше. Пошто то поједоше, рече им она жена:

— Идите сад куд знате, јер ће сад доћи краљ, па ако дозна за вас погубиће вас, јер видите да сам и ја као и ви иксан, па сам њему допала у руке те се не могу никако избавит.

Она два старија хоће да бјеже, а Грбо им не да, него рече:

— Свакако је мријет.

Онда им она рече:

— Хајдете у другу собу, да вас за неко вријеме прикријем, јер иде краљ па ако вас нађе одмах, погубиће вас.

Они одмах пођоше за њом, а она их затвори у једну собу. Неко вријеме прође Док ево ти краља, сјаха с коња и уђе унутра. Чим дође у собу, одмах рече жени:

— Овдје има крштена душа!

Она му рече:

— Нема!

Он опет рече:

— Мора бит, кажи гдје је.

Она му онда рече:

— Дошла су три момка да траже рада.

Он јој рече:

— Хајде их доведи овамо.

Одмах она оде њима, па им рече:

— Хајдете са мном, зове вас краљ.

Они одмах пођоше и уљегоше пред краља. Краљ их упита што су дошли. Грбо одговори:

— Свијетли краљу, имамо код куће стара оца, па га не можемо хранити, јер немамо шта радити, па смо дошли код тебе да штогод зарадимо.

— Добро — рече краљ — ето вас два старија узмите красне и мотике па ћете копат, а Грбо ће служити мене и коња.

Онда му Грбо рече:

— Ми ћемо радит што год хоћеш, али прво треба да се погодимо.

Потом га краљ упита шта ишту годишње сви.

Грбо одговори:

— Даћеш нам све тројици триста дуката.

Краљ му рече:

— Ја не дам више него сваком по педесет дуката.

Онда му Грбо рече:

— Кад не даш колико ми иштемо, ми одосмо.

Па пође, а за њим оба му брата. Пошто краљ виђе да неће мање од триста дуката, врати их натраг па им рече:

— Даћу вам триста дуката, кроз годину, али ме поштено служите.

Онда заповједи оној старијој двојици шта ће који радити, а Грби рече:

— Ти, Грбо, нећеш ништа друго радит него чистит моје чизме и коња.

Потом оде сваки за својим послом. Кад увече дођоше кући, Грбо запита краља:

— Где ћемо спавати:

Он му одговори:

Ето у мене има три шћери, па спавају у тој доље соби, па морете и ви намјестити постеље па спавати.

Тако и учинише. Дан по дан, изиђе година. Онда рече Грбо браћи:

— Ево је данас година како смо дошли, хајдемо сад краљу да нам плати и опет да се погодимо.

Браћа послушаше Грбу, па одоше с њим пред краља. Краљ их упита што су дошли. Грбо одговори:

— Дошли смо да нам платиш ову прошлу годину, а за нову да се погодимо.

Краљ их упита шта ишту за нову годину. Грбо одговори:

— Сваком да даш по сто педесет дуката.

Краљ рече да им више неће дат него као и прије. Грбо одговори:

— Нећемо.

— Ни ја — рече краљ.

Потом Грбо рече:

— Дај нам плати, да идемо.

— Дођите сјутра, — рече краљ — па ћу вам платит.

Пошто одоше од краља, он зовну жену па јој рече:

— Жено, наоштри ми добро нож: довече ћу заклати ону тројицу.

Жена оде, наоштри нож и донесе га краљу. По што дан прође а ноћ дође, оде свак у своју собу да спава. Браћа улегше у собу; кад у соби краљеве шћери заспале, онда рече Грбо браћи:

— Ноћас ће доћи краљ да нас закоље, него да пренесемо његове шћери гдје ми спавамо, а ми ћемо лећ гдје оне спавају.

Тако и учинише. Одмах затим легаше. Док ето ти краља, па одмах онијем својим шћерима, закла их и изиђе. Потом Грбо устаде па јами краљеве чизме, обуче их на ноге, па јами једног брата на једно раме а другог на друго, па побјеже из двора. Грбо у краљевијем чизмама једном крочи: годину пута пређи, други пут крочи: годину пута пређи, и тако даље. Кад ујутру свану, краљица пође да своје шћери пробуди, кад има шта виђети: све три заклане. Одмах закука. Краљ кад чу кукање изиђе да види шта је. Пошто виђе шта је учинио, заиска у жене чизме. Жена окрени, обрни, нема чизама.

— Дај друге! — рече краљ.

Жена му донесе друге. Пошто краљ обу чизме оде за Грбом. Грбо је тада био већ преш'о из ђаволске државе у крштену, па сио и чека краља, јер га се не боји у крштеној земљи. У том времену стиже и краљ, па пошто не може пријећ у крштену земљу, рече Грби:

— Грбо ли, Грбо! Жали боже за мојим шћерима и чизмама.

Грбо одговори:

— Еј, ђаволе, ђаволе! Жали боже за мојим триста дуката!

Потом се краљ врати кући. Грбо и његова браћа идоше и дођоше до крштеног краља. Краљ их упита шта хоће: Грбо одговори:

— Дошли смо да тражимо рада.

Краљ им онда да по стотину оваца да чувају. Браћа су сваки своју стотину чували и његовали, али су Грбине најбоље биле, па су му браћа завиђела. Једном се они договоре и Грбу опањају пред краљем и рекоше:

— Господару, каже наш брат Грбо да би могао довести златна коња од краља ђаволскога.

— Добро, — рече краљ.

Пошто они одоше, краљ поручи по Грбу. Кад Грбо дође, рече му краљ:

— Е, Грбо, ти си говорио да мореш довести златна коња од краља ђаволског.

— Нијесам, нити могу, — одговори Грбо.

— Или ми доведи златна коња од краља ђаволског, или нема на теби главе.

Грбо пошуће мало па рече:

— Хоћу, краљу, али ме пусти 24 сахата, да се смислим како ћу.

Краљ га пусти и рече:

— Добро се смисли шта ће ти требат на пут.

Сјутрадан дође Грбо пред краља и рече му:

— Хоћу да ми начиниш хаљине од коже, али тако да буду удешене кад се обуку да се не може познат или је човјек го или у тијем хаљинама, и на њима да буду окна од стакла куда ћу гледат и дуга цијев исто од коже.

— Што ће ти такe хаљине? — упита га краљ.

Грбо одговори:

— Свијетли краљу, не могу друкчије избавит коња, јер је насред велике ријеке начињена штала па мени ваља много ронит кроз воду док дођем у шталу.

Одмах краљ нареди те му се начинише хаљине. Пошто Грбо обуче хаљине а на ноге чизме што кракају годину дана, пође и дође у ђаволску државу и до оне ријеке на којој је штала. Пошто се смрче, Грбо скочи у воду и дође до поноћи до коња. Одмах потегну коња за дизгине, јер је знао шта ће бит. Коњ се продере што је више могао, а Грбо одмах под коња у воду. Краљ је чуо коњски глас, па је одмах дошао да види шта му је. Кад виђе да нема ништа, рече коњу:

— Што ти је, што се дереш и мучиш ме из ложнице. Одмах затвори врата и оде.

Још краљ није дошао до градскијех врата, а Грбо коња за дизгине. Коњ се још више продера, а краљ се опет врати да види шта му је. Кад дође до коња виђе да нема ништа, па рече:

— Што се дереш и мучиш ме? — па се опет врати из штале.

Није још дошао до градскијех врата, а Грбо коња за дизгине па под коња у воду, а коњ се још више продере. Краљ се опет врати, па кад виђе да нема ништа, узе батину у руке, па тупа-лупа коња, па се онда врати и оде куће. Потом Грбо изиђе из воде, а коњ му рече:

— Хвала ти, Грбо, е ћеш ме избавит.

Онда му опет рече коњ:

— Грбо, узми четку и чешагију јер ће ти требоват, и кад ти рекнем: „гони“ ти онда гони што мореш брже, а кад ти рекнем: „полагано“ ти онда полагано.

Грбо јами све што му је рекао коњ, па онда узјаха и поћера. Коњ му рече:

— Гони, Грбо, што мореш брже!

Тако су неко вријеме ишли брзо, и коњ опет рече Грби:

— Грбо, окрени се па види има ли шта за нама.

Грбо се окрену, па рече:

— Нема ништа.

— Сад полагано гони, — рече коњ.

Тако су тихо ишли неко вријеме, али опет рече коњ Грби:

— Окрени се, видиш ли сад шта?

— Ево за нама лете црни гаврани и готов су нас стигнут — рече Грбо.

— Баци четку! — рече коњ.

Грбо баци четку, кад се створише до небеса јеле.

— Сад гони што мореш брже! — рече коњ.

Тако су ишли неко вријеме и опет рече коњ Грби:

— Окрени се, Грбо, па види има ли шта за нама.

Грбо се окрену и рече да не види ништа.

— Сад лакше гони! — рече коњ.

Тако су опет тихо ишли неко вријеме, али опет коњ рече:

— Окрени се, Грбо, па види има ли ишта за нама.

Грбо се окрену и рече:

— Ево нас готов стигнут гавранови.

— Баци чешагију! — рече коњ.

Грбо баци чешагију, кад се створише брда и планине до небеса. Онда рече коњ Грби:

— Гони што мореш брже!

И тако су ишли неко вријеме и пријеђоше из ђаволске државе у крштену. Истом Грбо сјахао с коња, а ђаволи на границу и пред њима краљ. Онда краљ рече Грби:

— Грбо ли, Грбо! Жали боже за мојијем шћерима, за мојијем чизмама и за мојијем златнијем коњем!

Грбо му одговори:

— Еј, ђаволе, ђаволе! Жали боже за мојијех триста дуката!

Тако прође Грбо с коњем ђаволску државу и дође краљу крштену и доведе му коња, па рече:

— Свијетли господару, скупи сада све своје великаше па ћеш видјет чудо од коња!

Краљ скупи око коња своје великаше да му га виде. Пошто се сви искупише, онда рече Грбо коњу:

— Шта си, коњу?

Он му одговори:

— Коњ.

Онда му Грбо рече:

— Буди што те мајка родила!

Потом се коњ стресе и претвори се у човјека, из човјека изиђе голуб и проговори:

— Хвала ти, Грбо, е си ме избавио! — и човјек паде мртав.

Грбо оде опет да чува овце, али му браћа опет завиђеше што су у Грбе боље овце, па се опет договорише да га краљу опањају. Пошто дођоше пред краља рекошу му:

— Господару, каже наш брат Грбо да би мог'о донијети од злата струку краља ђаволског.

Одмах краљ добави Грбу и рече му:

— Ти си, Грбо, говорио да мореш донијет струку златну краља ђаволског.

— Нијесам, — рече Грбо.

— Јеси — одговори краљ. — Или ми донеси златну струку краља ђаволског, или нема на теби главе.

— Хоћу. — одговори Грбо — али ме пусти до сјутра да се смислим како ћу.

— Добро, иди! — рече краљ.

Сјутрадан дође Грбо пред краља и рече му:

— Хоћу да ми начиниш три сврдла, један сврд'о дебео као што сам ја, па кад дохвати до крова од куће да одмах диже онолико покрова колики сам и ја, али да се ни најмање не чује. Други сврд'о исте дебљине, али таки чим дохвати до тавана онолико да диже колико је и дебео, али да се не чује кад врти. Трећи таки чим дохвати до струке одмах да је подигне.

Краљ му то све начини и даде. Пошто Грбо прими алат, обује оне чизме што годину кракају и крене се на пут. Пошто дође у ђаволску државу, близу до краљева двора, прикрије се до ноћи. Кад је изишло неко доба ноћи, попе се Грбо на кућу у чизмама, па онијем сврдлом провали покров и увуче се на таван. Онда јами други сврд'о па провали полагао таван. Пошто провали таван, виђе да су краљ и краљица легли, па јами трећи сврд'о и поче прихваћати струку којом се бијаху покрили краљ и краљица. Мало је подигну, а краљ завика жени:

— Што се откриваш!

Она му одговори:

— Ја нијесам.

Потом се Грбо мало пришуће па опет поче прихваћати струку. Краљ се онда окрену жени, па јој удари шамар и рече:

— Зашто се откриваш!

— Ја нијесам, него да није Грбо више нас? — рече жена.

Одмах краљ скочи с постеље па на таван, те Грбу за врат. Краљ се мало зачуди па рече:

— Ту си, лопове, сад си ми зап'о шака! — па с њим доље.

— Казуј, Грбо, шта те је наћерало да ми не даш мира!

— Свијетли краљу, — рече Грбо — мени је сведно мријет ми тамо мријет ми овамо, па сам волио овде да умрем него тамо.

Потом га краљ одведе у једну собу и затвори. Кад ујутру свану, краљ подранио и наоштрио нож, отвори собу у којој је Грбо, па рече:

— Напријед, Грбо! Што си живио, живио: више ме нећеш мучити.

Онда Грбо рече:

— Немој ме, краљу, сад клати, јер ти не ваљам, смрш'о сам од велика пута, него ме затвори у собу десет-петнаест дана, да мало опретљам.

— Таман ћемо тако, хранићу те петнаест дана!

Онда жени нареди да му сваки дан даје по оку љешника. Тако Грбо проведе у затвору четрнаест дана хранећи се љешницима. Кад се наврши четрнаести дан, ево ти краља пред Грбину собу и рече:

— Пружи прст, Грбо, кроз кључаоницу да видим јеси ли добар за ражња.

Пошто му краљ виђе прст, рече жени:

— Жено, ево ја одох по мога пријатеља, и доћи ћемо сјутра раније, а ти рано устани па закољи Грбу и испеци га.

Сјутрадан краљица рано устала, јамила сјекиру па цијепа дрва. Удри једном, а залеће јој се сјекира, па сва упаде у биљу; окрени, обрни, не може да извади. Кад то виђе Грбо кроз кључаоницу, рече краљици:

— Шта се, госпојо, мучиш! пусти мене да ти то исцијепам па ме онда закољи.

Краљица узме кључеве па га отвори. Грбо онда узме за сјекиру, па је извади из дрвета и рече краљици:

— Госпојо, молим те метни руку у ову пуклотину, јер нећу моћи расцијепити дрво.

Превари се она па метну руку у пуклотину, а дрво јој стеже прсте. Грбо брже боље па сјекиром по шији, те је брзо скреса, наложи ватру и настави. Само јами руке, ноге, сисе и главу па метну на кревет и покри их, као бајаги да је краљица заспала, па онда јами струку, обује чизме краљеве и побјеже. Мало вријеме прође па дође и краљ, краљев пријатељ и пријатељев син. Уљегоше у собу и мишљаху да им је краљица заспала, па рече краљ:

— Види је како се најела Грбе, па спава.

Пошто мало отпочинуше скочи краљ на ноге па у кухињу и донесе све месо, метну пред њих и почеше јести. Пошто поједоше, мали као ђаво нађе нешто женско па рече:

— Није право да ми нашу краљицу једемо.

— Какву краљицу, ено краљице гдје спава! — рече му отац.

Затим поново почеше јести и разговарати се. Опет мали рече:

— Није право да ми нашу краљицу једемо.

Отац му се окрену па му удари шамар и рече:

— Што толико дробељаш, та видиш где краљица спава.

— Устаните па видите шта је, — рече мали...

Они устадоше, скидоше покров и видјеше да нема ништа осим ноге, руке, сисе и глава. Одмах одоше сва тројица у поћеру за Грбом. Истом Грбо преш'о из ђаволске државе у крштену, а краљ, његов пријатељ и син му на границу. Онда рече краљ:

— Грбо ли, Грбо! Жали боже за мојијем трима шћерима, за мојијем чизмама, за мојијем златнијем коњем, за мојом женом и за мојом златном струком.

— Еј, ђаволе, ђаволе! Жали боже за мојијех триста дуката! — рече Грбо.

Потом Грбо оде краљу крштеном и донесе му златну струку, па му рече:

— Ево ти златне струке краља ђаволскога и хајде скупии све своје великаше па ћеш виђет чудо од струке.

Пошто краљ иступи своје великаше да виде златну струку краља ђаволског, онда рече Грбо струци:

— Струко, шта си?

Она одговори:

— Струка.

— Буди што те мајка родила! — рече Грбо.

Струка се претвори у дјевојку, из дјевојке излеће голубица па рече Грби:

— Хвала ти, Грбо, е си ме избавио! — а дјевојка паде мртва.

Грбо оде опет да чува своје овце. Опет му браћа завидише што су у њега боље овце, па се опет договорише да га краљу опањају. Пошто дођоше пред краља рекоше му:

— Господару, каже наш брат Грбо да би мог'о довести жива краља ђаволског.

— Добро, ја ћу за то дознати је ли истина, — рече краљ.

Одмах краљ добави Грбу и рече му:

— Ти си, Грбо, говорио да мореш ми довести жива краља ђаволског.

— Ја нијесам, — одговори Грбо.

— Јеси, — рече краљ. — Или ми га доведи или нема на теби главе!

— Хоћу, — рече Грбо — али ме пусти до прексјутра да се смислим шта ће ми требат.

Краљ га пусти до прексјутра и рече му да се добро смисли шта ће му требат, јер ако га не доведе изгубиће главу. Прексјутра дан дође Грбо пред краља и рече му:

— Хоћу да ми на колима начиниш кућицу дугу четири аршина, широку три аршина и високу три аршина, стотину клинаца дугијех по аршина, један ланац дуг стотину аршина и осам волова што ће кућу возит, а мени да направиш и ово лијево раме да буде као и ово десно, да ми се не позна да сам грбав.

Краљ му одмах све то нареди. Пошто Грбо прими све и направи му се раме пође на пут. Ишао је дуго с воловима док не пријеђе у ђаволску државу, па одмах јами сјекиру и поче сјећи ђаволску шуму. Тако је сјекао један душак и краљ ђаволски чу гдје му неко сијече шуму, па брже боље потече да види ко је. Пошто тамо дође, одмах га упита како смије његову шуму сјећи. Грбо одговори:

— Ухватио наш краљ некаква Грбу па хоће да га изгори свега, а нема дрва колико му треба, па ме посл'о у тебе да насијечем.

— А јесу ли ухватили Грбу? — упита краљ.

— Јесу, — одговори Грбо.

— Кад су га ухватили и ја ћу ти помоћ насјећ! — па јами за сјекиру и неколико насијече, онда рече Грби:

— Ја мислим да ће бит доста.

— И ја мислим, — рече Грбо. — Молим те, господару, дедер уљеи у ову кућу, па гдјегод је шупље промоли прст да закуцам клинце да ми не би Грбо побјег'о, јер ћемо га спалит у овој кући.

— Хоћу, — одговори краљ.

Пошто краљ уљеи у кућу, Грбо брже боље за њим затвори врата. Краљ поче промаљати прсте кроз шубаре, а Грбо поче ударат клинце. Тако је ударио половину, док краљ поче вика:

— Отварај врата, јер готов су ми клинци сва ребра изломит!

— Стрпи се мало, — рече Грбо — одмах ћу готов бити! — па брже боље и оне остале притуче, јами ланац па стеже добро кућу.

Опет поче краљ вика:

— Отварај, јер сам готов умријет!

— Нећеш, ђаволе, овамо више! — рече Грбо.

— А да нијеси ти Грбо? — пита краљ.

— Јесам, — одговори Грбо.

Онда настави краљ:

— Еј, Грбо ли, Грбо! Жали боже за мојијем трима шћерима, за мојијем чизмама, за мојијем златнијем коњем, за мојом златном струком, за мојом женом и за мном самим!

— Грбо му одговори:

— Еј, ђаволе, ђаволе! Жали боже за мојијех триста дуката! — па викну на волове, а волови пођоше. Тако је иш'о Грбо неколико дана и дош'о до свога краља. Краљ га упита:

— Јеси ли, Грбо, довео ђаволског краља?

— Јесам, — одговори Грбо.

— Па гдје је?

— Ето га у гвозденој кући.

Потом краљ упита:

— Ко има у кући?

Ништа се не чује. Потом опет запита:

— Ко има у кући, да га пустим.

— Ја сам, — одговори ђаволски краљ.

— Ко си ти? — упита га краљ.

— Ја сам ђаволски краљ, — рече ђаво, — пусти ме па ћу вас оставит честитијем — и обећаваше полу свог краљевства. Крштени га краљ хтједе пустити, али Грбо му рече:

— Ако га пустиш, нити ћеш Ти живјети ни ја.

— А да шта ћеш од њега? — упита га краљ.

— Ја знам, — рече Грбо, па оде и купи сто товара дрва, сто товара сламе, сто ока гаса па све намјести око куће па запали, и тако изгорје ђаволски краљ.

У ЦАРА ТРОЈАНА КОЗЈЕ УШИ

Б

ио један цар који се звао Тројан. У тога цара биле су уши козје па је

редом звао бербере да га брију; али како је који ишао није се натраг враћао, јер како би га који обријао, цар Тројан би га запитао шта је видео на њему, а берберин би одговорио да је видео козје уши, онда би га цар Тројан одмах посекао. Тако дође ред на једног берберина, али се овај учини болестан па пошље свога момка. Кад овај изиђе пред цара, запита га цар што није мајстор дошао, а он одговори да је болестан. Онда цар Тројан седе те га момак обрије. Момак бријући цара опази да су у њега козје уши, али кад га Тројан запита шта је у њега видео, он одговори да није видео ништа. Онда му цар да дванаест дуката и рече му да од сад увек долази он да га брије. Кад момак отиде кући, запита га мајстор како је у цара, а он му одговори да је добро и да му је цар казао да га свагда он брије и покаже му дванаест дуката што је од цара добио, али му не каже да је у цара видео козје уши. Од то доба овај је момак једнако ишао и Тројана бријао, и за свако бријање добијао по дванаест дуката, и није никоме казивао да цар има козје уши. Али га најпосле стане мучити и гристи где не сме никоме да каже, те се почне губити и венути. Мајстор то опази па га стане питати шта му је, а он му на много запиткивање најпосле одговори да има нешто на срцу, али не сме никоме казати, „а да ми је — вели — да комегод кажем, одмах би ми одлакнуло.“

Онда му мајстор рече:

— Кажи мени, ја нећу никоме казати: ако ли се бојиш мени казати, а ти иди духовнику, па кажи њему; ако ли нећеш ни њему, а ти изиђи у поље иза града, па ископај јаму те завуци главу у њу, па У три пута земљи кажи шта знаш, па онда опет јаму затрпај.

Момак избере ово треће: отиде иза града у поље, па ископа јаму, те у њу завуче главу и у три пута рекне:

— У цара Тројана козје уши!

Па онда загрне земљу, и тако се смири и отиде кући.

Кад после тога прође неко време, али из оне јаме никла зова, и три прута нарасла лепа и права као свећа. Чобанчад кад нађу зову, одсеку један прут и од њега начине свиралу, али кад почну свирати, свирала издаје глас:

— У цара Тројана козје уши!

То се одмах разгласи по свему граду, а најпосле и цар Тројан сам собом чује како деца свирају:

— У цара Тројана козје уши!

Чувши то цар Тројан одмах дозове онога берберскога момка, па га запита:

— Море, шта си ти огласио народу за мене?

А он се сиромах стаде правдати да није никоме ништа казао, али да је видео шта он има. Онда цар истргне сабљу, да га посече, а он се препадне па све по реду искаже, како се земљи исповедао, па како је сад на ономе месту нарасла зова, од које свака свирала издаје онаки глас. Онда цар седне с њим на кола, и пође на оно место да види је ли истина, кад тамо, али још само један прут нађу. Цар Тројан нареди да се начини свирала од онога прута да види како ће свирати. Кад они начине свиралу и почну свирати, а свирка издаје глас:

— У цара Тројана козје уши!

Онда се цар Тројак увери да се на земљи ништа не може сакрити, па ономе берберину опрости живот, и после допусти да сваки може долазити да га брије.

СЕДАМ ВЛАШИЋА

У

једном вилајету бијаху две велике царевине, у једној је царовао цар

Петар, у другој цар Татарин.

Цар Петар имађаше врло лепу кћер да јој не бијаше пара у свем свету. Па што лепа беше али што беше велика радилица и вредна домаћица.

Цара Петра сусед цар Татарин поручи му једаред да му даде своју кћер за љубу, ако то не учини да ће доћи са свом својом војском те ће му сву царевину потлачити и попалити, па онда му кћер дати живу рисовима да ју растргају, а најпосле ће њега жива у ојаку своме разапети и ту га сушити за девет година, а кад прође девет година онда ће му кожу из ојака скинути и људима на опанке раскројити, па ће ји у тим опанцима послати у свет да му траже и доведу вереницу, за цара царицу, са којом ће обадва своја велика царства управљати.

Кад цар Петар поруку цара Татарина прими, одговори по истоме гласоноши цару Татарину и рекне:

— Иди и кажи твоме цару да је моја кћи умрла, нек тражи у вилајету другу царицу, и да се битке и ратовања окани.

Оде слуга те испоручи поруку цара Петра цару Татарину.

Цар Петар даде одма код свог града назидати једну врло јаку кулу, у којој се могу две душе затворити с раном и пићем колико им је за три године дана доста. А кад све буде готово, он се са својом кћери у кулу затвори и даде ову зазидати, царевину преда свом верном једном слуги да влада и царује за три године, а кад три године дана прође, онда да развале кулу и њега са кћери из куле напоље испусти. Даље нареди да се сваком ткогод дође да потражи цара Петра каже: да цар Петар није код куће у својој царевини, него да је отишао код цара Сунца да се с царем Сунцем разговори, да га пита зашто нису зими дани тако дуги кано лети, и зашто су ладни, те му људи у његовој царевини не могу једнако да раде, него дангубе.

Све што цар Петар заповеди то слуге изврше, те га затворе с кћери у врло јаку зазидану кулу коју са раном на три године дана напуне.

Наскоро потом дође у царевину цара Петра цар Татарин па почне распитивати за цара и цареву девојку. Но свуда му на то питање одговоре да је кћи цара Петра умрла, а цар Петар отишао до Сунца да га то и то запита. Цар Татарин окрене се по двору тамо и амо неколико пута и свуда види празно и да све ћути. Не свиди му се ту, него се врати право у своју велику царевину својој кући.

Три године дана протеку брзо, а веран слуга који верно и правично цароваше по царству цара Петра отвори кулу и пусти из ње цара Петра, а кћи му ту не бијаше. Ове је из куле нестало да није ни цар Петар знао како и куда.

У онај дан кад цар Петар из куле изиђе, беше један кривац на белом лебу који бијаше осуђен на робију од девет година, по робији од девет година да буде један дан на беломе лебу, па сутрадан да се погуби. Свет је гомилама ишао да осуђена у затвору види. Роб на беломе лебу свету проговори:

— Да зна цар Петар кошто не зна, те да мене из затвора овога пусти, и живот ми поклони, ја би њему његову кћер нашао и у двор довео.

Пронесе се та робова хвала и дође до самога цара. Цар Петар даде осуђеника пред себе извести, те га збиљски запита:

— Би ли ти могао доиста моју кћер у свету наћи и к мени довести, да ти се кривица опрости и живот поклони?

Роб му одговори:

— Би ти знао наћи и довести кћер овамо, само да ми се овога тешкога гвожђа опростити.

Цар Петар заповеди да гвожђе са осуђеника скину, па му онда даде трошка на пут и оправи га у свет да му тражи и доведе кући кћерку.

Отпуштен осуђеник дуго је по свету тамо амо одао и распитивао за девојку, али му нигде нитко не знађаше казати. Девет светова прође, и кад већ беше на крају деветог света наиђе на једну стару, матер од пет змајева, те к њој сврне. Како дође у собу змајеве матере, рекне јој:

— Помози бог, мајко! — па јој приступи и пољуби ју у руку.

Змајева мати рекне му:

— Бог те помого, синко! Које добро?

Роб:

— Тражим цареву кћерку које нестале од оца из зазидане куле. Он се зове цар Петар, па се са кћери својом затвори у кулу на три године дана. Од туда му кћери нестале, не зна ни како је нестале, ни куда је. Ја сам ти од злотора у правду оптужен,

и будем ни крив ни дужан осуђен. На белом лебу јавим цару да ћу му кћер наћи ако ме пусти да ју тражим, па дођо већ ево у девето царство а нигде ми не знадоше о њој ништа казати.

Змајева мати му рекне:

— Срећан си што ме одма при првом поздраву матером назва, и к руци ми приступи, тим си ми постао син. Ја имадем пет синова змајева. Кад кога код мене у кући нађу, одма га раскидају, ако им ја не закратим. Ал ти нећеш погннути.

Нато узме своју алемову штаку, па превуче штаком у накрст преко собе, онда посади осуђеника до себе да седне. Кад седоше, даље му стане стара говорити:

— Први ми је син тако вешт у крадењу, да ће из живе овце живо јагње украсти и однети а да овца не осети. Други ми син тако вешто знаде траг наћи, да ће га наћи ма био од девет година. Трећи ми је син такав зидар, да ће за тили часак, док длан о длан удариш, велику кулу сазидати. Четврти тако гађа стрелом, да ће и саму звезду на највишем небу устрелити. А пети се у хватању тако извештио, да ће и сам гром у руке ухватити. Дакле, ако ти ови цареву кћер не нађу и не добаве, доиста је нитко други у целом свету неће наћи ни добавити...

Змајева мати сакрије роба под корито за врата и прикрије га, да јој га синови, ако с пута срдити дођу, у првом срцу не раскину. Тек што она роба сакрије, ал ето јој синови рупише у собу и проговорише:

— Добар вече, мати!

Мати им одговори:

— Бог ми вас помого, децо моја! Добро ми дошли. Јесте ли ми се добро прошли?

Змај један одговори:

— Јесмо, слатка мајко!

На то најмлађи рекне:

— Ту код тебе има крштена душа! Казуј, мати, је л истина?

Мати одговори:

— Погодио си. Има. Ту је ваш побратим. Он мене помајчи, а ја њега посини, јер кад уђе у собу назва ме мајком и приступи ми руци.

Змај син на то запита:

— Па шта тражи тај побратим овде код нас? Мати му одговори:

— Он тражи изгубљену кћер свога цара Петра из девета вилајета! — па им онда преповеди како је нестале и зашто ју он тражи. А напоследку рекне им: — Идите, децо, сутра у свет те потражите царену кћерку, а сад ми се прво закуните да побратиму никаква зла учинити нећете!

Синови змајеви закуну се да побратиму неће ништа зла учинити. Мати змајева устане радосна, па подигне корито за врати и изведе испод корита посинка и одведе га синовима, па се овај са змајеви као брат поздрави и пољуби. Док се са браћом змајеви изљуби проли се из њега три оке крви. Затим вечерају, па легну спавати, да се одморе. Мати змајева и змајеви уморни добро спаваше, ал се човек целу ноћ од болова преметаше.

Сутрадан у зору устану змајеви, узму побратима са собом, па се упуте царевини цара Петра. Онај од њих што имађаше добар нос намириши одмах траг куд бијаше кћи цара Петра из куле однешена, и по том се дозна да је кћи царева код змаја седмоглава који ју је, кад је цар Петар у кули спавао, тако вешто однео да јој отац, цар Петар, то ни осетио није.

Кад то чују змајеви, онда онај који је био вешт у крадењу оде у двор змаја седмоглава и затече га ди на крилу царева кћери спава, а она га поиште. Змај узме брзо цареву кћер на руке, па полети с девојком из двора тако полако да змај седмоглави и не осети. Али се овај затим брзо пробуди из сна. Досети се ко му је девојку однео, па полети за њима у потеру што је брже могао.

Брат змајев што бијаше вешт зидар опази како му брата змај седмоглави гони, те сазида брже кулу, и сви се у њу затворе и склоне. Седмоглави змај стане под кулу, разметне љутито главе — три вргне с десна на лево, а три с лева на десно, седму пак, средњу, горе дигне, па све живу ватру сипа. Помркне сунце и увати се тама, реко би да је поноћ. У том мраку сатре главама кулу у млево, узме девојку под крила и дигне се у облаке.

Али онај од браће змајева што бијаше добар стрелац одапне стрелу и погоди змаја седмоглава баш у срце, овај испусти девојку испод крила, те ова стане к земљи падати, а за њом и змај седмоглави.

Онај од змајева што бијаше вешт у ватању притрчи и привати девојку на руке лако, а седмоглава змаја дочекаше она друга браћа и покидаше му сви седам глава пре него што је на земљу пао.

Змајеви се обрадују што такову лепу девојку добише, па се стану између себе препирати чија ће сад да буде девојка. Човек се умеша у њихову препирку и рекне:

— Браћо, девојка је моја! Ви знате да ја девојку морам њеном оцу цару Петру однети, да ми се смрт опрости и да могу слободно живети ко и други људи. Да нисам ја њу тражио, ви је не би нашли, јер нисте за њу ни знали.

Први змај рекне:

— Моја је девојка! Јер да ја њу нисам нашао, ви ју не би имали, а ти би ју бадава сав твој век тражио.

Други змај рекне:

— Моја је девојка! Јер да њу нисам украо, ви ју не би имали, па би је ти бадава тражио, а ти би је бадава нашао.

Трећи змај рекне:

— Моја је девојка! Јер да ја нисам брзо кулу сазидао и тебе са девојком од седмоглава змаја склонио, он би тебе стигао и девојку отео. Дакле, бадава си ти њу тражио, а ти њу нашао, а ти украо.

Четврти змај рекне:

— Моја је девојка! Јер да ја нисам девојку отео и змаја устрелио, он би њу опет однео био. Дакле, бадава си ти њу тражио, а ти њу нашао, а ти њу украо, а ти у кулу склонио.

Пети змај рекне:

— Моја је девојка! Јер да ја њу нисам у падању на земљу приватно, она би се сва раздробила, па је не би опет имали. Дакле, бадава си ти њу тражио, а ти њу нашао, а ти украо, а ти у кулу склонио, а ти змаја устрелио.

Они су се тако око девојке препирали чија ће бити, па наиђу на ветрову матер, кажу јој о чему се препиру и замоле да она пресуди чија је девојка. Ветрова мати кад ји преслуша, запита ји:

— А јесте ли ви били код месечеве матере, да вас преслуша?

Ови одговоре да нису тамо били.

Ветрова мати рекне им:

— А ви идите месечевој мајци, она ће вама то правије знати казати, јер има сина који је више света прошао.

Крену се ови и оду к месечевој мајци. Не назову јој ни помоз-бог, већ одма повичу:

— Ево нас к теби, послала нас ветрова мати да нам кажеш чија је девојка! — па јој онда кажу како је било и зашто је ко себи иште.

Месечева мати запита ји:

— Јесте ли ви били код сунчеве матере?

Они одговоре да нису били.

Месечева мати рекне им:

— Идите ви, децо, сунчевој матери. Она ће вама то најбоље знати казати, јер јој син највише света прође.

Ови се крену те дођу сунчевој матери. Не назову јој ни помоз-бог, него одма проговоре јој:

— Послала нас месечева мати да нам кажеш чија је девојка — па и њој кажу све како је било и како се препираше.

Сунчева мати запита ји лепо:

— Имате ли ви, децо, своју рођену мајку?

Ови одговоре:

— Имамо, дакако! Ено је код куће.

А сунчева ји мати оправи кући и рекне им:

— Идите ви, драга децо, к вајној мајци. Свака ће мати својој деци најправије судити. Она ће вам најбоље знати казати чија је девојка.

Ови се опросте од сунчеве матере и оду кући, те дођу својој матери. Одма јаве ди су били и шта је који учинио, па јој кажу и то ди су све били и како ји је сунчева мати к њој послала, да она каже чија је девојка.

Мати им рекне:

— Чујте, децо, да вам мати каже. Ви сте моји синови, а она нека ми буде кћи. Ви сте браћа а она нека вам буде сестра.

Ови шест браћа и седма им сестра стоје на небу и јесу Седам Влашића. Па сваке године иду ветровој, месечевој и сунчевој мајци да јој за савет захвале, и онда се на небу не виде. А тај пут траје од Ђурђевог дана до Видова дана, те се за то време не виде ни Влашићи на небу.

ЗЛАТОРУНИ ОВАН

Био један ловац, па кад једном отиде у лов у планину, изиђе преда њ

ован са златном вуном. Ловац кад га опази потегне из пушке да га убије, а ован се затрчи те њега пре роговима убије. Ловац падне па месту мртав, и друштво његово када га после нађе, не знајући ко га је убио, однесе га кући и укопа. После тога жена овога ловца обеси његову пушку о клин. Кад јој се син опаше снагом, он заиште од матере ону пушку да иде с њом у лов, а мати му је не хтедне дати говорећи:

— Нипошто, синко! Отац је твој погинуо с том пушком, па хоћеш и теби главе да дође?

Једном он украде пушку и отиде у лов. Кад дође у шуму, онај ован са златном вуном изиђе и преда њ, па му рече:

— Твога сам оца убио, па ћу и тебе.

А он се уплаши па рекне: „Помози, боже!“ — и натегне пушку те убије овна. Сад се обрадује где је убио златоруна овна што га у царству нема, па здере кожу с њега и однесе кући. Мало по мало прочује се то до цара, и цар заповеди да му се донесе та кожа да види каквих још зверова има у његову царству. Кад онај момак однесе кожу и цару покаже, цар му рече:

— Ишти шта хоћеш да ти дам за ту кожу.

А он му одговори:

— Нећу је продати нипошто.

У онога цара био је доглавник стриц онога момка, па своме синовцу није био пријатељ, већ злотвор. Он рече цару:

— Кад он неће ту кожу теби да дâ, гледај да му скрхамо врат, заповеди му да учини што не може бити.

И тако научи цара те дозове момче и рече му да посади виноград и да за седам дана донесе с њега нова вина. Момче кад то чује стане плакати и молити се да он то не може учинити, нити то може бити; а цар му опет рече:

— Ако за седам дана то не урадиш, није на теби главе.

Он онда плачући отиде кући и каже матери шта је и како је, а мати кад чује, о дго нори му:

— Јесам ли ти казала, синко, да ће теби она пушка доћи главе као и оцу твоме.

Плачући тако момче и мислећи шта ће радити и куда ће, да би га нестало, изиђе иза села и подобро се од њега удаљи. Кад наједанпут једно девојче изиђе преда њ и запита га:

— Зашто, брате, плачеш?

А он јој срдито одговори:

— Иди с богом, кад ми помоћи не можеш! — и пође даље, а девојче пристане за њим и стане га молити да јој каже, „може бити“, вели, „да ћу ти помоћи“. Онда он стане па јој рече:

— Казаћу ти, али сам бог да ми помогне, други ми нико не може помоћи.

И приповеди јој све шта га је снашло и шта му је цар заповедио. Она кад га саслуша рече му:

— Не бој се, брате, него иди и ишти у цара на ком ће месту да буде виноград, па нека ти ишпартају, а ти узми торбу и у њу струк босиљка, па иди на оно место и лези те спавај, а за седам дана имаћеш грожђа зрела.

Он се на то врати кући и каже матери као од муке како се с девојчетом нашао и шта му је казало. А мати кад чује, рече му:

— Иди, синко, иди огледај, и онако си пропао.

Онда он отиде к цару и заиште место за виноград и да му се ишпарта где ће бити бразде. Цар му да све и учини како је искао; а он узме торбу о раме и у њу струк босиљка, па невесео легне онде спавати. Кад ујутру устане, а то виноград посађен; друго јутро — листао; до седам дана било је већ грожђе зрело у њему. А то је било време кад нигде нема грожђа. Он набере грожђа, измуља и однесе цару слатка вина и у марами грожђа. Кад цар то види врло се зачуди и сви у двору. Онда стриц онога момка рече цару:

— Сад ћемо му заповедити друго што заиста неће моћи учинити.

Па научи цара те дозове оно момче и рече му:

— Од виљевских зуба да ми начиниш град.

Он кад то чује, отиде кући плачући и приповеди матери шта му је сад цар заповедио, и рече јој:

— Ово, мајко, нити може бити, нити ја могу свршити.

А матери му одговори:

— Иди, синко, опет иза села, не би ли те бог намерио опет на ону девојчицу.

Он изиђе иза села, и кад дође на оно исто место где је пре ону девојку нашао, она изиђе опет преда њ па му рече:

— Опет си, брате, невесео и плачан.

А он јој се стане тужити шта му је сад заповеђено. Она кад га саслуша, рече му:

— Лако ће бити и то; него иди к цару и ишти лађу и у њој триста акова вина и триста акова ракије, и уз то још двадесет дунђера, па кад дођеш на лађи ту и ту између две планине, загради воду што је онде, па успи у њу све вино и ракију. Виљеви ће онамо доћи да пију воду, па ће се опити и попадати, а дунђери онда нека им све зубе изрежу па их носи на оно место где цар хоће да му се град сагради, па лези те спавај, а за седам дана биће град готов.

Онда се он врати кући и приповеди матери како је био опет с девојком и шта му је она казала. А матери му опет рече:

— Иди, синко, не били бог дао да ти опет помогне.

Он отиде к цару и изиште све, па онда отиде и сврши како му је девојка казала: виљеви дођу те се опију и нападају, а дунђери им исеку зубе и донесу на оно место где ће се град зидати; он увече метне у торбу струк босиљка, па отиде онамо и легне спавати, и тако за седам дана буде град готов. Кад цар види готов град, врло се удиви па рече стрицу онога детета, своме доглавнику:

— Е сад шта да му радим? Ово није човек, бог зна шта је.

А он му одговори:

— Још једно да му заповедиш, па ако и то сврши, је нешто више од човека.

И тако опет наговори цара, те дозове момче и рече му:

— Сад још да ми доведеш царску девојку из другог царства из тога и из тога града. Ако ми је не доведеш, на теби нема главе.

Момче кад то чује, отиде матери својој и каже јој шта је цар заповедио, а она му рече:

— Иди, синко, тражи опет ону девојку, не би ли бог дао да те опет избави.

Он отиде иза села и нађе ону девојку, па јој приповеди шта му је опет заповеђено. Девојка, кад га саслуша, рече му:

— Иди ишти у цара галију, и у њој да се начини двадесет дућана, и у свакоме дућану да буде трг од друге руке, све бољи од бољега; и ишти да се изберу најлепши момци, па нека их лепо обуку и наместе за калфе, у сваки дућан по један. Па ћеш онда ти поћи на тој галији и сретћеш прво и прво човека а он носи живу орлушину, па га питај хоће ли је продати, он ће казати да хоће, а ти му подај што год заиште. После ћеш срести другога где носи шарана у чуну, све су му златне краљушти, и тога шарана купи пошто ното. Трећега ћеш срести а он носи жива голуба, и за голуба подај што год заиште. од орла ћеш из репа ишчупати једно перо, од шарана краљушт, а од голуба из левога крила једно перо, па ћеш их пустити све. Кад отидеш у друго царство под онај град а ти отвори све дућане и нареди нека сваки момак пред својим дућаном стоји. Онда ће доћи сви грађани и гледаће трг и дивиће се, а девојке које дођу по воду, говориће по граду: „Говоре људи: од како је овога града, још оваке галије није било ни овака трга“. То ће зачути и царева девојка, па ће се искати у оца да је пусти да и она види. Кад она дође са својим другарицама у галију, ти је води све из дућана у дућан, и износи трг свакојаки преда њу све лепши и лепши, и све је забављај док се мало посумрачи, па кад се посумрачи, а ти крени галију, — у тај ће мах пасти тама да се ништа не види. У девојке ће бити тица на рамену што је увек код себе има, па кад види да лађа иде, она ће пустити ону тицу с рамена свога да обзнани у двору шта је и како је. А ти онда запали перце од орла, те ће ти орао одмах доћи, а ти му кажи нека ухвати тицу, и орао ће је ухватити. После ће девојка бацити један камичак у воду, те ће галија одмах стати, а ти онда узми краљушт од, шарана и запали је, и шаран ће ти одмах доћи, а ти му кажи да нађе и прогута онај камичак, шаран ће га наћи и прогутати, а галија ће одмах поћи. После ћете дуго путовати на миру, па ћете најпосле доћи између две планине, онде ће се галија окаменити и велики ћете страх претрпети, и девојка ће те терати да јој донесеш живе воде, а ти онда од голуба перце запали, и голуб ће ти одмах доћи а ти му подај стакленце и он ће ти донети живе воде; потом ће се одмах галија кренути и доћи ћеш сретно кући с царском девојком.

Пошто момче саслуша девојку, отиде кући и каже матери све, па онда отиде к цару и заиште све што му је требало; цар му није могао одрећи, него му да, и тако се он крене с галијом. Путујући тако сврши на путу све као што му је речено, и дође под онај град у другоме царству, и као што му је девојка казала, он учини све, дочепа се царске кћери и сретно с њоме дође натраг. У граду цар и његов доглавник с царевих пенџера угледају галију издалека где иде, пак рече доглавник цару:

— Сад га погуби како изиђе из галије, друкчије му не можеш досадити.

Кад галија већ стане у крај, онда стану излазити на брег сви редом, најпре девојка са својим другарицама, па онда момци а најпосле он, а цар намести целата те како се помоли из галије, одсече му главу. Цар је мислио ону царску кћер за себе узети, те како она изиђе из галије, он прискочи к њој те је стане миловати, а она се окрене од њега па рече:

— Камо онај што се трудио за мене!

А кад види да му је глава одсечена, одмах узме живу воду, те га прелије и састави главу, и он опет оживи као и био. Кад цар и његов доглавник опазе да је он оживео, рече доглавник цару:

— Тај ће сад још више знати него што је знао, јер је био и мртав па опет оживео.

Цар зажели дознати да ли се заиста више зна кад се наново проживи, па заповеди да и њему одсеку главу, и да га девојка живом водом проживи. Пошто цару одсеку главу, царска кћи не хтедне ни да зна за њега, него одмах напише оцу књигу, и каже све како је било и да она хоће да пође за оно момче, а отац њезин отпише да народ прими оно момче за цара, ако ли неће да ће он дигнути крајину на њих. Народ одмах призна да је право да он узме цареву кћер и да царује. И тако оно момче ожени се царевом девојком и постане цар, а остали момци што су с њим ишли ижене се оним девојкама што су биле поред царске кћери и постану велика господа.

ТРИ ЧУДА

Б

ио тако један младић, па једне ноћи уснио некакву дјевојку, лијепу као

вилу, чак из друге некакве царевине. У сну се заљуби у њу тако силно да, кад се пробудио, одлучи ићи по свијету и тражити је.

Кад се добро спремио и узео доста новаца, пође на пут. Ишао је тако дуго времена, док дође у једно мјесто и види ово чудо: човјек један врло се мучи да дигне један велики камен, али га никако не може дигнути, док не натрпа на њега много малог камења, па онда дигне врло ласно и носи куд год хоће. Отален пође даље и путовао је врло дуго, док не дође у једно мјесто где видје ово чудо: људи узору њиву, подрљају, посију жито, жито одмах никне, а они га онда запале па изгори. То се све догоди док би набројио пет. Отален пође даље и послје многог путовања дође у треће мјесто, гдје види ово чудо: преко поља лете овце, а на њима јашу људи, и то тако да непрестано скачу с овце на овцу, и то је толика велика поворка да јој никада краја догледати не можеш. Онај младић пође даље и ноћ га затече на једном пољу; ту се сврати у једну кућу, и заиште да преноћи. У истој тој кући нађе исту ону дјевојку што ју је снивао једанпут, и одмах је позна и врло се обрадује. Та је цура имала стара оца, којему је била сиједа брада до појаса. Младић му почне причати шта је видио на путу, и запита га би ли му могао то протумачити. Онда стари стане говорити: — Оно што човјек диже камен, па га не може дигнути док не натрпа још малог камења, значи да човјек не може учинити одмах велики гријех док не учини најприје мали гријех. Оно што си видио да људи посију жито, па га одмах запале пошто буде зрело, значи добра дјела: човјек чини много добра, али на крају се догоди да нешто погријеши, па му све оде забадава. Оно, што си видео овце и силне људе, значи свијет: неко умире, неко се рађа, неко постаје богат а неко сиромашан, и то тако траје увијек.

Пошто младић исприча староме и девојци шта је снивао, и ради чега је толико пута превалио, стари му даде кћер и благослови их, те се вјенчају. Ако су живи, и данас им је добро.

АЛА

Б

ио тако један човек убити сиромаш, па имао неку ливаду на једном

брегу, која од памтивека није работана. Земља беше много арна и за сваки рад згодна, ама је сељак није никако ни орао ни косио. Лежала је тако и ђубрила се. Питали га сељани:

— А бе, будало, а што не работиш ону твоју ливаду, него ти лежи тако без вајде.

Он им је одговарао:

— Како ћу да је работим, кад је на њој врзино коло. Ту се збирају нечастивници и самовиле.

— Море није то истина, — рекли су му сељани. — Тебе варају. Посади ти онамо виноград, па ћеш да береш грожђе, лепше од свију нас.

Сељак послуша село. Разоре ливаду, посади лозу, а после три године виноград стане толико да рађа да већ није имао где да си збере бербу. Тако четврте године, тако пете и шесте, лојзе си рађа да лепше бити не може. Имало где рода не имало, ту је морало да роди и да буде и земљи тешко. Сељак постане богат. Заима се, огради дом, ожени се, купи стоку и сермију, нико бољи од њега у селу. Али једне године баш пред бербу, дуне нека олуја, а из облака оспе градушка, као кокошје јајце, па утепа цео виноград. Друге године баш у исто време уби га опет, па треће, пак га више никад и не остављаше. Сељак напусти виноград, па постаде опет сиромаш какав је био и пре. Испродаје све што је спечалио, па си штурну у свет да печали колико хлебом да се храни. Тумарајући тако по белом свету, намери се у неком селу да коначи у некога големога домаћина. Кад је било увече, жене турише две големе софре насред куће, и почеше да износе јело. На једну софру турише једно ведро с вареним млеком, принеше ложнице, и ту поседаше сви, па и сиромаша понудише да и он са њима вечера за том софром. На другу софру турише четири ведре са вареним млеком. У једно удружише црн хлеб, у друго зелен хлеб, а у треће бео хлеб. Принесоше и три велике кутлаче, па их оставише на софру. Наједанпут кућа се затресе, а голем и сув неки човек, са големом белом брадом и великим ноктима дође до софре и стаде кусати. Кад је све покусао, бркну кутлачом и у ону четврту ведрицу, па кад виде да није дробљена, викне:

— А бе, пезевен! А зашто ово није дробљено?

— Нема се са чим, — рече му баба.

Човек зграби ведро с млеком, испи га, па га баци насред куће, и изиђе на врата псујући. За оном другом софром сви су се најели, па је и претекло млека. Тада ће да рече онај сељанин:

— А бе, домаћине, какав је онај човек што тамо поједе онолико млека?

— Па то је наш татко!

— Бре брате, па он много једе, а опет је гладан!

— То је ала, зар ти не видиш?

— А што му дадoste хлеб од три сорте?

— Ето зашто: — црн хлеб, то је од године неродне, кад у житу гар роди, зелен је хлеб од године поплавне и градобитне, а бео хлеб то је од берићетне године.

— А пије ли та ала друго што осим млека?

— Пије си он вино, ракију, као воду, али сад нема. Све је то смлатио прошлих година. Сад мора да си трпи, кад није умио да си чува.

— А откуда добављаше вино?

— Пре пет и више година, у неком селу далеко одавде, имаше један сиромас човек неки виноград, који је преко мере рађао грозђе. На то грозђе навади се ова ала, па га позоба сваке године. Сиромас сељак прода дом па ухвати свет на главу. Ова га ала доправи!

Опет их попита сељак:

— Па вама је тешко да га храните, он ће све вас да поједе! Ја да сам на вашем месту, ја бих га утепао.

— Е, ми то не смемо од бога, он је нант татко. Али да нешто зна онај сељак што му је упропастио виноград, па да га причека под оном крушком што је на средини винограда, с пушком, али да мете једно зрно олова, друго сребра, треће од злата, а четврто од челика, он би га одмах утепао, и опет би постао богат.

Кад је чуо то сељак, он си рано порани па оде своме дому. Ореже и окопа виноград, па га опет радботаше као и пре. Виноград понесе диван род. Све се село чудило роду. Кад је било по Светом Илији на десет дана, а небо се над виноградом страшно наоблачи. Почеше да севају муње и пуцају громови, а градушка тек што се није просула. Сељак брже спреми пушку, па се скута под голему крушку. Чим је он ту стао, голема нека орлушина долети и падне на крушку. Сва се крушка затресе, а силно грање поломи се и падне доле на земљу. Сељак опали из пушке, а орлушина се

скотрља озго и паде под крушку. Сељак окрене кундак, па је домлати. Одмах затим разиђоше се облаци, а виноград никако више град није био. Сељак се после тога опет обогати.

МИЛОШ и ДИВОЊА

Т

ако био један човјек па имао сина Милоша, једног вола Дивоњу и жену.

Али ова жена била је Милошу маћија, па га је мрзела, да га није могла очима гледати, а често пута није му дала ни јести. Милош је био волујар, те је вазда Дивоњу чистио, хранио н тимарио. Једанпут чисти он вола, а плаче и јауче. Дивоња га погледа, па га запита шта му је и зашто плаче. Сад му Милош рече:

— Ево има већ два дана како ми моја маћија не даде ни крушне мрвице да поијем, па сам тако огладнио да сам готов умријети!

Нато ће Дивоња њему:

— Не бој се ништа, али о овоме што ћу ти казати не смијеш никоме ништа говорити. Одврни мој десни рог, ту ћеш наћи један столњак, разастри тај столњак и у њему ћеш наћи јела колико год хоћеш, па се наједи докле можеш трпати у се, а онда заврни опет рог. И тако мореш радити кадгод будеш гладан.

Милош, кад то чује, одмах уради како му је Дивоња рекао. И тако се Милош хранио из Дивоњина рога неки осам дана. Чуди се маћија како Милош живи кад код куће не добија јести, па помисли, можда му комшије дају, те ће она на њега пазити. Кудгод Милош пође, а она за њим тајом, те богме опази она њега једанпут како одврну Дивоњин десни рог, извади из њега столњак, растре га, а оно у њему пуно свакојака јела и пића, те ти се он сит ситан наије, па опет заврне рог. Кад је то маћија видјела, намисли и она да куша онога јела и пића из рога, јер је судила да то мора бити јако добро, пошто се на Милошу познало откад се почео хранити из рога. Кад је Милош отишао, дође она Дивоњи, па кад му хтједе одврнути рог, мане Дивоња главом, те јој рогом раскроји трбух тако да је једва жива остала. Сад она рече човјеку нека одмах закоље Дивоњу, али човјек не хтеде на то пристати. Но жена почне сваки дан наваљивати и досађивати, те човјек најпослије мораде пристати. Зовне он Милоша, па му рече:

— Сјутра ћеш узети штрању, везаћеш Дивоњу и одвести у шуму, па ћемо га тамо заклати.

Милош одмах оде Дивоњи, и стане код њега плакати, Дивоња га пита:

— Шта ти је опет, Милошу, зашто плачеш?

Сад му Милош рече шта је и како је. Кад Дивоња чује шта су наумили с њим, рече Милошу:

— Не бој се ништа, већ сјутра вежи ми штрању око рогова, а ти ми сједи између рогова, па се чврсто држи, а остало је моје.

Сјутра рано устане отац па почне будити Милоша:

— Устај, Милошу, да идемо клати Дивоњу.

Милош одмах устане, узме штрању, свеже је Дивоњи око рогова, изведе га из штале, сједе му између рогова, прихвати се чврсто за рогове, а мој ти Дивоња угоди преко поља, па што брже може потеци. Отац, кад то видио, зграби сјекиру па за њима порени, а непрестано виче:

— Милошу, врати се натраг, врати се натраг!

Ал' јест, не враћа се ни Милош ни Дивоња. Отац кад је видно да ови замакоше у шуму, врати се кући јаучући, па кад дошао кући стаде жену тући вичући:

— Ти си ми крива, неснаго женска, те остадох и без сина и без вола!

Милош и Дивоња путујући кроз шуму дођу до једне пећине и намисле да се ту стане. Милош се и опет хранио из Дивоњина рога, а Дивоња је ишао сваки дан на пашу. И тако ти они проживе ту много времена. Једног дана рече Дивоња Милошу:

— Остани ти код куће, а ја идем даље на пашу, јер овдје немам већ гдје травке закинути, пошто сам све опасао. — И Дивоња оде.

Кад предвече, ал' ево ти пред пећину младог дивљег јарца, па викне Милошу:

— Милошу, чувај боље свога Дивоњу, јер ако га ја ухватим нећеш га више видјети. Данас ми је пшеницу опасао.

Милош почне плакати, а јарац му рече:

— Рециде своме Дивоњи нека ми дође сјутра на Драги Камен на мегдан да се огледамо.

Тако јарац и оде. Утом ето Дивоње, па кад видје Милоша гдје плаче, запита га шта му је и зашто плаче. Сад му Милош рече:

— Био је овдје млади дивљи јарац, који ми рече: — Реци, вели, своме Дивоњи нека ми дође сјутра на Драги Камен на мегдан да се огледамо.

На то ће Дивоња Милошу:

— Не бој се ништа, него сјутра иди са мном до Драгог Камена и пази ко ће пасти с Драгог Камена. Ако ја панем, ти отргни мој десни рог, те бјежи без обзира.

Ујутру пође Милош с Дивоњом и дођу до Драгог Камена. Кад они тамо, ал' јарац већ чека. Сад се припне и Дивоња на Драги Камен, те је се бд с јарцем читави дан до подне: наједанпут се јарац скондрља са Драгог Камена и сав се распане. Онда Милош и Дивоња дигну се одатле и срећно дођу у своју пећину. Ту се Милош опет нахрани из Дивоњина рога. Кад је једном опет отишао Дивоња у пашу, дође ти Милошу један мало старији јарац од првога, и имао је мали крш на глави, па почне звати Милоша:

— О Милошу, о Милошу! Гдје ти је Дивоња? Данас ми је пшеницу опасао. Кажи му нека ми дође сјутра на Драги Камен на мегдан, па ако ми дојача, нека му буде сва моја пшеница за пашу.

јарац тако рече и оде, а Милош стане плакати. Кад ал' ево ти Дивоње, па пита Милоша шта му је и зашто плаче. Милош му сад каже како је долазио старији јарац од првога, и како има мали крш на глави, „пак је поручио, вели, да му дођеш сјутра на Драги Камен на мегдан, па ако му дојачаш, да ти буде сва његова пшеница за пашу“. Дивоња опет рече Милошу да се не боји ништа, већ да пази па ако би он пао с Драгог Камена, да му сврне десни рог па да бјежи безобзирце. Сјутрадан оду Милош и Дивоња до Драгог Камена, кад ли тамо ал' јарац већ чека. Ту се сад стану они бости, и боли су се од раног јутра до мрклог мрака, те ти богме у сами већ мрак Дивоња превари некако јарца и баци га са Драгог Камена, и јарац се сав распане. Они сад оду кући у пећину, и Милош се опет нахрани из Дивоњина рога.

Дивоња опет оде једног дана на пашу, а Милош остане сам код куће кад ли, ал' ево ти сад чуда! дође јарац бијел као и ован, а има велики крш на глави, па поче викати крупним гласом:

— Милошу, Милошу! Гдје ти је Дивоња? Данас ми је попасао сву пшеницу, зато му кажи да ми дође сјутра на Драги Камен на мегдан, па ако ми дојача, нека се храни пшеницом до миле воље, али чини ми се да му не веле више натраг. — То рече стара јарчекања и оде.

Милош сад стаде плакати и јадиковати из све главе. Утом дође и Дивоња, па га пита шта му је и зашто толико плаче и јадикuje. Милош му сад рече да је био један грдан и бијел јарац који има велики крш на глави, и како га је позвао на мегдан на драги Камен, да се огледају.

Сад Дивоња рече Милошу:

— Тај ако ме не сруши, биће добро, али свеједно, ти ипак иди са мном, па ако ти ја панем, одврни мој рог, па бјежи безобзирце, и ни за живу главу да се ниси освртао, јер је јарац гадан, пак му нећеш моћи утећи; а онда ако утечеш, иди кући па види шта ти ради мађија.

Сјутрадан они се најприје лијепо опросте, и онда оду на Драги Камен: кад они тамо, али стара јарчекања чека већ. Сад се стане Дивоња с јарцем бости тако страшно

да им је из рогова све ватра сијевала. И тако су се боли од јутра до мрклог мрака, од мрака па до бијела дана и тако три дана застопце, Док се Дивоња није уморио и пао са Драгог Камена, те се сав распрштао. Милош кад то видје, сврне брже десни рог Дивоњин па почне бјежати, а јарац за њим. Кад је јарац видео да се Милош не осврће, врати се натраг. А Милош тужан и жалостан за Дивоњом врати се кући да види свој завичај, па кад не нађе ништа већ само двије тополе гдје су никле из његовог кућишта, пресвисне и он од жалости.

НЕМУШТИ ЈЕЗИК

У

некаква човека био један чобан који га је много година верно и

поштено служио. Једном идући за овцама, чује у шуми неку писку, а не знадијаше шта је. На тај глас отиде он у шуму да види шта је. Кад тамо, али се запожарило, па у пожару змија пишти. Кад чобан то види, стане да гледа шта ће змија радити, јер се око ње са свију страна било запожарило и пожар се једнако к њој примицао. Онда змија повиче из пожара:

— Чобане, забога, избави ме из ове ватре!

Онда јој пружи свој штап преко ватре, а она по штапу изиђе, па њему на руку, па по руци домили до врата и савије му се око врата. Кад чобан то види, нађе се у чуду, па рече змији:

— Шта је то, у зао час! Ја тебе избавих, а себе погубих.

Змија му ,одговори:

— Не бој се ништа, него ме носи кући моме оцу. Мој је отац змијињи цар.

Онда јој се чобан стане молити и изговарати да не може оставити својих оваца, а змија му рече:

— Не брини се нимало за овце; овцама неће бити ништа; само хајде што брже.

Онда чобан пође са змијом кроз шуму и најпосле дође на једну капију која је била од самих змија. Кад дође ту, змија на врату чобанову звизне, а змије се све одмах расплету. Онда змија рече чобану:

— Кад дођемо у двор к моме оцу, он ће теби давати шта год заиштеш: сребра, злата и камења драгога, али ти не узимај ништа, него ишти *немушти језик*. Он ће се дуго затезати, али ће ти најпосле опет дати.

У томе дођу у двор к оцу, и отац плачући запита змију:

— Забога, синко, где си?

А она му каже све по реду како је био опколио пожар и како је чобан избавио. Онда цар змијињи рече чобану:

— Шта ћеш да ти дам зато што си ми сина избавио?

Чобан одговори:

— Ништа друго нећу него да ми даш немушти језик.

А цар рече:

— Није то за тебе, јер да ти то дам, па да коме кажеш ти би одмах умро; него ишти друго штогод хоћеш, даћу ти.

На то му чобан одговори:

— Ако ћеш ми што дати, дај ми немушти језик, ако ли ми то не даш, а ти збогом остај! Мени друго не треба ништа. — Па пође да иде.

Онда га цар врати натраг говорећи му:

— Стани! Ходи овамо, кад баш то хоћеш. Зини.

Чобан зине, а змијињи му цар плуне у уста, па му рече:

— Сада ти плуни мени у уста.

Чобан му плуне у уста, а змијињи цар опет чобану. и тако три пута плуну један другоме у уста, па му онда змијињи цар рече:

— Сад имаш немушти језик. Иди збогом, али за главу своју ником не казуј, јер ако кажеш коме год, одмах ћеш умрети.

Чобан пође кроз шуму, и идући чујаше и разумеваше све што говоре тице и траве и све што је на свету. Кад дође к овцама и нађе их све на броју и на миру, леже мало да се одмори. Тек што легне, али долете два гаврана, те падну на једно дрво и почну се разговарати својим језиком говорећи:

— Кад би знао овај чобан, овде где лежи оно црно шиљеже има у земљи пун подрум сребра и злата.

Чобан кад чује то отиде своме господару те му каже, а господар дотера кола, па откопају врата од подрума и крену благо кући. Овај је господар био поштен човек па све благо даде чобану говорећи му:

— Ево, синко, ово је све твоје благо, то је теби бог дао. Него ти начини себи кућу па се жени, те живи с отим благом.

Чобан узме благо, начини кућу и, оженивши се, стане живети, и мало помало изиђе он најбогатији човек: не само у ономе селу него у свој околини није га било. Имао је свога овчара, говедара, коњушара, свињара, многу имовину и велико богатство. Једном, лицем на Божић, рече он својој жени:

— Спреси вина и ракије и свега што треба, па ћемо сутра ићи на салаш да носимо пастирима нека се и они провеселе.

Жена га послуша и уради све како је заповедио. Кад сутрадан отиду на салаш, онда газда увече каже свима пастирима:

— Сад сви скупите се, па једите и пијте и веселите се, а ја ћу бити код стоке сву ноћ.

И тако газда отиде и остане код стоке. Кад је било око поноћи, али курјаци заурлају, а пси залају. Курјаци говоре својим језиком: „Можемо ли доћи да учинимо штету, па ће бити меса и вама?“ А пси одговарају својим језиком: „Дођите да би смо се и ми најели!“ Али међу псима бијаше један матори пас који само још два зуба имадијаше у глави. Онај матори пас стане говорити курјацима: „Тамо њима то и то! Док су још ова два зуба мени у глави, нећете ви учинити штете моме господару“. А то газда све слуша и разуме што они говоре. Кад ујутру сване, онда газда заповеди да све псе потуку, само онога маторога пса да оставе. Слуге стану говорити:

— Забога господару, штета је!

А газда им одговори:

— Што рекох то да учините.

Па се оправи са женом кући, и пођу на коњима: под њиме бијаше коњ, а под женом кобила. Идући тако човек измакне напред, а жена заостане. Онда коњ под човеком зарже. Коњ вели кобили: „Хајде, брже, што си остала!“ А кобила одговара: „Е, ласно је теби: ти носиш једнога господара, а ја троје: носим газдарицу и у њој дете, па у себи ждребе.“ На то се човек обазре и насмеје, а жена то опази, па брже ободу кобилу и стигне човека, па га запита зашто се насмеја. Он јој одговори:

— Низашто, само онако.

Али жени не буде то доста, него салети мужа да јој каже зашто се насмејао. Он се стане бранити:

— Прођи ме се, жено, бог с тобом, шта ти је? Не знам ни сам.

Али што се он више брањаше, она све више наваљиваше на њ да јој каже зашто се насмејао. Најпосле јој човек рече:

— Ако ти кажем ја ћу одмах умрети.

Она опет, ни за то не марећи, једнако навали, говорећи да друкчије не може бити него да јој каже. Утом дођу кући. Одседнувши с коња, човек одмах наручи мртвачки сандук, и кад буде готов, метне га пред кућу, па каже жени:

— Ево сад ћу лећи у сандук, па да ти кажем зашто сам се насмејао; али како ти кажем, одмах ћу умрети.

И тако легне у сандук, па још једанпут обазре се око себе, кад али онај матори пас дошао од стоке и сео му чело главе па плаче. Човек опазивши то, рече жени:

— Донеси један комад хлеба те подај томе псу.

Жена донесе комад хлеба и баци пред пса, али пас неће ни да гледи, а петао дође и стане кљувати у комад: онда пас рече петлу: „Несрећо неси! Теби је до јела, а видиш где газда хоће да умре!“ А петао му одговори: „Па нек умре, кад је луд. У мене има сто жена, па их свабим све на једно зрно проје кад где нађем, а кад оне дођу, ја га прождерем; ако ли се која стане срдити, ја је одмах кљуном; а он није вредан једну да умири.“

Кад то човек чује, он устане из сандука, па узме батину и дозове жену у собу:

— Ходи, жено, да ти кажем! — Па све батином по њој: — Ето, то је, жено! Ето, то је, жено!

И тако се жена смири и никад га више не запита да јој каже зашто се смејао.

ЂАВО И ЊЕГОВ ШЕГРТ

Б

ио један човек па имао јединца сина. Овај син рече једанпут оцу:

— Бабо, шта ћемо радити? Ја овако не могу живети; него идем у свет да учим какав занат. Видиш како је данас: који зна најмање заната, тај сваки боље живи од свакога тежака.

Отац га је дуго одвраћао говорећи му да н у занату има бриге п труда, и како би оставио оца сама! Али кад се син никако не дадне одговорити, најпослед му допусти отац да иде и учи занат. Онда се он дигне у свет да тражи заната. Путујући тако удари на једну воду, и идући покрај те воде сrete се с једним човеком у зеленим хаљинама, па га човек запита куда иде, а он му одговори:

— Идем у свет да тражим мајстора каквог да учим занат.

Онда му рече онај човек у зеленим хаљинама:

— Ја сам мајстор, ходи к мени па учи занат кад ти тако срце иште.

Дете једва дочека и пође с њим. Идући они тако по крај оне воде, наједанпут мајстор скочи у воду и стане пливати говорећи детету:

— Хајде за мном скочи у воду, и учи пливати.

Дете се стане одговарати да не сме, јер га је страх да се не утопи; а мајстор му одговори:

— Не бој се ништа, него скачи.

Дете скочи у воду и стане пливати с мајстором упоредо. Кад су били наред воде, узме мајстор дете за врат па с њим у воду на дно. То је био ђаво. Он одведе дете у своје дворе и преда га једној старој баби да га учи, па се опет врати на овај свет. Пошто се он врати и баба остане сама с дететом, онда му стане говорити:

— Мој синко, ти мислиш да је овај човек какав мајстор као што су мајстори на оном свету. Није он онаки мајстор, него је ђаво. И мене је тако преварио и довукао амо с оног света, а и ја сам крштена душа. Него послушај ме што ћу ти казати. Ја ћу тебе

учити свему његову занату, и он кадгод дође, питаће те јеси ли што научио, а ти му свагда кажи да ниси ништа, ако си рад да га се курталишеш и да се опет вратиш на онај свет.

После некога времена дође ђаво и запита дете:

— Шта си научио?

А оно му одговори:

— Нисам још ништа.

И тако прођу три године дана, и кад би год мајстор запитао дете шта је научило, оно му свагда одговорило да није ништа. Најпосле га запита ђаво још једном:

— Јеси ли штогод научио?

А дете му одговори:

— Нисам ништа, него сам заборавио и оно што сам пре знао.

Онда се ђаво расрди, па му рече:

— Кад ти досад ниси ништа научио, нећеш никад ништа ни научити, него иди бестрага куд те очи воде и ноге носе.

Дете које је већ добро ђаволски занат изучило било одмах скочи на воду и стане пливати ка крају И испливавши изиђе на брег и отиде к оцу своме. Отац како га угледа, далеко истрча преда њ говорећи:

— Где си, сине, за бога!

А син му одговори:

— Учио сам занат.

Иза тога прође неко време и дође вашар у оближњему једноме селу. Тада рече син оцу:

— Бабо, хајдемо на вашар.

Отац му одговори:

— А с чим ћемо синко, кад немамо нигде ништа?

— Ти за то немаш бриге, — одговори му син, и пођу на вашар.

Идући тако путем син рече оцу:

— Кад будемо близу вашара, ја ћу се створити леп коњ, што га неће бити у целом вашару. Сав вашар чудиће му се. А мој ће мајстор доћи да купи коња, и штогод зацениш он ће дати. Али се немој шалити да му даш улар, него кад новце примиш, одмах ми улар скини с главе па удри њиме о земљу.

Кад дођу близу вашара дете се претвори у коња што га нигде нема. Старац поведе коња по вашару, а сав се вашар слеже око њега, па се сви стадоше згледати, јер нико не сме ни да запита пошто је. Кад али ето ти мајстора: створио се Турчин па завио чалму око главе а спустио хаљине до земље. Како дође, а он рече:

— Ја ћу тога коња купити. Говори, старче, пошто је.

— Што је год старац заискао, Турчин му одмах извади готове новце без речи. Старац кад прими новце, скине с коња улар, па њиме о земљу. У тај мах нестане и коња и купца. Старац дошавши кући с новцима, затече и сина код куће. Кад после неког времена дође други вашар, онда син опет рече оцу:

— Хајдемо, бабо, на вашар.

Отац му већ није хтео ништа говорити, него одмах пође с њим. Кад су били близу вашара, син рече оцу:

— Ја ћу се сад створити једна трговина: шатра пуна робе што је на вашару неће бити лепше и богатије. Ни њу неће моћи нико купити, а мајстор ће мој доћи, и платиће што год зацениш. Али не шали се не даји му кључеве у руке, него кад новце примиш, удри кључевима о земљу.

Тако и буде: кад се он створи лепа трговина, сав се вашар стане дивити. Али ето ти мајстора, опет се створио Турчин као и пре, па пита старца: — Пошто?

Коликогод је старац заценио, толико је Турчин одмах платио, а старац кад прими новце, удари кључевима о земљу. У тај час нестане и трговине и купца, него од трговине створи се голуб, а од Турчина створи се кобац, па потерај голуба! Док су се они тако вијали овамо онамо, царева кћи била изишла пред двор па их гледала, а голуб уједанпут стрелимке девојци на руку, па јој се претвори прстен на руци. Онда кобац падне на земљу па се створи човек, те отиде к цару и понуди му се да га прими у службу: служиће га три године дана, а ништа на свету не иште, ни хране, ни пића, ни одела, само да му цар да онај прстен с девојчине руке. Цар га прими и обећа се да ће му дати. Тако је онај служио а девојка прстен носила, и врло јој је мио био, јер је дању био прстен а ноћу леп момак, па је говорио:

— Кад дође време да ме узму од тебе, не дај ме никоме у руке, него удри мноме о земљу.

Кад се наврше три године дана, дође цар ка кћери својој, пак је стане молити да му да прстен. Онда она као срдито баци прстен на земљу; прстен прсне, а од њега се проспе ситна проја, и једно зрно откотрља се под цареву чизму, а слуга се уједанпут створи врабац, па на врат на нос стане проју зобати, и кад сва зрна позобље, пође да и

оно последње испод цареве чизме кљуне, али од зрна уједанпут постане мачка па врапца за врат!

КРАВАРИЋ МАРКО

Б

ио један удовац, па се ожени по други пут и узме злу, врло злу жену, а

имао је од прве жене једног сина. Ова друга жена није могла очима гледати тога дјетета, а ништа јој није било криво. Али кад се у некога усели зло, онда ту не помаже ништа. Можеш слободно звијезде скидати с неба, и метати му круну на главу, не можеш га направити друкчијим него што је. Злоћо остаје злоћо, и бадава ћеш све чинити, али му нећеш угодити.

Тај дечко ишао је за говедима. Кад би год догнао говеда кући маћија би одмах рекла свом човјеку, а јадном и бенастом оцу дечакову:

— Хајде, човјече, да једемо.

Тако они одмах сједу, и на брзу руку почну јести. А мали сваки пут кад би догнао говеда, морао их је најприје повезати, па онда текар ићи у кућу. Докле би сиромас мали повезао говеда, забавио би се тако дуго да би ови дотле све појели, те би он, кукавац, сваки пут остао краткијех рукава.

Једном кад је дечко тако остао без ручка, ождене говеда у поље, па сједе на неки пањ и стане плакати. Плаче он тако, сиромас, плаче и јадикuje за својом покојном мајком, а у томе дође к њему нека стара, врло стара бака, па га запита шта му је да тако плаче. А он јој одговори:

— Па није ми — вели — ништа. Ето сјетио сам се своје покојне мајке, па ми се нешто ражалило и стешчало.

На то ће бака:

— Мâ знам, синко, знам али има ту и још нешто. Немој од мене крити, кад ја све знам. Мој синко, ти плачеш зато што си гладан; твоја зла маћија не да ти јести, јер хоће да те шундра; али не бој се, неће јој то поћи за руком, јер, помоћу божјом, свакоме злу може се дохакати. Зато ево ти ове шибљике, па чим дожденеш говеда кући, удари шибљиком о кров штале, па реци: „Прилп“ и говеда ће се сва сама повезати, а ти онда пожури се у кућу, па ћеш још затећи нешто јела, и тако ћеш се некако прехранити. — И на то баке нестане.

А дечко, кад догна говеда кући, учини онако као што му је бака казала: удари шибљиком о кров штале и викне: „Прилп“, а говеда свако на своје мјесто, те се сама повежу. Он онда брже у кућу па за сто; затече још доста јела и сит се наруча.

Ишло је то тако неколико дана. Но његова маћија, чудећи се томе, мислила је како је то да дечко тако брзо повеже говеда, те ће једног дана припазити шта он ради с говедима. Пред ручано доба, прије него ће дечко догнати говеда, сакрије се маћија на тако мјесто одакле ће моћи све чути и видјети.

Кад је дечко догнао говеда, не знајући низашто, одмах, као и досад, удари шибљиком о кров и рече: „Прилп“, па одмах у кућу, и доспије на ручак.

Сјутрадан украде маћија ону шибљику, те је спали, а дечко кад догна говеда, тражи шибљику, али ње нема тамо гдје ју је он обично остављао, те он мораде и опет сам везати.

Док он повеза говеда, маћија и отац појели сав ручак, те он опет гладуј.

Други дан, кад је дечко одагнао говеда у поље, сједе опет онако гладан на пањ, пак почне плакати. Плаче он тако, бого мој, плаче као година, кад ли ал' ево опет оне баке к њему па га пита шта му је да плаче.

Он јој сад каже како му је маћија украда ону шибљику, те како сад опет мора сам говеда везивати, а док он говеда повеже, они поједу све јело, те сад опет мора трпљети глад.

А бака ће њему:

— Сад ти друго не преостаје него да сеш краву.

— Јест, кад би ми се крава дала сати! — рече он.

— Не требаш се за то бојати, — рече бака — само пробај пак ћеш видјети.

Он сад проба, а крава, брате мој, стоји као укопана.

Тако ти је он сао краву сваки дан, а кад је догонио увече кући, је весео. Хранећи се овако, боме поче ти он расти и напредовати тако да што га увече омркне, још га толико ујутро осване. Његова маћија почне се чудити и главу лупати: откуда је и како је то да дечко напредује, кад код куће ништа не једе. „Други ће ту морати враг бити, — помисли маћија — њега неко потајно храни.“

Једанпут ће запитати она њега откуда се тако ухранио, и ко га храни.

А он ће њој:

— Па не храниш ме ти, ваљда и сама знаш, него ми доносе пастири по корицу сува круха те се тако храним да се прехраним.

— Таман би ти био таки завратак да те пастири хране сувим крухом! — рече маћија, те науми да томе уђе у траг. — Е мој мали, — вели му она — касно си се ти родио да би могао мене преварити.

Сјутрадан спреми се она, пак ће кришом отићи у поље гдје мали напаса говеда; сакрије се за један шипраг, па ће пазити.

Кад око ручано доба, ал' има шта и видјети: мали подавро под краву па сѐ, а крава стоји као укупана. Опа сад оде кући, па чим се састане с човјеком рече му:

— Чујеш, човјече, ја хоћу да закољеш нашу Миленку.

— Не будали, луда женска главо, — вели јој човјек. — Како бих ја клао онаку краву, а при том и једину музару, па да онда сувотујемо као и друга сиротиња, без икаква смока?

— Нема ту ништа, — вели она — ти краву мораш заклати, јер онај твој заврзан сѐ краву, па не могу ништа умусти, а хранити краву само за онога главоњу, то би ми се звало лијепо господарство.

Жао човјеку краве, а тешко му опет имати с врагом посла, стога оде најприје сам да се освједочи и да види шта је. Мали, кад је видио оца да пази хоће ли посати краву, није хтео тај дан сати. Човјек дође кући, па рече жени да ту нема ни трага од каквога сања, јер он је добро пазио, па читави дан није могао ништа опазити.

Жена сад проспе на јадног човјека читав вагон грдња, па га отјера и по други пут да иде мотрити.

Човјек оде али и овај пут не видје ништа.

А жена ти се, мој брате, сад разљути, све јој почеше из очију искре искакивати, па ти опет просу на кукавног човјека читав пљусак грдња.

— О, ти слијепче слијепи, — вели она њему — очи ти испале и кад сам те ја такога познала! Ти ништа не видиш ван да ти се о нос објеси! — Те ти она сад опет оде у поље гдје је дечко пасео говеда. Кад она тамо, али дечко, баш као упркос, опет под краву, па почне сати да она види. Ова сад кад дошла кући, почне човјеку:

— Чујеш, човјече, ево ја ти и пошљедњи пут велим, ако нећеш краве клати, ја мам одлазим од тебе, јер видим да немам човјека који би био вриједан да с њим живим!

Човјек сад није имао куд камо, јер с врагом зло, а без њега девет пута горе, те јој рече да ће заклати краву, па нека буде једанпут мир.

Кад је дечко сазнао да ће краву заклати, врло се ражалости, те није могао ништа јести ни пити, па кад је дошао у поље, сједе опет на онај пањ, па почне плакати и

нарицати. Плаче он тако, плаче, ал' ево ти опет оне баке, те га пита шта му је и зашто плаче. Он јој сад каже све. А бака ће њему:

— Не бој се, синко, ништа, него кад буду канили краву клати, ишти ти да је сам кољеш, па онда изведи краву у воћар, привежи је за воћку, али само овлаш, тако да се може одријешити чим само мало тргне главом, па онда измани сјекиром да је удариш у главу; крава ће тргнути главом, па ће се одријешити и побјећи, а ти угоди за њом, али више се не враћај својој кући; него кад се састанеш с кравом, не растај се више од ње. Она ће тебе хранити а ти ћеш њу тимарити.

Баке нестане, а дечко оде кући н намисли да учини све онако како је бака спутила.

Сјутрадан каже отац дечку:

— Чујеш, дијете, нашу Миленку морамо још данас убити.

— Па добро, — вели дечко — убити, убити; него знаш што је, пусти ти то мени; ја ћу с тијем бити брзо готов.

— Ено ти је, — вели му отац — па је уби како ти год драго, кад ти срце и душа подносе, ја и онако не бих могао дићи своје руке на ту нашу хранитељицу.

Дечко сад узме сјекиру, одведе краву у воћар, те је веже за једну воћку, онако овлаш, како га је бака напутила, и измахне сјекиром као да ће ударити краву у главу; крава тргне главом, отргне се, те нагне бјежати, а дечко угоди па за њом.

И тако побјегну обадвоје у шуму, ту се састану, н крили су се три године, да их не пронађе бездушна н злобна маћија. За те три године дечко је краву тимарио и хранио, али зато је и она њега добро надајала.

Живећи дечко тако три године, нарасте кршан момак: лијеп, брате мој, као смишљен, једар као надојен, а снажан као од бријега одваљен. Кад га крава видје такога, наједанпут ће проговорити, ма баш као и крштено чељаде:

— Мој синко, — вели она њему — ти си доста сад јаки, више ти не треба моје хране, одсад ћеш моћи и без мене живјети; иди по свијету па ради, те се хљебом храни; али прије него се растанемо, мораш ме својом руком убити.

— Сачувај боже! — вели он, — како бих ја могао своју руку дићи на своју хранитељицу; то ја нити могу, нити хоћу.

— Ти мене мораш убити — вели опет крава — и нека ти је проста моја крв! Мени и онако нема више овдје живота, него ти лијепо мене уби, па ме закопај, да ме не би душмани дирали мртву.

Кад је овај видио да га се неће да окани, запита је како и чиме хоће да је убије.

— Најлакша ће ми смрт бити — вели крава — ако ме убијеш својом шаком.

Он сад диже руку, па краву шаком у чело, и она на мјесту остаде мртва. Онда ископа дубоку јаму, те краву сахрани, па онда ишчупа три храста и метне их на њезин гроб.

Кад је тако свршио с кравом, дигне се одатле у свијет. Ишао је он тако, ишао, боме дође усред шуме пред једну колибу. Пред колибом сједе двије грдне јуначине, страшно их је било погледати, а немо ли с њима бесједити. Он изишавши преда њих поздрави их:

— Помоз бог, браћо!

— Бог ти помогао! — дочекаше они. — А откуда смо ми теби браћа, та ми не знамо још ко си ни откуда си.

Онда он њима исприча све о себи, и рече им да се зове Краварић Марко (зато што га је крава отхранила), па запита и њих ко су они, откуда су и како се зову.

Ови му се сад кажу, и један рече да се зове Таригора, а други Кривигреда.

Кад су се тако познали ови наши јунаци, онда ће Таригора и Кривигреда запитати Марка:

— Збиља, побратиме, не питамо те јеси ли нам штогод јаки, јер без тога не можеш нам бити ортак.

— А, јаки сам — вели Марко — као и сваки други човјек; та још нијесам ни имао прилике да окушам своју снагу.

На то Таригора поче чупати храшће с коријењем из земље и ваљати, као какав страшни вијор; Кривигреда опет зграби најдебљи храст за врх, па га сави управ до земље; па онда рекоше Марку да он подстакне угарке на ватру. А на ватри је горело велико храшће. Наш ти Марко пограби сваком руком по један храстов угарак (а сваки је био тежи од њега), на их подстакне на ватру.

Кад то видјеше Таригора и Кривигреда, рекоше Марку:

— Е, побратиме, по томе што видјесмо, бићеш нам добар ортак. Али сад да ти кажемо нашу невољу, у којој, као наш ортак, мораћеш нам од данас помагати. Дакле чуј ти нас. Овдје у овој шуми има ти неко чудо од старца. То ти је баш права пељда; немаш га шта видјети, та није ти ван колик палац, а брада му од лакта, да нема оно браде и да не јаше на зецу, управ могао би га погазити у трави. Ти си видио нашу јакост, али шта је то према јакости тога чуднога старца? С толиком нашом снагом нијесмо му ипак кадри ништа учинити. Већ нам је толико дозлогрдио и додијао да нам је постао и живот овдје тако досадан да смо се већ неколико пута спремали да бјежимо одавле куд било у свијет.

Сјутрадан рећи ће Таригора:

— Е браћо, ако ће се живјети, мора се и радити, стога ако сте споразумни са мном, а ви хајте данас у лов, а ја ћу остати да справљам ручак и да пазим кућу.

Тако и буде.

Кривигреда и Краварић Марко оду у лов, а Таригора остане код куће, да справља ручак. Кад овај већ био готов с ручком, ево ти старца на зецу, па ће Таригори:

— Помоз бог, јуначе! Је ли ручак готов?

— Дакако да је готов, али није за тебе — вели му Таригора — него за мене и моје друштво.

— О, тебе ми и твога ми друштва, — наруга се старац, скочи на Таригору, те га добро излевуша, па га стрпа пода се, те сједе на њега као на какав сточић, и опуца све сам што је овај био спремио за њих тројицу, па откаса на свом зецу даље.

Кад она двојица дошла из лова, питају за ручак, а Таригора им све исприповиједа како му је било са старцем.

Сјутрадан рече Кривигреда да ће он остати да справља ручак и да чува кућу. Али он прође као и Таригора.

Онда ће Краварић Марко:

— Хајте, браћо, сјутра ви у лов, а ја ћу остати да сигуравам ручак, да окушам и ја срећу с тијем душманскијем старцем, и да видим какво изгледа то чудо.

Тако и буде.

Кад су сјутрадан Таригора и Кривигреда отишли у лов, остане Краварић Марко код куће да сигурава ручак. Тек што је он био готов с ручком, ал' ево ти старца од палца са брадом од лакта, на зецу, па преда њ:

— Помоз бог, јуначе! Је л' готов ручак?

— Помогао ти бог, старче, готов је ручак — вели Марко — али неће тебе убости у губицу.

— Хоће боме прије него тебе — вели старац.

— Валај неће! — вели Марко.

— Боме хоће!

— Боме неће!

У тој свађи зграби старац руком за лонац. Он за лонац, а Марко њега за браду, па носи, носи к једној букви; расцијепи једном руком ону букву, па упреси старчеву браду у ону расцијепину, и остави га тако да виси о бради, а он оде натраг у колибу. Таман он тамо, ал: ево ти и оне двојице из лова, па га питају да ли је готов ручак. Он им показа цио ручак те га искладе у здјелу и метне преда њих. Они се томе зачуде, па га питају је ли долазио старац.

— Ручајте, ручајте — вели он њима — пак ћете послѣ видјети је ли долазио.

Они сад лиј ено ту сити ручају, а кад ручали, одведе их Марко да виде старца упрешена с брадом у букву. Кад тамо, ал' јест! ни букве ни старца. Старац ти, мој брате, ишчупао букву из земље, па зглобиту онако са жилама и гранама одвукао, а куд је год пролазио с њом, свуда је лежало дрвеће по земљи. Све је то старац вукући букву за собом поваљао.

Они сад угоде онијем трагом, па за њим. Ишли они тако, ишли, богме дођу до једне јаме и нађу да је старац у ту јаму увукао ону букву. Кад то виде, Краварић Марко рећи ће својијем друговима:

— Браћо, хајте ме спустите у ову јаму, а ја идем тражити старца, и тражићу га докле га не нађем, па ма морао ићи до на крај свијета.

Ови сад брже-боље сплету од паветине уже, те спусте Марка у јаму. Кад он сишао доље, ал' ту, мој брате, све саме неке пећине. Он ти сад угоди кроз те пећине, па гони, па гони, боме дође ти он на једно лијепо поље, а дугачко ти је и широко, једини мој бого, не можеш га очима прегледати. Он угоди тијем пољем, па хајде, па хајде, боме дође на једно мјесто, а ту игра коло самијех баба. Он им назове бога, а оне ће њему:

— Бог дао, човјече с онога свијета, бог дао! А каква је тебе невоља амо догнала?

Он им сад каже све, и пита их јесу ли видјеле старца од палца са брадом од лакта, а о њој вуче букву. Оне га упуте одатле да иде даље. Он закала даље, па гони, гони, дође на једно мјесто, а ту игра коло самијех жена, све у само сребро одјевене, а на сребру играју. Он т њима назове бога, и пита их за старца. Оне га упуте даље. Отале дође на једно мјесто, а ту игра коло самијех дјевојака. Мили боже, дјевојке лијепе као смишљене, не знаш која од које љепша, која л' ђеђернија. Ту види и старца са оном буквом о бради, па око дјевојака све поскакује с ноге на ногу. Кад наш Марко видје старца, прискочи к њему, зграби га за главу, па му изгули сву браду, која остаде уцијепљена у букви. Он хтједе сад да убије старца, али овај га замоли да му опрости живот, „јер — вели — сад ме се не требаш више бојати; моја снага отишла је са брадом, него, ако ми опростиш живот, казаћу ти нешто што ће ти донијети среће за цијели твој живот.“

Марко га сад пусти.

— Поклањам ти, старче, живот — вели Марко — јер нијесам рад да ико на мене зажали, а још мање да ме прате чије сузе и клетве; волим неправду трпљети, него ли је

чинити; добрим се и непријатељ придобије, а злим и пријатељ одбија; нека ти је дакле прост живот, кад ти је мио толико, а мислим да ћеш и ти, ако си човјек, знати шта ти ваља чинити.

Старац га сад узме за руку, па га изведе на један брежуљак, и рече му:

— Видиш ли оно језеро, и у језеру онај високи јаблан? На ономе јаблану има ти једна тица орлетица, која има гнијездо тамо и леже младе, али чим јој млади одрасту да би већ могли излетјети и оставити гнијездо, изиђе ти из језера страшна једна змија шестокрилка, па уједанпут, када орлетица оде тичићима по храну, испне се на јаблан, и поједе све тичиће. А тица орлетица, кад се поврати, па не нађе својијех младијех облијеће оно мјесто, те страшно пијуче и дан и ноћ, да је управ жалост слушати. То траје све дотле докле не почне опет лећи друге тичиће. Ти си доста јаки, а бог ти помаже, јер га се бојиш и јер гаштујеш и слушаш, па иди и уби ону змију шестокрилку, те спаси тичиће који су сад у гнијезду, и који би требали за који дан да излете, па те ето срећна цијелога твога вијека. Зато пак што си ми поклатио живот, ево ти блага, сребра и злата, па понеси колико ти год драго и колико понијети можеш, а поврх тога, изабери дјевојку коју ти срце твоје обегенише, па иди својој кући ако хоћеш и нека те прати божји благослов; а ако немаш воље да идеш одавле, можеш остати па ту живјети, и нико ти за то неће замјерити или приговорити.

Кад је Марко саслушао што му старац рече, рећи ће и он старцу:

— Е, хвала теби, старче, на свему, али ја имам још два добра друга, који су ме амо спустили, и који ме још чекају на улазу у овај подземалски свијет, да ме опет извуку горе; зато, ако ми не можеш дати и за свакога од њих по једну дјевојку, онда не могу ни за себе ниједне повести, јер нијесам рад да ми другови реку да сам саможивац. Дакле, старче, ако хоћеш да ме дарујеш, а ти ми дај и за моје другове дјевојке, да им понесем одавле нешто што би се могло назвати правим побратимским даровима.

— Добро, јуначе, — рече старац — ја познајем и твоје побратиме, и они су добри јунаци, па су вриједни да им понесеш дарове какве си наумио. Ево ти дјевојака, па бирај које год хоћеш.

Наш Марко сад изабере три најљепше дјевојке, и узме блага, сребра и злата што је могао понијети, па се упути оној јами кроз коју га спустише његови другови; задрма онијем ужетом, те даде знак својим ортацима да је ту. Ови се тако исто јаве опет одозго да још чекају. Он је сад привезивао једну по једну дјевојку за уже, и дао свакој блага колико је која могла узети, а они извуку све три горе. Кад су и четврти пут спустили уже, договоре се да Марка извуку само до половице, па онда да га пуне да пане, и тако мислили су они да ће се он слускати и убити, па ће тамо доље и остати, а они ће лијепо благо подијелити и сваки с једном од онијех дјевојака живљети, а ону трећу, коју је Марко био себи намјенио, узмеће за слушкињу. Али човјек снује, а бог богује, па тако и овдје. Ови зло смислили, али и Марко, као да му је сам бог открио мисли његовијех ортака, досјети се нечему, па ти најпре, проба ради, кад му четврти пут спустише уже, привеже један велики камен, и даде им знак да вуку. Они вуци, вуци, па кад довукли до половице, пуне и уже и камен, те камен буб доље.

Кад је Марко видио ово невјерство он, захвали богу што га је умудрио да искуша своје ортаке, и што га је тако спасао од очите пропасти, па ти се врати онда натраг и упути ономе језеру. Кад он тамо, ал' изиђе из језера она змија шестокрилка, па се поче пењати уз онај јаблан, да поједе тичиће тице орлетице. Кад он то видје, зграби брже неку велику кијачу, па уцмека змију, и баци је опаку мртву у језеро, па се онда успуже на врх онога јаблана, гдје је било гнијездо са тичићима. Кад он тамо, а то у гнијезду млади; али нијесу то тичићи, него велике тичурине, каквијех он није никада видио; па добили већ крила и перје као и стари. Чим они видјеше Марка, почеше од радости пијукати, јер су знали да их је он избавио од змије шестокрилке, па му рекоше да се сакрије између њих, јер ако га види њихова мати кад дође, она ће га од радости прогутати.

Сад се наш Марко умијеша међу тичиће, и они га покрију својим крилима тако да се није могло познати да је он ту. Тек што су га тичићи сакрили, али ево ти и њихове матере, тице орлетице. А то ти је та тица, мој брате, да јој се чудом не можеш начудити. Свако јој је крило два клатра широко а тијело као суд десетак, кљун јој је толики да би највећи човјек могао стати у њ.

Кад је орлетица видјела своје тичиће живе, зарадова се толико да је својим чудноватим гласом закречала тако да су све горе одјекивале, а наш Марко увукао душу у се, па ни мрднути од големога страха. Онда ће запитати она тичиће да ли је долазила змија шестокрилка да их поједе, и како су остали живи.

Они јој сад рекоше да је долазила шестокрилка, и да их је одбранио један човјек, који је убио змију, те их тако за вавијек спасао од највећег њиховог душманина.

— Па гдје је, гдје је тај? — запита орлетица. — Ма гдје ми је, кажите ми. Ја бих га, да ми је ту, од радости и милоште овај час појела!

Онда јој тичићи рекоше да је он отишао, али они не знаду куда.

Кад се орлетица смирила, онда јој тичићи рекоше:

— Мајко, ми би теби казали за нашега избавитеља, ако нам обећаш да га нећеш прогутати.

Она им сад обећа. Они се размакну, а Марко се извуче испод њих. Сад орлетица захвали Марку, и рече му нека каже шта хоће да и она њему учини за ту велику љубав.

— Ја не требам ништа — вели Марко — осим да ме напутиш како да изиђем на онај свијет, а тијем би ми учинила велику услугу.

— Е, мој пријатељу, — вели му орлетица — ако то желиш онда се мораш за то добро спремити. Дакле, чуј ме. Треба ти девет крухова, девет печенијех овнова, и девет виједара вина. Кад то спремиш онда ми дођи и ја ћу те изнијети. Али мораћеш при томе на ово пазити: кад те будем горе носила, чим ја и кадгод зинем, ти ћеш морати сваки пут бацити у мој кљун по један крух, једног печеног овна и улили једно виједро вина. И док ја све то потрошим, ти ћеш бити горе.

Наш Марко лати се сад посла, и боме спреми све онако као што му је орлетица рекла, па оде к њој и рече јој, ако остаје при свом обећању, да се спрема с њим на пут, јер он је приправио попутнину.

Она се сад дигне, упрти њега и све што је он за њу приправио на своја леђа, па хајд горе. Кадгод је она зинула, он јој је бацио у кљун један крух, једног овна, и улио једно виједро вина. Али кад су већ били близу врха, било је већ све потрошено што је он био приправио, међутим орлетица зину још једанпут, а Марко не имајући што да јој баци, брже боље зграби за свој лист, искипе га цијелога и баци јој у кљун, а при том од велике муке и бола учини кроз стиснуте зубе м-м. Утоме изиђу и горе.

Кад га је спустила на земљу, запитаће га:

— А вјере ти побратиме, шта ти оно баци мени у кљун, кад сам пошљедњи пут зинула?

— Јере ме то питаш — рече Марко — па бацио сам ти мяса.

— Знам, знам, — рече она — бацио си ми мяса, али мяса свога, јер сам познала да је друкчије, а осјетила сам кад си од бола кроз стиснуте зубе учинио м-м.

Он сад кад видје да не може затајити, покаже јој свој лист од ноге. А она кад видје искинут сав лист, плуну одмах на рану, и лист опет као и био.

Ту се сад наш Марко опрости с орлетицом, и оде да тражи своје лијепе побратиме.

Ишао је он тако, ишао, па дође до једнијех великијех и лијепијех двора. Ту сад прву види своју драгу, коју му је дао у подземалском свијету старац лактобрадац. Он је њу познао, али она њега није. Сад је запита би ли му знала казати гдје живе Таригора и Кривигреда. Она му показа да су то њихови двори. Ту јој се он сад каже, узме је за руку, па с њоме у те дворе, нађе Таригору и Кривигреду а они се разгњилили од лијености и нерада. Он кад их види оваке, зграби тојагу, те их истјера из куће, прекине с њима свако даље пријатељство и орташтво, и отјера их у свијет без игдје ичега, а он остане ту са својом женом, те је поживео још дуго, срећно и задовољно.

ВЕЗЕНА МАРАМА

Био један човјек, па имао јединца сина. Живио је срећно и задовољно,

али на своју несрећу потеже те му умрије жена. Био се подуже онако сам и кунаторио без женске руке у кући, но не могаше тако занавијек остати, те се ожени по други пут. Доведе у кућу неку удовицу која је такође имала једног сина. Маћеха је за неко вријеме пазила свог пасторка као и сина, али кад он мало поодрасте па постаде боље момче но њен син, она га омрзе. Сваког дана наговараше му оца те га је тукао ко бог ђавола, без икакве кривице. Но не бијаше јој то доста, већ поче радити да га отац отјера од куће, али није могла успјети јер би јој човјек увијек одговарао кад она много навали:

— Бог с тобом, жено, како бих отјерао своје рођено дијете!

Ама она не престајаше: те оваки је, те онаки је! док ти се човјеку већ једном не досади, те му даде торбу с мало хљеба, изведе на пут и отјера у свијет — нек иде куд га ноге носе и очи воде.

Кад се пасторак видје сам самцит, без игдје икога, не знаде сиромаш љути у онај мах шта да ради, већ пође путем на божју срећу. Дуго је тумарао док не изађе на један широк друм, па пође њиме. Није дуго ишао, кад га срете један човјек и видје плачна и жалосна, а странца, упита га шта му је. Он исприча цијелу невољу, а човјек му рече:

— Држи се све овог друма, па ћеш доћи у царски град. Тамо има увијек мјеста, погоди се и служи, и ако си добар можеш још и срећан човјек бити.

Пасторак захвали човјеку, па опучи право у град. Кад стиже тамо, срећа га послужи те дознаде да цару треба слуга и он оде у царев двор. Он исприча цару све шта је било с њим, и цар га прими да служи. Служио је толико година вјерно и поштено, и цар је био задовољан с њиме, но паде му жеља да види кућу и оца, па то и цару каза.

— Добро, синко, — рече цар — како хоћеш нека ги буде. Служио си ме вјерно и поштено.

Овај цар имао кћер и она је извезла мараму самим бисером. Та је марама имала силу кад је рашириш, па какво ти год јело или пиће душа зажели само га изговори оно се одмах само појави. Царева се кћи бијаше загледала у овог слугу, па му казала какву силу има та марама. Кад му цар исплати службу, рече му по обичају:

— Е, сад тражи шта хоћеш, да те наградим за вјерну службу.

Он поиска везену мараму. Цар се мало промисли, мрдну главом па рече:

— Добро, синко, даћу ти је, царска се не пориче, само пази да је не изгубиш, јер ако дође у моје руке нећеш је никада више добити.

Он заблагодари цару, узе мараму и крете кући.

Путујући тако огладни, те сједе под једно дрво у хлад да се одмори и мало прихвати. Таман извади мараму, кад ето ти га један човјек путем право к њему, а јаше на магарцу. „Хајде док прође па ћу јести“ — помисли царев слуга. Но онај човјек сјаха с магарца, привеза га па уђе у хлад.

— Помаже бог!

— Бог ти помогао.

— Здраво, како си?

— Здраво, хвала богу, како сте ви?

— Хвала богу!

Питаше се за јуначко здравље, па и овај путник сједе на траву и почеше разговор. Пита путник царевог слугу ко је и одакле је, и овај му све исприча. Каза му и како је код цара служио, „па сада — вели — идем кући, већ сам се зажелио, а овдје сврнух да се мало одморим и заложим“.

— Па шта ћеш јести, кад немаш уза се ништа? Мањ ако знаш гдје механу.

— А, јок то! Него се ти не брини, већ ако си гладан, онда да ми чиниш друштво рече и рашири мараму, па поче редати све боља и боља јела. Кад ти се стадоше пушити јела, замирисаше зачини, а судови зазвекеташе, — онај се путник запрепастио од чуда, али не хтједе ништа питати, већ — како бјеше гладан — присједе и не чекајући да га и по други пут нуде. Пошто се наједоше и напише, царев слуга скупил мараму те свега нестаде одједном и они се дигоше да иду, путник на магарцу а овај пјешице. Путник никако да се начуди чуду, те га упита: какве мађије зна. Овај извади мараму и рече да она има ту силу. Онда онај:

— Хоћеш да ти дам овог магарца за мараму?

Овај се грохотом насмеја:

— Зар за ту кљусину да ти дам везену мараму! Бар кљусати има доста.

— Али нема оваквих! — прекиде му ријеч онај. — Пази само! — рече, па стаде мамузати магарца, и колико га пута удари толико се коњаника оклопника појавише и

сваки пита: шта жели, па кад изврши што му је заповјеђено, нестане га. Кад то виђе царев слуга, зачуди се, ама се и уплаши од силних оклопника те одмах пристаде и трампише. Он узео магарца и појаха, а онемо даде везену мараму. И кад би на једној раскрсници, један оде на једну, други на другу страну.

Царев слуга се бијаше веома обрадовао што је постао таква сила да се никог не боји, и да би се привикао на оклопнике чешће пута удараше магарца и даваше им поједине послове. Али кад огладње, радост му пређе у жалост, јер му оклопници не моглоше набавити, пошто то није у њиховој сили. Покаја се готово, али се досјети те заповједи једном оклопнику:

Иди па убиј тога и тога човјека, и донеси ми везену мараму.

Оклопник оде као вјетар и замало час врати се, предаде мараму и нестаде га. Кад доби мараму, од велике радости не знаде шта да ради! Тако идући наиђе у неку густу шуму, па га ту и ноћ ухвати, те науми да ту преноћи. Тако и учини. Нађе згодно мјесто, удари двапут магарца, те излетјеше два оклопника и обојица грмнуше: „Шта желиш?“ Рече им да ће ту ноћити, и док он спава да га чувају. Затим се скиде с магарца, веза га да пасе, а сам сједе да вечера. Послије вечере метну један пањић под главу а марамом покри главу, и леже да спава. Кад ујутру јутро освануло, он се прену иза сна, устаде те се уми и помоли богу, па хтједе кренути, али да му вјетар не би свирао у празна уста, хтједе да се поткријепи мало. Таман извади мараму, кад ето ти једног човјека са сламним шеширом на глави. Сврнуо да потражи мало воде.

— Помаже бог!

— Бог ти помогао.

— Здраво, како си?

— Здраво, хвала богу, како сте ви?

— Хвала богу.

Питаше се за јуначко здравље, и путник напуни тикву водом, да би му било успут, па упита овог на коју ће страну, и кад овај каза, рече да иду бар у друштву.

— Ма, ја хтједох да се мало зложим! — рече царев слуга.

Путник га погледа:

— Па, чим ћеш кад немаш шта, а немаш гдје купити? Него де да пожуримо, па кад изађемо из шуме да купимо штогод.

— Сједи ти, па се ништа не брини! — рече, па рашири мараму и поче редати све боља и боља јела и пића. Кад ти се стадоше пушити јела, замирисаше зачини, а судови зазвекеташе, — путник се веома зачуди, али не хтједе ништа питати, већ присједе те се онако гладан даде на посао. Кад се наједоше и напише, царев слуга скупи мараму и

свега нестане одједном. Они се дигоше да путују, царев слуга на магарцу а путник пјешице. Путник никако да се начуди чуду, те га упита какве мађије зна. Овај му исприча да ту силу има марама коју је добио од цара. Онда му путник предложи да трампе, вели:

— Да ти дам овај шешир, а ти мени ту мараму.

Царев се слуга насмија:

— Ох, ала би умио! Што ће ми тај ћелепуш! Њих бар има доста.

Путник рече да и шешир има силу:

— Пази само ону велику гору онамо! — рече, па окрете шешир око главе. Кад ти загрмљеше топови, мој брате, све се земља тресе, и замало па од оне горе не бијаше ништа, све срушено. Путник поново окрете шешир и све се на један мах умири. Царев слуга зачуђен и уплашен пристаде одмах, те трампише, и кад би на једној раскрсници — један оде на једну, други на другу страну. Сила се бијаше обрадовао шеширу, те се и не сјећаше мараме док не огладње. Како осјети глад, видје да нема шта јести, он брже боље удари магарца и кад се појави оклопник заповједи му:

— Иди па убиј тог и тог човјека, узми му везену мараму и донеси ми.

Замало час оклопник се врати и донесе му мараму.

Јашући тако на магарцу разгледаше не би ли спазио гдјегод добар хлад, док не опази један велики храст а под њим хладовина да не може боље бити. Он потјера тамо, и кад дође ближе видје да се тамо један већ одмара. „Тим боље — помисли — бар ћемо бити у друштву!“ Поздравише се и замало па приметнуше разговор ко да су стари познаници. Дуго се разговараху, док царев слуга не рече:

— Ама ја сам баш добро гладан, па стога и сврнух да мало поједем, а и ти ако си гладан да ми чиниш друштво.

— Мањ траву да пасемо! — подсмјену се онај. — Ја немам ништа, а и ти уколико видим.

— Не брини се ништа, него делај сједи овдје ближе! — рече овај па рашири мараму, а већ свакојака јела и пића замирисаше. Онај се чуди, не може се начудити, но не хтједе чекати да се по други пут зове, већ засједе. Послије ручка царев слуга скуп мараму и свега нестане, те се дигоше на пут. Путујући тако путник рече царевом слуги:

— Хоћеш да трампимо? Ево ти овај штап, а ти мени дај везену мараму.

— Шта ће ми та батина, могу је одсјећи гдјегод хоћу! Њих бар има доста, — рече овај смијући се.

— Овакав штап нигдје не можеш наћи. Гледај само! — рече путник, па забодеш штап у земљу. Наједанпут се око њих створи град да нигдје не можеш изаћи, мањ да излетиш. Царев се слуга зорли уплаши, па додирну град да види да ли је заиста или само сан. Кад онај извади штап, града нестане. Овај одмах пристаде те даде ономе везену мараму а узео штап, па од силне радости забадаше неколико пута и сваки се пут градио град. Напошљетку сваки оде на своју страну. Кад се младић већ наситио штапа, онда му тек паде на ум да није више господар везене мараме, те одмах удари магарца и заповједи оклопнику те оде, уби оног путника и донесе му је.

Путовао је још неко вријеме, па напошљетку дође и кући. Како дође, привеза магарца под један ајат пред кућом, па уђе у кућу. Отац се обрадова кад га видје ко мало дијете, јер се бијаше показао што га је отјерао, а маћеха и њен син се тек поздравише. Маћеха се грдно бојала да јој овај не отјера сина са имања. Дуго се отац и син разговараху, те нијесу ни примјетили да се смркло. Отац се први трже:

— Ја загламио, а не сјећам се да је дијете гладно. Дај овамо виђело и делај спреми вечеру! — рече маћехи.

Маћеха им донесе нешто бајате проје и укисла пасуља, изговарајући се како се бајаги није надала те није ни спремила. Она и њен син пођоше напоље, а он их замоли да положије што магарцу.

— Јест, сада ћу се бринути и о твом магарцу! Нема сијена! — осјече се она, па изађе. Кад он то чу, извади мараму, рашири је, па заповједи да се магарцу да најбољег сијена. Затим рече оцу да не може јести прокисла пасуља, па започео редати све најбоља и најбоља јела и пића. Кад ти тањири зазвекеташе, јела замирисаше, отац занијемљив од чуда па не вјерује својим рођеним очима.

Кад ти маћеха и њен син спазише испред магарца читав пласт најљепшег сијена, одмах појурише унутра, па кад тамо видјеше онолика господска јела застадоше као укопани. Али се маћеха одмах направи весела:

— Ама, ја сам знала да ће нас он нечим изненадити, па навлаш изнијела ону пасуљину, да видим шта ће радити. — Брзо отрча те донесе оно јела што је спремила за себе и свог сина, метну га на сто, па и њих двоје засједоше за она господска јела. Сад га обасуше хвалама и разним питањима, и он исприча како га је онај човјек упутио у град, како га је послужила срећа те је погодио да служи цара, како му цар исплатио ајлук и дао везену мараму која има ту моћ. Још се изрече те каза како му је цар рекао да, ако је изгуби те дође у цареве руке, никад је више неће имати. Послије вечере дуже разговараху, па онда њему и оцу намјестише ту да спавају, а маћеха и њен син одоше у другу одају. Кад већ хтједе лећи, он везену мараму метну под главу, штап поред себе, а шешир више главе, и заспа.

Кад изјутра устаде, обуче се, уми се, а маћеха ни да га погледа. Он се зачуди, али не упита. Узео шешир и штап, па подиже јастук да узме и мараму. Али, хоћеш! Ње нема. Преврћи овамо онамо, а јок, ње нема. Гледа да није под креветом, — нема! Он упита маћеху:

— Је ли, мајка, да нијеси видјела гдјегод ону моју мараму? Тражим је, па никако да нађем.

Она ни да се окрене, већ му онако преко рамена каже:

— Тражи, тражи, наћи ћеш је! Она је сад већ у царевим рукама.

Он се досјети шта је било. Док је он спавао, маћеха ју је украла па по сину послала цару. Он хтједе одмах да пошље оклопника, али не знаде којим је путем отишао маћехин син. Би му криво да му се све сузе завртјеше у очима. Дуго се колебао шта да учини, док се напошљетку не ријеши те посла цару писмо, каза му све шта је и како је, и замоли га да му врати мараму. Али цар ни да чује. Овај му опет пише, а цар ни абера, ни малићем да мрдне. Онда му овај по трећи пут пише: „Царе, или ми пошаљи везену мараму, или изведи војску на то и то поље да се бијемо“. Цар се насмија кад прочита писмо, не хтједе послати мараму, већ заповједи те једна чета оде у оно поље гдје је овај рекао.

Овај пак узјаха магарца, натуче шешир, а штап у руке, па право на оно поље. Кад тамо, а војници како га спазише полетјеше право к њему, да га жива ухвате. Но он удари штап о земљу те их све затвори у град, па се попе на град и заигра магарца по њему. Колико пута копне магарца, толико се оклопника појави, те он сваком заповједи да веже војнике. Војници немадоше кад ни дахнути, за трен ока бише сви повезани. Он их тако повезане посла цару и поручи му да пошаље мараму или да изведе сву војску. Кад цар видје толике војнике повезане и без ране и без мртве главе, побјешње од љутине, па трже пола војске те на оно поље. Кад тамо дођоше, војводе одмах кидисаше на њ, али он побје штап у земљу те цијелу војску опколи, па им с града повика да се предаду. Војводе га не послушаше, већ намјестише топове да пробију град и просуше жестоку ватру. Али и овај окрете шешир, те загрмјеше топови с града на опкољену војску. Још разигра магарца, а оклопници како се који појави одмах се сјури у војску, па сијечи. Намах се отвори Косово. Грме топови, море, небо се пролама, сијевају сабље, звече ханџари, јече рањеници, — све огрезе у крв. Бране се војници, јер немају куда, но која вајда кад ниједног оклопника посјећи не можеш. Сабља га посијече, али одмах зарасте; одсијеку му руку, она одмах сама прирасте; главу, ногу, тако исто! Изгибе цару сва војска. Сад он поручи цару: или да пошаље везену мараму, или да спреми нову војску. Кад цар чу шта је било с толиком војском и таквим војводама, задрхта од страха да му не отме царства, те га позва да се помире.

Овај узјаха магарца, натуче шешир, а штап у руке, па право у царски град. Цар га лијепо прими и рече му:

— Нијесам ли ти казао да је добро чуваш, јер ако је изгубиш никад је више нећеш добити?

Овај му исприча како му је маћеха украла, а од ње се није надао те није ни чувао. Цар му даде мараму и упита како је могао сатрти толику војску сам, без иког. Онда он показа цару какву силу имају магарац, штап и шешир. Цар се силно обрадова што су се такве ствари нашле у његовом царству, па како не имађаше синова хтједе га посинити. Али овај не пристаде, већ га замоли да му да кћер за жену.

— Добро, синко, само ако она пристане! — рече цар, па оде да пита кћер. Кад она пристаде, отвори се големо весеље и објавише цијелом царству да је цар добио зета.

Кад прође свадба и весеље, царев зет узео оца себи, а маћеху и њена сина остави да живе како знају.

ДВАНАЕСТ МРВА

Б

ио један цар, па кад му умрије жена остане удов с малешнијем дјететом

мушкарцем, које је, као и свако мало дијете, много плакало. Једном се, тако, дигне цар да иде у лов, а синчић му обисне о врат и удари још јаче у плач. Цару то буде врло жао, па намисли да се ради дјетета ожени поново, а та друга жена нека чува ово дијете у његову двору. Онда ућутка којекако дијете па оде у лов. Идући тако наиђе у планини код једног извора на неку лијепу и здраву жену која захвата воде, у дванаест тикава. Цар се томе зачуди па запита жену шта то чини, а она му одговори:

— Чиним те се тијем храним; за сваку тикву воде добијем по мрву хљепца; те тако зарадим па дан по дванаест мрва.

Цар је упита је ли то њој доста, а она му одговори:

— Било би и сувише, али ја тијем нахраним своју малу кћер најприје па онда себе, те нам је тако таман довољно.

Сад се цар томе још више зачуди, па како је била млада и згодна помисли у себи: „Ова би била добра за моју кућу и моје дијете“. Потом јој се каже да је цар од ове земље и упита је би ли она пошла за њега. Она, богме, приста с прве, и тако је цар одведе своје двору и ожени се њоме, и она тако постане царица. Њена је кћи била још мања од царева сина, па се дјеца лепо сложе те су се сваки дан у бога играла и добро пазила. Што је цар добивао најљепшега, то је дјеци давао, те су она право и лијепо међу собом дијелила. Али царици онемили и таки живот. „Што, помисли она, да поред мога дјетета и оно туђе дијете има свако добро?“ Зато намисли да сина у оца омрази, не би ли га отац како од куће отјерао. Што смисли то, на зло брза, и учини. Стане, дакле, приповједати цару како сваке ноћи гледа у сну страшила: њихов син постао уједанпут велики па цара, као, с пријестола збацио и њих свијех у аргатлук отправио. Цар се на така приповиједања смути, а кад му жена не престане тијем главу пунити, онда он одлучи да сина од куће отјера. И тако се царев нашљедник, који је био већ дјечаком нарастао, мораде у простака прерушити и по свијету поћи, али му је врло жао било што је отац са њим тако учинио. Идући тако, падне једном на конак близу једне пештаре у којој је становао неки пустињик сав стар и бијеле браде. Кад би око пола ноћи, зачује он како из пештаре нешто јауче, па се уплаши, али се брзо поврати и помисли: „Ко је да је, не јауче из бијеса већ од грдне и велике невоље.“ Зато приђе пећини и види пустињика који, болан и жедан, јечи. Онда царев син брзо отрчи на поток и захвати воде у шаке па пође уз брдо пештари. Успут је падао на кољена, ударао

се и ломио се, али је старцу мало воде у прегршти донио. Тада се старац врло обрадује, па му рече:

— Синко, не јечим ја зато што сам болан и жедан, већ што знам колико зала и биједа има у свијету, али се сада радујем што, ето, има и душа које чују човјекове јаде и у овој самоћи; зато ишти што хоћеш а ја ћу ти дати: само ако имам и могу.

Онда царевих рече:

— Уби ме жалост, и ако од ње знаш лијека казуј га, молим те!

А пустињик му пружи једну малу свиралу па му рече:

— Ништа лакше! Ова ће те свирка увијек веселити, а кад твоје срце заигра, играће и све живо около тебе докле се год свирка чује.

Царевих му се захвали, па онда пође даље, а једва чека да буде сам па да засвира. Иде тако, иде, а кад видје да је сам самцит узе свиралу да опроба; срце му стане од радости играти, и он опази далеко једну веверицу како игра и сама према свирци његовој. Ишао је тако по свијету а вријеме је пролазило, док се најпошље не погоди код једнога богата човјека да му овце чува. Често га је жалост сналазила али се он чуваше да не свира кад је поред оваца или на паши, јер би се овце, чувши свирку, махнуле паше па би све уоколо играле. Кад се једне вечери, тако, враћао кући с овцама, зачује још издалека запјевку, и кад стиже дома има шта видјети: његов господар прошле ноћи нагазио некако на вилино коло, па му вилинска царица ископала оба ока, те сад запјевају н он и сви његови што их је. Онда он помисли да пође тражити очи свога доброг господара. Остави овце па узме торбу и метне у њу хљепца, соли и лука, и свиралу, па пође по трагу како је чуо од веселог газде свога, а никоме не казује шта ће и куда ће. Кад наиђе тамо, он се запрепасти: вилинска царица легла усред планине на једном пропланку, а дванаест јој вила косе сплићу и расплићу, а косе се спрема мјесечине свијетле као једно злато. Пође још ближе, али оне престадоше косе плести и царица, која је дотле као спавала, отвори очи. Виђе он сада да су га оне осјетиле, па брже боље руком у торбу те извади свиралу и стаде свирати најприје лагахно а онда све јаче и јаче. Поврати му се срце од страха, а виле се згледаше па ударише у кикот, док се не ухватише у коло и стадоше као помамљене играти. Он не престаје а оне већ душу да нздуше. Све то тако док царица повика:

— Јој, ја више не могу! — па појми да се пусти — ал' хоћеш! нити се може пустити нит може стати. Видјеше да су награбусиле, па у глас повикаше:

— Ко си, да си, молимо те престани!

А он им онда каже:

— Казујте гдје су очи мојега господара!

Куне се вилинска царица да није то она учинила, свлачи небо и земљу, али он не да ни опепелити. Онда му она рече, да иде до оне јеле над којом мјесец најбоље сја, па

нека са ње скине златни јанџик: у јанџику ће наћи сребрну кутију, у кутији препирани памук а у памуку очи које тражи. Он тако учини, а не скида очију с вила: чим оне појме да се макну, он духне у свиралу а оне почну помамно ђипати. Тако дође он до јеле, скине са ње златни јанџик, нађе у њему сребрну кутију и у кутији препирани памук а у памуку очи свога господара, па свирајући и веселећи се пође дома. Дошавши кући врати вид господару, а овај кад прогледа загрли својега слугу па га обасу златом и свакојаким благом. Али му слуга рече да не тражи ништа друго до добра коња и јуначко оружје само, јер је вели — рад по свијету ићи и добра чинити. Господар му све то врло радо да, и тако он пође опет по свијету, па се надалеко прочује као јунак који мегдане дијели и сиротињу брани. Зато га стану сад овамо сад онамо у помоћ дозивати, па му тако једном дође и позив од његова оца цара који му поручује:

— Чули смо, незнани јуначе, за тебе и за славу твоју, па те молимо да нам, бога ради, поможеш, јер је дошао огњевити змај па тражи да му дамо кћер нашу и са њом све царство наше; ми смо му на мегдан слали заточенике наше, али их он шале губљаше; сад помагај па ишти што ти драго у царству.

Чувши то, царевић пође тамо а непрестано премишља која ли то царева кћи може бити, па сумује да није никаква друга већ она коју је његова маћеха довела и која му је онако добра била. И тако мислећи стигне најзад у оно царство и присније пред сами двор царев. Види све онако како је оставио, само му је отац много остарио а тако и слуге па и маћеха, а њена се кћи разрасла у дивну дјевојку. Кад ето ти иде отуда огњевити змај, па кад га види јуриши на њега још издалека вичући:

— Ти си онај кога ја одавно тражим.

Сукнуше из њега стријеле, али коњ под царевићем клече и стријеле прелетјеше преко њега. Сад царевић пусти копље, али се оно предвоји а змају ништа не учини. Тако царевић сактиса све оружје и оста голорук, а змај се засмија па пође право к њему. Сад се царевић лати свирале па стаде свирати. Све живо наоколо заигра а змај писну и стаде се трести и брзо смањивати док од њега не оста само колико мехурак који поче од земље одскакати. Онда царевић брзо притрча и притиште га лијевом ногом а мехурак пуче и нечастиве силе нестале. Кад видјеше шта и како би, сви се обрадоваше, а цар га загрли и стаде га питати ко је и одакле је. Он се онда каза и све исприповиједа шта је са њим било, а цар кад то чу, наљути се на своју жену и хоћаше је одмах погубити, али јој царевић измоли живот, а цар је онда осуди да иде у планину откуда је и дошла, ту на извору нека нађе опет дванаест тикава па нека се храни мрвама, а њену кћер даде своме сину, који се тако врати на пријесто својега оца, као што и сваки божји суд мора најпослије да се збуде онако како је речен и како је и право и драго.

КО МАЊЕ ИШТЕ ВИШЕ МУ СЕ ДАЈЕ

Б

ила три брата, па на беломе свету ништа више нису имала до једну

крушку, те би ту крушку редом чували: један би остао код крушке, а друга двојица ишла би на надницу. Једноћ бог пошље анђела да види како ова браћа живе па ако зло живе да им да бољу храну. Кад анђео божји сиђе на земљу, претвори се у просјака, па дошавши к ономе што чува крушку замоли га да му да једну крушку. Он узбере од својих крушака, па му да и рече:

— Ево ти од мојих крушака, од братинских не могу ти дати.

Анђео му захвали и отиде. Кад сутрадан остане други брат да чува крушку, дође опет анђео па га замоли да му да једну крушку. И он му узбере од својих крушака, па му да и рече:

— Ево ти од мојих крушака, од братинских не могу ти дати.

Анђео и њему захвали и отиде. Кад буде ред на трећега брата да чува крушку, опет дође анђео и замоли и њега да му да једну крушку. И он му узбере од својих крушака, па му да и рече:

— Ево од мојих крушака, од братинских не могу ти дати.

Кад буде четврти дан, анђео се начини калуђер, па дође рано ујутру и затече их сву тројицу код куће, па им рече:

— Хајдете за мном да вам дам бољу храну.

Они пођу за њим без речи. Кад дођу на један велики поток, вода тече, све уји, онда запита анђео најстаријега брата:

— Шта би ти да ти је?

А он одговори:

— Да је све вино од ове воде, па да је моје.

Анђео прекрсти штапом, а то место воде потече вино: ту се бурад оправљају, ту се вино сипа, људи раде, село читаво. Онда га анђео онде остави и рече му:

— Ето ти што си желео, сад живи.

Па узме ону двојицу и пође с њима даље. Кад дођу на једно поље, а ту голуб прекрилио поље. Онда запита анђео средњег брата:

— Шта би ти сад желео?

А он му одговори:

— Да су то све овце, па да су моје.

Божји анђео прекрсти поље штапом, а то све место голубова овце: ту су станови, једне жене стоку музу, једне млеко разливају, једне скоруп скидају, једне сир сире, једне масло топе; ту се начини и козара, једни секу, једни мере, једни новце примају, људи раде, село читаво. Онда му рече анђео:

— Ето ти што си желео.

Па узме најмлађег брата и пође с њим преко поља па га запита:

— А шта би ти хтео?

Он му одговори:

— Ја не бих ништа друго, већ да ми бог да жену од праве крви хришћанске.

Онда му анђео рече:

— О! то је тешко добити; у свему свету само три имају: две су жене а једна је девојка, и њу просе двоји просиоци.

Идући тако за дуго, дођу у један град где је био цар и у њега кћи од праве крви хришћанске. Како дођу у град одмах отиду к цару да просе у њега девојку. Кад они тамо, а два цара дошли да је просе и метнули јабуке на сто. Онда и они своју јабуку метну поред оних. Кад их цар сагледа, рече свима који су се онде десили:

— Шта ћемо сад: оно су цареви, а ово су као просјаци према њима?

Онда ће анђео рећи:

— Знате ли шта? Овако да уредимо: нека узме девојка три лозе, па нека посади у башчи намењујући коју коме хоће, па на чијој лози сутра буде грожђе, за онога нека пође девојка.

Они сви на то пристану: девојка посади три лозе у башчи и свакоме намени по једну. Кад ујутру, а то на лози онога сиромаша грожђе. Онда цар немадне куд, него да кћер ономе брату најмлађему, па одмах у цркву те се венчају. Пошто се венчају, анђео их одведе у шуму па их остави онде и они стану живети у шуми за годину дана. А кад се наврши година, рече бог опет анђелу:

— Иди види како оне сироте живе. Ако тешко живе, подај им бољу храну.

Кад анђео сиђе на земљу, опет се претвори у просјака, па отиде к ономе што му поток тече вином и замоли у њега чашу вина, а он га одбије говорећи:

— Да ја дајем свакоме по чашу вина, не би тога било.

Кад то чује анђео, прекрсти штаком, а поток потече водом као и пре, па онда рече ономе брату:

— Није то за тебе; иди ти под крушку, па чувај крушку.

Потом отиде анђео оданде и дође к ономе другом што су му овце поље прекрилиле и замоли се да му удели једну кришку сира, а он га одбије говорећи:

— Да ја делим свакоме по кришку сира, не би тога било.

Кад то чује анђео, прекрсти штаком, а то од оваца прну голубови, па онда рече ономе брату:

— Није то за тебе; иди ти под крушку, па чувај крушку.

Најпосле отиде анђео и најмлађему да види како и он живи, кад тамо, а он са својом женом у шуми живи сиромашки у једној колеби. Он се замоли да га приме да преноћи, а они га са свим срцем приме и стану се молити да им опрости што га не могу дочекати како би желели, „ми смо“, веле, „сиромаси људи“.

Анђео им одговори:

— Ништа за то, ја сам задовољан оним што има.

Они онда шта ће да раде? Жита нису имали да месе прави хлеб, него су тукли кору од којекака дрвећа и од тога хлеб месили. Такви хлеб умеси жена и сад за госта и метне га под црепњу да се пече, пак стану разговарати госта. Кад после они огледају је ли им тај хлеб печен, а то под црепњом прави хлеб, нарастао, ништа ти лепше, и дигао црепњу над собом. Кад они то виде, дигну руке богу:

— Хвала ти, боже, те можемо госта угостити!

Пошто изнесу хлебац пред госта, донесу тикву с водом, па кад стану пити, а то у тикви вино. Онда анђео прекрсти штаком колебу, и на ономе месту створе се царски

двори и у њима свега доста. Тада их благослови анђео и остави онде, те су срећно живели до свога века.

ПРАВА СЕ МУКА НЕ ДА САКРИТИ

Б

ио један сиромах човек, па се прибије у некаква богата човека да служи

без погодбе. Тако је служио годину дана, а кад се наврши година, он дође господару своме и заиште да му плати што мисли да је заслужио. Господар извади један новчић па му рече:

— На, то ти је служба.

Слуга узме онај новчић и захвали господару, па онда отиде на један поток где је вода била врло брза. Кад дође на поток рече сам у себи: „Боже милостиви! шта је то да сам заслужио само један новчић за целу годину дана? Али бог зна јесам ли и толико заслужио. Ево ћу сад да огледам: бацићу овај новчић у воду, па ако не потоне, онда сам га заслужио, ако ли потоне, нисам га заслужио.“ Па се онда прекрсти говорећи: „Боже милостиви, ако сам заслужио овај новчић, нека плива поврх воде, ако ли нисам, нека потоне на дно.“ То рекавши баци новчић у поток, а новчић одмах потоне на дно. Онда се он сагне те извади новчић из воде, па га однесе господару натраг говорећи:

— Господару, ево ти новчић натраг, ја га још нисам заслужио, него ћу те служити још једну годину дана.

И тако стане наново служити, и кад се опет наврши година дана, он дође господару и заиште да му плати што мисли да је заслужио. Господар опет извади новчић па му рече:

— На, то ти је служба.

Он узме новчић и захвали господару, па опет отиде на онај поток, прекрсти се и баци новчић у поток говорећи: „Боже милостиви, ако сам га право заслужио, нека плива поврх воде, ако ли нисам, нека потоне на дно“. Како га баци у воду а новчић одмах падне на дно, а он се сагне те га извади па опет однесе господару говорећи:

— Ево ти, господару, новчић натраг, још га нисам заслужио, него ћу још једну годину да те служим.

Тако опет почне служити, па кад изиђе и трећа година, он отиде господару и заиште да му плати што мисли да је заслужио. Господар му опет да новчић, а он га узме и захвали, па отиде опет на поток да види је ли га сад заслужио. Кад дође на

поток, прекрсти се па баца новчић у воду говорећи: „Боже милостиви, ако сам заслужио овај новчић, нека плива поврх воде, ако ли нисам, нека потоне на дно“. Кад новчић падне у воду, почне пливати поврх воде. Онда он весео узме из воде новчић, и метне га у џеп, па отиде у шуму и начини малу колебицу, и онде стане живети. После неког времена чује он да се стари његов господар спрема на галију преко мора чак у друго царство, па отиде са својим новчићем к њему, и стане га молити да би му купио што у другоме царству за његов новчић. Господар се обећа и узме његов новчић, па пође на пут. Путујући тако нађе крај мора неку децу која су била изнела мачка да га убију и у море баце. Кад он то види, притрчи к њима, па их запита:

— Шта је то, децо?

А они му одговоре:

— Чини штету, па хоћемо да га убијемо.

Онда он извади новчић својега негдашњег слуге, па им пружи да му даду мачка. Деца то једва дочекају, па узму новчић а трговцу даду мачка. Он однесе мачка на галију па пође даље путовати: и тако путујућу једанпут дуне јаки ветар те однесе галију богзна куда, да за три месеца није могла изићи на свој прави пут. Кад ветар стане, господар од галије није знао где је и пошавши још мало даље, дође под један град. Кад се чује у граду да је дошла галија из непознате земље, навале многи да је гледају, и један од оних људи који је био врло богат позове господара од галије на вечеру. Кад тамо, али господар од галије има шта и видети: мишеви и пацови трче на све стране и слуге с батинама стоје те бране да не натрче на сто. Онда он рече домаћину:

— Забога, брате, шта је то?

А домаћин му одговори:

— Тако је, брате, увек код нас, да не можемо од тога звериња на миру ни ручати ни вечерати. Још кад спавамо сваки имамо свој сандук, па се у сандук затворимо, да нам не би уши поизодгризало.

Онда се господар од галије сети свога за новчић купљеног мачка, па рече домаћину:

— Ја имам у галији зверку која би то све затрла за два три дана.

Домаћин на то одговори:

— Брате, ако имаш таку зверку, дај је овамо, ја ћу ти напунити галију самога сребра и злата, само ако је истина што кажеш.

После вечере отиде господар од галије те донесе свога мачка, и рече домаћину да лежу без сандука, али они опет не смедну нипошто, него он сам остане тако да спава. Онда он пусти мачка, а мачак кад опази толике мишеве и пацове почне их

хватати и давити па све на гомилу свлачити, а и миши и пацови познавши ко је ту, стану бежати куд који. Кад ујутру дан осване, и они поустају, али наред собе велика гомила мртвих мишева и пацова, а по соби слабо је који још трчао, него су извиривали из јама. А после три дана није се могао ниједан ни видети. Онда домаћин за мачка напуни путнику галију пуну сребра и злата. Потом наш путник пође с галијом кући. Кад дође кући својој, дође му стари слуга његов да га пита шта му је донео за онај новчић. Господар му изнесе један мермер камен, лепо отесан на четири угла, па му да:

— На, то сам ти купио за твој новчић.

Слуга се томе врло обрадује, па узме камен и однесе у своју колебу те начини од њега сто. Сутрадан отиде слуга у дрва, па кад се врати кући, а то се онај камен претворио у злато те сија као сунце, сва се колеба од њега светли. Кад он то види, уплаши се па отрчи своје староме господару и каже му:

— Господару, шта си оно ти мени дао? Оно није моје, ходи да видиш.

Господар дође, и кад види какво је бог чудо учинио, онда му рече:

— Није фајде, мој синко! Које бог томе и сви свети; ходи овамо, ево твога блага.

Па му да све што је год донео на галији, и да му кћер своју те се ожени њоме.

ПЕПЕЉУГА

реле ђевојке код говеда око једне дубоке јаме, а дође некакав старац

бијеле браде до појаса, па им рече:

— Ђевојке, чувајте се ви те јаме, јер да које од вас упадне вретено у њу, оне би се мати одмах претворила у краву.

Ово рекавши старац отиде, а ђевојке онда чудећи се његовим ријечима прикуче се јами још ближе и стану се у њу надвиривати и разгледати је, док се једној, која је била најљепша између њих, измакне вретено из руке и падне у јаму. Кад она увече дође кући, а то јој се мати претворила у краву и стоји пред кућом. Потом она стане ову краву гонити на пашу с осталијем говедима.

Послије неког времена отац се ове ђевојке ожени удовицом која доведе једну своју кћер. Маћеха стане одмах мрзити на своју пасторку особито зато што је она била много љепша од њезине кћери: забрањивала јој је да се умива, чешља и преоблачи, а свакојачко је тражила узроке да је кара и мучи. Једном јој даде ујутру пуну торбу куђеље па јој рекне:

— Ако ово све данас не одредеш и у кокошку не смоташ, не иди ми довече кући, убићу те.

Ђевојка сирота идући за говедима прела је колико је могла, а кад на подне говеда полијежу у пландишту, она видећи да се на куђељи не познаје што је опрела, стане плакати. Кад је види она крава што јој је била мати ђе плаче, запита је што јој је, а она јој каже све редом што је и како је. Онда крава, тјешећи је, рекне јој да се за то не брине ни мало:

— Ја ћу — вели — куђељу узимати у уста и жватати па ће се на моје ухо помолити жица, а ти је ухвати па одмах мотај на кокошку.

Тако и учине: крава стане куђељу у уста узимати и жватати а ђевојка на ухо њезино жицу извлачити и мотати, и одмах буду готове. Кад ђевојка увече маћехи да велику кокошку, маћеха јој се врло зачуди, па јој сјутридан да још више куђеље, а кад она и ово опреде и смота као и оно прије и увече донесе кокошку готову, она помисли у себи да то њој помажу њезине другарице, па јој трећи дан да још више куђеље, али крадом пошаље за њом и своју кћер да гледа ко то њој помаже прести и мотати. Кад се

ова послана ђевојка привуче те види како крава куђељу узима и жваће а пасторка на њезино ухо пређу мота, она се врати кући и каже све матери својој. Потом маћеха навали на свога мужа да се крава она закоље; муж је изнајприје жену од тога одвраћао, али најпослије кад се жена није шћела оканити, пристане и он на то, и каже јој да ће је у тај и тај дан заклати. Кад пасторка за то дозна она стане једнако плакати, а кад је крава запита зашто плаче и она јој каже све што је и како је, рече јој крава:

— Мучи ти, не плачи, већ кад мене закољу, да не једеш од мене меса, већ кости моје да покупиш, па да их за кућом под тијем и под тијем каменом закопаш у земљу, па кад ти буде каква невоља, доћи на мој гроб и наћи ћеш помоћ.

Кад краву закољу и месо јој стану јести, ђевојка није шћела окусити изговарајући се да није гладна и да не може, него покупи све њезине кости па их закопа ће јој је крава казала. Ђевојци је овој било име Мара, али како је после тога највише радила и слушала у кући: носила воду, готовила јело, прала судове, мела кућу и радила све остале кућевне послове, и како се тако највише око ватре налазила, прозову је маћеха и њезина кћи *Пепељугом*.

једном у неђељу маћеха опремивши се са својом кћери у цркву проспе по кући пуну копању проса па рече пасторци:

— Ти, пепељуго, ако ово све просо не покупиш и ручак не зготовиш док ми из цркве дођемо, убићу те!

Пошто оне отиду у цркву, ђевојка сирота стане плакати говорећи у себи: „За ручак ми није бриге, ласно ћу га зготовити, али ко ће толико просо покупити!“ Утом јој падне на ум што јој је крава рекла ако кад буде у невољи да иде на њезин гроб и да ће наћи помоћ, па отрчи одмах онамо, кад тамо, али шта да види! на гробу стоји великачки сандук отворен, пун свакојаким драгоценим хаљина, а на заклопцу његову два бијела голуба, па јој реку:

— Маро, узми из сандука хаљине које хоћеш, па се обуци и иди у цркву, а ми ћемо просо покупити и остало све уредити.

Она весела узме прве хаљине с врха све од саме свиле, пак се обуче и отиде у цркву. У цркви све се, и женско и мушко, зачуди њезиној љепоти и њезинијем хаљинама, а највише што нико није знао ко је она и откуда је, а особито јој се зачуди и око на њу баци царски син који се онђе десио. Кад буде испред свршетка летурђије, она се из цркве искраде па бјежи кући, па свукавши своје хаљине остави их у сандук, а он се сам затвори и нестане га, а она брже к ватри, кад тамо а то просо покупљено, ручак готов и све уређено. Мало постоји, ал' ето ти јој маћехе са кћерју својом из цркве, и врло се зачуде кад виде све уређено па и просо покупљено.

Кад буде у другу неђељу, маћеха се са својом кћерју опет спреми у цркву и на походу проспе још више проса по кући, па каже пасторци као и прије:

Ако то све просо не покупиш и ручак не зготовиш и остало све не уредиш док ми дођемо из цркве, убићу те!

Пошто њих двије отиду у цркву, пасторка одмах к материном гробу, кад тамо, а то сандук опет отворен као и прије и на заклопцу стоје два бијела голуба, па јој реку:

— Обуци се ти, Маро, па иди у цркву, а ми ћемо просо покупити и остало све уредити.

Онда она узме из сандука хаљине све од чистог сребра, пак се обуче и отиде у цркву. У цркви јој се опет зачуди све још више него прије, а царев син очију не сметаше с ње; али кад буде испред свршетка летурђије, она се између народа некако украде, те бјежи кући, пак се брже боље свуче и хаљине остави у сандук, па к ватри. Кад јој маћеха са својом кћерју дође из цркве, још већма се зачуде кад виде просо покупљено, ручак готов и остало уређено, и никако се нијесу могле дочудити.

Кад буде у трећу неђељу, оне се опет спреме у цркву, па на походу маћеха проспе још више проса по кући и каже пасторци као и прије:

— Ако ово просо све не покупиш, ручак не зготовиш и остало све не уредиш док ми дођемо из цркве, убићу те!

Пошто оне отиду из куће, пасторка одмах к материну гробу и нађе опет сандук отворен и на заклопцу два бијела голуба који јој реку да се обуче и да иде у цркву а да се не брине ни за што у кући. Онда она узме из сандука хаљине све од суха злата, пак се обуче и отиде у цркву. У цркви јој се сви зачуде још већма, а царев је син био намислио да је не пушта као и прије, већ да је чува и да види куда ће. Кад буде испред свршетка летурђије те она пође да иде, а царев син за њом устопице, и тако она између народа провлачећи се и бјежећи некако јој спадне папуча с десне ноге, и она не имајући кад тражити је побјегне босонога а царев син јој узме папучу. Дошавши она кући свуче се и хаљине остави у сандук па одмах к ватри као и прије.

Царев син потом зађе с оном папучом њезином да је тражи по свему царству огледајући свакој ђевојци папучу на ногу, али којој дуга, којој кратка, којој уска, којој широка, не може ни једној да пристане. И тако идући од куће до куће дође и кући њезина оца. Маћеха њезина кад је виђела да ће царев син доћи и њиховој кући да тражи ону ђевојку, она њу пред кућом сакрије под корито. Кад царев син дође с папучом и запита имају ли какву ђевојку у кући, она му каже да имају и изведе му своју кћер. Кад јој папучу он огледа на ногу, али јој папуча не може ни на прсте да се навуче; онда царев син запита имају ли у кући још какву ђевојку, а она му каже да немају више никакве. Утом пијевац скочи на корито пак запјева:

— Кукуријеку, ево је под коритом!

Маћеха повиче:

— Иш, орао те однио!

Царев син чувши то, потрчи брже боље ка кориту те га дигне, кад тамо а то под њим она иста ђевојка што је била у цркви и у онијем истим хаљинама у којијем је трећи пут била, само без папуче на десној нози. Кад је царев син угледа, он се готово

обезнани од радости, па јој брже боље папучу назује на десну ногу и видећи да јој је не само таман на ногу него да је управо онака као и она што јој је на лијевој нози, одведе своме двору н ожени се њоме.

ТИВТИЗ И ЦОМЕТ

(ТВРДИЦА И ДОБРИЧИНА)

О

но ти је био тивтиз и цомет, па пођу заједно путовати по свијету. Од

новаца су имали свега педесет гроша, и то у цомета четерест а у тивтиза десет гроша. Онда рекне цомет тивтизу:

— Хоћемо ли мојих четерест гроша прије трошити?

Тивтиз му одговори:

— Па де, вала!

Путујући тако неколико времена потроше цометових свих четерест гроша. Онда рекне цомет тивтизу:

— Хоћемо ли сада твојијех десет гроша трошити, док испане какав крмет?

На то тивтиз одговори:

— Како смо потрошили твојијех четерест гроша, мојијех ћемо десет још лакше. Него ти себи гледај крмета, а ја ћу себи.

Идући тако дођу до једног раскршћа и ту се растану. Цомет оде на десну а тивтиз на лијеву страну пута. Цомет идући тако путов'о је цијели дан. Пред вече стигне близу једне вароши. Не ћедне улазити у варош, него се замисли и рече:

— Шта ћу ја у ова доба у вароши, а у кеси ни пребијене паре немам.

Близу те вароши били су некакви стари млини. Он се сврати у један од тих млинова да преноћи. Прије четерест година ти су млини усанули. Цомет униђе унутра. Не имајући гдје лећи, спусти се за млинске каменице и ту се скупил. Кад је било тако око поноћи, оћути се пјевање и свирка. То су били ђаволи. Кад су били близу онијех млинова, сврате се у онај исти млин гдје је цомет био. Кад су дошли у млин, стану играти и пјевати. Кад су се тако наиграли и напјевали, онда први и најстарији међу њима рекне:

— Станите, доста је било играња и пјевања, де да приповиједамо штогод из старина.

Он поче први:

— Прије четерест година овуда је ријека текла и ови млини мљели.

Онда рекне најмлађи:

— Да зна свијет да се отисла пећина, па води уставила врело, а то је у чаршији на раскршћу!

На то трећи од њихова друштва рекне:

— А знадете ли ви онога бербера фукараша што буде у оној кавици близу раскршћа код џамије? Да знате, у његовој кави има седам казана дуката. Ти су дукати били некога цара. Да зна онај бербер па да подигне само једну плочу, дукати би се указали. Онда се бербер не би нако патио.

Тако су се они туде разговарали до пред зору. Кад се зора указала друштво се отален изгуби. Чим су они отален отишли, изајде и џомет из млина и оде у ону варош, уније у једну каву, па стане питати:

— Људи, што се ви патите 'вако за воду?

Људи му на то одговоре:

— Ево има четерест година како 'вако деверамо.

Џомет им на то рекне:

— Да ми хоћете дати једно четерест момака, ја бих вам с божјом помоћи мог'о наћи и прокопати врело.

Они чим то чују, оду и пријаве везиру.

Везир га дозове себи и дадне му сто момака. Још му рекне везир:

— Ако пронађеш врело, ти ћеш бити добро обдарен.

Он оде отален и дође на оно раскршће. Туде се најпре раскорачи и закопа. Онда заповиједи оним момцима да копају. Они почну копати: копај, копај, док докопају до једне стијене:

Момци рекну:

— Нема воде, није фајде копати!

А џовет повиче:

— Ха, ту је вода!

Опет почну копати и опкопавају око стијене. Кад подигну стијену а вода покуља на све стране. Свјетина се обрадује, искупи се и почну и они копати. Вода протече оним истим путем куд је и прије текла. Чим је прокопô и нашô врело, зовне га везир преда се да га обдари. Кад је џовет дошô пред везира, везир га запита:

— Колико хоћеш да те обдарим и чим хоћеш?

На то му џовет одговори:

— Честити везиру, ништа ти ја не тражим друго, само ако хоћеш узми ми од онога бербера ону кавицу.

Везир заповиједи да се дозове одмах онај бербер. Кад је бербер дошô упита га везир:

— Би ли ти продô ону твоју каву?

Бербер рекне:

— Бих за добре паре!

Везир узме џовету каву и још га обдари. Џовет чим изађе из везирова конака упути се у ону кавицу. Одмах застре добро пенџере, запали свијећу и почне копати оне дукате. Није мало копô, укаже се казан пун дуката. Онда он копај, копај, те ископа и осталијех шест казана. Узме неколико сандука и изручи у њих оне дукате па их онда закује. Послије тога џовет начини кућу и ожени се, покупује неколико дућана, па се затрговчи. Једно јутро седећи у дућану угледа једнога сиромаша, сав одрпан и подеран. Чим га види, одмах га позна. То је био тивтиз, његов друг. Сврати га на дућан и понуди га да сједне. Увече га поведе са собом кући да преноћи и туде му укаже своје благо. Тивтиз се укочио од чуда гледајући толико благо, па га упита:

— Побогу, брате, откуда ти толико благо?

На то му џовет рекне:

— Јесам ли ја теби казô да ће бити крмета! — и све му искаже како је у млину чуо.

Онда тивтиз рекне џовету:

— Џабе ти твоји дукати, само ме одведи у онај исти млин ђе си и ти преноћио.

Џовет га одведе у млин и покаже му оно исто мјесто ђе је и он лежао кад је у млину ноћио. Тивтиз легне туде. Кад је било око поноћи зачују се опет они исти

свирачи. Кад су дошли у млин, стадоше опет играти и пјевати. Кад су се тако наиграли и напјевали, устаде најстарији међу њима и рече:

— Доста је било играња и пјевања, де да приповиједамо штогод од старина.

На то најмлађи рекне:

— А шта би ти приповиједô, кад ено прије смо приповиједали, па протече вода и нађоше се дукати. То мора да је неко чуо кад смо приповиједали.

На то ће средњи од њихова друштва рећи:

— Хајдемо најприје обићи и виђети да нема кога од људи.

Онда устадоше, потражише и нађоше тивтиза, па га свега истргаше.

Тако тивтиз сврши свој тивтиски живот, а џовет оста у поштењу и богатству живећи сретно до дубоке старости.

ОТКУД ЧОВЈЕКУ ОСАМДЕСЕТ ГОДИНА

Кад је бог стварао свијет хтио је дати човјеку само тридесет година да живи.

— Ти ћеш бити цар међу свим мојим тварма, — рекао је он човјеку — бићеш млад, здрав, лијеп, јак, уман, и уживаћеш само тридесет година!

Човјеку би врло мило царство у свијету, али му не би мио кратак вијек, тек ипак не рече ништа. После човјека створи бог магараца и рече му:

— Ти ћеш се хранити најгором храном, па и ње нећеш свакад бити сит; име твоје биће руг међу људима, којима ћеш ти вући најгоре терете, и чинити добре услуге које им нико други не би учинио, а као награду за то примаћеш од њих батине уздуж и попрјеко. А живјећеш тридесет година!

— Господе, — одговори магарац — кад ћу бити на таким мукама много ми је тридесет година. Може ли бити да живим десет?

— Може, нека ти буде по жељи твојој! — рече му бог.

На то се човјек промешкољи, прокашља се, и рече:

— Господе, дај мени тих двадесет година које магарац неће.

— Узми их, таке каке су! — одговори бог.

Човјек се обрадова у срцу своме што је стекао још двадесет година. Иза тога, створи бог пса, и рече му:

— Што се год назове твоје, бранићеш док те траје; лајаћеш на сваку опасност чим је осјетиш, а осјећаћеш је свакад из далека; нећеш имати ни сна ни одмора; нећеш никад ни доручати ни довечерати. И све то чинићеш више за другога него за себе. Живјећеш и ти тридесет година!

— Господе, — рећи ће пас — кад ми је живот тако немиран, може ли бити да живим само десет година?

— Драге воље, живи десет година кад волиш! — рече бог.

Човјек се опет прокашља н приступи:

— Господе, — проговори — дај мени тих двадесет година које пас отура!

— Дајем ти их, онаке како су! — рече бог.

И човјек се опет обрадова у срцу своме што је вијек тако продужио. Најпослије, створи бог мајмуна, и рече му:

— Личићеш много на човјека, али нећеш бити човјек него мајмун. Пузаћеш се уз дрвеће и скакати с гране на грану; што видиш да раде други, радићеш и ти, не знајући рашта то радиш. Живјећеш и ти тридесет година!

— Господе, — рече мајмун — таквога живота мени је доста двадесет година; тридесет ми је много!

— Нека ти буде по жељи твојој! — одговори му бог.

Али се човјек и овде узе чешати по потиљку, стаде се накашљавати и облизивати, па најпослије рече:

— Господе, дај мени и тих десет година које мајмун неће!

— Дајем ти их, онаке како су! — рече бог.

И човјек се радоваше као мало дијете што је набрао себи цијелих осамдесет година живота. И тако сада док је човјек у својим годинама, од рођења до тридесете, он је млад, здрав, лијеп, јак, управо он је цар свим божијим тварима на земљи. Од тридесете до педесете, оженивши се, изродивши дјецу, навали радити и мучити се да би што стекао, те зато живи онако као онај за чије се године прво пограбио. Од педесете до седамдесете, мање тече, али тврђе чува што је дотле стекао; зато паски лаје на сваку опасност коју предвиди, а предвиђа много штошта. Зато и живи онако како би живио онај који се тих година ратосиљао. Од седамдесете до осамдесете, руке се тресу, ноге клечају, очи не виде, уши не чују, памет изанђа, човјек се обично подјетињи, и тада одиста врло често личи на онога у чијих се десет година, најпослије, бијаше загледао.

ПРАВДА И КРИВДА

У

једнога краља била два сина, један бјеше лукав и неправедан, а други

добар и праведан. Пошто им отац умре, рече неправедни праведноме:

— Хајде од мене, нећемо више заједно живјети, и ево ти триста цекина и један коњ, то ти је дно од свега што нам је од оца остало, више ти нема ништа.

Он узме триста цекина и коња, па пође говорећи:

— Хвала богу колико ме допаде од цијелога краљевства!

Послије неколико времена среташе се ова два брата у путу јашући оба на коњима. Праведни назва неправедноме:

— Помози ти бог, брате!

А онај му одговори:

— Јаох ти бог дао! Што вазда бога спомињеш? Сад је боља кривда него ли правда.

Тада му рече добри:

— Хајде да се окладимо да није боља кривда од правде.

И тако се окладише у стотину златнијех цекина, и рекоше кога најприје срету да им о томе суди. Идући мало наприједа среташе на коњу ђавола, који се бјеше претворио у калуђера, па га запиташе да им каже али је боља правда али кривда. Ђаво рече:

— Кривда!

И тако добри изгуби стотину цекина. Али се опет окладе у другу стотину, па и у трећу, и по осуди ђавола који се различно претварао и пред њих излазио, изгуби добри све три стотине цекина, па потом и коња. Онда рече:

— Хвала богу! већ немам цекина, али имам своје очи, окладићу се још једном и у њих.

Тако се оклади у своје очи да је боља правда него ли кривда. Тадар његов брат и не тражећи другога суда извади нож пак му извади оба ока, и рече му:

— Сад нека ти помаже правда кад си без очију.

Он жалостан захвали бога, и рече:

— Ја немам очи за правду бога, него те молим, брате мој, да ми дадеш воде у какав суд да квасим уста и да умивам ране, и да ме изведеш и оставиш под јелом више извора.

Брат га послуша и даде му у суду воде, и изведе га и остави под јелом више врела.

Онђе он јадан стојећи чу у неко доба ноћи ће дођоше виле на извор, и купајући се поче једна другима говорити:

— Знате ли друге, да се огубала у краља ђевојка; краљ је сазвао све лекаре, али је нико не може излијечити. Али да зна пак да сад узме ове воде иза нас и да је њоме окупље, у дан и ноћ остала би здрава, а тако и да је ко глух, слијеп, хром исцијелио би се од ове воде.

у том запјеваше кокоти, и виле пођоше. Онда невољник испод јеле добата на ногама и рукама до воде, пак најприје умије очи и одмах прогледа; поТом захвати у суд воде и пође хитро у онога краља што му бјеше шћер губава, пак рече:

— Дошао сам да излијечим краљеву шћер, ако ме пусти, у дан и ноћ биће здрава.

Кад краљ разумије, пушти га у камару ка ђевојци, а он нареди те је окупљу оном водом. Кад прође дан и ноћ, ђевојка остаде чиста и здрава од губе. Краљ се веома обрадује, и даде му пола краљевства и шћер за жену, и тако он постане краљев зет и први до краља. То се одмах разгласи по свему ономе краљевству, те дође у уши и брату његову, који говораше да је боља кривда него правда. Он помисли да је онај нашао под јелом срећу, па пође и сам да је тражи: најприје узе у суд воде, и отиде под јелу, пак извади ножем своје очи. Кад би у неко доба ноћи, дођоше виле да се купљу, и стадоше говорити како се излијечи краљева шћи:

— Ваљада нас је — рекоше — неко слушао кад смо говориле да би се овом водом иза нас излијечила. Може бити да нас и сад ко слуша, пођимо виђети.

Кад оне пођоше и под јелу дођоше, нађоше онога који бјеше дошао тражити срећу и говораше да је боља кривда од правде, те га шчепаше за четврти па а растргоше. И тако му проклетнику поможе кривда.

СРЕЋА И НЕСРЕЋА

Сукобе се у путу Срећа и Несрећа, па се почну препирати. Несрећа каже

да и она може човека усрећити баш као и Срећа, само кад хоће. Срећа опет вели да не може без њене помоћи.

— Баш могу, — рече Несрећа — ево једног старца где нам иде у сусрет, па ћу покушати. — Помоз' бог стари!

— Бог помаже.

— А што, стари, на леђима носиш та дрва, зар немаш својих кола?

— Немам, богме, јер сам сиромах, па не могу да купим коња и кола.

— Ево ти тридесет форината, па купи себи једног коња и кола — рече Несрећа.

— Хвала ти на дару и бог те благословио — рече старац, затим прими новце, спусти их себи у недра и оде својим путем.

— Е, хајд, хајд, видећемо! — каже Срећа.

Идући старац даље, ожедни у путу, па сиђе на реку. Кад се сагне да пије воде, а оно му новци испадну из недара и потону у реци. „Баш сам несрећан“, помисли старац у себи, и оде кући, а од своје бабе затаји све што му се на путу десило. Сутрадан подапне опанке, па хајд опет у дрва, а Срећа и Несрећа већ га чекају.

— Но стари, — пита га Несрећа — где су ти кола? Зар опет идеш пешице у дрва?

Каже јој старац по души како је прошао са оним новцем. Расрди се Несрећа, па вели старцу:

— Ево ти још тридесет форината, но сад боље отвори очи куда ћеш с њима.

Узме старац новце и однесе их кући, па их запреће у брашнари у брашно, па оде да гледа да купи каква кола и коња. Мало време затим постојало а дођу слепци старчевој кући. Баба шта би друго, већ нагрне чанчић брашна, па како није знала за

оне старчеве новце, удели с брашном и њих слепцима. Дође старац кући, тражи новце по свој брашнари, али не може да нађе; пита бабу, а ова му каже шта је урадила.

— Е, кад је човек несрећан, он је баш несрећан, — вели старац, па сутрадан хајд опет у дрва. Чекају га већ Срећа и Несрећа, а он им по истини каже шта је и како је. Онда се Срећа маши у цеп, извади једну потуру и рече старцу:

— Ево ти, старче, узми ову потуру, па купи за њу што ти је драго.

Прихвати старац потуру и однесе је својој кући. Кад тамо, а баба му се поболела па хоће рибе. Хајд он на пијацу са оном потуром, па стане обилазити сву рибу редом, најзад ће му рећи један рибар:

— Ти се, стари, толико врзеш око ове рибе: или хоћеш да украдеш па не умеш, или би купио а немаш за што.

Онда старац каже како му се баба поболела, и како би јела рибе, али, вели, у њега нема више новаца до ли једна потура.

Сажали се рибар, и даде му за ту једну потуру лепу велику штуку, а старац је весело однесе кући. Брже боље узме нож да рибу расплати, али се не мало зачуди кад у утроби рибиној нађе својих тридесет форината што му нехотице из недара испадеше у реку кад је оно воде пио. Пристави рибу уз ватру, па отрчи на пијацу да купи и мало брашна. Кад тамо, а једна слепица изнела пуну врећицу испрошена брашна на продају. Старац како дође, одмах се погоди с њоме и купи јој све брашно, па сад хајд кући. Кад стане брашно просејавати, а он на своје велико чудо нађе у брашну оних својих других тридесет форината што их је баба слепцима у брашну уделила. Хе, ко ће сад са старцем! Одмах купи коња и кола, оправља своју кућицу, па почне боље животарити. Идући једном у дрва на својим колима, сукобе га Срећа и Несрећа, па га упитају откуд му коњ и кола. А он им све приповеди.

— Видиш Несрећо, — рече Срећа — да ти не можеш усрећити ако нема среће!

УСУД

Б

ила два брата заједно у кући, па један све радио, а други једнако

беспосличио и готово јео и пио. И бог им да те стекну у свачему: у говедима, у коњима, у овцама, у свињама, у челама и у свему другоме. Онај који је радио једном помисли у себи: „Што бих ја и за овога ленивца радио? Боље да се оделим, па да за себе радим а њему што драго!“ И тако једанпут рече своме брату:

— Брате, није право, ја све радим а ти ни у чему не помажеш него само готово једеш и пијеш. Ја сам наумио да се поделимо.

Овај га стане одвраћати:

— Немој, брате, та добро нам је обојици, ти имаш све у рукама и своје и моје, а ја сам задовољан какогод ти урадиш.

Онај други остане при своме, и тако се приволи и овај па му рече:

— Кад је тако, да ти је просто, ето дели сам како знаш.

Онда онај подели све по реду, па свако своје узме преда се. Нерадин узме за стоку говедара, за коње коњушара, за овце овчара, за козе козара, за свиње свињара, за челе кованцију, па им рече: „Остављам све своје добро на вама и на богу“, пак стане живети код куће као и пређе. А онај други брат трудио се око свога добра сам као и пређе, чувао и надгледао, али напретка никаква није видео, него све пропаст, од дана на дан све горе, докле тако не осиромаше да већ није имао ни опанака него ишао бос. Онда рече у себи: „Идем к брату своме да видим како је у њега.“ И тако идући наиђе на ливади на стадо оваца; кад тамо, а код оваца нема чобана него једна прелепа девојка седи па преде златну жицу. Он назвавши јој „Помози бог“, запита је чије су јој овце, а она му одговори:

— Чија сам ја онога су и овце.

А он је запита:

— А чија си ти?

Она му одговори:

— Ја сам твога брата срећа.

Онда се он ражљути па јој рече:

— А да где је моја срећа?

Девојка му одговори:

— Твоја је срећа далеко од тебе.

— А могу ли је наћи? запита он, а она му одговори:

— Можеш, потражи је.

Кад он то чује и види да су овце брата његова добре да не могу боље бити, не хтедне даље ни ићи да гледа другу стоку, него оданде управо отиде к брату. Кад га брат угледа, ражали му се и заплаче: „Камо се од толико времена?“ Па видећи га гола и боса одмах му да једне опанке и новаца.

После тога, пошто су се неколико дана прочастили, дигне се онај брат да иде кући својој. Кад дође кући, узме торбу на раме и у њу хлеба, и штап у руке, па пође у свет да тражи своју срећу. Путујући тако дође у једну велику шуму и идући кроз њу нађе једну седу матору девојчурку под једним грмом где спава, па измахне штапом те је опали по стражњици, а она се једва дигне и једва отвори очи од крмеља, па му проговори:

— Моли се богу што сам заспала, а да сам будна била не би ти добио ни тих опанака.

Онда јој он рече:

— А ко си ти да ја не бих добио ни ових опанака?

А она му одговори:

— Ја сам твоја срећа.

Кад он то чује стаде се бусати:

— И ти ли си моја срећа, бог те убио! Ко тебе мени даде?

А она се одмах утече:

— Мене је *Усуд* теби дао.

Он је онда запита:

— А где је тај *Усуд*!

А она му одговори:

— Иди па га тражи.

И у тај је мах нестане. Онда човек пође да тражи Усуда. Идући тако дође до једнога села, и види у селу велику газдинску кућу и у њој велику ватру, па помисли у себи: „Овде ваља да је какво весеље или слава“, па пође унутра; кад он унутра, а то на ватри велики казан, кува се у њему вечера, а поред ватре седи домаћин. Човек онај ушавши у кућу назове домаћину:

— Добар вече!

А домаћин му прихвати:

— Бог ти добро дао! — па му рече да седне до њега, па га стане питати откуда је и куда иде, а он му све приповеди како је био газда, и како је осиромашео, па како сад иде Усуду да га пита зашто је сиромаш. Потом запита домаћина зашто он толико силно јело готови, а домаћин му рече:

— Е, мој брате, ја сам газда и свега имам доста, али своје дружине никако не могу наситити, све као да ала из њих зија; само ћеш видети кад станемо вечерати шта ће радити.

А кад седну вечерати, све је грабило једно од другог, и онај велики казан с јелом за тили час прође. После вечере дође редуша те покупи све кости на једну гомилу па их баци за пећ, а он се стане чудити где млада баци кости за пећ, док уједанпут изиђу две старе оклепане вешти, сухе као авети, и почну сисати оне кости. Онда он упита домаћина:

— Шта ти је оно за пећком, брате?

А он му одговори:

— Оно је, брате, мој отац и мати, као да су се оковали на овоме свету, не хтеше црћи једанпут овога света.

Сутрадан на походу рече му домаћин:

— Брате, опомени се и мене ако где нађеш Усуда и запитај га каква је ово несрећа те не могу своје дружине никако да заситим и зашто ми отац и мати никако не умиру.

Он се обећа да ће га питати па се опрости с њиме и пође даље да тражи Усуда. Идући тако, после дугога времена једно вече дође у друго село, па се замоли у једној кући да га приме на конак. Они га приме и упитају га куда иде, а он им каже све по реду што је и како је. Онда му они почну говорити:

— Забога, брате, кад тамо идеш, питај и за нас зашто нам се говеда не даду него све натрашке иду.

Он им се обрече да ће питати Усуда, пак сутрадан пође даље. Идући тако дође на једну воду, па почне викати:

— О, водо! о, водо! пренеси ме!

А вода га упита:

— Куда идеш?

А он јој каже куда иде. Онда га вода пренесе, па му рече:

— Молим те, брате, питај Усуда зашто ја немам рода у себи.

Он обећа води да ће питати, па онда пође даље. Идући тако задуго, најпоследње дође у једну шуму и онде нађе једнога пустиника, па га упита не би ли му могао казати што за Усуда. Пустиник му одговори:

— Иди овуд преко планине па ћеш доћи баш пред његов двор, али кад изиђеш пред Усуда ништа не говори, него што год он ради оно ради и ти, докле те год он сам не запита.

Човек захвали пустинику па пође преко планине. Кад дође у Усудове дворе, има шта и видети: у двору као да је царевина, ту су слуге и слушкиње, све се ужурбало, а Усуд седи сам за готовом софром па вечера. Кад човек то види, седне и он за софру па стане вечерати. После вечере легне Усуд спавати, легне и он. Кад буде око поноћи, стане страшно тутњити и из тутњаве зачује се глас: „О, Усуде! о, Усуде! родило се данас толико и толико душа, подај им шта ћеш.“ Онда Усуд устане, па отвори сандук с новцима и стане бацати по соби све саме дукате, говорећи: „Како мени данас, тако њима довека“. Кад ујутру дан осване, али нема оних дворова великих, већ место њих средња кућа; али и у њој опет има свега доста. Кад буде предвече, седне Усуд за вечеру, седне и он с њим, а нико не говори ни речи. После вечере легну спавати. Кад буде око поноћи, почне страшно тутњити и из тутњаве зачује се глас: „О, Усуде! о, Усуде! родило се данас толико и толико душа, него дај им шта ћеш.“ Усуд устане и отвори сандук с новцима, али нема дуката него сребрни новци и гдекоји дукат. Усуд стане просипати новце по соби говорећи: „Како мени данас, тако њима довека.“ Кад ујутру дан осване, али нема ни оне куће, него место ње стоји мања. И тако је Усуд сваку ноћ радио, а кућа му се свако јутро смањивала, док најпоследње од ње постане мала колебица, те Усуд узме мотику и стане копати; онда и онај човек узме мотику те стане копати, и тако су копали вас дан. Кад буде увече, узме Усуд комад хлеба, па одломи од њега половину те да и њему. Тако вечерају и после вечере легну спавати. Кад буде око поноћи, опет почне страшно тутњити и из тутњаве зачује се глас: „О, Усуде! о, Усуде! данас се родило толико и толико душа, подај им шта ћеш.“ Онда Усуд устане и отвори сандук, па стане просипати све саме цице и гдекоји марјаш надничарски вичући: „Како мени данас, тако њима довека.“ Кад ујутру сване, а колеба се претвори у велике дворе као што су били први дан. Онда га Усуд запита:

— Шта си дошао?

Он му каже све по реду своју невољу и да је дошао да га пита зашто му је дао злу срећу. Онда му Усуд рече:

— Ти си видео како сам прву ноћ дукате просипао и шта је после било. Како је мени било ону ноћ кад се ко родио, ономе ће онако бити довека. Ти си се родио сиротињске ноћи, ти ћеш бити сиромах довека. А твој се брат родио сретне ноћи, он ће бити сретан довека. Него кад си се закао и толико се трудио, казаћу ти како ћеш се помоћи. Има у твога брата кћи Милица; она је сретна као и отац јој. Кад отидеш кући, а ти узми к себи Милицу, па штогод стечеш све кажи да је њезино.

Онда он захвали Усуду, па му опет рече:

— У томе и у томе селу има један богат сељак и свега има доста, само је несретан у томе што му се чељад никад не могу да насите: изеду на један оброк пун казан јела, па им је и то још мало. А отац и мати онога сељака као да су се оковали на овоме свету, остарели и поцрнели и осушили се као авети, а не могу да умру. Он ме је молио, Усуде, кад сам код њега био на конаку, да те питам шта би то било.

Онда му Усуд одговори:

— То је све зато што не поштује оца и матере; њима баци иза пећке да једу, а да их метне у зачеље, па прву чашу ракије и прву чашу вина њима да дâ, они не би ни полак онога јели, и душе би се оне опростиле.

Потом он опет запита Усуда:

— У томе и у томе селу кад сам ноћио у једној кући, тужио ми се домаћин како му се говеда не даду него све натрашке иду; па ме молио да те питам шта би то било.

А Усуд му одговори:

— То је зато што он о крсном имену најгоре закоље, а да закоље што најбоље има, све би се штркљала говеда.

Онда га он запита и за воду:

— Шта би то било да она вода нема рода?

А Усуд му одговори:

— Зато нема што није човека никад удавила; али не шали се, не казуј јој док те не пренесе, јер ако јој кажеш одмах ће те удавити.

Онда он захвали Усуду, па пође кући. Кад дође на ону воду, вода га запита:

— Шта је код Усуда?

А он јој одговори:

— Пренеси ме, пак ћу ти онда казати.

Пошто га вода пренесе, он потрчи, па кад одмакне подалеко а он се осврне па повиче:

— О, водо! о, водо! ниси никад човека удавила, зато рода немаш.

Кад вода то чује, а она се разлије преко обале па за њим, а он бежи, те једва утече.

Кад дође у оно село к ономе човеку што му се говеда нису дала, он га једва дочека:

— Шта је, брате, забога! Јеси ли питао Усуда?

Он му одговори:

— Јесам, и Усуд каже: кад славиш крсно име, а ти закољеш најгоре, а да закољеш што најбоље имаш, све би ти се штркљала говеда.

Кад он то чује, рече му:

— Остани, брате, у нас. Ето, до нашега крсног имена нема три дана, па ако буде истина, да ти дам јабуку.

Он остане онде до крсног имена. Кад дође крсно име, домаћин убије најбољег јунца, и од онога часа марва се стане штркљати. После тога домаћин му поклони петоро говеда, а он му захвали и пође даље. Кад дође у оно село к ономе домаћину што је имао неситу чељад, домаћин га једва дочека:

— Како је, брате, забога! Шта вели Усуд?

А он му одговори:

— Усуд вели: оца и матер не поштујеш, него им бацаш за пећку да једу; а да их метнеш у зачеље, па прву чашу ракије и прву чашу вина њима да даш, не би ти чељад ни пола толико јела, а отац и мати би ти се упокојили.

Кад домаћин то чује, каже жени, а она одмах умије и очешља свекра и свекрву, па их лепо преобуче, а кад дође вече домаћин их посади у зачеље и прву чашу ракије и прву чашу вина њима дâ. Од тога часа не могоше чељад ни полак јести колико су донде јела, а сутрадан и отац и мати престане се. Онда му домаћин дâ два јунца, а он му захвали па пође кући. Кад дође у свој завичај, стану га сретати познаници и питати:

— Чија су ти то говеда?

А он свакоме одговараше:

— Браћо, Милице моје синовике.

Кад дође кући, одмах отиде брату своме, па га стане молити:

— Дај ми, брате, Милицу да је моја. Видиш да немам никога.

А брат му одговори:

— Добро, брате, ево ти Милице.

Он узме Милицу па је одведе кући, и после тога стече много, али је за све говорио да је Миличино. Једанпут изиђе на њиву да обиђе жито, а жито лепо, не може лепше бити. На то удари онуда један путник па га запита:

— Чије је то жито?

А он се превари па рече:

— Моје.

у који мах он то рече, жито се упали и стане горети, а он кад то види, потрчи за човеком:

— Стани, брате, није моје, него Милице, моје синовике.

И тако се жито одмах угаси, и он с Милицом остане срећан.

СВЕ, СВЕ, АЛИ ЗАНАТ!

ође некакав цар са својом женом и са кћери да се шета по мору на

лађи. Кад мало одмакну од бријега онда дуне вјетар па га баци чак у некакву земљу ће се о његову царству ништа и не чује (као ни он о овоме што до сад ништа није чуо ни знао) Кад изиђу на сухо, он није смио ни казати да је цар, а новаца нијесу имали са собом ништа, а не знајући некака заната нијесу се могли друкчије хранити него се он најми да чува сеоска говеда. Пошто ту преживе тако неколике године, угледа син цара од оне земље његову кћер, која је била врло лијепа и већ дорасла до удаје, па каже свом оцу и мајци да се другом никаком ђевојком неће оженити до кћери говедара из тога и тога села! Отац и мати и други дворани стану га одвраћати да се прође те срамоте: како би он царски син узео говедарску кћер код толикијех другијех, царскијех и краљевскијех кћери! Али све залуду; он каже:

— Ја њу, ја ниједну!

Кад већ виде да друкчије не може бити, онда цар пошље једнога свог везира да јави говедару да ће цар да му узме кћер за сина. Кад везир отиде и јави то говедару, а говедар га запита:

— Какав занат зна царев син?

Везир се упропасти:

— Бог с тобом чоече! како ће царев син знати занат? Што ће занат цареву сину? Занате људи уче да се хране њима, а царев син има земљу и градове.

Говедар каже опет:

— Е, ако не зна никаква заната, ја му не дам своје кћери.

Везир се врати те каже цару шта говори говедар. Сад постане чудо још веће. Они су мислили да ће то за говедара бити највећа срећа и дика што му царски син узима кћер, а он пита какав занат зна царев син! Цар пошље другога везира, али говедар каже једно те једно:

— Док царев син — вели — не научи какавгођ занат, и не донесе ми своју рукотворину, дотле нема ништа од пријатељства!

Кад се и онај везир врати те каже да говедар не да ђевојке док царев син не научи какавгођ занат (само нек је занат), онда царев син зађе по чаршији да гледа какав је занат најлакше научити. Хођајући од дућана до дућана и гледајући како различни мајстори раде, дође на дућан ће се плету рогожине, и то му се учини најлакши занат, па га почне учити и научи за неколико дана, па онда оплете сам једну рогожину, те је однесу говедару и кажу му да је царев син научио занат, и да је то његова рукотворина. Говедар узме рогожину у руке, те је загледа са свију страна, па онда запита:

— Колико то вриједи?

А они му кажу:

— Четири паре.

— Е — вели — добро! Четири паре данас, четири сјутра, то је осам, а четири прекосјутра, то је дванаест и тако сваки дан. Да сам ја тај занат знао, не бих данас чувао сеоскијех говеда.

Па им онда каже ко је он и како је ту дошао; а ови се онда обрадују још већма што узимају ђевојку од цара, а не од говедара, и с највећим весељем вјенчају момка и ђевојку и проведу свадбу; па онда даду овоме цару лађе и војску, те отиде преко мора и нађе своју земљу.

ЈЕДНА ГОБЕЛА У КАО А ДРУГА ИЗ КАЛА

Ж

ена Премудрога Соломуна загледа се у некака другог цара, и

намисли да остави првога мужа и да бјежи овоме другоме; али никако није могла да се украде, јер ју је Соломун врло чувао; зато се договори с овијем другијем царем те јој пошаље нешто те попије па се учини мртва. Кад она тако умре, Соломун јој осијече мали прст у руке да види је ли заиста умрла, а кад виде да жена не осјећа ништа него да је мртва, онда је закопа. А онај цар нареди своје људе, те је ноћу ископају и донесу њему и он јој опет некако поврати живот, и узевши је за жену стане с њоме живљети. Кад Премудри Соломун дозна шта је било од његове жене он се дигне да је тражи, и поведе са собом подоста наоружанијех људи, па кад дође близу столице онога цара што му је жену узео, остави људе у шуми казавши им кад чују труба да затруби, онда да иду на њезин глас њему у помоћ носећи сваки пред собом зелену шумнату грану, а он отиде сам у царев двор. Кад тамо, а то жена са слугама сама у двору, а цар отишао у лов. Кад жена опази својега првог мужа, она се поплаши, али га опет некако превари, те га у једној соби затвори. Кад цар дође из лова, жена му каже да је дошао Премудри Соломун, и да је у тој и тој соби затворен.

— Него — вели — иди сад одмах к њему у собу те га посијечи; али се немој шалити да ишто почнеш с њим говорити, јер ако га пустиш само једну ријеч да проговори, превариће те.

Цар с голом сабљом у рукама отвори врата и пође к Премудром Соломуну да му осијече главу. Соломун је мирно и без страха сједио на јастуку, па кад види овога ће иде к њему са сабљом, а он се насмије. Кад цар то види, није се могао уздржати да га не запита зашто се смије. А Соломун му одговори да се смије ће цар цара хоће да погуби на женском узглављу. Цар га онда упита:

— А да како?

А Соломун му одговори:

— Ја сам већ у твојим рукама; свежи ме па изведи на поље иза града те ме погуби на видiku, па прије него ме погубиш, заповједи да се три пута затруби у трубу да чује сватко и ко хоће да може доћи да види, па ће поћи и гора да гледа ће цар цара губи.

Цар то послуша особито да види да ли је истина да ће и гора поћи да гледа же цар цара губи. Па онда свеже Соломуна и метне га на једна проста кола, па га са својим момцима и дворанима поведе на поље да погуби. Кад су тако ишли, Соломун се кроз кола био загледао у предње точкове, пак се уједанпут насмије. Цар који је поред њега јахао на коњу запита га што се смије, а он му одговори:

— Смијем се гледајући како једна гобела у као а друга из кала.

Онда цар окренувши главу од њега рекне:

— Хвала богу, људи говоре *Премудри* Соломун, а он будала!

Кад у том дођу на мјесто же хоће да га погубе, цар заповједи те се једанпут затруби. Како чују трубу војници Соломунови, они се крену. Кад се други пут затруби, они се стану примицати, али се људи нијесу виђели него само зелене гране пред њима као гора. Цар се томе врло зачуди и увјери се да је истина што му је Соломун казао, па заповједи те се затруби и трећи пут; у том Соломунови војници стигну на оно мјесто те Соломуна отму, а цара и све његове момке и дворане похватају и побију.

НЕ УЗАЈМЉУЈ ЗЛА, ЈЕР ЋЕ ТИ СЕ ВРАТИТИ

Б

ио један побожан чојек, па већ остарио и свашта се у животу нагледао,

само никад није видио правде. Штогод је знао, чуо и видио да се у свијету догађа све му се чинило неправдо, па је желио и богу се и дан и ноћ молио да му допусти да барем једном у свом вијеку види правду. А бог му жељу испуни. Једном је тај чојек некуд ишао, па се замислио, док у том искрсне пред њега један калуђер, а то је био свети Саво, па му рече:

— Старче, шта би најволио да видиш на свијету?

А старац одговори:

— Најволио бих да видим правду бар једном у свом животу, то сам од бога желио и искао, па ево још је не виђох!

— Па, то није ништа тешко, — рећи ће свети Саво — ето попни се на ово дрво па ћеш виђети правду.

Чојек се попне на дрво и погледа, кад угледа пред собом једно велико поље и у том пољу једно лијепо бистро врело и још некаку воду што тече пољем. Док утом ето ти некака чојека на коњу, ођевен, брате, да не море лепше бити. Бе, ту ти је долама, џемадан, фермен, токе су, салтане је, за пасом силах, о рамену шишана: ко је, он је! Кад дође до онога врела сјаше с коња да се напије воде, па утом му се гицне да се у овој води окупа, јер бијаше баш вруће. Купô би се, а и не би, са свију страна шума, па страшиво да га ко не нађе и не оглоби. Најпослије скине се и све пооставља далеко једно од другога. Коња свеже за грм, хаљине остави у једном буцаку; распаше се па извади ћемер те оде и закопа га у други буцак, оружје метне најближе до себе, ако би ко искрснуо да не однесе све, а и он да би се могô бранити. Кад се окупа обуче се, ниђе никога нит' чује нит' види, па кад се опреми усједе на коња и пође, а ћемер заборави понијети. Не прође мало, а туда се јави чобанин и гонио је козе, док једна коза се тамо амо дође до оног мјеста где је ћемер био закопан. Зарови коза на оном мјесту, а ћемер се укаже, те коза потегни, повуци, док извади ћемер. Угледа то чобанин, па брже боље прилети, зграби ћемер, поћера стоку па бјежи ондале. Таман чобан замаче, док ето ти где се помоли уз поље један стар просјак. Издрпан је, јадан је, нема на њему четири паре хаљина. Кад просјак угледа врело, приђе ближе и сједе да се мало одмори и да се умије. Сједећи тако извади из торбе неколико корица хљеба, па их стане киселити у води и јести. Док ти се онај јунак сјети да је заборавио ћемер, па трчи брже боље

натраг. Кад дође врелу застане просјака, назове му бога и запита га кад је стигао на извор.

— Ја има чејрек сахата, ја и нема! — одговори просјак.

— Ја, је ли ико још овуда пролазио? — упита јунак.

— Јок вала, ја нијесам никога видио, — одговори просјак.

Онда јунак брже боље потрчи па оно мјесто ђе је паре оставио, ал' јест: ни ћемера, ни од ћемера трага! Копај, тражи, нема па нема. Одмах се врати просјаку, па га опет упита:

— Јеси ли ти икога, икога видио од како си дошао овдје?

— Ич никога! — вели просјак.

— Е, онда ти знаш куд се дио мој ћемер, ено онђе сам га оставио!

Пренерази се просјак од чуда шта овај говори, па рече:

— Откани се ти мене, добар чојече, доста ми је и моје сиротиње; шта ја знам за твој некакав ћемер; ја како сам дошао, овђен сам пао, па нијесам ни устајо ни се кудгод крето!

Бош, јунак неће ни да чује, већ навалио на просјака:

— Ја паре на сриједу, ја ћеш данас овђе погинути!

Кад се просјак опет стаде правдати и клети се да он о парама нит' зна нити их је очима видио, а јунак се успламће, скочи на њега па га стане тући:

— Казуј — вели — ја ћу те сад удавити, одавле жив нећеш изићи!

Просјак се опет брани и правда, а јунак скочи па га удави. Отален опет оде на оно мјесто ђе је ћемер оставио, тражи, тражи: нема, па нема. Зађе по свем ономе пољу, кад ниђе стићи. Прекопа просјака и његову торбу, кад нема ништа ни туј. Шта ће ко јадан, ко жалостан, не смије више у оном пољу остати, јер ако ко дође виђеће да је убио чојека, па се брже баци на коња и оде својим путем.

Све је то гледо онај старац на дрвету, па кад јунак побјеже а он се побоја да ко не наиђе онуда. па кад наиђе мртва чојека, море још на њега потворити, те ни крив ни дужан да пострада. Не смједо више остати на дрвету, већ брже сиђе па нагне у планину. Пут је водио преко оног поља, а он не смједо путем већ окрене шумом, тако околиши убијенога. Таман он мало одмако, а свети Саво изиђе пред њега, па га упита:

— Е, стари, виђе ли шта у пољу?

А старац одговори:

— Ама, духовниче, ти мени рече да ћу виђети правду, а ја што виђех данас неправду никад је веће у животу нијесам видио.

— Нијеси ти видио неправду, — вели свети Саво — већ правду, само не знаш док ти ја не кажем.

Старац се пренерази, па рече:

— Иди, бога ти, црна ти је оно правда кад чојек погину ни крив ни дужан!

— Е, слушај, па онда реци да ли је неправда, — каже свети Саво. — Јеси ли видио онога јунака, ођевена, наоружана, што јахаше пољем и што се у оној води купа. Отац онога јунака био је рсуз, па је покрô једнога сељака и тако се обогатио. Они чобанин што је онуда са стоком наишô и ћемер ископô, то је син онога сељака што га је отац јунаков покрô. Чобанин однио паре, јер су његове и биле а није ни он сам знао. Отац онога просјака био је хајдук, па је на правди убио оца онога јунака, па ето видиш сад се на његову сину вратило. Сад реци да није правда то била! Зато не узајмљуј никада зла, јер ће ти се кад тад опет вратити!

То рече свети Саво па га нестане, а чојек оста премишљајући о правди и о ономе што је видио.

НОВАЦ ДУШОГУБАЦ

И

шао неки човек путем, па удари кроз једну шуму. Идући тако сам кроз шуму, говорио је на глас овако:

— Боже мој, вољани! сиромашак сам човек, па ти се молим да ми помогнеш у мојој тешкој невољи. Али шта год ми мислиш дати, дај ми, све ћу примити из твоје руке, само те једно молим, немој ми новаца дати, јер је новац душогубац.

То чује неки пустахија из шуме, па се насмије; затим, крадући се кроз шуму, испредњачи пред човеком, и на путу којим ће овај проћи остави пуну кесу новаца, а он се мало даље сакрије, да види шта ће бити кад сиромашак нађе кесу с новцима. Кад човек дође до онога места где су лежали новци, опази кесу и подигне је. А кад завири у кесу и види онај силни новац, а он кесу опет спусти на пут и рекне:

— Новци ми не требају, нек иду бестрага; новац је душогубац.

Па оде својим путем даље. Малочас тим истим путем ударе друга четири човека, па нађу ону исту кесу с новцима. Кад је подигну и видеше шта има у њој, а они се јако обрадују, и овако се договоре: двојица од њих да узму нешто новаца из кесе, па да оду у град да купе мяса и вина и да донесу овамо у шуму, па ту да се прочасте и провеселе, и онда братски да поделе онај нађени новац. Тако и буде. Двојица отиду у град, али се тамо мало поднапију, па се договоре да купе отрова у вино, и кад отрују ону двојицу што су остали у шуми, онда само њима да остану сви новци. Што смисле, то и учине. А она двојица у шуми, видећи их издалека где иду накресани, рекну међу собом:

— Хајд' ми ову двојицу да смлатимо, па ће само нама остати сви новци.

Па онда окрешу добре батине, и кад ови онако напиту прилегосе да се мало одморе док јело не буде готово, а они навале на њих батинама, па их поубијају. Затим стану јести месо и пити вино; замало попадале и помреше оба двојица. Тада пустахија, који је из прикрајка све гледао и слушао, изиђе из заклона па узме своју кесу с новцима говорећи:

— Е, хвала буди богу! заиста је онај сиромашак право рекао да је новац душогубац, јер гле шта новац учини од ова четири човека!

СВЕТИ САВА И ЋАВО

Пошао свети Сава преко једне планине па сrete ђавола. Кад га ђаво угледа, уплаши се и шћедне да побјегне, али не могне, па се сада сретну на путу. Свети Сава рекне ђаволу:

— Помози бог!

А овај одговори:

— Није ти за тим стало.

— Како си? — рече свети Сава; а ђаво му одговори:

— Шта је теби брига како сам?

— Куда хоћеш? — упита га свети Сава; а овај одговори:

— Ни за тим ти није стало.

— Шта би радио? — рече свети Сава; а овај му одговори:

— Радио бих баштованлук, кад бих имао мршаве земље и таквог ортака.

Онда свети Сава каже ђаволу:

— Чујеш, побратиме, баш ако хоћеш да радиш баштованлук, ево сам ти ја ортак, но да се договоримо како ћемо и шта најприје радити и сијати и ко ће сјеме набављати.

А ђаво му одговори:

— Вала, ако ме и мрзи с тобом радити и опет ти се покорити нећу, али само хоћу да начиним уговор па да отпочнемо радити.

Сад се договоре да посаде најприје мрки лук; ово и учине. Кад лук почне да расте, дошао би ђаво па гледао како су лијепа и добра пера у лука, а не гледаше шта је у земљи. Кад лук у највећој снази буде, онда свети Сава позове ђавола, те дођоше.

— Е, — рече сад свети Сава ђаволу — пола је моје а пола твоје, па бирај сам које волиш.

Видећи ђаво силна пера у лука превари се и узме оно што је на земљи, а свети Сава узме оно што је у земљи. Кад лук стане зрети, долазаше ђаво почесто да га обиђе, али му не бијаше мило кад види да пера труну и суше се. Лук сазри, пера сва увену, а свети Сава повади лук и однесе га. Ово ђавола врло ожалости па се ријеши те јошт један уговор са светијем Савом учини, па посију и посаде купус, па ђаво рече:

— Ја ћу оно што је у земљи, а ти оно што је на земљи, — и тако буде.

Купус, мој брате, посаде и овај све растијаше више и развијаше свој лист, док се и главице укажу. Видећи ово ђаво мишљаше: „Кад је оволика чвонта на земљи, то колика мора бити у земљи!“ па се врло радоваше. Кад у јесен буде, свети Сава дође те купус посијече, а ђаволу остави корење. Мало за тијем ево ти и ђавола! Ту су гајде, ту су свирале, хука, бука, пјесма и арата велика. Па чим један корен извади и види да нема ништа, пренемогне се од муке па онда умоли светог Саву те јошт један уговор начине, да посију кромпире, па онда што је у земљи то нека буде светог Саве, а што је на земљи то да њему остане. Овако и учине. Посију кромпире. Кромпири изникну, укаже се најприје цимица, па онда цвијет а за овијем бобе. Видећи ово ђаво стане се смијати и светом Сави пркосити. Но кад буде у јесен, онда цимица опадне и иструне, а свети Сава повади кромпире па у трап. Надимаше се ђаво да пукне од зла видећи овако себе преварена, кајаше се што је са попом имао посла, па опет умоли светог Саву те посију шеницу и уговоре: што је на земљи нека буде светог Саве, а што је у земљи то да буде ђаволу. Кад шеница порасте и укласа, а ђаво дође над ограду па гледаше колико је израсла, и говораше: „Из малог зрна нарасте оволика стабљика!“ Кад буде у јесен, онда свети Сава позове жетеоце, те шеницу пожње, а ђаволу етри. Сад ђаво стане плакати па од љутине рече:

— Вала, попе, баш хоћу с тобом да посадим виноград, па шта буде, и ако ме још и овђе превариш, онда од нашега ортаклука нема ништа.

И тако посаде виноград. Кад виноград треће године роди и покаже се врло лијепо грожђе, онда се састану да опет бирају шта који воли. Сад свети Сава упита ђавола:

— Што волиш, ортаче, или чорбу или густижу? А ђаво одговори:

— Вала, ја ћу густижу, а теби цаба чорба.

Кад виноград сазри, онда свети Сава обере грожђе, метне у кацу па послје источи вино а ђаволу остане цибра. Сад се мој брате, домисли ђаво те у цибру наспе воду, начини казан и препече ракију, а свети Сава тек њему, па му рече:

— Шта је то ортаче?

А овај му одговори:

— Печем ракију, побратиме!

Онда свети Сава рекне:

— Дајде, ортаче, да видим ваља ли.

А овај му натоочи у чашу. Сад свети Сава сркне једном, другом, па трећи пут благослови и прекрсти се, а ђаво побјегне и рече:

— Вала, баш то је стару лијек а младоме бијес! — па тако ишчезне, и више га никако нема тамо гдје чује да је поп.

ДЈЕВОЈКА ЦАРА НАДМУДРИЛА

Један сиромах живљаше у једној пећини и немаше ништа до једну шћер,

која бијаше много мудра и иђаше свуда у прошњу, па и оца свога учаше како ће просити и паметно говорити. Дође једном сиромах к цару да му штогођ удијели; цар га упита окле је и ко га је научио мудро говорити. Ови му одговори окле је и како га је шћер научила.

— А шћер твоја од кога се научила? — упита цар, а сиромах одговори:

— Бог је њу умудрио и наша јадна сиромаштина.

Тада му цар даде тридесет јаја и рече му:

— Понеси ово твојој шћери и реци јој нека ми из тијех јаја излеже пиплад, пак ћу је добро даровати, ако ли пак не излеже, хоћу те ставити на муке.

Сиромах отиде плачући у пећину и каже све шћери.

Она позна да су јаја варена, и рече оцу да пође починути а да ће се она за све бринуту. Отац је послуша и отиде спавати, а она дохвати пињату и настави на ватру пуну воде и боба, па кад свари боб, зовне ујутру оца и рече му да узме рало и волове пак да иде орати покрај пута куда ће пасати цар, и рече му:

— Кад видиш цара, узми боб пак сиј, и вичи: „Хај, волови, помози боже да роди варени боб!“ — Кад те цар запита како може родити варени боб, а ти реци: „Као и из варенијех јаја излећи се пиплад.“

Сиромах послуша шћер па отиде те стане орати; кад угледа цара ђе иде, он стане викати:

— Хај, волови, помози боже да роди варени боб!

Чувши цар ове ријечи, стане на путу и рече сиромаху:

— Сиромаше, како може родити варени боб?

А он му одговори:

— Честити царе, као и из варенијех јаја излећи се пиплад.

Стави се цар одмах да га је шћер научила, па заповиједи слугама те га ухвате и доведу преда њ, па му онда пружи повјесмо лана говорећи:

— Узми то, и од тога имаш учинити гумину и једра сва што је од потребе за један брод; ако ли не, изгубићеш главу.

Ови сиромах с великијем страхом узме повјесмо и плачући отиде дома и каже све својој шћери. Шћер га пошаље да спава обећавајући да ће она све то учинити. Сјутрадан узме мали комад дрвета, пак пробуди оца и рече му:

— На ти ово дрво и понеси га цару нека ми од њега направи куђељу и вретено и стативе и остало што требаје, пак ћу ја њему направити све што наређује.

Сиромах послуша шћер и искаже цару све као што га је она научила. Цар чувши ово зачуди се и стане мислити шта ће чинити, па онда дохвати једну малу чашицу и рече му:

— Узми ову чашицу и понеси твојој шћери, нека ми њом пресека море да остане поље.

Сиромах послуша и плачући понесе шћери ону чашицу и каже јој све што је цар рекао. Ђевојка му рече да остави до сјутра и да ће она све учинити. А сјутрадан зовне оца и да му литру ступе и рече му:

— Понеси ово цару и реци му нека овијем затисне све изворе и сва језера, пак ћу ја пресекати море.

Сиромах отиде и овако цару рече. Цар видећи да је ђевојка много мудрија од њега, заповиједи му да је доведе пред њега; а кад је доведе и обоје се поклоне пред њим, онда је цар запита:

— Погоди, ђевојко, шта се може најдаље чути?

Ђевојка одговори:

— Честити царе, најдаље се може чути гром и лаж.

Тада се цар дохвати за браду и обрнувши се својој господи запита их:

— Погодите колико ваља моја брада?

Кад једни стану говорити оволико, други онолико, онда ђевојка одговори свијема да нису погодили, пак рече:

— Царева брада ваља колико три кише љетне.

Цар се зачуди па рече:

— Ђевојка је најбоље погодила.

Па је онда запита хоће ли бити његова жена, и да друкчије не може бити него тако. Ђевојка се поклони и рече:

— Честити царе, како ти хоћеш нека буде, само молим да ми напишеш на карти својом руком, ако би се кадгођ на ме расрдио и мене од себе оћерао, да сам госпођа узети из твога двора оно што ми је најмилије.

Цар јој ово одобри и потпише. Пошто паса неколико времена, цар се на њу ражљути и рече јој:

— Нећу те више за жену, него хајде из мога двора куд знаш.

Царица му одговори:

— Свијетли царе, послушаћу, само ме пусти да преноћим а сјутра ћу поћи.

Цар јој допусти да преноћи, онда царица кад су били при вечери помијеша му у вино ракију и нека мирисна биља, и нудећи га да пије говораше му:

— Пиј, царе, весело, јер ћемо се сјутра растати, и вјеруј ми да ћу бити веселија, него кад сам се с тобом састала.

Цар се опјани и заспи, а царица справи кароцу и понесе цара у камену пећину. Кад се цар у пећини пробуди и види ђе је, повиче:

— Ко ме овђе донесе?

А царица му одговори:

— Ја сам те донијела.

Цар је упита:

— Зашто си ти то од мене учинила? Да ли ти нијесам рекао да више нијеси моја жена?

Онда му она извадивши ону карту рече:

— Истина је, честити царе, да си ми то казао, али погледај што си на овој карти потписао: што ми буде најмилије у твојему дому да понесем собом кад од тебе пођем.

Цар видећи то, пољуби је и поврате се опет у царски дом.

НЕМА ВЕЋЕГ ВРАГА НАД ВОЈНИКА

Н

екакав војник служио дуго времена у војништву, нијесу га старјешине

ништа аванцирале; а обрст је био узрок свему томе. Једног дана замоли војник свога капетана да га пушта у лов у планину, што му овај и повољи. Војник се упути кроз планину и некако залута, да не мога никако наћи правога пута којим би се повратио кући. Тог истог дана ловио је и сам цар са својим друштвом по истој планини, те и он, изгубивши друштво, залута и сrete се с војником. (Цар је био у ловачким хаљинама.) На што ће цар њему:

— Окле ти овђе, војниче?

— Био сам у лову, па сам залут'о, а допушта немам него само за данас — одговори војник.

На то ће опет цар:

— И ја сам, брате мој, исто к'о и ти био у лову, па залут'о; него шта ћемо вечерас од свога живота? Ако овђе заноћимо, неће ниједан жив осванути — поклаће нас звјерке.

Не потраја дуго времена, угледају кућу на вр'у једнога брежуљка и упуте јој се. Кад уђоше у кућу ту нађоше једну стару жену, која им рече:

— Ово је 'ајдучка кућа, него одма бјеж'те одовле, е кад дођу 'ајдуци, ако вас овђе затеку, нећете ниједан живе главе изнијети, па ми вас је жао да погинете.

На то ће војник њој:

— Бако моја, ноћас немамо кућ камо, но да останемо овђе или да нас покољу звјерке; па ми је — вели — опет милије да ме и 'ајдуци посијеку, неголи да ме потежу звјерке кроз планину. Дај ти нама — вели — штогођ да ми вечерамо, па нас прикриј ђегођ до шјутра, а ми ћемо ти за то добро платити.

Бака пристаде, даде им вечеру и поведе их у подрум, ђе је стајало 'ајдучко месо, вино, ракија и друго. У нека доба ноћи ето ти тријес' 'ајдука са својим богатим плијеном — пјевају, пуцају из пушака, веселе се е су добро шићарили. Посједаше око огња и бака им изнесе вечеру. Пошто вечераше, рећи ће арамбаша:

— Кад смо данас овако шићарили, донесите један од вас она два лањска пршута оздо из подрума.

Цар и војник шћућурили се — душу у се, па ћуте. Скочи једно момче:

— Идем — вели — ја донијети! — и оде у подрум.

Кад је уш'о у подрум, војник брж' боље потегну сабљу и посијече га, те га баци у једну ћошу. 'Ајдуци чекају, чекају — ал, нема 'ајдука ни од њега трага. Пође други 'ајдук, војник посијече и њега. Кад виђе цар шта ради војник од 'ајдука, почне се од стрâ трести и јаукати; на то ће војник њега шаком у главу:

— Шут, не вичи! И тебе ћу онако, ако нећеш мучати.

Цар се ушуће. Ето ти и трећега 'ајдука, војник посијече и њега; ето четвртога, петога, шестога и тако даље — војник је свијех редом исјек'о до два'ест и девет. Додија се арамбаша чекајући, па поче сам собом: — Кућ су се ћели они врагови?! Идем ја да виђу шта раде у подруму — ...Чувши ово, војник отпаше са себе каиш и приђе ближе вратима; кад ето ти арамбаше. Војник га брже боље спути каишем, па завика на стару да му донесе зубљу. Кад стара донесе зубљу, арамбаша виђе своје 'ајдуке ће леже мртви на једној гомили, те стане молити војника да му се смилује — да му опрости живот. На то ће војник:

— Опростићу ти, само ми све потанко испричај ће сте што плијенили.

Арамбаша поче по реду: ово смо отели онђе, ово онђе, и тако даље. Кад га војник саслуша, рече му:

— Е кад си толико зла починио, сад и ти лези онђе код њих! — па заману сабљом те посијече и њега.

Тако су обојица без стрâ ту преноћили. Ујутру реку старој да узме блага колико више може и да иде својој кући, што стара једва и дочека. Затим они зажегу 'ајдучке дворе, говорећи:

— Нека гори ђавоља мука! — и крену се на пут.

Кад дођоше близу града, рече војник своме другу:

— Ја не смијем у град, јер нијесам им'о допушта него до синоћ, па ће ме казнити, него ти мени донеси овђе мало 'љеба и ракије, а за друго како ми бог да; само те молим да ме не прокажеш никоме.

Цар му обећа да ће му све то донијети и да га неће никоме показати, па се одвоји од њега и упути се пут града. Чим стиже цар у двор, заповједи млађему да пошљу по тога и тога војника и да му га доведу у двор. Ови брже боље пођу по војника и доведу га пред цара, који се бијаше преобукао у царске 'аљине.

— Ђе си ти био од јуче, а? — запита га цар срдито. — Ако кажеш истину, опростићу ти, слажеш ли ме, посијећи ћу те.

Војник му поче причати све онако како се што догађало... — Ма се — вели — кајем што не посјекох и онога што је са мном био, па ме не би изд'о да сад овђе погинем, мајку му његову!

— А би ли ти позн'о онога што је с тобом био? — запита га цар.

— Би', само да га виђу — одговори војник.

— Добро, ја ћу сад послати по њ — рече цар, и оде у своју собу те обуче ловачко ођело вр' царскога и врати се војнику, ђе бијаше још много остале госпoде. Докле се цар њима ближио, један ће из друштва запитати војника, показујући му руком на цара:

— Је ли оно они чоек што је с тобом био у лову?

— А јест, мајку му његову! — рече војник и настави ијетко пут цара: — Зашто ти, безакониче, издаде мене на вјеру и на аманет, а?

На то се цар насмија, свуче са себе ловачке 'аљине и покаже му се.

— Опрости, свијетла круно! Да сам знао ко је са мном, не бих се онако понаш'о — рече војник и паде преда њ на кољена.

Цар га покуца по рамену и рече му:

— Кад те старјешине нијесу ништа аванцирале, ја ћу те аванцирати. — Затим га прогласи првим министром.

Тако је војник министров'о двије три године; и једнога дана рећи ће цару овако:

— Свијетла круно, ја нећу више овога госпо'ства; ја волим опет бити прост војник, па имати своју слободу, неголи овако живјети. Дај ти мени моју слободу, торбу 'љеба, буклију ракије и једну свиралу, па ћу ја без бриге свијет обилазити и свирећи добивати како ћу моћи лијепо преживјети.

у прве га је цар преговар'о да остане, говорећи му:

— О'ђе ти је лијепо, не фали ти ништа, па зашто би куђ камо тумар'о? — и тако даље.

Али војник оста при својој: тако или никако! Кад цар виђе да га не може одвратити од намјере, даде му што је тражио и отпушта га од службе. Ко је био срећнији и веселији од војника! Није у војничкој служби, да му сваки час заповиједају: учини то, учини ово; а није ни министар, да га сваки час задиркивају сад ови сад они послови; нико срећнији од њега, сам себи господар. Ишао је од куће до куће, од града

до града и свирио, те тиме зарађив'о себи 'љеб и ракију (а другога ничега није ни окуш'о). Идући тако дође у један град, пред један велики двор неког господина, који је исти поклањ'о ономе те у њ преноћи. Многи је покушав'о ту срећу, али узалуд: више га није било ни жива ни мртва. Чује за ово наш војник, те рече господару од двора да ће он у њ преноћити и без икаква оружја, само да му напуни торбу 'љебом и буклију ракијом. Господар му даде све што је пит'о, и војник се затвори у двор. Понајприје се напије добро и заложи 'љебом, стави буклију преда се и поче свирјети. Кад ето чуда изненада: око поноћи долази чоек руњав, црн, чапас', рогат и тако даље. Војник се није ни најмање уплашио, него га слободно, без икаква стра̑ гледа и свири. Непознати стане око њега скакутати, викати и којешта радити — не би ли га тиме престравио; војник ни абера, но само свири, ђекад пијучне и срдито испод очију погледа непознатога. Најпошље непознати дође преда њ и рече му:

— Ко си ти? Шта радиш о'ђе?

Овај му оштро одговори:

— Ево шједим на своме, а што имаш посла?

— Па зар се ти не бојиш мене? — запита га непозвати.

— Ваистину не ја, — одговори војник — а шта ћу те се бојати, нијесам ти крив, нијесам дужан, а нијеси бољи од мене...

— А шта то пијеш?

— Ево, ракије; 'оћеш ли ти мало? — рече војник и пружи му буклију с ракијом, те се и непознати сит напи.

— А шта то држиш у руци? — запита га за свиралу.

— Ево свирала, зар си ћорав! — осигече се војник.

— Дај мени и ја ћу свирјети — рече непознати.

Војник му пружи свиралу, али овај не може ни да запне, јер му бија'у прсти криви. Тад ће му војник рећи:

— Ти не можеш да свираш, јер су ти криви прсти; ваљало би прсте мало исправити, па би онда мог'о исто к'о и ја.

— Како би' их исправио? — упаде непознати.

— Ево како: саставиш длан с дланом и ставиш о'ђе у ове менђеле, а ја завијам, завијам све дотле докле ти речеш „доста“ и — готов пос'о.

— Добро, кад је тако — рече овај, па састави длан с дланом и стави ђе му војник показа. Војник почне полагашно и полагашно завијати, а кад овога мало забоље, завика:

— Доста!

Тад војник брже боље зави колико је јаче мог'о. Овај се поче трзати, кривити и увијати од бола, али за вајду: војник не пушта лако!

— Сад ћеш ми за све своје врагове платити! — рече војник; али ако ћеш ми задат' ријеч да више нећеш о'ђе никад доћи, ни ти ни нико твој, пуштаћу те. Овај пристаде, и војник га пушта здрава и весела.

Затим војник узме буклију и напије се, заложи залогај 'љеба и отпочне поново да свирати. Кад је свануло, пошље господар од двора своје слуге да виде има ли икаква трага од војника. Кад слуге отворе двор, чудом се зачуде видећи војника ће безбрижно пијуцка и свирати. Затим се поврате господару и кажу му све што је и како је. Господар не мога повјеровати, него оде главом са својим слугама да се и сам увјери је ли истина што му слуге испричаше. Кад виђе војника жива, — пренерази се од чуда, говорећи:

— Зар си, болан, жив?

— А да шта ми је било! — одговори војник.

— Је ли ти ко долазио ноћас? — запита га опет господар.

— Па шта ја марим што је ко долазио! — одговори војник и све му потанко исприча шта се збило.

— Ето ти двор, од данас нека је твој, и срећан ти био! — рече му господар и оде својим послом. Војник је ту живио пет шест дана, па му се и ту живљење додија, те шести дан замоли свог господара да му напуни буклију ракијом и торбу 'љебом, а он ће — вели — њему поклонити његов дворац, јер му је — вели — додијало тако живљење. Господар га одвраћаше, али узалуд: војник неће да остане ни жив ни мртав. Видећи господар да га је немогуће одвратити од намјере, напуни му торбу 'љебом и буклију ракијом, те војник отпутова весео из тога града, пијући и свирећи. Идући тако кроз једну планину, нестане му и 'љеба и ракије, а огладнио к'о пас, а куће није ни за лијека. Наједанпут угледа више себе мачку ће чучи на једној букви, па, да би дао вољу за невољу, скине капу с главе и повиче:

— Помоз бог, шјора-маце!

— Здраво био, путниче! — одговори мачка.

Војник се зачуди мачјем говору, па јој рече:

— Који враг тебе научи људском говору?

— Е, научих се — одговори мачка... — Него окле ти сад, војниче, овуда?

На то јој војник исприча како му је нестало 'љеба и ракије: него ће, вели, скапати од глади, ако га она не напути на какву кућу.

— А били ти служио? — запита га мачка.

— Би', зашто не би', — одговори војник — само ако има доста 'љеба и ракије.

— 'Ајде са мном, — одговори мачка — тога ће ти бити коликогођ оћеш; а ни труда нећеш имати велика: ложићеш ми ватру под три котла; али да се нијеси усудио погледати шта се у њима вари, знаш?

— О, нећу, не бој се — одговори војник и упутише се.

Мачка се упути прва, а војник за њом. Ајд, ајд, ајд, док дођоше на једну јаму, те уђоше унутра. Кад шта ћеш да видиш — пук'о пусти простор испод земље, да га није кадро чоечје око прегледати. Идући тако дођоше до једне мале кућице, у којој бија'у намјештена три велика котла, и уђоше унутра.

Под једним котлом бијаше мало жерави, под другим више, а под трећим највише.

— Видиш ли, — рече мачка војнику — под ова три котла ваља да ложиш; под онај што је пода њ мало жерави, помало ложи; под онај што је више, мало више; а под онај трећи, што је највише, највише треба да ложиш... Јеси ли разумио?... Али да се нијеси усудио, за живу главу, погледати шта се у њима вари, јер ћеш одма' умријети!

— Немај бриге! — одговори војник.

Мачка изиђе напоље, а војник, прије него што је поч'о ложити, брже-боље приђе котлу под којим бијаше најмање жерави и отклопи га говорећи:

— Зар да будем толико луд да не видим шта се у њима вари!

Кад шта ћеш да видиш! — згурио се поп у котлу, па чучи.

— О, господин попо, — рече војник — а окле ти о'ђе?

— Немој, мој синко, пода ме ложити! — стане га молити поп.

— О-о-о, не бој се, неће ти бит' зима! — одговори војник и отклопи котло под којим бијаше мало више жерави. Кад у њему: вари се онај исти обрст што га није шћио аванцирати.

— О, господин обрсте, јесте ли ви то? — запита га војник подругљиво.

— Јесам мој синко, него немој ти ложити под твог обрста! — мољаше овај.

— Кад нијесте шћели ви мене аванцирати, ја ћу вас! — рече војник и наложи пода њ цио нарамак дрва.

Затим отклопи трећи котло, под којим бијаше највише жерави. Кад у трећем котлу: варе се два проста војника.

— Јадни моји војници! — рече овај и одгурну сву жерав испод њи', па пригрну под обрста.

У то дође и мачка споља, па кад виђе да нема жерави под оним котлом што му је рекла да пода њ највише ложи, сјети се да је овај гледо шта се у котлима вари те ће му рећи:

— Јесам ли ти рекла да не гледаш шта се у котлима вари, а ти си гледо, је ли? Чекај, сад ћу ја теби казати! — Затим изиђе напоље.

У једна доба ето ти тридесет врагова, пред којима бијаше старјешина онај исти што га је био војник у оном двору заменђелио, па кад овај виђе војника, стаде га вика:

— Бјеж', друштво! Овај има менђеле; овај је јачи од свије нас!

И врагови се разбјегну куђ камо. Затим дозову мачку и реку јој да какогођ на лијепе преговори војника да им изиђе из куће. На то ће мачка око војника на сласне на масне; али кад виђе да му не може ништа, почне га препадати, говорећи да ће доћи више од сто врагова, те да ће га понијети у бездану јаму.

— Не бојим се ја, маце моја, тије твојије врагова! — рече војник — а ако ћеш ми напунити буклију ракијом и торбу 'љебом, и ако ћеш ме повести на мјесто где си ме и нашла, повољићу ти.

Мачка то једва и дочека. Напуни му буклију ракијом и торбу 'љебом, па га поведе на мјесто окле га је приватила и ту га остави.

Више му не знам стрва ни јава, смрти ни живота.

ХАМАЛ И ХАЦИЈА

Б

ио неки врло сиромашан човјек, те не могаше друкчије живјети него

најпослије мораде хамалити само да заслужи кору хљеба, па да се прехрани. Хамалећи тако неколико времена, чује он да у Стамболу има много посла, те да се може прилично новца заслужити, стога се он најпослије одлучи те пође у Стамбол. Кад је тамо дошао, почне хамалити што је више могао. Пошто је у том његовом послу било много заслуге, заслужи он кроз кратко вријеме сто дуката, па рече: „Код нас се може са сто дуката врло добро у дућану радити, па зашто бих ја овај терет подносио, кад могу сад лакше живјети. Само ћу још да заслужим трошак за пута, а ове ћу новце дати каквом поштенем човјеку нека ми код себе остави, док пођем кући“.

Тражећи он коме би новце на оставу дао, види неког старог у веома богатој трговини хацију, те помисли: „Овдје ће ми сигурно мјесто бити да их оставим“, — па најпослије на то смисли и у магазу хацину униђе. Кад је у магазу дошао, хација га запита:

— Шта ћеш?

Он му онда одговори да га моли нека му ових сто дуката на сачување код себе остави, док кући пође, „које сам — вели — са тешком муком заслужио, па што буде право даћу ти за чување“.

Хација на то пристане драге воље и рече да му неће ништа за чување наплатити, а још му и то рече да он има и од другијех људи новаца на остави. Хамал извади дукате па даде хацији, и оде да заслужије путни трошак. Радио је хамал по Стамболу, те пошто прође неколико дана види да је заслужио и више новаца него што му треба за путнога трошка, стога оде хацији да заиште остављене дукате, те кад је тамо дошао назове хацији селам и заиште оних сто дуката. Кад хација то чује, почне га псовати велећи:

— Какве си ти дукате мени дао? — и најпослије га и из магазе истјера.

Хамал онако тужан оде па стане замишљен на неком ћошету, ће га види нека ханума са пенџера те пошље слушкињу по њега. Слушкиња дође к њему и каже му да га зове ханума. Он кад је саслуша, помисли да ће јој нешто носити и пође за њом. Кад је тамо дошао, рече му ханума:

— Човјече, видим да си нешто тужан, па сам те зовнула да те питам шта ти је.

Он јој одговори:

— Прођи ме се, женска главо, кад ми помоћи не можеш!

Она му опет рече:

— Можда бих ти могла и помоћи, само ми реци шта ти је.

Он јој онда све по реду искаже, како је најприје у Стамбол дошао, како је хаџији дукате дао, и тако даље.

Она кад то чује, рече му:

— То је врло лако, ја од прилике знам који је то хаџија, него ме причекај док се ја обучем, па ћеш преда мном ићи, те кад угледаш магазу прстом ћеш ми је показати, па ћу ја онда унутра отићи, а ти ћеш мало причекати, те онда униђи и заишти своје дукате па ће ти их хаџија одмах дати.

Кад се ханума обукла, пође он пред њом. Кад је магазу видно покаже је прстом, па остане иза ње. Она кад дође у магазу назове хаџији селам, а хаџија јој одговори:

— Алејким селам!

Донесе јој столицу, па рече:

— Бујрум, ханума, сједи!

Пошто је она малко посједела и одморила се, запита је хаџија шта јој треба, а она му одговори:

— Ја сам дошла да те нешто замолим, али да ми обећаш да нећеш никоме ништа казивати о нашем разговору.

Он јој онда обећа да неће никоме ништа казивати него да ће јој драге воље учинити љубав што ће га молити, само ако би могао. Она му онда почне говорити:

— Ја сам била удата за једним муширом, па ми човјек умро, а иза њега је остало много накита и новаца, тако да има вриједности око четири до пет хиљада дуката. Ја сам дошла да те замолим да ми те ствари оставиш само док препис буде, јер има много мирашчија, па да не униђу у дијел, и што буде право за чуварину, то ћу ти дати кад по ствари дођем.

Хаџија кад то чује једва дочека и рече да ће јој ту љубав драге воље учинити, и да јој неће ништа чуварине узети. У то исто вријеме дође и онај хамал, па заиште од хаџије да му да оне новце, а хаџија одговори:

— Хоћу, синак, а колико оно остави?

Хамал одговори:

— Сто дуката!

А хаџија брзо отвори сандук па хамалу изброји сто дуката. Хамал кад добије у шаку дукате запита хаџију:

— Колико ћу ти дати чуварине?

А он му одговори да неће ништа, и тако хамал оде са сто дуката из магаци, а она му ханума онда рече да ће му ствари по слушкињи послати, па оде. Ханџија сад остане весело чекајући кад ће цура оне ствари донијети. Али му буде узалуд, јер нити би цуре нити ствари. А кад прође подне и ићиндија близу примаче, сјети се хаџија да је преварен те почне за оних сто дуката тужити, велећи:

Ђе ја готових сто дуката пустих из рука, лакомећи се на више!

Узмучен за дукатима, најпослије и магаци од муке још у ићиндију затвори, што није никад прије, па мјесто да иде у џамију клањати, оде одмах онаки љутит кући. Кад је кући дошао, почне по кући ходати и стварима лупати, а жена кад га онаког види, запита га:

— Шта ти је, зашто си тако љут?

Он њој онда све по реду исприча, каже јој за жену, хамала и дукате. Она кад га чује, рече му:

— То је врло лако, само ако ми обећаш да ми неш ништа замјерити, пак ћу ти ја од хамала сјутра дукате повратити.

Он јој се обећа да јој неће ништа замјерити, само нека му дукате поврати. Кад је ујутру свануло, пође она за хаџијом у чаршију, па кад он види хамала покаже јој га прстом, пак се у крај прибије, а она онда као без душе полети к њему па му се о врату објеси, вичући:

— Ово је мој човјек, па има већ двије године како је побјегао, а мене са два сина оставио без ије ишта.

Кад он то чује, дође изван себе, велећи:

— Откуда мени жена и дјеца кад се нијесам никад ни женио.

Она онда почне наново викати и грдити га, велећи:

— Кад ме нећеш да беслеишеш, а ти хајде са мном пред кадију, па ме пусти.

Он јој на то одговори:

— Нијесам ја твој човјек нити те могу пустити, можда си се упознала!

Она опет повиче:

— Ти си мој човјек, тебе ја тражим има толико времена.

На ту вику дотрче заптије, свежу га, па пред кадију одведу. Кад су пред кадију дошли, запита кадија хануму шта хоће од њега. Она одговори:

— Драги ефендија, нека мене и дјецу беслеише или нека ме пусти.

Кадија га запита хоће ли је пустити, а он, пошто се не могаше оправдати да није његова жена, најпослије рече да хоће. Кадија им на то пресуди да јој мора он дати сто дуката нићаха. Он се почне изговарати да он дуката нема, али му ништа не помаже. Пошто бијаше дукате код оне хануме оставио, зато мораде молити кадију да га пусти те да дукате донесе. Кадија му допусти и пошље га са заптијом да донесе. Кад је дошао оној хануми, запита га она шта му је опет те је невесео, а он јој почне све по реду причати за жену и дјецу, па да је дошао да дукате даде те да је пусти. Ханума кад то чује рече му:

— То је хаџијина жена, то је сасвим добро за те, већ ево ти сто дуката те јој нићах плати, а на дјецу нека ти кадија хућум — мураселу даде да су твоја, па их онда доведи к мени.

Он тако и учини: однесе сто дуката, плати нићах, а од кадије узме потврду и дјецу, па их узме и хануми поведе, а хаџиница почне викати да јој дјецу не узима, и да их не да, али кадија њему рече да их слободно води. Кад их хануми доведе, даде им ханума да једу, а њему рече да дође сјутра па ће му их дати да их одведе и телалу преда да их продаје. Хаџиница кад је кући дошла, дотрчи хаџија па је запита:

— Јеси ли избавила дукате?

Она му одговори:

— Ево дукати, али дјеца одоше!

Кад хаџија то чује веома се сневесели, али није могао ништа учинити.

Кад хамал види да је вријеме у хануме ићи, спреми се и оде. Пошто је у хануме дошао, рече му ханума:

— Ево ти ова дјеца, па их води у чаршију и подај телалу, па нека их виче сто дуката, а ја ћу тамо доћи па се надметати с хаџијом, а кад буде вријеме да се теслиме ја ћу ти казати.

Хамал узме дјецу па их одведе у чаршију и преда телалу, казавши му да виче сто дуката. Телал узме дјецу, почне их по Стамболу водати и продавати, вичући сто дуката. Вичући тако наиђе испред хаџијине магазе, а кад хаџија спази дјецу, истрчи и рече:

— Ево још један!

На то се телал поврати натраг, вичући:

— Сто и један дукат!

Те кад то тако до хануме дође повиче она:

— Ко се то шали са том дјецом? Ево пет стотина дуката!

Телал повиче сад наново пет стотина дуката, па кад дође пред хаџијину магазу и викне хаџија рече:

— Ево још један!

Телал почне викати:

— Пет стотина и један дукат!

И дође опет до хануме, викнувши цијену, а ханума телалу рече:

— Хиљаду дуката!

Телал вичући хиљаду дуката дође пред хаџијину магазу, а кад чује хаџија приметне опет дукат. Телал се поврати вичући:

— Хиљаду и један дукат ово двоје дјеце!

А ханума чујући опет само један дукат већка повиче:

— Хиљаду и пет стотина дуката.

Телал сад почне опет нову цијену викати, те дође глас и до хаџије, а он опет само дукат наметну. Телал почне викати:

— Хиљаду и пет стотина и један дукат!

А кад је до хануме дошао она опет рече:

— Ко се то још са том дјецом шали? Ево двије хиљаде дуката!

Телал оде и нову цијену огласи, а кад хаџија то чује зачуди се и рече:

— Докле ће то више трајати?

Па не могавши дјецу пустити наметне још дукат. Телал се опет поврати вичући нову цијену, и дође до хануме, а она завиче:

— Двије хиљаде и пет стотина дуката!

Телал наново повиче цијену, и кад је до хаџије дошао опет са вишом цијеном то хаџију врло порази, али опет не могавши своју дјецу пустити, наметне још дукат. Ханума онда дозове хамала и рече му нека дјецу претеслими, јер је више доста наметати се. Хамал на то телалу рече нека их теслими што овај одмах и учини. Телал оде хаџији и дјецу му ону преда, а прими двије хиљаде и пет стотина и један дукат, које одмах хамалу однесе и преда. Хамал кад новце прими, однесе све хануми па метне пред њу и рече:

— Ево ти сви новци, па ми дај од њих само сто дуката, а остало узми све себи.

Ханума кад чује шта говори, зачуди се, па му рече:

— То је све твоје, ја нећу ништа узети, него узми новце и одмах из Стамбола одлази, јер неш ни главе изнијети.

Хамал јој се на то топло захвали и оде одмах кући, ђе је живио срећно и задовољно до свога вијека.

ЦРВЕНА БРАДА

Ж

ивео је у Херцеговини један вриједни стари мухамеданац. На самрти дозвола сина, те ће му рећи:

— Ја морам ићи драгоме халику на истинак. Ево теби сто жутијех дуката што сам их метнуо настрану; узми их и пођи на пут, да видиш и друге градове. Али слушај, још нешто: Чувај се добро црвене браде! — То изговори и пресели на онај свијет.

Син узео оно сто дуката и напусти ићи управо у Стамбол, па се препоручи алаху и пође од куће.

Дође предвече у Мостар и уђе у хан да преноћи. Препале се да му ко не би новце узео, па замоли ханџију да му сачува новце до изјутра. Ханџија узео новце од мусафира, па га одведе у собу и показа му гдје ће спавати. Он леже и заспа. Кад сјутра дан освану, устаде путник, умије се и, по адету, отклања сабах. Пошто попи каву, замоли ханџију да му поврати аспру, говорећи му:

— Баш ти лијепа хвала што си ми чувао досада аспру. Дај је ти сада мени, ја ћу ослен чувати.

Ханџија се кобајаги зачуди:

— Какву аспру иштеш? Ти мени нијеси дао ама баш ни паре.

Путник се препале и погледа зачуђено, мислећи опет да се ханџија шали. Наједанпут се пренерази кад опази да је у ханџије црвена брада. Почео јаукати и викати да му поврати његове новце. Ханџија се расрди, те дозвола слуге и избацише га напоље. Он, кукавац, опет поче напољу јаукати. У то му дође неки старац, те му рече:

— Иди ти кадији па се потужи, кадија је добар, па ће наредити да ти поврати аспру.

Дошавши пред кадију, учини селам и поклони му се до црне земље, те поче говори:

— Кадија праведни! Мене је тај и тај ханџија преварио. Ја му синоћ дадох новце да ми их причува, а он ми данас каже да му ни паре нијесам дао.

Нато ће кадија:

— Доведи два свједока који ће потврдити да си ханџији предао аспру, а ја ћу онда осудити да ти је поврати. Тако је у ћитапу, а ти тражи свједоке.

Јадни путник подиже главу и угледа у кадије црвену браду. Уздахну и оде, држећи да су му новци заувјек пропали. Плачући оде из града да легне пред капију те да умре од глади. Лежећи тако пред капијом опази да му се неко приближио, придигну главу и угледа крај себе онога старца што га је сјетовао да иде кадији.

— Но, јеси ли момче био код кадије? — упита га старац.

— Валај, брате, овдје нема човјеку другог права ван да се објеси.

Старац му онда рече:

— Покушај још ово: Изван мјеста станује још неки побожан хоџа, иди к њему; па ако ти и он не поможе, онда се можеш слободно објесити.

Опет се путник напуни наде да ће доћи до своје аспре, те оде у хоџин стан, ђе га је послао онај старац. Ступивши преко прага престрави се, јер опази у хоџе црвенкасту браду. Хтједе узмаћи, но га старац заустави:

— Стани, момче, куд бјежиш из моје куће? У њој се многи утјешо ко је тражио утјехе.

Сиромах путник одговори:

— Пустите ме, свети човјече, ти ми не можеш помоћи, јер... јер ти имаш цр-црвену браду, а мој рахметли бабо рекао ми је на смрти да се чувам добро црвене браде.

— Ништа зато, казуј ми само своју муку, и алах ми је свједок да ћу ти помоћи.

На то му путник све исприча, како га је ханџија преварио и како му је кадија криво судио. У то старац пљесну о длан, и пред њега ступи слуга:

— Момче, иди томе и томе ханџији и реци му да га ја зовем.

Момак одлети, и за неколико декика ето ти ханџије. Ступи унутра, па погледа хоџу и путника:

— Та ваљда ме нијеси звао ради оног бекрије.

— Погодио си. Баш сам те ради њега звао. Ти знаш да се нико моме суду не отимље. Јеси ли од овога младића примио сто дуката.

— Валај, нијесам, пророкове ми браде.

— Добро — рећи ће старац. — А како ти је име жени?

— Белила.

— Добро, онда пиши жени што ти ја кажем.

Ханџија погледа хоџу чудним погледом, но ипак стаде писати: „Мојој вјерној жени Белили. Подај човјеку који ти ово писмо преда путникове дукате“.

— Али, свети човјече, — проговори ханџија — како могу писати такве лажи?

— Пиши ти само, па ако је овај младић бекрија, Белила ће се мојему слуги смијати, и он ће онда празан доћи натраг.

Ханџија се накеси и поче писати даље како му хоџа казиваше. Дршћући потписа ханџија писмо и предаде га хоџи, а хоџа слуги, који одма одлети. Замало ето слуге и предаде хоџи кесу са дукатима. Па док је ханџија жалостан молио за опроштење, весељаше се путник гледајући своју кесу... Старац му даде и рече:

— Слави алаха и хајде с миром.

Путник се окрену вратима да изађе, ну старац га заустави:

— Вјерујеш ли и сада да је твој отац имао право кад ти је рекао да се чуваш људи са црвеном брадом?

Путник ступи једном ногом преко прага, окрену се хоџи и зажмири лијевим оком:

— Сад сам још више увјерен да је мој бабо имао право; јер ето видим да си ти стоструко већи алчак него и ханџија и кадија! — То изговори, па бог и пут, оде куд је намислио.

БЕКРИ-МУЈО

риповиједа се да је у Цариграду негда био некакав Турчин Бекри-

Мујо, коме је иза оца остало небројено благо, па он пропивши се све попио и проћердао, тако да никаквих других хаљина није имао осим једног ћебета, којим је огрнут по сокаку ишао и некаке старе капетине кроз коју му је перчин био пропао. Једанпут срене га турски цар на сокаку пијана, и стане га карати што је толико благо попио и до такога срамотног стања дотјерао; но он се окорно осигече на цара, говорећи му:

— Што је теби стало што ја пијем? Ако пијем, за своје новце пијем; а ти ако мислиш да ја немам новаца, пошто ћеш ми дати Стамбол?

Цар, премда је знао да он нема ни паре, опет помисли у себи да га није подговорио ко други, ко има новаца, па пошто се обрече, не може се натраг ударити, и зато му одговори:

— Не дам ти, Мујо, цијелога Стамбола нипошто, него ћу ти пола дати по то и по то, па онда за невољу, можемо у њему оба царовати.

Мујо му на то одговори:

— Добро! Сутра ћу ти ујутру донијети новце.

И тако се растану. Кад сутрадан Мујо не дође у одређено вријеме с новцима, цар пошаље те га доведу; но сад Мујо тријезан призна да нема ни паре, а камо ли да купи Цариград или половину њега. Онда цар одмах заповједи да га посијеку што је тако лагао и с царем спрдњу збијао. Мујо се изнајприје стане молити за опроштење, а кад види да му ништа не помаже, онда рекне цару:

— Кад си наумио, ласно ћеш ме погубити; него те молим да учиниш једну милост прије него ме погубиш, да нађеш у твоме царству три човјека: једнога сиромаша који ништа на свијету нема, једнога слијепца који ништа не види и једнога богаља који нема ни једне ноге, него само труп; па да их доведеш овдје и да их лијепо нахраниш и напојиш, а нас ћемо двојица гледати шта ће они радити.

Цар на то пристане, и одмах заповиједи те са така три човјека нађу и доведу, и посадивши једнога до другог, донесе им се јело и пиће, и стану се частити. Кад се подобро наједу и напију, онда слијепец проговори:

— Вала богу и честитоме цару, који нас је нахранио бијелога хљеба и напојио црвенога вина!

А богаљ ни пет ни девет, него на њега:

— Курво ћорава! Како ти знаш да је хљеб бијел и вино да је црвено, кад не видиш? Сад ћу те ногом у задњицу!

Уз то сиромаш повиче:

— Удри га у мој одговор, ја ћу га платити.

Онда Бекри-Мујо проговори цару:

— Видиш, честити царе, што чини пиће! Нити слијепец има очију, ни богаљ ногу, ни сиромаш новаца; а сад кад се напише, и слијепец стече очи, и богаљ ноге, и сиромаш новце; тако сам и ја јуче био стекао новце да купим од тебе Стамбол.

Видјевши цар и саслушавши то све, опрости Бекри-Мују, и поклони му живот. Послије тога чудећи се цар како вино таку силу има, и гледајући како пијанице за њим гину, намисли да га једном и он огледа; и тако заповједи те му једно вече донесу најљепшега морског вина, па се добро напије. Кад буде други дан ујутру, цар болестан, боли га глава, не може да је подигне с узглавља. Како се то разгласи по двору, скупе се брже боље сви љекари да лијече цара; но цар каже да од те његове болести зна боље лијечити Бекри-Мујо него сви љекари, већ њега одмах да му дозову. Кад Бекри-Мујо дође, цар му каже како је болестан и ода шта, и запита га шта ће сада чинити; а он му одговори опет да пије оно што је и синоћ пио, пак ће га одмах глава проћи. Цар га онда запита:

— Па што ћу чинити ако ме послије, кад се отријезним, опет глава узболи?

А Мујо му одговори:

— Опет пиј наново.

— Па докле ће тако трајати? — запита цар.

— Док не огрнеш ћебе, овако као и ја, — одговори му Мујо.

БОЉА ЈЕ ДОБРА ШТЕДЊА НО РЂАВО ТЕЧЕЊЕ

Кад су Турци у Сарајеву хћели да начине највећу џамију, сви се окупе

пред џамијом, која је већ била ограђена, да сваки потпише колико ће који новаца за нову џамију дати; но један најзенђилији Турчин није био још ни дошао. Пошљу за њега једнога од оних те су се били окупили, и ови, кад дође пред кућу, нађе измећара онога зенђила Турчина у авлији ђе плаче. Упита га ови посланик:

— Што плачеш, болан?

— Богме избио ме бег чибуком, да се не могу с мјеста маћи.

— А зашто те избио?

— Кад му припалих чибук, не ставих му угаљ него украсах усјеку а он ме виђе, па ми рече: „Зашто трошиш усјеку, кад има у мутваку ватре?“ Па на мене скочи, те о мени они чибук сломи.

Пошто ови посланик чу, помисли у себи: „Кад ови бег за једну усјеку оволико чуда учини, како ће да дава новце за џамију?“ И тако се врати и све каже Турцима. један стари аџија рече му:

— Ајде, море, ти њега зовни, па ћеш чути шта ће бити.

Он се опет поврати, и доведе га. Ево бега; сви му се подигну и учине мјесто, па му кажу зашто су га звали. А он упита:

— Колико ви сви давате?

— Богме смо искупили ми сви који смо овђе двије хиљаде дуката.

— Е добро, а ја сам толико давам.

ДВА НОВЦА

Б

ио некакав сиромаш човек, који се свакојако преметао, па најпосле

набере врећу маховине и метнувши одозго мало вуне понесе на вашар да прода све место вуне с врећом заједно. Идући тако на вашар састане се с једним човеком, који је исто тако понео на вашар врећу шешарица да прода место ораха, којима је одозго с врха шешарице био мало покрио. Пошто на питање шта који има у врећи један одговори да носи на вашар орахе а други вуну, навале обојица да пазаре хеспап онде на путу. Онај што је имао маховину доказујући да је скупља вуна од ораха заиште прида, али кад види да онај што је имао шешарице не да приде ништа, него хоће онако да пазаре једно за друго, он помисли да су бољи и ораси него маховина. И тако после дугога ценкања погоде се да онај што је имао шешарице да онеме другоме два новца прида, али не имајући ни њих код себе остане му их дужан, и као за бољу тврђу да ће му их зацело вратити побрате се Променивши сад вреће побегне један на једну, а други на другу страну, мислећи сваки да је другог преварио, а кад дођу сваки својој кући и изруче хеспап из врећа, онда виде да ни један управо није преварен. После некога времена дигне се онај што је имао маховину да тражи свога побратима и да иште два новца, и нашавши га у једном селу код попа у најму каже му:

— Ти, побратиме, превари ме.

А он му одговори:

— Вала, побратиме, и ти си мене.

Потом онај стане искати два новца говорећи да оно ваља платити што је обречено и побратимством потврђено. И овај пристане да ваља платити, али се стане изговарати да нема два новца, „него“, вели, „у мога попа за кућом има велика јама у земљи, у коју он често силази и по свој прилици биће у њој новаца или каквих других скупочених ствари: него хајде довече спусти ти мене у јаму, па кад је опленимо, онда ћемо добит поделити, и ја ћу ти платити два новца“.

Овај на то пристане. Кад буде увече, попов најамник нађе врећу и уже, па отишавши с побратимом над јаму, уђе у врећу, и побратим га свеже преко среде, па спусти у јаму. Кад овај доле изиђе из вреће, и по јами туц тамо туц амо не нађе ништа до жита, помисли у себи: „Ако ја побратиму сад кажем да нема ништа, он може отићи и мене у јами оставити, па што ћу сутра од попа кад ме нађе у јами? Па онда опет уђе у врећу, и добро се свеже ужем, па повиче побратиму:

— Побратиме, вуци врећу пуна је свашта!

Вукући побратим врећу, помисли у себи: „Шта да ја ово делим с побратимом? Боље је да ја ово носим сам, а он нека гледа како ће изићи из јаме“. Па упртивши врећу с побратимом на леђа, побегне преко села: а за њим пристане много паса лајући и гонећи га. Кад мало посустане, и врећа му се низ леђа пониско обеси, онда побратим из вреће повиче:

— Дижи, побратиме, уједоше ме пси!

Кад овај то чује, а он баци врећу на земљу. Онда онај из вреће рекне:

— Тако ти, побратиме, шћаше мене да превариш?

А онај му одговори:

— Вала и ти си мене преварио.

И онде после дугог разговора обрече онај што је дужан два новца да ће их јамачно платити кад му побратим други пут дође, па се растану. После много времена овај што је био у попа у најму стече своју кућицу и ожени се, и један дан седећи са женом пред кућом опази поиздалека побратима где се упутио управо к његовој кући, па повиче жени:

— Жено, ето мога побратима! Дужан сам му два новца. Сад се већ нема куд камо, јер сам му обрекао платити их кад ме нађе. Него ја идем лећи у кући, а ти ме покриј, па се пренемажи и јаучи, и кажи да сам умро, те ће се он онда вратити натраг.

Па онда легне у кући налеђашке и прекрсти руке а жена га покрије и стане јаукати. У том побратим пред кућу, и назвавши јој: „Помози бог!“ запита је ли то кућа тога и тога; а жена му пренемажући се одговори:

— Јест, куку мене кукавици, ево га у кући где лежи мртав.

Онда побратим рекне:

— Бог да му душу прости! Он је био мој побратим. Ми смо заједно радили и трговали, и кад сам га тако нашао, барем ћу чекати да га отпратим до гроба и да бацим земље на њ.

Жена му рекне да ће му бити дуго чекати докле га стану сахрањивати, већ нека иде.

Али он одговори:

— Боже сачувај! Како бих ја оставио тако свога побратима! Чекаћу макар било три дана, докле га не сахране.

Кад жена у кући каже то мужу полако, муж јој рече нека иде попу те му каже да је он умро, већ нека га носе у цркву, око које је по брду било и гробље, неће ли побратим онда отићи. Кад жена отиде и то попу каже, поп са неколико човека дође, те онога назови-мрца метну на носила, и однесавши га у цркву онако на носилима оставе га насред цркве, да онде по обичају преноћи, пак ће га сутрадан опојати и сахранити. Кад поп с осталим људима пође из цркве, побратим каже да он побратима свога, с којим је толико много трговао и соли и хлеба јео, нипошто неће оставити сама, него да ће га сву ноћ чувати. И тако остане у цркви. Ону ноћ ударе онуда некаки хајдуци који су нечије дворе били похарали, и много благо и рухо и оружје били задобили; и кад буду поред цркве и виде унутра свећу где гори, рекну међу собом:

— Хајдемо у ову цркву да поделимо своју добит. Кад побратим виде где људи с оружјем улазе у цркву, он се сакрије у један угао; а хајдуци ушавши унутра поседају и благо поделе све калпацима, а рухо и оружје како се могло. Око свега се погоде и намире, само остане једна сабља, за коју су гдекоји од њих мислили да вреди много новаца. Онда један узевши је у руке, скочи на ноге говорећи:

— Стани да је о овога мрца огледамо је ли така као што је хвалите: ако му одједном одсечем главу, баш је добра!

Па онда пође к носилима, али се назови-мртвац усправи п седне вичући:

— Мртви, камо те се?

А побратим иза угла:

— Ево нас, сви смо готови.

Кад хајдуци то чују, онај побаци сабљу, а они други оставе своје делове на гомилама, па скоче и побегну без обзира. Пошто далеко отиду, онда рече харамбаша:

— О браћо, забога, ми ходисмо по гори и по сваким местима и дању и ноћу, бисмо се с људима, и ударасмо на куле и дворе, а ни од шта се не поплашисмо до ноћас од мртвих људи! Има ли који јунак међу нама да се врати натраг да види како је сад у оној цркви?

Један вели:

— Ја нећу.

Други вели:

— Ја не смем.

Трећи вели:

— Ја бих волиј ударити на десет живих него на једног мртвог.

Док се најпосле један не нађе те рече да ће он ићи. И он вративши се натраг привуче се полагао под црквени прозор еда би што чуо, а у цркви побратими поделили све хајдучко благо и рухо и оружје, пак се најпосле око два новца свадили и готово почупали. Хајдук испод прозора ништа друго није могао чути до вику: „Камо мени два новца? Дај моја два новца!“

У томе онај што је био дужан опази хајдука под прозором, па брже боље руком кроз прозор те му зграби капу с главе, па је пружи побратиму:

— Аратос ти два новца! Ево ти за два новца.

Кад хајдук види шта од њега би, он бежи без обзира, и дошавши у дружину пола мртав повиче:

— Браћо, хвала богу кад живи побегосмо! Ми благо делисмо калпацима, а сад умрели сви мртви, па свакоме једва по два новца допало, а једноме ни то није могло изићи, него узеше моју капу те му дадоше за два новца.

ЗЛА ЖЕНА

утовао некуд чоек са женом, па ударе преко ливаде скоро покошене,

онда чоек рече:

— Ала, жено, лијепо ти је ова ливада покошена!

А жена:

— Зар ти је напало на очи, те не видиш да то није кошено него стрижено!

А чоек опет:

— Бог с тобом, жено! Како ће се ливада стрићи? То је кошено, ето видиш откоса.

И тако чоек доказујући да је кошено, а жена да је стрижено, сваде се и чоек удари жену, па јој стане викати да ућути; а жена пристане поред пута уз чоека, па му унесе два прста под очи, и њима стригући као ножицама, стане викати:

— Стрижено, стрижено, стрижено!

Идући она тако поред пута, а не гледајући преда се, него чоеку у очи и у своје стрицање, нагази на некакву јаму, која је одозго била покривена откосима, и у њу упадне. Кад види чоек ђе се она стровали и замакне у јаму, а он рече:

— А! Тако теби ваља!

Па отиде својим путем и не надвирујући се над јаму. Послије неколико дана ражали се чоеку, па стане у себи говорити: „Хајде да је извадим, ако још буде жива! Кака је, така је; а може бити да ће се унапредак што и поправити!“ Па узме уже и отиде над јаму, па пусти уже у јаму и стане викати да се ухвати за уже да је извуче напоље. Кад већ опази да је уже затегло, а он онда повуци! Кад већ уже прикупи близу краја, али има шта виђети: мјесто жене ухватио се за њега ђаво, с једне стране бијел као овца, а с друге црн као што и јест. Чоек се уплаши, па пође да упусти уже, а ђаво повиче:

— Држи да си ми по богу брат! Извучи ме напоље, па ме убиј ако ми нећеш живот поклонити; само ме избави одавде.

Чоек прими за бога и извуче ђавола напоље. Ђаво одмах запита чоека каква га је ту срећа донијела да га избави и шта је тражио у тој јами; а кад му чоек каже да му је ту прије неколико дана упала жена и да је дошао сад да је извади, онда ђаво повиче:

— Шта, побратиме, ако бога знаш! Па то твоја жена! И ти могао с њом живјети! И опет дошао да је извадиш! Та ја сам у ту јаму упао прије толико времена, па ми је изнајприје истина било тешко, а послвије сам се био којекако навикао; али како та проклета жена дође к мени, мало за ова неколика дана не црках од њезина зла: саћерала ме била у крај, па видиш како ми је ова страна што је била до ње осијеђела, све од њезина зла! Прођи је се, ако бога знаш! Остави је ту ђе је, а ево ја ћу тебе учинити честита што си ме од ње избавио.

Па ишчупа из земље једну травку и пружи је чоеку:

— На ти ову траву, те је остави; а ја идем, па ћу ући у кћер тога и тога цара; из свега ће царства доћи љекари и попови и калуђери да је лијече и да мене ћерају, али ја нећу изићи доклегот ти не дођеш; а ти се начини љекар, па и ти дођи да је лијечиш, и само је окади овом травом, а ја ћу одмах изићи, потом ће теби цар дати своју кћер и узеће те да царујеш с њиме.

Чоек узме траву, те остави у торбу, па се опрости с побратимом и растану се.

Послије неколико дана пукне глас да је болесна царева кћи: ушао ђаво у њу. Скупе се из цијелога царства љекари и попови и калуђери, али залуду, не може нико ништа да учини. Онда чоек узме торбу с травом те објеси о врату, и узме штап у шаке, па запали пјешнице у царску столицу, и управо у царево дворе. Кад се прикучи собама ђе болује царева кћи, види ђе лете љекари и љекарнице; попови, калуђери и владике чате молитве, свјештавају масла, држе бденија, и зову ђавола да изиђе, а ђаво једнако виче из ђевојке и руга им се; пође и он тамо са својом торбом, али га не пуштају унутра: онда он отиде у кућу управо царици, па јој каже да је и он љекар и да има траву којом је он досад ишћерао неколико ђавола. Царица, као свака мати, скочи брже-боље и одведе га ђевојци у собу. Како га ђаво опази, он му проговори:

— Ту си, побратиме?

— Ту сам.

— Е добро! А ти чини своје, па ћу ја изићи; али ти више да не идеш за мном ђе се ја огласим, јер неће добро бити.

Ово су они тако говорили а нико други није могао чути ни разумјети осим њих двојице. Чоек извади своју траву из торбе, те окади ђевојку, а ђаво изиђе, и ђевојка остаде здрава као од мајке рођена. Сви остали љекари као посрамљени разиђу се куд који, а овога загрле цар и царица као свога сина, па га уведу у ризницу те га преобуку и даду за њега своју једину кћер, и поклони му цар пола царства свога.

Послије неког времена отиде онај исти ђаво те уђе у кћер другога, већег цара, који је био комшија с овијем. Ударе свуд по царству тражити јој лијека, а кад не нађу,

онда разберу како је овога цара кћи била тако болесна, па је излијечио некакав љекар, који је сад његов зет. Тада онај цар напише књигу своме комшији, и моли га да му пошље онога љекара што му је кћер излијечио да излијечи и његову кћер од онаке болести, па ће му дати штогођ иште. Кад то цар каже своме зету, а зет се опомене што му је најпослије казао побратим на растанку, па не смије да иде, него се стане одговарати да је он већ побацио лијечење и да више не зна лијечити. Кад то одговоре ономе цару, а он пошље другу књигу и каже да ће дигнути војску и приметити крајину, ако му цар не пошље свога љекара. Кад овом цару дође такови глас, он каже свом зету да друкчије бити не може, него да треба ићи. Кад се царев зет види на невољи, спреми се и отиде. Кад дође царевој кћери, а ђаво се зачуди, па повиче:

— А, побратиме, шта ћеш ти овде! Нијесам ли ја теби казао да ти више не идеш за мном?

— Е, мој побратиме! — проговори царев зет — не идем ја да тебе ћерам из царево кћери, већ те тражим да те питам шта ћемо сад: изишла моја жена из јаме, па што тражи мене, којекако; али тебе, што ми је нијеси дао извадити из јаме!

— Шта, наопако, изишла твоја жена! — повиче ђаво, па скочи из царево кћери и утече чак у сиње море, и више се никад не врати међу људе.

ЂЕВОЈКА, УДОВИЦА И ПУШТЕНИЦА

Б

ио чоек неожењен, па га једни нудили ђевојком, други удовицом, трећи

пуштеницом. Сад он није знао коју ће узети, јер су по себи све три биле добре и лијепе, него отиде некаквом старцу да га пита: или је боље узети ђевојку или удовицу или пуштеницу. А старац му каже:

— Синко, ја ти на то не умијем ништа казати, него иди Премудроме (тј. Соломуну), он ће ти знати казати шта је боље, па дођи послије да ми кажеш шта ти је рекао.

Онда чоек отиде Соломунову двору. Кад дође пред двор, питају га слуге шта ће, а он им каже да иде Премудроме. Онда га узме један слуга те га уведе у двор, па пружи руку на једно дијете које бјеше уздахало на штап па трче по двору:

— Ено, оно је Премудри!

Чоек се зачуди, па помисли у себи: „Шта ће оно дијете мени знати казати! Али већ кад сам дошао доведе, хајде да видим шта ће рећи.“ Па се онда упуту к Соломуну. А кад дође к њему, он стане лијепо са својим коњем па га запита шта ће, а чоек му каже све редом шта је и како је. Онда му Премудри одговори:

— Ако узмеш ђевојку, ти знаш; ако узмеш удовицу, она зна; ако ли узмеш пуштеницу, чувај се мога коња! — па се онда окрене и чоека мало предре крајем штапа преко ногу и стане опет тркати по двору.

Онда чоек помисли у себи: „Баш сам права будала! Ја, матор чоек, па сам дошао ђетету да ме свјетује како ћу се женити“, па се врати натраг и отиде оном старцу да га пита коме га је послао по свјет! Кад дође старцу и вичући на њега и срдећи се каже му све како је прошао с Премудријем, онда му старац рече:

— Е, мој синко, није то Премудри ништа узалуд рекао. Ако узмеш ђевојку, ти знаш — то ће рећи: она ће држати да ти све знаш боље од ње, па ће те слушати какогођ ти хоћеш; ако узмеш удовицу, она зна — то ће рећи: она је већ једном била жена, па сад мисли све да зна, зато неће те шћети слушати, него ће све шћети да ти заповиједа; ако ли узмеш пуштеницу, чувај се мога коња (па тебе штапом преко ногу) — то ће рећи: чувај се да те не ожеже онако као што је и првог мужа ожегла.

МАЈКА

Б

иле двије сестре дјевојке, па им испане срећа и некако се брзо удају

једна за другом. По земану у старије се изроди лијеп пород, а млађој се нешто, зар божјом вољом, није дало. Стога јој бијаше тешко што свог евлда нема, па би јој се врло ражалило кад би помислила на своју старију сестру. Све је спомињала што барем њих двије нису близу, и често би говорила: Кад би ми нешто њезина дјеца била пред очима, лакше би ми било.

Најпослије ти некако она измами од своје старије сестре мало женско дијете. Мајка је мајка, није јој лахко прегорети свог дјетета, ама опет вели: Своме га дајем, знам да ће му бити као и код мене. Дијете, како је, штоно ријек, лудо младо отишло, није јадно ни знало шта је с њим било, па је од своје тетке мислило да му је мајка и тако је и звало. Вријеме иде, готово док дланом о длан удариш, година прође. Тако прође једна, прође друга, па богме и неколико годинаца — откако је дијете тетка присвојила. Једном се старија сестра накани и оде млађој у походе, срце је вукло нешто сестри, а нешто и своме дјетету, ама опет више дјетету неголи сестри. Кад тамо дође, дочека је сестра, е боже драги, нема куд боље и красније, ко није никог свог до њу једну што има. Борме се она ту неколико дана позабавила, дјевојчица јој већ поодрасла. Млађа сестра кô домаћица бавила се кућним послом и готовцем, те једноч не имаде кад да ишчешља дјевојчицу. Дијете онако рашчупано, па ће ти рећи правој матери да га ишчешља. Мати кад је ишчешља, онда од милости удари је руком по леђима:

— Ајде, устај!

Цурица јој рече:

— Моја тетка, моја, каква је нешто у тебе лахка рука, а у моје маме тешка.

Мајци се ражали, све јој сузе сврну на очи. А како и неће, има ли бољег пријатеља од мајке; само кад се спомене име мајка, пуна су уста. Макар и тетка, опет је туђин, није јој од срца отпало, па да га жали кô своја мајка. Еле како му драго, не шћеде сестри ништа говорити, већ кад пође, поведе са собом и дијете. Молила је млађа сестра, и молила и преклињала да дијете не води, а она не шћеде пристати ни за живу главу, већ јој рече:

— Немој ми о том ни говорити, сестро моја, ти не знаш што је своје дијете ни што је мајчино срце.

НИЈЕ ВЈЕРА ТВРДА У ЈАЧЕГА

У

друже се три вола, те се договоре и отиду у планину велику, ђе су доста

траве и воде нашли. Ту се настане. Дође вук да их покоље, али они се прибију један уз другога па дочекају вука на рокове, те им вук не могне ништа. Вук се домисли, па употреби лукавство. Привуче се близу Бијелоње, па га зовне и рече му:

— Договорите се ти и Рудоња, те ми издајте Галоњу, немојте га бранити, а то је и за вас корисно јер ће остати сва паша вама двојици.

Бијелоња пристане на вуков савјет, па још и Рудоњу наговори, те вуку издаду Галоњу.

Пошто вук смири Галоњу, опет призове Бијелоњу и посаветује га да му овај изда Рудоњу, па да за њега самога сва паша остане. Бијелоња пристане и Рудоњу вуку изда. Пошто вук и Рудоњу смири, онда кидише пут Бијелоње. Бијелоња му рече:

— Зар ћеш погазити вјеру, вуче?

Вук му одговори:

— Није вјера тврда у јачега!

ЛИСИЦА И КОКОШКЕ

ривуче се негђе лисица близу једне куће и опази кокошке, а оне од страха полете на најближе дрво. Кад лисица то виђе, нађе се на чудо, па гледајући кокошке навише рече им:

— Што бежите, јесте ли луде? А зар нијесте чуле како је данас учињен тврди и вјечни мир између свију животиња?

Чувши то кокот, затрепеће крилима и запјева:

— Кикиријеки-и-и, и то нам у добри час! Ми нијесмо чули, ма ето одоздо уз поље трче и наши пси, ваљда и они носе гласове од мира.

КАКВЕ СУ ДЛАКЕ ОНАКВЕ СУ И ЋУДИ

Једном се договоре пси те огласе рат вуцима. Вуци приме рат, па се почну

спремати. Пси се скупе у једну долину, а вукови у другу. Али вукови, знајући да паса има много више него њих, те да на сваког вука може доћи најмање четверо паса — а већ два лоша убише Милоша! — уплаше се да би овај рат могао испасти по њих кељаво, с тога се почну договарати како би било најбоље, и шта да чине па да се извуку читавијех кожа. Најстарији вук рече другом једном такође старом а искусном вуку, да иде да уходи пасју војску, те да добро разгледа и види колико их је и какви су. Овај оде, те кад видио ону силесију паса, врати се сав преплашен па рече да их има силесија божја, те ако се упусте с њима у бој, да су скувани, „та појешће нас за ручак све до једног“, рече овај, „и најбоље ће бити да се ми оканемо врага и боја, те да не изнашамо нашијех кожа на пазар, већ да магliamo куд који“.

На то ће запитати онај најстарији вук:

— А колики су?

— Има их — вели овај — малијех, а још два пута више великијех; има их много већијех него што је и један од нас, ма има их као и ждрјебад.

— А збиља, какве су длаке? — упита најстарији вук.

— Има их, брате, — рече онај — бијелијех, жутијех, црнијех, зеленијех, шаренијех, ма брате има их свакојакијех.

Стари се вук мало замисли, па ће онда:

— Е, браћо, какве су они длаке такве су и ћуди, удримо ми на њих!

Тако и буде. Вуци сложено ударе на псе, а ови се разбјеже куд који.

ЗЕЦ И ЖАБА КОРЊАЧА

Л

етио орао и угледао зеца те јуриши на њега. А зец као изван себе

утисне се у једној ломини, ђе је нашао једну жабу корњачу; и у оној тјесноћи деси му се уво таман код жабинијех уста, те га жаба почне гристи. Зец се нађе на чуду и помисли: боље је и без оба моја ува него без једне главе. А жаба не дангуби него једнако гризе, те јој зец рече:

— Е, моја жабо, не гризеш ти мени уво, него они те се над нама шири.

ЧОЕК И ЗМИЈА

З

а кућом некаквога чоека, који је имао једнога сина, дијете од неколико

година, била под каменом у рупи змија, која је често излазила, те се пред рупом својом сунчала. Једанпут син овога чоека узме сјекиру, те змији, која се била као удомаћила и није се од њега ни бојала, пред рупом одсијече реп; а змија се расрди те њега уједе и зада му смрт, па утече у своју рупу и престане више излазити на сунце. Пошто чоек сина свога са највећом жалости више куће закопа, и пошто му вријеме жалост мало утиша, онда дође једном змији пред рупу, и дозавши је стане јој говорити да се помире, и да излази опет пред своју рупу, и да живе у пријатељству као и прије што су, додајући да се оно већ не може поправити што је учињено. А змија му одговори из рупе:

— Можемо се помирити, али док ја гледам мој реп, а ти твога сина гроб, дотле правог пријатељства међу нама бити не може.

ГРОЗНИЦА И ПАУК

О

ткуд било откуд није било, тек се састали грозница и паук, па пошли

по свету. Идући овамо онамо уморе се од дуга путовања, па стану у једном винограду код неког пудара да мало отпочину. А кад се одморе, каже грозница пауку:

— Ја ти нећу одавде даље корачати, јако сам се уморила, а град је и онако још далеко одавде, него ћу остати код овог пудара.

А паук каже:

— Богме, ја ту остати нећу, волим отићи у град! — па оде.

Кад грозница после остане сама а она спопадне пудара па га почне трести и ломити. А пудар, чим опази грозницу, тако зграби мотику па стане копати све док га зној не попадне, а утом га и грозница попусти. Други дан чим грозница опет навали на пудара, а пудар опет зграби мотику па удри, копај, све док га зној не облије и док грозница не пусти. Тако је то бивало сваки дан, док се грозници већ не досади па га најпосле остави и некуд побегне из винограда.

А кад је паук отишао у град, а он се намести у соби код неког господина, и тек почне да снује своју мрежу кад ево ти слушкиње с метлом и перајицом па стане чистити паучину и отирати прашину, и зачас му сав посао поквари. Други дан стане паук наново прести и сновати, али проклета слушкиња опет дође па опет удри чисти и бриши, док му и опет сав посао не поквари. Трећи дан ево је опет, па четврти, па тако сваки дан. Онда паук види да ту за њега нема станка, те се дигне и тумарне некуд у свет. А после неког времена нађе се с оном својом грозницом, па као оно добри стари пријатељи стану једно другоме казивати своје јаде и невоље што су до тада претрпели, и најпосле се договоре да промене места: да паук оде код пудара под колебу, а грозница код онога господина у град.

Те тако, кад грозница оде у град код оног господина, а она га ухвати и стане трести, а господин се одмах најежи па брзо легне у кревет и пошље по лекара, и тако се много намучио и напатио од грознице. А паук кад је отишао код пудара под колебу, а он у највећем миру и тишини напуни сву колебу својим предивом, јер му пудар нимало није сметао у послу. И тако сиромаш паук једва једном стане задовољно живети.

МЕЂЕД, СВИЊА И ЛИСИЦА

У

друже се међед и свиња и лисица, па се договоре да ору земљу и да сију

пеницу да се хране. Запитају једно другога шта ће које радити и како ће сјеме наћи. Свиња рече:

— Ја ћу провалити кош, и украшћу сјеме; и ја ћу својом сурлом узорати.

Међед рече:

— Ја ћу посијати.

А лисица рече:

— Ја ћу својим репом подрљати.

Узораше, посијаше. Дође жетва. Сташе се разговарати како ће пожети. Свиња рече:

— Ја ћу жети.

Међед рече:

— Ја ћу сноплe везати.

Лисица рече:

— Ја ћу класје купити.

Пожеше и сноплe повезаше. Сад се сташе договарати како ће вријећи. Свиња рече:

— Ја ћу гумно начинити.

Међед рече:

— Ја ћу сноплe снијети, и ја ћу и вријећи.

Свиња рече:

— Ја ћу претресати, и раставићу сламу од шенице.

Лисица рече:

— Ја ћу својим репом трнити пљеву са шенице.

Свиња рече:

— Ја ћу овијати.

А међед рече:

— Ја ћу жито раздијелити.

Оврхоше. Међед жито подијели; али га не подијели право; јер га свиња замоли, те јој даде само сламу, а шеницу сву узме сам, лисици не даде ништа. Расрди се лисица, па отиде на тужбу, и каза им да ће им довести једнога царског чоека који ће жито право раздијелити. Уплаше се свиња и међед, па рече међед свињи:

— Закопај се ти свињо у сламу, а ја ћу се попети на ову крушку.

Закопа се свиња у сламу, а међед на крушку. Лисица отиде те нађе мачку, па је позва у друштво, да иду на гумно да хватају мише. Знајући мачка да на гумну има доста миша пође радо, па сад изнад пута сад испод пута трчи за тицама. Опази је међед с крушке поиздалека, па каже свињи:

— Зло, свињо! Ето лисице ће води страшнога бумбашира: огрнуо ћурак од куне, па и крилате тице хвата око пута.

Утом се мачка украде међеду из очију, па кроз траву дође на гумно, и тражећи миша стане њушкати по слами. Свиња подигне главу да види шта је, а мачка помисли од њезине сурле да је миш па скочи те свињу шапама за нос. Свиња се уплаши па рукне и скочи те нада у поток; а мачка се препадне од свиње, па нада уз крушку, а међед помисли да је она већ свињу удавила, па иде сад на њега, па од страха падне с крушке на земљу, те се разбије и цркне, а лисици остане све жито и слама.

ЈАРАЦ ЖИВОДЕРАЦ

Б

ио старац и баба, па имали два сина и двије снахе. Они су били врло

сиромашни и нијесу ништа имали до једнога јарца. Један дан пошље старац млађу снаху да води јарца у шуму, да му накреше да не би крепао од глади. Она по заповијести отиде с јарцем, али мало час ето ти јарца кући, па се стане дрекењати око куће: „Мехехе!“ Старац изиђе и запита га шта му је и што је дошао кући. А он одговори:

— Послао си снаху да ми креше да брстим, а она ми натакла гужву на губицу, па не могу.

Онда старац пошље другу снаху; али јарац онако уради и код ње. Пошље старац сина млађега, али јарац онако уради и њему; пошље старијега, и старијему учини јарац онако. Сад пође бака, узме у рукавицу осјевина и стане просипати за собом, вабећи јарца:

— Јац јацо, јац јацо!

Јарац иђаше за бабом докле тецијаше из њезине рукавице осјевина, а кад нестане, он се онда врати кући по своме обичају и стане га дрека око куће:

— Мехехе!

Опет га старац запита шта му је, а он одговори:

— Послао си бабурину да ми креше да брстим, а она ми натакла гужву на губицу, па не могу.

Старац мислећи да је истина што јарац говори, пође сам с њиме; а јарац исто онако уради и њему. Тада се старац ражљути, и како дођу кући, одмах јарца закоље, одере га, осоли, натакне на ражањ и припече га к ватри, а мој ти јарац скочи са ражња, па бјежи, бјежи, те у лисичију јаму, а лисице не бјеше код куће. Кад лисица дође, чује да има нетко у њезиној кући и не смједне уљећи унутра, него пође од своје куће невесела и жалосна. Идући тако ето ти пред њу зеца, па је запита шта тражи туда тако невесела. А она му каже да се нетко увукао у њезину кућу, пак сад не смије унутра. Онда зец рече:

— Хајдемо нас двоје да видимо тко би то био.

И тако пођу. Кад дођу пред јаму, повиче зец:

— Тко је у тетиној јами?

А јарац изнутра одговори:

— *Ја сам јарац живодерац*

жив клан — недоклан,

жив сољен — недосољен,

жив печен — недопечен;

зуби су ми као колац,

прегришћу те као конац!

Кад то чују зец и лисица, поплаше се, па побјегну без обзира. Бјежећи тако наиђу на вука, међеда и лава, па их ови запитају што им је, што бјеже. Кад лисица и зец виде овако друштво, они се зауставе, па им приповједе шта је и како је. Онда се дигну сви заједно, еда би како увели тету у њезину кућу; али им залуд бјеше мука, јер им јарац свакоме одговори као и зецу. Ходајући тако невесели по пољу и бринући се тетом, сретну јежа, и он их запита шта раде у друштву толики, а они му кажу све шта је и како је. Онда рече јеж:

— Хајде да и ја срећу покушам, да видим тко је то.

Кад дођу пред јаму, повиче јеж:

— Тко је то у тетиној кући?

Јарац одговори:

— *Ја сам јарац живодерац,*

жив клан — недоклан,

жив сољен — недосољен,

жив печен — недопечен;

зуби су ми као колац,

прегришћу те као конац!

На то му јеж рече:

— Ја сам јеж,

свему селу кнез;

савићу се у трубицу,

убошћу те у г...цу!

А мој ти јарац бјежи!

ВУК И КОЗА

У

хвати вук козу, која је била легла на крају осим осталијех коза, па пође

да је изједе, а она му се стане молити говорећи да је сад мршава, него да је остави до јесени, док утије, па онда нека дође и нека је изједе. Приставши курјак на то, запита козу, како ће је наћи кад други пут дође, а она му одговори:

— Мени је име *Патила*, тако кад дођеш, ако ме не нађеш на овоме мјесту, а ти ме зовни по имену, па ћу ти ја изићи.

Потом курјак отиде, али коза више нигда не легне на крају, него све усред сриједе другијех коза. Кад једно вече курјак, мислећи да је коза већ дебела, дође и не наставши је на ономе мјесту стане је звати:

— О, Патила! О, Патила!

Она му из сриједе одговори:

— Да нијесам патила не бих се у сриједу спратила.

ЗЕЦ И ЛИЦИЦА

Једне дуге и оштре зиме огладне све звијери, па и лукава тета лија. И, једном ноћу, кад је камење пуцало од студени, нађе сиромашка зечића гдје скакуће пртином да се загрије, па науми да га превари.

— Зима, зејо, оди да се играмо!

— И лани је била, тето, — одговори зец.

— Зар си ти лањски? — запита га она.

— Јесам, вала, и преклањски! — одговори он.

„Нема, богме, ту мени вечере“ — помисли тужно лисица и оде на другу страну.

НЕВЈЕРА СТРАДА

С

астали се јазавац и лисица да заједно иду у чету. Запитаће лисица
јазавца:

— Колико имаш вјештина ти, јазо?

Одговориће јазавац:

— Имам три вјештине.

— Ја имам седамдесет и седам вјештина — рећи ће лисица.

Елем, како му драго, пођу својијем путем и наиђу на једну стрвину, ђе су била и
гвожђа ловачка запета. Јазавац и лисица употребише сву своју вјештину да се наједу а
да се не ухвате у гвожђа али се некако лисица ухвати.

— Што ћу, мој јазо? — запитаће лисица.

Јазавац ће јој рећи:

— Добро. Кад дође ловац, а ти се умртви и ничим немој макнути; ловац ће
помислити да си мртва, па ће пометнути струку и пушку, те одапети гвожђа, а ти онда
бјежи.

Тако и буде. Пошто сване, ловац пође да обиђе гвожђа. Лисица га опази, па се
умртви. Ловац дође код гвожђа и турне лисицу ногом, но лисица се не помаче. Ловац
потури пушку и струку те одапе гвожђа и поче наново запињати; а лукава лисица
утече.

Опет се састаше лисица и јазавац. Рећи ће лисица смијући се:

— Добро ти вјештину показасмо, мој јазо!

Јазавац:

— Баш добро!

Пођу лисица и јазавац даље, и, шуљајући којекуда, наиђу опет на стрвину, ће бјеху и гвожђа запета. Несрећна се лисица опет ухвати у гвожђа.

— А сад, јазо, шта ћу од живота? — запита лисица јазавца.

јазавац јој одговори:

— Ти кажеш да имаш седамдесет и седам вјештина, па само једну употреби, избавићеш се.

Лисица:

— Кажи, јазо, и твоју вјештину, биће ми штогођ боље!

Јазавац јој рече:

— Кад дође ловац, ти се играј око њега, увијај му около нога и радуј се уза њ; он ће мислити да си ти однекуд питома лисица, па неће те убити. Па кад те пусти из гвожђа, а ти бјежи.

Јазавац отиде; зора се укаже, ловац се приближи гвожђима опази лисицу ухваћену у гвожђа па брзо дође до гвожђа. Лисица се стане радовати около њега. Ловац, збиља, помисли да је то однекуд питома лисица, те почне и он лисицу руком мазити, одапне гвожђа и лисицу ослободи. Лисица се и ослобођена гвожђа око ловца радоваше, док ловац поче поново запињати гвожђа. Лисица чим виђе своју згodu, утече.

Опет се лисица састаде са јазавцем и пођоше на свој пут; идући тамо амо набасају опет на стрвину, ће су и гвожђа била запета. Еле, тамо амо, несрећом ухвати се јазавац у гвожђа.

— Што ћу, лијо? — питаше јазавац лисицу.

Лисица му одговори:

— Ту сад! Ја сам то и тражила!

Јазавац ће опет:

— Немој тако, моја лијо! Знаш како смо уватили вјеру да једно другом у невољи помажемо; покажи ми и твоју коју вјештину, да ако ми поможе!

— Ја немам за тебе ништа; оно што имам вјештине то је за мене — рећи ће лисица.

Јазавац опет рече:

— Ја имам још само једну вјештину, али ко зна хоће ли ми помоћи, него те молим, примакни се да се пољубимо н опростимо.

Лисица се примаче, а јазавац — ћап лисицу за гушу! Лисица запомаже:

— Пусту, јазо, што учини?

Јазавац вели:

— Заједно ћемо овђе чекати ловца, лијо!

Ујутру рано дође ловац и види гђе држи јазавац лисицу па повиче:

— Држи, јазо, соколе! Ловачку ти вјеру дајем, тебе ћу ослободити!

Дотрча ловац те лисицу уби пушком, а јазавца опрости гвожђа и пусти га на слободу.

КАКО ЈЕ ПОСТАЛА КРТИЦА

Н

екакав сељак хтео да присвоји туђу њиву, па свога синчића закопао у

земљу, пошто га је најпре научио што ће одговорити кад се запита. Судије и парничари дођу на њиву, и ту онај што је хтео неправдом туђе да приграби, рекне:

— О црна земљо, ти сама кажи чија си?

— Твоја сам, твоја! — зачује се детињи глас из земље.

Прави газда чувши то тргне се, и судија пресуди да њива припадне оном који је неправедно тражи. Суд се разиђе. Онда отац с мотиком у рукама навали копати земљу да извади дете, али детета нема! Зове га. Дете се одзива, али све даље бежи. И тако се претвори у кртицу. — Тако је, веле, постала прва кртица.

КАКО ЈЕ ПОСТАЛА КОРЊАЧА

Србљи приповиједају да је човјек (прије него је корњача на свијету била)

умијесио погачу и испекао кокош, па сјео да једе, а у тај час рупи кум његов на врата, а он онда брже боље метне кокош па погачу па поклопи чанком, и тако сакрије од кума. Кад кум отиде, а он устане опет да дохвати кокош и погачу и чанак да једе, али се оно све: кокош, погача и чанак, претворило у корњачу, што је сакрио од свога кума. — И тако постане корњача.

НАЈЉЕПШЕ МЈЕСТО У ХЕРЦЕГОВИНИ

Састало се неколико господа дубровачке у Дубровнику, па се

разговарали и препирали около тога: које је мјесто најљепше у Херцеговини, па пошто се нијесу могли сложити међу собом они се посвађају. Утом наиђе један кириџија из Бањана, који бијаше дошао у Дуоровник да купи соли. Кириџија господи назове бога и упита их што се инаде. А кад му господа приповједе, кириџија ће рећи:

— Кад сам налега путем преко Требиња, виђех с једне стране ријеке Требишњице лијеп крд оваца, а с друге стране виђех виноград и у њему пуно грозђа. Ђевојка, што овце чуваше, сјела на обалу Требишњице поред једне велике њиве шенице и бијаше ухватила рибу пастрму.

то чуше господа дубровачка, завичу кириџији:

— Ти кириџија, ајде код нашега кнеза да те упише у књигу: нека ти иде од Дубровника док си жив сваке године два кабла соли.

МУДРАЦ И СЕЉАК

Н

екакав мудри човјек прође путем, пак види једнога сељака ђе копа и

назове му: „Помоз бог, работниче! Јеси ли сустао?“ — и видећи га да у радњи живот не штеди, рече му:

— Почини мало.

— Е, мој господине, — рече му сељак — починуо бих ја, али онај чија је земља не дâ да се почива.

— Па што, зар није то твоја земља?

— Није, господару, богме, него туђа; а ја радим вазда на надницу, јер своје земље немам.

— Па колико имаш наднице, болан?

— Имам само плету.

— Па можеш ли живјети о једној плети?

— Могу, и да ми се неће. Али од ове плете враћам један дио дугове, други давам на добит, а трећијем храним себе и жену.

Зачуди се мудрац како је то, и не могући разумјети упита сељака:

— Душе ти, кажи ми како је то?

Сељак одговори:

— Богме овако: што враћам дугове, то храним оца и мајку; што давам на добит, храним два сина, да и они мене прихране у старости; а трећи дио, дужан сам жену хранити као и себе.

ГРБИ ЈЕ АГА МЕМЕТ НО КИЈАМЕТ

С

ломи се Мемет-аги низ греду једна стара и мршава крава, те он, како би намирио штету више но крава вриједи, поручи за све своје чипчије и рече им:

— Ево мене нађе велика штета, а вас ненадна срећа; сломи ми се мркуља јалова а млада, ваљаше петнаест златних дуката, да је брат брату дава, а ево се вама десило месојеђе; знам ви сте сувотни без мрса, па ја сам волији вама и са штетом дати, но другоме за корист; ајте одерите је, измјерите и подијелите, па на аманет колико буде ока, онолико и да ми платите пошто нађете да је право; али знадите да је оно агинска а није фукарска крава.

Препану се чипчије, е знаду да ће с агом на чудо ударити, па му одговоре:

— Фала, наш златни ага! Ми ћемо је лако изјести, али нећемо моћи лако платити.

— Нико ласније, вјере ми, као ви мени. Ја вам не тражим паре одма, него кад би који могао, макар до кијамета, само да знате што је ваш ага.

Слакоми се јадна раја, те краву подијеле; али ага не шће ни Ђурђевдан чекати, акамоли кијамет, но одма кад почеше шарена јаја, те од чипчије до чипчије на конак, да краву наплаћује. Они га сви замоле:

— Дај де, лијепи и златни ага, претури нас какогод тамо до јесени.

— Јок, јок! Сахат је већ дошао.

— Ама ти нам оно рече: „Ако ћете, вала, до кијамета, чекаћу вас“.

— Болан, какав ћеш виши кијамет него кад ти ага засједне у кућу?

ПАС И КРМАК

З

авирио један дан пас крмку у корито гдје бјеше пунано скроба и кукуруза, па му завидје и рече:

— Благо теби, мој лијепи и дебели друже! Теби је вазда пунано корито на претек, а никакве користи кући не чиниш но штету; а ја сиромах, који чувам и кућу и главу и имање нашега господара, у корито не могу ни привирити, него кад-и-кад по коју голу кост оглођем, па сву драгу ноћ по киши и по снијегу около куће обигравам да нам не би непријатељ наудио.

Уздахне крмак, па рече псу:

— Немаш ми на што, мој пријатељу, завидити, но ја тебе завидим јер не знаш зашто мене кућа овако добро жири, а знаћеш и ти кад будеш до мало дана моју крв локати.

ЗВАЛИ МАГАРЦА НА СВАДБУ

Д

ријемао магарац над празним јаслама, док неко закуца на врата од обора. Кад ли ко је — долећела ластавица на сву прешу, те рече магарцу:

— Бржај да идемо; послали су ме по те на свадбу.

Упита га син:

— Што ће рећи да тебе зову стара а мене млада не, кад бих ја боље и запјевао и поиграо од тебе?

— Ваљада им је нестануло дрва али воде, — одговори магарац.

ШИЉАЛИ ВУКА НА БАБУ

У

некаквом турском селу уфатили жива вука, па га за неколико дана

хранили еда би се припитомио, и не би ли попазио на со и на хљеб, па послије не клао овце. Један дан кад су изашли Турци из џамије, договоре се да скупе у селу вуку харач и да га пошљу с осталим хаџијама на ћабу, па тобож кад се с ћабе врати научиће и друге вукове да зло сељанима не раде. Опреме вука, и он се врати хаџијом, па рече сељанима:

— Хе, моја браћо, ја више нијесам курјак, него хаџи-Вујо, пак ми сад треба да пређем у планину и да научим сву звјерад да овце не кољу и исану зло да не раде.

Кад дође у планину, заурличе и сва му животиња четвороножна дође на поклон и на ожђелдију, али лисице не дођоше, осим само једна стара, која поиздалека гледаше што звијерад и друго четвороножно чињаху и говораху вуку. Вук се томе послу зачуди, па упита ону стару лисицу:

— Што је то, лијо, од тебе и твојих другарица?

— Богме, ефенди-Вујо, свака сад о свом послу ради да по једну кокош уфати и да теби на пешкеш донесе, да нам не би по чему од глада скуисао, пошто си се одрекао да нећеш више клати овце; а ја не могах од старости отићи, него ме к теби на поклон послаше.

— А што ће рећи да ти не приступаш к мени, него одаље стојиш?

— Право ти рећи, чудновато ми се чини видјети хаџију су четири ноге, а реп и зубове као у вука.

ЗА НУЖДУ СЕ ЛАЖЕ

Б

ио је неки Мујо који је увијек лагао, али тако fino да кад би послјије

два дана сам своју лаж чуо он би и сам помислио да је сама истина. Једнога јутра Мујо устане из постеље, па се стане мислити шта ће и како ће тај дан провести, јер не имађаше у џепу ни цигле паре а жени и дјеци ваља донијети, па макар укрô . Дуго се мислио и премишљао па најпослије пане му на памет да нешто слаже, па једа тијем какогод до пара дође. Отален ти он одмах скочи, узме чибук и дуванкесу у руку, па управо у кахву међу своје коншије. Униђе у кахву, а никоме ни селама ни сабаха не назва, а снуждио се, брате, као да му је све помрло и мртвијем коцем закопано. Ту ти он сједне па стане куцати лулом о тле, а ни с ким ништа не говори, и некако мучећи се отудодовуд и назор пусти неколике сузе низ образе. Остале аге сједише ту и пушише, док ће ти један између њих рећи:

— Чујеш, болан Мујо, одавно нам нијеси ништа слагао; де нам, бога ти, сад што слажи, ама онако како но ти већ умијеш.

Мујо не шћеде ни ока на њих бацити, већ једнако преда се гледа и куца празном лулом о тле, јер не имадијаше је отклен напунити кад у кеси ни прашке духана а у џепу ни пребијене паре. Утом опет један ага завиче на Мују да им што слаже, а Мујо једнако шути. На то сви скочише.

— Те што ти није да ти није, ваља ти нам штогод слагати!

— Сиромах Мујо шта ће, најпослије скочи на ноге па отпочне плакати и сузе трти рекавши:

— Ама прођ'те ме се, добри људи, ако бога знате, у мене је јутрос велико зло освануло, јадан сам и прејадан, да вам од теготе ни казати не могу.

На то сви завичу:

— Шта је, болан Мујо? Казуј шта ти је било!

Онда Мујо настави:

— Немате зашто питати, жена ми је јутрос у кући мртва осванула, сирота шћела је родити, па рађајући џан теслим учини. Остало ми је шестеро дјеце све једно другом

до уха; код куће ми јаук и вриска, ја не знадох што ћу ни како ћу, већ ево долећех овди, ко јадан, ко жалостан, немам парића у кеси да би је могô укопати, а камо ли да дјеци хљеба купим.

Кад саслушаше аге Мују, у свију униђе туга у лице и сви га почеше жалити:

— Е завала Мује, шта му изненада на главу дође!

Онда ти почеше купити, те неки грош, неки два, и Муји се пуно пара скупи у руци. Онда завикаше сви:

— Хајде, Мујо, алах рахметиле жени, чини шућур богу кад ти је кобила жива а жену ти је лако набавити; знаш што но има наша стара ријеч: — у сретна жене мру, а у несретна кобиле.

Утоме ти још неки запита Мује:

— А кад ћеш, Мујо, ценазу копати?

Али Мујо не чује. Он га пита једном, па и други пут, па га најпослије дрмне за раме:

— Та говори, болан, када ћеш жену копати?

Тада Мујо једва кроз плач проговори:

— На подне сам рад да је снесем у џамију, а на Бакије ћу је укопати јер је тако васијет учињена.

Један опет од тијех ага поче Мују тјешити:

— Немој, Мујо, плакати, и у мене је жена умрла, па ево ме жива. Знам ја како то заболи кад жена умре, али, шућур богу, тај бол часком прође, жена кад умре тако ти је: кô кад се човјек нехотице убије у лакат, ја у голијен од ноге, плахо ти га може забољети, али часком прође кô да ништа није ни било; чини шућур те ти је кобила жива, те мореш на њој снијети товар дрва у чаршију па продати а дјеци кору хљеба купити.

Мујо на то завиче:

— Е, шућур алаху, добри људи! — па окрене леђа и оде па у чаршији купи меса, однесе кући да бурек скува за ручка, понесе са собом од куће зембиљ те у чаршију; накупује свега што му треба, бе још му је претекло пара! Рахат пође пред подне кући, ама Мујо рахат и прерахат, па је у томе био заборавио и на оно што је слагô. Кад он тако идући примакне се близу куће, кад ал' има шта виђети: пред његовим вратима имаде сто људи што су се накупили и чекају подне да Мујину ценазу снесу у џамију. Мујо се у први мах био препô шта је и како је, ал' у неко доба пало му је на ум. Опет се снужди, па међу њих; неки му рече:

— Да ти је здрава глава, Мујо!

А он једва изговори: — Да су здрави пријатељи! Ал' за мал, што се не насмија.

Утом Мујо дође до својих врата, отвори врата, па се окрене људима:

— Шта је, људи, што сте се искупили овди пред мојим вратима, шта хоћете?

На то сви одговоре:

— Та дошли смо да ценазу носимо у цамију.

Онда им Мујо на то одговори:

— Та јесте ли ви, људи, при својој памети или сте побудаљели? Рекосте ли ви мени јутрос у кахви да вам штогод слажем што ни чуо ни видио нијесам, па сам вам и слагао, а другипут вам овако никад слагати нећу, ако бог да кад ми жена умре казаћу вам у истини, нећу вам више слагати — и ова је лаж од нужде била! — Па затвори врата те у кућу. Људи неки оду, а неки остану вичући и псујући Мују, ал' је Муји свеједно: он ће данас са буреком брке омастити.

ЛАЖ ЗА ОПКЛАДУ

ослао отац дијете у воденицу, па му казао да не меље нигђе у воденици ђе нађе ћоса. Кад дође дијете у једну воденицу, а то у њој сједи ћосо!

— Помоз' бог, ћосо!

— Бог ти помогао, синко!

— Бих ли ја могао ту мало самљети?

— Би, зашто не би, ево ће се моје сад изамљети, па онда мељи колико ти драго.

Али дијете помисли шта му је отац рекао, па изиђе напоље и пође уз поток у другу воденицу. А ћосо брже боље узме мало жита, па отрчи другијем путем прије ђетета, те и у оној воденици мало заспе. Кад дијете дође у другу воденицу и види да је и у њој ћосо, а оно пође у трећу; а ћосо опет узме мало жита, па отрчи другијем путем прије ђетета и у трећу воденицу, те заспе; тако и у четврту. Кад се већ ђетету досади, онда помисли у себи: „Ваљда је у свакој воденици ћосо“ — па спрти своју торбу с леђа и стане да меље с ћосом. Кад се ћосино изамеље, и дијете заспе своје, онда ћосо рече:

— Хајде, синко, да умијесимо колач од твога брашна!

Дијете једнако држи у памети што му је отац казао да не меље у воденици ђе нађе ћоса, али сад већ помисли: „Што је ту је!“ па рече ћосу:

— Хајде де!

Ћосо устане, па разгрне ђетиње брашно у мучњаку, а ђетету рече да доноси воду у прегрштима. Дијете стане доносити воду, а ћосо почне мало закувавати; тако мало по мало док се све изамеље, и ћосо све брашно закува, па онда умијеси једну велику погачу, па разгрну ватру те је запрећу да се пече. Кад се погача испече и изваде је из ватре па прислоне уза зид, онда ћосо рече ђетету:

— Знаш, синко шта је? Ову погачу ако подијелимо, нема ни мени ни теби, већ хајде да лажемо, па који кога надлаже онај нека носи сву погачу.

Дијете помисли у себи: „Већ се сад нема куда“, па рече:

— Хајде де, почни ти.

Онда ћосо почне којешта лагати, овамо онамо, а кад се већ излаже и умори, онда му дијете рече:

— Е, мој ћосо, ако ти више што не знаш, то је све ништа; стани да ја теби кажем једну праву истину. Кад ја бијах у младо доба стари чоек, онда ми имадијасмо много кошница, па би их ја свако јутро бројио, и све бих челе пребројио, а кошница не могу. Кад једно јутро пребројим челе, а то нема најбољега челца; онда ја брже боље оседлам пијевца, па узјашем на њега, и пођем тражити челца. Кад дођерам траг до мора, а то он отишао преко мора, а ја за њим трагом. Кад пријеђем преко мора, а то чоек ухватио мог челца у ралицу, па оре за просо. Ја повичем на њега: „То је мој челац; откуда теби мој челац?“ А чоек одговори: „Брате, ако је твој, ето ти га“. Па ми да челца и још пуну торбу проса од изора. Онда ја упртим торбу с просом на леђа, а седло с пијевца пребацим на челца, те узјашим, а пијевца поведем у поводу да се одмара. Кад будем преко мора, онда ми некако пукне једна упрта на торби, те се све просо проспе у море. Кад пријеђем преко мора, у том стигне и ноћ, а ја онда сјашем с челца, па га пустим да пасе, а пијевца свежем код себе, па му метнем сијена, а ја легнем спавати. Кад ујутру устанем, а то вуци дошли те заклали и изјели мога челца: лежи мед! по долу до чланака, а по брду до кољена. Онда почнем мислити у што ћу покупити мед. У том падне ми на ум да имам једну малу сјекирицу, па је узмем и зађем у шуму да уловим какву звјерку да загулим мјешину. Кад тамо, а то двије срне скачу на једној нози. Онда ја потегнем сјекирицом, те им пребијем ону ногу, па их ухватим, те згулим с њих три мјешине, и покупим у њих сав мед, па притоварим на пијевца и однесем кући. Кад дођем кући, а то ми се родио отац, па мене пошљу богу по водицу. Сад ја почнем мислити како ћу се попети на небо, док ми падне на ум оно моје просо што се просуло у море. Кад тамо дођем, а то оно пало на влажно мјесто па узрасло до неба; те ја уз њега хајде на небо. Кад се горе попнем, а то моје просо узрело па га бог пожњео и умијесио од њега хљеб па удружио у вруће млијеко, те једе. Назовем му ја: „Помоз бог!“ А он ми одговори: „Бог ти помогао!“ — и да ми водицу. Кад се вратим натраг, а то мојом несрећом ударила киша, па дошло море и све просо поплавило и однијело! Сад се ја забринем како ћу сићи на земљу! Док ми падне на ум да ми је дугачка коса: кад стојим до земље кад сједнем до ушију; па узмем нож, па све длаку по длаку одрезуј па навезуј. Кад стигне мрак, а ја онда завежем на длаци један узао, па останем на њему да преноћим. Али шта ћу сад без ватре! Кресиво сам имао, али нема дрва! Уједанпут падне ми на ум да имам у зубуну једну шиваћу иглу, па је извадим и исцијепам, па навалим ватру и сит се огријем, па легнем поред ватре спавати. Пошто заспим а мојом несрећом скочи варница те прегори длаку, а ја стрмоглав на земљу те пропаднем до појаса. Обрнем се тамо амо не бих ли се како извадио, а кад видим да се не да, онда брже отрчим кући те донесем мотику те се откопам, па однесем водицу. Кад дођем кући, а то жетеоци жању по пољу. Пригријала врућина, вољани боже, да погоре жетеоци! Онда ја викнем: „Камо што не доведете овђе ону нашу кобилу што је два дни дуга а до подне широка, а по леђима јој врбе порасле; нека начини хлад по њиви.“ Брже боље отрчи мој отац, те доведе кобилу, и жетеоци лијепо стану жети по хладу. А ја узмем жбан, па одем на воду. Кад тамо, а то се вода смрзла; онда ја скинем своју главу, те њом пробијем лед, и захватим воде. Кад донесем воду жетеоцима, а они повичу: „Камо ти глава?“ Ја се маши руком, а то нема главе, заборавио је на води. Онда се брже боље вратим натраг; кад тамо, а то лисица па вади мозак из моје главе те

једе; а ја полагамо хајде, хајде, те се привучем близу, па потегнем лисицу ногом у стражњицу а она се уплаши, па од страха п...е и исп...е тефтер; кад га ја отворим, а то у њему пише: мени погача, а ћоси г...о!

Онда дијете устане, па узме погачу и отиде кући, а ћосо остане гледајући за њим.

ЋОСА И УГУРСУЗ

И

мао отац три сина, а био врло сиромах. Еле дође ред да умре, па на

смрти ништа им није имао оставити, него их почне саветовати и преклињати да поредом иду у службу, прво најстарији, па средњи, па најмлађи, који је мало и сулудаст био.

— Али, — вели — нипошто да нисте служили код Ћосе.

То им накричи и у аманет остави па умре. Синови га сахране, па почну премишљати што ће и како ће, а највише о очином аманету. Најпосле најстарији брат дигне се да тражи службу, па идући наиђе на Ћосу и назове му:

— Помоз' бог!

Овај му одговори:

— Бог ти помогао! Куда ћеш, море? Да нећеш у службу? Па ако хоћеш, ево ја ћу те узети, ако се погодимо.

Овај му одговори:

— Вала, знаш што је? Ја хоћу да служим, али ми је отац на самрти накричио да никако не служим код Ћосе.

Ћоса кад то чује, опрости се са њим, па около те кући те се намашкари и преобуче, па опет пред онога, те га запита:

— Хоћеш ли, море, служити?

Овај му одговори да хоће, и тако стану погађати да плата буде добра, али се уговори и то: да га има овај служити док кукавица не закука, и да се ни једна страна не сме наљутити, јер иначе онај други властан је да му вашу с леђа одере. Тако се и погоде. Богме Ћосо одведе свог новог слугу па му даде рало и волове да оре, па га запрати подалеко од куће, и рекне му да оре док му ручак не донесе. Слуга оде те почне орати, па орао читав дан, а Ћосе никако са ручком. Еле, слуга, сиромах, једва гладан увече кући дође, па се издра на Ћосу.

— А зашто ти море, ниси мени ручак донео, него умало не цркох од глади?

Ћоса га на то запита:

— Па јеси ли се, богати, наљутио?

Слуга ће на то:

— А да како се нећу наљутити кад сам цели дан радио да ми ребра пуцају, па ми ни јести не даш?

Ћоса ће на то:

— Е па кад си се наљутио, ходидер вамо да ти вашу с леђа одерем.

И тако и буде. Овај оде, сиромах, кући без плате и одераних леђа, па каже браћи како је прошао. Затим се дигне средњи да тражи службу, па натреви и он на Ћосу, те и њега Ћоса превари па се и он врати кући одераних леђа.

Богме се сад дигне и најмлађи да тражи службу па прво наиђе на Ћосу. Ћоса и њега понуди да га служи исто онако као и браћа његова, и овај одмах пристане, и оде Ћосиној кући. Носа га запита:

— Како ти је име, море?

— Вала име ми је Угурсуз.

Ћоса и њега спреми на орање, па му даде два вола, кобилу и рало, па и керуша пође за њим. Почне он орати, па орао до подне, а кад види да нема ручка, остави он волове, узме секиру па тант, те убије оба вола па их одере. Како је била Ћосина воденица близу, зовне он воденичара те пренесу све месо у воденицу, а кобилу доведу пред воденицу, па и њу убију и одеру, па месо баце кучки „да му“, вели, „ни она не би гладовала“, а све три коже простре по крову воденичном да се суше, па се почне с воденичаром гостити погачом и печеним месом. У томе се и смркне, а Ћоса чекај и чекај Угурсуза да дође с воловима — аја, нема га никако. Ћоса се крене те на њиву, кад тамо има шта и видјети: волови поубијани; па пође у воденицу, кад он тамо а кучка скочи на њега, не да му да пређе преко лешине коњске. Ћоса викне:

— О, Угурсузе!

— Чујем, Ћосо! одговори овај.

— А што ти то уради од мојих волова и кобиле?

— Па ето, вала, ја орао, орао, па пошто ти не хтеде да ми ручак донесеш, а ја не могах гладан радити, ја убијем оба вола те да нахраним и овог твог воденичара, а знам да ти се није омрсио од кад је код тебе. Кобилу сам убио зато што нисам могао гледати да ти псето скапа од глади. Него ходидер и ти амо да се почастимо, свеједно, твоје је,

па можеш и ти од своје муке закачити штогод. Него, збиља, Ћосо, јеси ли се ти штогод наљутио?

— Па, вала и нисам, — одговори Боса. — Него хајдемо кући да ноћимо, па сутра да те исплатим па да идеш твојој кући.

— Вала, Ћосо, нећу ја да идем од тебе, мени је лепо, а погодба је да те служим докле кукавица не закука.

Тако у разговору пођу из воденице и дођу кући, па легну спавати, али се Угурсузу не да да заспи. Кад око поноћи, чује он како се Ћоса са женом договара да сутра навече припреме све ствари за сеобу у воденицу, и то све да потрпају у једну велику кацу, па на саонице, и тако да одвуку у воденицу, а пре тога да секиром убију Угурсуза, па онда да запрече кућу и да запале нека изгори и он и кућа, а нико се неће ништа сетити. — „Ми ћемо се“, вели, „опростити пропасника једног“. Кад сване сви поустају и оду сваки на свој посао, а увече се искупе сви на вечеру. Ту Ћоса навали пиће на Угурсуза, не би ли га опио да брже и јаче заспи, али Угурсуз заваља очи Ћоси, па проспе пиће. И тако вечерају, па онда полежу. Али Угурсуз нипошто није смео заспати, него послуша док сви по кући поспу, па онда полагано изиђе напоље, те унесе једну подебелу и пократку кладу, те је метне на своје место, па је покрије поњавом, па онда изиђе те се завуче у оне ствари у каци под стрехом. У неко доба пробуди се Ћосина жена па почне звати:

— Ћосо, Ћосо, устани море, Угурсуз је заспао.

Ћоса ђипи, дохвати секиру, па у ону кладу тант, тант, па у оном страху брже дижи бабу и жену и децу, па напоље, запрече врата, кућу запале, волове упрегну, па са стварима крену у воденицу, и гледајући како гори кућа свете се:

— Охо, охо, нека, нека, вала му скрхасмо врат!

Утом дођу у воденицу. Таман они сели и то говоре, а Угурсуз из ствари те на врата:

— Добро вече, Ћосо!

Ови се убезекну, па га питају:

— А где си ти био, Угурсузе! Виде ли где ми изгоре кућа?

— Вала, Ћосо, видех, па се и ја лепо огрејох. А да се ниси што наљутио, Ћосо?

— Па и нисам, Угурсузе.

Сутрадан пошаљу они њега у село да потражи неку ствар коју нису имали, али само зато да добију времена да се договоре како ће га скинути с врата. Угурсуз не хтеде ићи, већ се сакрије иза воденице, па слуша шта ће говорити. Они се договоре да начине кревет више воденичног камена, па да увече легне Ћосина жена, па Ћоса, па

најпосле Угурсуз на крају, па пошто заспи, они да га гурну те да га камен здроби. Кад увече вечерају, Ћоса ће рећи:

— Ти, Угурсузе, лећи ћеш овде са нама на овај кревет.

Угурсуз послуша и легну сви троје. Но Угурсуз никако да заспи. Боса са женом брзо заспи, а Угурсуз полако устане па узме Босину жену те је пренесе и метне на своје а он легне на њено место, па полако утањи гласом, те стане гуркати и звати Босу:

— Босо, Босо, чујеш? Заспао је Угурсуз, потамо се, гурни га.

А Ћоса погурне жену, те она спадне на камен воденични, који је сву смрви. Ћоса повиче:

— Ха! Вала му скрхасмо врат!

А Угурсуз иза њега рече:

— Вала, баш јој скрхасмо врат.

Ћоса се запрепасти кад види да му је жена сломила врат, па упита:

— Шта, болан Угурсузе, зар ти остаде жив?

— Вала ја остадох жив, него како ти се то чини; да се ниси наљутио, Ћосо?

— Па и нисам, Угурсузе.

Једно јутро устао Ћоса па се договара са бабом како да се отресе несрећног слуге, па ће баба рећи:

— А докле си га погодио да служи?

— Докле кукавица не закука, — одговори Ћоса.

— Па добро, синко, ласно ћемо га се курталисати. Идем ја да се попнем на ону велику крушку, па да закукам као кукавица, а ти њега пробуди па му кажи да већ кукавица кука, и да је већ време да иде кући. Ти му исплати ајлук, па нека га ђаво носи, јер ће нас, лола, затрти!

Баба затим оде, попне се на крушку па закука:

— Куку, куку, куку!

А Боса викне слугу:

— Еј, Угурсузе, Угурсузе, устај да ти платим ајлук, па иди.

Угурсуз устане, протрља очи, па рече:

— Ама како ће кукавица да кука сад око Божића? Идем ја баш да видим каква је то совуљага.

Па скочи те по бабином гласу наиђе на крушку, изиђе више ње у брег, па узме камен, те бабу у главу трес. Баба се сруши на земљу, а он се врати у воденицу и каже Ћоси:

— Ама, човече божји, оно није кукавица него нека бабетина, а ја потегох камен у главу, а она паде мртва на земљу, па ја дођох да те и даље служим док кукавица не закука.

Ћоси већ превршило меру, па ће викнути:

— А зашто ти, несрећни сине, уби моју мајку?

Угурсуз се стане ишчуђавати, па га пита:

— Ама, тако ти бога, зар је оно твоја мајка била? Па што ми ти рече да је оно кукавица? Еј, болан не био, шта учиних! А да се ниси штогод наљутио, Ћосо?

Ћоса се дрне:

— А да, несрећо једна, како да се ни бих наљутио? Уби ми кобилу и волове, ти си крив што ми изгоре кућа, уби ми жену, па сад ето уби ми и мајку, па још хоћеш да те држим — па како да се не наљутим? И још ме питаш јесам ли се наљутио? Та није само да сам се наљутио, него бих пукао од муке, па бих те у ватру бацио!

Угурсуз на то рече:

— Е па кад си се ти наљутио, чекај да ти садерем вашу с леђа и да ми платиш ајлук, па онда да идем кући.

Па тако и буде. Угурсуз му одере вашу с леђа, а Ћоса му плати ајлук. И тако Угурсуз оде кући. Ту га браћа дочекају, па кад им исприча шта је било са Ћосом, они се овеселе и поставе брата за старешину куће.

ПАМЕТАН КАДИЈА

Један ага видео у свога кмета добра, урањена тукца, па нареди кмету да му

донесе тукца уочи бајрама. Кмет понесе тукца аги, па кад је нанио тукца кроз варош, сусрете кадију на сокаку. Кадији се допане тукац, па облети некако кмета да му прода тукца. Кмет каже кадији да носи тукца своме аги и да га другоме неће продати, али му кадија рече да ће му боље платити тукца него његов ага, и некако кадија узме тукца. Кмет отиде и каже аги да му је кадија отео тукца.

— Ти си продао тукца кадији! — продере се ага и скине лулу с чибука па пође да бије кмета чибуком.

Кмет почне бјежати сокаком, а ага за њим. Кмет је био бржи од аге, па кад виде Турци из кафе и са ћепенака да гони Турчин каурина а они не знаду зашто га гони, сви похитају да ухвате кмета. Кмет брз бјежао је сокаком, а она руља за њим, па како је сокак био узак, прегази једног Јеврејина. Јеврејин како је пао ударио је главом о калдрму и повриједио око. Свјетина је и даље гонила кмета, па је турнула и прегазила једну трудну булу која је одмах побацила мртво дијете. Кмет натрча испред џамије, и кад је видео да доста Турака клања у џамији и пред џамијом моли се богу, помисли ако утече у мунару да му већ Турци неће ништа моћи учинити, па побјегне у мунару куда и хоџа излази, кад окујише. Али Турци неће ни ту да га оставе. Кад кмет то види, скочи с врх мунаре. Како је доље на земљи клањало много Турака, падне кмет на једнога и онај остане упола мртав, али и кмета ухвате Турци и поведу кадији.

Окупи се много свијета да чује шта је кмет учинио и шта ће кадија судити. Ту дође и Јеврејин и потужи се кадији да му је онај кмет избио око. Кадија рече Јеврејину:

— Судићемо. Но, али ћеш да ти судим по Алији (по обичајном праву) али по кануну?

— Суди ми по кануну, ефендија! — одговори Јеврејин.

Кадија прихвати канун и погледа у канун, па рече Јеврејину:

— Ни од каква милета не може бити Турчин до од Србина, а овај је кмет Србин па његово око вриједи колико твоја оба. Пушти нека ти избије и то друго око, па онда избиј ти њему једно.

Јеврејин није хтио пристати на таки суд, па хтједе побјећи из суднице. Кадија га ухвати за руку говорећи:

— Чекај! Канун се не отвара цаба. Кад не пристајеш, дај триста гроша џериме (глобе).

Јеврејин даде кадији триста гроша и отиде кући.

Послије Јеврејина уђе код кадије муж оне буле што је прегажена и потужи се кадији на кмета како му је жену турио и ударио те је мртво дијете побацила.

— Али ћеш да ти судим по Алији али по кануну? — упита кадија тужитеља.

— По кануну, ефендија! — одговори тужитељ.

— Канун ти пише да даш твоју жену ономе кмету да је држи код себе један мјесец дана, па — иншала! — она ће опет родити дијете, — рече кадија.

Кад то чу онај пође из суднице, а кадија га ухвати за руку говорећи:

— Чекај! Канун се не отвара цабе. Кад не пристајеш, дај триста гроша џериме.

Тужитељ немаде куд но даде кадији триста гроша и оде кући.

Дође код кадије и онај испред џамије и потужи се кадији како је кмет скочио с мунаре на њ и како је остао напола мртав.

Кадија га запита:

— Али ћеш да ти се суди по Алији али по кануну?

— По кануну, ефендија! — одговори тужитељ.

— Канун ти пише да онога кмета поставиш на оно мјесто пред џамију ђе си ти био, а ти да изађеш на мунару па озго да скочиш на њ, — рече кадија.

Тужитељ кад то чу пође из суднице, но га кадија ухвати за руку говорећи:

— Чекај! Канун се не отвара цабе. Кад не пристајеш дај триста гроша џериме.

Тужитељ даде кадији триста гроша, и оде.

Кмет оде кући весело.

БИСТРА БРАЋА

Два Пазариштана отишли у Карлобаг, по со, па кад су натоварили соли, хајде да се мало проходају по граду. Пролазећи тако улицама, опазе како се људи брију и шишају у бријачници, застану пред вратима, те се почну договарати, како би било да иду и они унутра, да се мало уљуде. Убрзо се ријешеше и уђоше у бријачницу, те се обојица обрију и ошишају. Кад су изишли из бријачнице, загледа се један у другога, па се обојица забезекнуше, те упрепашћени почеше један другога питати:

— Ама Иве, — рећи ће Стипе — ако се крижати знаш, и тако ти свете дивице мајке Исусове, јесмо ли ми ово?

А Иве ће на то:

— Светога ми крижа и блажене дивице мајке Исусове, тил сам и ја тебе то питати. Кад поглеђим твоје лице, тил би рећи нисмо. Него знаш шта, врнимо се ваље натраг, па кад дођемо близу нашега села, зваћемо жене, па ако су Иве и Стипе код куће, онда нам не преостаје друге него окренути у били свит.

Тако и учине. Кад дошли близу села на бријег више куће Стипине, развезе Иве из све главе:

— Ооо Мândêêe!

А Манде ће из куће:

— О-о-ој! Ко зове?

— Ама, је ли Стипе код куће?

— Није нêê! — одговори Манде.

— Е Стипе, — рече Иве — виру ти и бога задајем, ово смо ми, сад више нема сумње, него хајдемо кући!

А Стипе сав блажен раскрави се, па ће, као да му је сињи терет пао с душе:

— Е у какви нас страх утира, пасја вира, својом устром и својим шкарама! Да не би твоје бистре главе ћаше нас отират у били свит!

АКО ПРЕВАЛИ — НИШТА!

онио некакав чоек на магарцу двије крошње пунане лонаца, па све водио

за улар магаре да не поклизне ногама бојећи се да му се не поломе лонци. Наљезе путем некакав чоек и зачуди се, зашто се мучи и тврдо при глави држи за улар, а све се окреће на магаре, па га упита:

— Зашто то чиниш, болан? Зар не би магаре и само знало ићи?

А он му одговори:

— Ја знам.

А он га опет припита:

— А шта гониш на магарету?

А он њему:

— Богме, ако превали — ништа!

ПУСТИО БИХ ЈА ЊЕГА, АЛИ НЕЋЕ ОН МЕНЕ

Н

екакав Турчин сврне с пута у поток да се напије воде, па га ухвати хајдук, а он онда дозвавши свога друга, који је био остао на путу, каже му:

— Ходи, ухватио сам хајдука!

Друг му одговори:

— Кад си га ухватио, а ти га поведи амо.

Онда му он каже:

— Али неће да иде.

Кад му друг на то рече: — Ако неће да иде, а ти га пусти, — а он му одговори:

— Пустио бих ја њега, али неће он мене!

ТУРЧИН, РАЈА И ЦИГАНИН

Х

одили три кириџије: Турчин, раја и Циганин, па почину на ливади једног спахије и пусте коње да мало попасу. Види спахија, па онамо потрчи па се развиче:

— Скитачи једни, ко вам је дао изум да ту пасете? Па настави: — Не чудим се Турчину, јер је турска земља, нити Влаху, јер је он наш чипчија, него се чудим Циганину, од кога нема користи ни бог ни шејтан, јер не ради ни аги ни себи! Држ'те га! рече оној двојици — пак му удрите дегенека по табанима, да запамти циганска трага кад је нашу ливаду харао.

И Турчин и раја послушају спахију, те му добро потираще табане, а Циганин од муке зашкрипа зубима.

Опет спахија рече:

— Чујеш, Влаше, моје ми браде, није право ни ти да моју ливаду пасеш; а знаш, болан, да ја сијено гоним за моје коње, јер ти имаш твојега агу, а у турској живиш земљи па не смијеш, болан, тако слободно као Турчин живјети. — Па настави: — Дерте ви двојица, држ'те тога Влаха; нек и он запамти да не може без изума турске ливаде пасти.

Турчин и Циганин једва дочекају, те повале рају, те му отресе обилатно дегенека.

Те опет спахија:

— А ти, Турчине, права вјеро, право би било да си ти бољи од ове двојице, јер ти знаш што у ћитапу заповиједа наш светац Мухамед, да не дираш у туђ мал, него си још научио и ову двојицу, те си ти свему кабајет, пак си гори од њих. — Па намигне оној двојици, а они онако љути јурише на Турчина, те с њиме о земљу као с напуханом мјешиниом, па штогођ су боље могли и доклен су гођ шћели поткују га без поткова и клинаца.

ПОМАЖЕМ ТИ СПРДАТИ

Х

ерцеговац донио на пазар да прода врећу чисте шенице, у којој ништа није било до само зрно. Некакав Турчин, дошавши к њему и заграбивши из раскриљене вреће шаку шенице и гледајући у њу, рече:

— Море, Херо, у овој шеници има кукоља.

А Херо, му одговори:

— Има господару!

— А има и главнице! — настави Турчин.

А Херо опет:

— Има, господару!

— А има и земље.

— Има, господару!

И тако Турчин изреди све мане које на шеници бити могу, а Херо му све потврди. Кад се Турчину најпослије досади што му Херо очевидну лаж против себе једнако потврђује, он му, као пола срдит, рече:

— Буд ја, море, твоје добро кудим, а зашто га ти кудиш?

А Херо му онда одговори:

— Помажем ти спрдати, господару.

ЕРО И ТУРЧИН

О

рао Турчин ралицом по страни изнад некакве ћуприје, а Еро путем

ћерао неколико коња натоварених. Кад се Еро прикучи близу, онда Турчин стане викати:

— Ћа, шароња, ћа! И ти имаш памет, а Еро је нема.

У том Еро дође на ћуприју, па наћера коње преко ћуприје, а њега стане помагања:

— Јаог мене до бога милога, што ћу сад?

А Турчин, кад то чује, брже боље устави волове па стрчи к њему:

— Шта је, море Еро шта је?

— Ог мене до бога милога! Ето одоше ми коњи, а ја остадох за водом.

— Ајде, море, и ти за коњима.

— Не смијем, господару, бог а божја вјера, ја туда за живот прећи!

— Бе ајде, море, не лудуј! Како не смијеш прећи преко ћуприје куда иде свијет и коњи натоварени прелазе?

Ајја! Еро неће нипошто, него једнако јауче и лелече. Онда Турчин:

— Ајде, море, шта ћеш дати да те пренесем ја на леђима?

— А шта иштеш, господару?

— Даћеш ми дванаест перпера.

— Ајде де!

Упрти Турчин Еру те пренесе преко ћуприје, а кад га спусти на оној страни, онда се Еро стане пипати по њедрима:

— Немам, господару, ни перпере, бог и божја вјера!

А Турчин:

— Како немаш, бре, ана сени ситим! Зашто лажеш? Оди опет на леђа.

Еро узјаше опет Турчина, те га још једном прејаше преко ћуприје, па га онда збаци Турчин на земљу:

— Ето, курво! Цркни ту кад немаш чим да платиш!

Па онда отиде својим воловима и почне опет орати. А Еро онда скочи, па преко ћуприје:

— Еј, Турчине, гледај како и твој шароња има памет, а Еро је нема! Еле, он тебе прејаха двапут преко ћуприје.

ЕРО И КАДИЈА

Ч

увао Еро кадијна говеда, па имао и своју једну краву, те ишла с

кадијним говедима. Једанпут се догоди те се пободе кадијна крава с Ерином, па Ерина крава убоде кадијну на мјесто. Онда Еро брже боље отрчи кадији:

— Честити ефендија, твоја крава убола моју краву.

— Па ко је крив, море! Је ли је ко наћерао!

— Није нико, него се поболе саме.

— Е, вала море, марви нема суда.

Онда Еро:

— Ама чујеш ли ти, ефендија, што ја кажем: моја крава убола твоју краву!!

— А, а, море! Стани док погледам у ћитап, — па се сегне руком, да дохвати ћитап, а Еро те за руку:

— Нећеш, бог и божја вјера! Кад нијеси гледао мојој у ћитап, ље нећеш ни твојој.

ЗЛОГУК

Н

екакав босански спахија, који је имао у своме селу злогука, спреми се на ћабу, али прије него пође, дозове злогука к себи па му рече:

— Злогуче, ја полазим у име бога на аџилук, него ти да не говориш за мном ништа зло док не дођем кући, па ћу ти онда поклонити шиник проса.

— Добро, господару, — одговори злогук — али ако ти не дођеш, ко ће мени дати просо?

НЕМОЈ, ХАЦИЈА, БОГА ТИ!

Н

екакога слијепца ухвате хајдуци те га оплијене и свуку до кошуље и обуће. Кад га тако оставе и пођу својим путем, поврати се један и стане га нагонити да скине и опанке, а слијепац молећи му се рече:

— Немој, хаџија, бога ти!

Хајдук, који је заиста био хаџија, зачуди се кад ту ријеч чује од њега, па га запита:

— Откуд ти, море, знаш да сам ја хаџија?

А он му одговори:

— Та ја знам да то други чоек не би учинио (тј. и опанке му скинуо) до онај који је на ћабу ишао.

ЗАШТО ЋАВО ОПАНКЕ ДЕРЕ

риповиједа се како је ђаво некаквога побратима свога све варао и на зло навраћао, докле га није на вјешала довео. А кад га објесе, онда га запита види ли што, а он му одговори да не види ништа осим једног магарца и на њему читав товар подеранијех опанака. Онда му ђаво рече:

— Све сам ја оно подерао, док сам тебе ту виђео.

ЗАБУНИО СЕ КАО ЦИГАНИН У ЛУКУ

Н

ашли Циганина ђе краде лук, па га запитали што то чини? А он

одговорио да не чупа лук да краде, него се ухватио за њ да га вјетар не обори на земљу, па се лук сам ишчупао из земље. А кад га господар од лука запита: „А што ти је то у торби?“ из које су вирила пера од покраденог лука, он видећи да се нема куда одговори:

— То зло и јест што је у торби!

БОНИК И БОЛЕСТ

Р

азболи се један богати но прости човјек тако да је у двије три године

дана све лекаре над собом измијенио без сваке помоћи. Најпослије му досади, те стане молити бога да умре. Утоме дође к њему од некуда некакав калуђер, и тек што га види, рече му:

— Благо теби, мој болесниче и хришћанине, кад толико болујеш!

Болесник му рече:

— Какво благо? — Овако благо бог теби дао, пак да се наситиш!

— Ја сам читао — рече калуђер — ће стоји написано: Аште господ љубит кого, того наказујет.

— А шта ће то рећи, оче? — запита болесник.

А калуђер му одговори:

— Богме, рећи ће: да кога бог љуби тогај се и опомиње, па тако се опомиње и тебе, него му зафали.

— Оћу! — одговори болесник. — Али бих му више зафалио да ме заборави до пет шест година, а ово бих добро, ако си ти оче каил, теби даровао.

УТОПИО СЕ ПОП ШТО НИЈЕ РУКУ ДАО

У

крцају се у један чун пет шест простака и један поп да се превезу преко

једне ријеке илити блата, док на један мах пухне жестоки вјетар и изврне се чун те сви у блато. По срећи сви су знали пливати до самога попа, док начну се топити, те се сваки од њих ухвати за чун и преплију на другу страну. Кад се врате кући, кажу и попадији све како је било, и да се поп без памети и без потребе утопио. Стане у сав плач попадија кукати као коме је невоља, пак их запита:

— Како се утопи?

А они јој одговоре:

— Кад се изврну чун, и ми сви у воду панусмо, сви једногрлице завикасмо: „Дај, попе, руку! Дај, попе, руку!“ и он могаше ласно дати тек да хоћаше, ма не даде и утолико се утопи.

— Знам ја, кукава кукавица, — рече попадија — да је тако. Ма да сте му завикали: „На, попе, руку!“ хоћаше скапулати јер је вазда, тешко мене, научио узимати а не давати.

КУДРОВ И КУСОВ

отурчи се један обијесан Влах, а почне већма јаде хришћанима задавати но доклен је био у своју прву праву вјеру.

Након неко доба срете се на путу оца и поп, и даду се у разговор. Оца, да би се потсмијао попу ће му се парохијанин потурчио, као ругајући се и силећи рече му:

— Богу вала, попе, ево отпаде од вас један ваљатан јунак и одабра нашу турску вјеру и, турске ми вјере, такога јунака у наше село данас нема, нити је од кад ја знам било.

Насмије се поп наместо да се постиди, па одговори оци:

— Ми у нас зовемо пса кад нема репа *кусов*, а онога што цијеле уши нема *кудров*, а пас те пас вазда.

ЂАВОЛУ СВИЈЕЋУ ПАЛИО

Н

екаком чоеку, који је дању ђаволу свијећу запалио, дође ђаво у сну и

запита га шта ће да му да за то, а чоек одговори да му каже ђе има новаца у земљи. Онда га ђаво изведе у дуго и широко равно поље, ђе нема ни трна ни грма, па на једном мјесту, пруживши руку у земљу, рече:

— Ево овђе има закопан пун казан дуката, него сјутра дођи с колима те га ископај и носи кући.

Чоек, обазревши се око себе и виђевши да је то мјесто у равну и широку пољу без икаква знака тешко запамтити и погодити, запита ђавола:

— Како ћу ја то мјесто сјутра познати и наћи?

А он му одговори да се онђе онереди.

Чоек ђавола послуша, али кад се у том прене — а то се он у постељи онередио у гаће.

ВАРКА ПРЕД МАРКА

Сјела четири калуђера да ручају. Кад се донесе пред њих у једној чинији

с чорбом риба расјечена на троје, онда игуман узме главу говорећи:

— Глава пред главу!

Други узме сриједу говорећи:

— Ребра сјеверова и град царја великаго!

А трећи, коме ваља да је било име Марко, узме варку говорећи:

— Варка пред Марка!

Четврти пак, видећи да они сву рибу узеше, узме чинију с чорбом врућом па по њима свој тројици говорећи:

— Излија сја на вас благодат божја!

КЛИНЧОРБА

Д

ошао солдат баби у кућу и искао да му дâ штогођ да једе, а она му казала да нема ништа у кући за јело. Онда солдат рече:

— А ти ми дај барем тигањ и мало воде да начиним *клинчорбу*.

Баба му то дâ, а он узме тигањ и метне у њега гвозден клин, па налије воде и метне над ватру; кад се вода угрије, а он заиште од бабе мало соли и баба му да, те је посоли; кад вода узаври, а он заиште мало брашна; баба му да и то само да види од чуда каква ће то бити клинчорба, те саспе у ону воду и замете; потом заиште једно јаје, те и њега разбије у онај скроб; онда заиште још мало масти те оно замасти, па онда скине с ватре и клин извади напоље, а клинчорбу изједе.

НИЈЕСАМ БАШ ИЗ САРАЈЕВА

М

омче некакво уљезе у берберницу да се обричи. Берберин се десио

шаљивчина, па шће мало нашалити се с овим младићем, и запита га:

— Отклен си ти, момче?

— Из Сарајева, — одговори му.

Берберин настави:

— Чуо сам да има таквих јунака у Сарајеву, који се пуштавају бричити без сапуна и вруће воде, но само студенем водом, је ли истина?

Оно момче, да покаже како је и он јунак, одговори му:

— Истина је, а ако не вјерујеш а ти обиди на мени.

Берберин га намаже само студенем водом без сапуна, па бритвом о послу. Ови момак почне од тешке муке стискати зубове, врцати с усницама и зажимати очима, па не могући даље трпити, рече бријачу:

— Учини хатор, удри ми врућу воду, и малашно сапуна, јер ја нијесам баш из Сарајева него мало одаље.

ГЛАВОМ О КАМЕН ДА МУ СЕ ОСВЕТИ

радио некакав човјек међу под обором, па међа се провали и један га

камен грдно удари у главу. Стиште објема рукама од муке главу, а стисне очи и зубе, па погледа на они камен срдито говорећи му:

— Бре, крвниче! А ту си, је ли? Зар ми се не бојиш? А незнаш да мени још до данас није нигдје ударца неосвећена остануло чим би ме људи могли укорити, него који ме гођ пас уједао, са његовом длаком ме лијечио.

Нагне се над оним каменом главом, и шњом почне тући о камен говорећи:

— Удри главом, тријес те божији убио! Освети се, нигдје ти до сада није срамоте остануло од како смо се ја и ти састанули!

ГРАДИЛИ ВОДЕНИЦУ, А ВОДЕ НИЈЕ

Н

екакво село не имало брашног млина, него у друго далеко село

носили да своје жито мељу. Договоре се један дан:

— Ајдемо, браћо, да и ми градимо воденицу, да не одиремо наше животе носећи мливо у туђе село, н нека се наше помага што стече од ујма.

Сви пристадоше, добаве клак и камење, наруче доњи и горњи жрвањ, те на сву прешу доврше сву нужну радњу наврх једне главице посред села. Кад га сасвим ограде н плате мајстора, донесе свака кућа по време жита, а кнез сеоски рече:

— Хајте, дјецо, у име божје, пуштајте јажу, ја ћу први сасути моје жито да се меље.

Потрчаше онамо, и вратише се кажући кнезу да у јажи нема ни једне капи воде, и припиташе га:

— Од куда ћеш, кнеже, навести воду на јажу?

— Како јадноме човјеку — рече кнез — вазда мањка понешто памети! Ја, право вам браћо рећи, ништа се за воду спазивао нијесам.

ПРИПРАВЉАЛИ РАЖАЊ ЗА ЗЕЦА

В

раћали се некакви сељаци кући из дрва, док један од њих завика

дружини:

— Гле, гле, браћо, онога зеца те бјежи оном главицом, има у њему петнаест ока, а да је бог дао међу нама брзонога момка, па да га достигне, ето господске вечере да се угостимо вечерас у друштву.

— То је ласно, — повиче најстарији од дружине — половица нас хајдемо за њим у поћеру да га ухватимо, а половица нека уберу добар јасенов ражањ, да буде справан док се вратимо са зецом.

— Добра ти је — рече један — у сребру ти се оковала! Али и ја нека једну проговорим: ја бих да га међу нама овдје у планини испечемо и брацки поједемо, а да нико не казује кутњој чељади, јер није право да од њега једе ко је дома лежао, него ми који смо се около зеца мучили. Је ли овако, браћо?

— Добра ти је! — рече трећи — него ко што о чем, ми о добру, док није зец ће у грм зашао, а за ноге му се не бојим док су ове моје двије пода мнош.

Одоше половица њих за зецом у поћеру, а пола тражити јасенов ражањ. Они те одоше да гоне зеца, нигдје ни трага од њега, но видјеше негдје у гори ће је био неко зажегао ћумур па задимио, те они се упуте к ономе диму, кад ли се стуче с оним те по гори тражијаху јасенов ражањ, и помисле да су они зеца ухватили и сами појели, те завичу на њих:

— Камо зец, море бре?

А ови тако исто упитају срдито ове поћернике:

— Ево ватре, ви сте га без нас изјели!

Не вјерујући једни другим, почну се између себе тако тући да су морали многе кући на носилима однијети. Кад су се примакли близу села упиташе их сељани:

— Ко вас поби?

Одговорише им:

— Лукави зец н јасенов ражањ.

ДЈЕВОЈКА И КНЕЗ ЈОВО

одила некаква дјевојка на пазар и на глави носила један каблић

млијека, па путем сама се собом разговарала на који би начин најбоље могла стећи новац купујући и препродавајући ствари на којима се може добити. Почне рачунати овако:

— Кад дођем на пазар, ово ћу млијеко продати, па ћу купити једну пилицу, хранићу је док ми пронесе, па она њезина јаја налећи, а кад се пилад излегу продаћу квочку и пилад на пазару, а купити једну јагњицу, па кад ми се објагњи продаћу и овцу и јагње, и с оним парама купити једну телицу и хранићу је све док се не отели, па онда на пазар продати и краву и теле те с оним парама купити црљену ћурдију као у наше пападије; онда ће се и момци за мнош мамити и један другоме говорити: „Зор и кршне оне дјевојке у црвеној антерији!“ — а ја ћу се кочити и поносити као паун.

У овим мислима сrete је кнез Јово, па јој назове: „Помоз бог, дјевојко!“, а она не спазећи се да јој је каблић млијека на глави, поклони му се по обичају, а каблић и млијеко пред њом на земљу. Упита је кнез Јово:

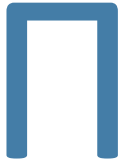
— Шта то би, дјевојко! Шта уради, бона?

— Ево зло да ми је! Штогод сам била сирота стекла идући, ево све земља радова, и све бих опростила али црвене ћурдије никако не могу.

И ВРИЈЕДИ!

оставила кума куми чанак граха и мало хајвара, па сјеле обје да једу.

Кад се гошћа наклони на хајвар а граху ни мукает, онда домаћица рече:

— Узми, кумо, и граха!

А гошћа јој одговори:

— Хвала, кумо, добар је и хајвар.

На то домаћица рече:

— Али је хајвар скуп: ока по то и по то!

А гошћа одговори:

— И вриједи!

КАД СЕ ХАРЧИ НЕК СЕ ХАРЧИ!

приспије на ручак кум у кума тврдице изненада, и кум му се нимало не обрадује, али му је за невољу морало бити да га с веселим срцем дочека и предусрете, говорећи му:

— Мило ми је што си приспио, али ми је врло жао што ми се честито није намјерило него кртоле на бистру воду.

— Остав се, куме душе ти! — одговори гост — само кад је воља, добра, а чуо сам да је гладну човјеку намјерна најбоља.

Пошто наш тврдица то чује, пође у куварницу, и тек што уљезе звекну се шаком по глави, пак узевши соли баци у пињату говорећи: „Ех, мога ископања!“ Но размисливши да само со неће осмочити кртолу и повољити госта, узме и двије црљене паприке те пошто и њих врх кртоле врже, рече:

— Кад се харчи, нек се харчи!

ЈАО, ЖЕНО, ИЗЈЕДЕ МЕ ВУК!

Б

ио један човјек који се од свашта бојао. Дође вријеме те се ожени. Једне

вечери некако му остане прстен с руке у авлији, па не смијући изићи сам да га тражи, рече жени:

— А нудер мало изиђи.

Жена скочи одма на ноге и пође за њим. Тако идући и тражећи прстен, човјек погледа на мјесец, па рече:

— Хеј, мјесече, мој сапутниче, доста ти сам се испод тебе нахајдуковао!

Жена то чувши, хтједе му се наругати како није смио сам изићи да тражи прстен, па рече:

— Да чудна ми вука!

А он чувши да она спомену вука, помисли да је заиста дошао вук у авлију, па брже се окрене да бјежи у кућу. У тој хитрини стане на мотику, а мотика се усправи, и њега држак по глави — пуц! А он се онда раскриви колико га грло доноси:

— Помагај, жено изједе ме вук!

НЕШТО ШУШНУ

Н

екакав чоек казао да је ту и ту виђео десет курјака. Кад га они којима

је казивао заокупе с доказивањем да то не може бити истина, онда спусти на девет, па на осам, и тако доћера до једнога; а кад му ни то не ћедну вјеровати, него му стану говорити да је он то привиђео — откуд онђе курјак итд. — онда рекне:

— Нешто шушну! Мени се учини — има десет курјака.

СЛОВО ИЖЕ АЛИ СИРЦА НИЖЕ

З

аписао калуђер на сирцу, ђе се реже, *иже*, да би познао ако ђак сијече

мало. Кад калуђер изиђе из собе, онда ђак узме сирац да одсијече мало, а кад види на сирцу *иже*, он одсијече повелику кришку, па запише опет онако *иже*, као што је и било. Кад дође калуђер, погледа сирац и узме у руке:

— Ваистину слово *изе*, али сирца *низе*!

ЂАВОЛАК

У

зео калуђер Светогорац мало дијете мушко док још није знало за се, па

га однио у Свету Гору и онамо га отхранио и научио књизи. Кад му је било већ око осамнаест година, онда га поведе уза се као ђака и пође амо у свијет да пише. Кад дође у прво село, а то дјевојке ухватиле коло па играју. Кад угледа ђак дјевојке, зачуди се каква су то створења, па онако мало као весео и зачуђен упита калуђера:

— Шта је оно, духовниче, шта је оно?

А калуђер, као намргођен, одговори му:

— Не гледај онамо, синко, нити питај шта је. Оно је ђаво.

Онда ђак најумиљатијим гласом рече:

— Дела, духовниче, богати, да купимо онога једног ђаволка, па да га поведемо манастиру.

СНАШИНА ПЕСМА

И

мала мати јединца сина па једва чекала да га ожени. Кад и то би, и

доведоше снашу, мати пуна радости леже увече да спава са снајом и са сином, да их грли и љуби обадвоје. Син леже с краја, баба у средини, а снаша до дувара. Тако једну ноћ, другу, трећу, и непрестано. Досади се снаши што свекрва између њих спава па се почне мрштити на њу. Кад и то не поможе, снаша једну ноћ у спавању запева:

Драги с краја,

злато до дувара,

а у среди

ко памети нема...

Свекрва се пробуди и запита:

— Шта то певаш, ћери?

— Ништа, ништа, мајко! Нешто сам сањала, — одговори снаша.

Идуће вечери баба их напусти и оде у свој вајат. Сутрадан поранила снаша, не мршти се више но пева по кући као славуј, грли свекрву и тепа јој: „Мила моја, мајчице!“

ХОЏА СЕ БОЈИ ЗА КРЧАГ

К

ад год је Насрадин-хоџа слао ђака по воду увек га је најпре истукао, па му тек онда дао крчаг у руке и послао по воду.

Чудно било то људима, па ће га напослетку један пријатељ једнога дана запитати:

— А зашто тако радиш, ефендија; најпре истучеш ђака, па му тек онда даш крчаг у руке?

— Бијем га зато да ми не разбије крчаг. Јер кад га већ разбије која ми је фајда да га онда бијем?!

КАД ЋЕТЕ ДА ВАМ ПАНЕ КИША?

Б

ила у некаквоме селу једном љети велика суша, колико икад, те један

дан по летурђији заустави се све село пред црквом да нагнају попа да се моли богу за кишу, и ако га не умоли, да ће другога добавит' попа, којег ће бог послушат'. У то изиђе и поп пред цркву и свијема назове добро јутро и по обичају благослови, а они сви на њ скоче вичући:

— Дед' попе! Отварај књигу из које се бог моли за кишу, и ако нам киша не пане они исти дан, нећеш нашијех проскурица бѣли јести, ни икаква бира имати.

Поп познајући свој народ, одмах се и мудро дошјети па им рече:

— Добро, моји људи! То би право било да смо одавна учинили; али ја то нијесам смио ни могао без вас учинити, јер не знам у који ћете дан, него кад сте сви овђе, дај да се договоримо, па кад изаберемо дан ако не буде кише, ево моје главе!

— А кад би ти рекао, попе?

— Ја бих, браћо, ако ви велите, шјутра!

— Шјутра ја, браћо, не могу никако, поручио сам за мобу да ми жњу шеницу, јер знате сви да је већ презрела — рече кнез.

— А да хоћемо ли у уторник?

— Јок, попе! — одговори кочобаша — Зашто — ја мислим вријећи шеницу, тако сам уговорио и капарао људе и коње.

— А да хоћемо ли у сриједу?

— Какву сриједу? — завиче субаша. — А да ли, попе, не знаш да ја та дан женим сина и купим сватове ево петнаест дана.

— Да хоћемо ли у четвртак?

— Не, попе, ако бога знаш! Да ли ја не косим ливаду у та дан?

И тако напријед све до неђеље, па поп, видећи што је и како је, рече им:

— Е, браћо моја, ви се брацки договорите, па кадгођ речете, ја сам готов, али само онда кад сви речете да међу вама не буде ината.

КРЕПАО КОТАО

И

змислио један прости сељанин, како би преварио неког каматника

трговца у вароши, који му је доста кривице урадио, и пође један дан у трговца молећи га:

— Господару, молим те, узајми ми котао ракијски, да нешто ракије испечем, а до данашњег дана донијећу ти га, и добити на њ талијер.

Слакоми се трговац и узајми му котао, а сељанин седми дан пође к трговцу и однесе један преко мјере мали котлић ракијски говорећи:

— Знаш шта је, господару?

— Шта? — запита трговац.

— Богме се окотио твој котао, — одговори сељанин — и ево сам ти ждријебе од њега донио, јер је у мене ждријебан и дошао, а ја твојега нећу.

— Браво, браво! — одговори трговац — по томе се види да си човјек поштен, фала ти!

— Него, молим те, господару, — придода сељанин — нека још који дан у мене постоји котао, јер га онако болесна не могу справити.

— Добро, дакле, — одговори му трговац.

Послије десетак дана дотрчи уплашен сељанин к трговцу, па му рече:

— Господару, не знаш несреће?

— Које? — запита трговац.

— Крепао котао.

— Како крепао, ничији сине! — продере се трговац. — Како може котао крепати?

— Ето како, — прихвати сељанин — штогођ се коти ваља и да крепа.

И на овај начин, кад трговац потјера сељанина на суд, сељанин и у суду добије разлог и узме велики котао за мали.

А ШТА ТИ ЈЕ

Један чоек којег је бољео зуб сrete другога чоека ђе јауче иза гласа, па га упита шта му је. А кад му овај одговори да га је ујела змија, он му рече:

— Е ја мишљах тебе зуб боли!

СЕЉАК И МАГАРЕ

онио сељак магаре и на њему клак. Магарету или је био товар тежак, шта ли, еле неће да иде. Сељак гура, оно неће; он удри, оно неће па неће!

Е, најпошље, он што ће, те комад креча те магарету под реп. Креч опече магаре те оно у трк, а сиромах сељак трчи да се сломије. Трчи магаре, трчи он, док му дотужи те он стави и себи комад креча, па потеци уз магаре... Кад су били уз кућу, довикну он жени:

— Придрж' жено то магаре, а мени ваља још летити.

МЕДВЕД КАО ПУДАР

Један човек погодио медведа да му чува виноград. Кад је дошло време да се

виногради беру, види човек где сви људи одоше у бербу, те и он натовари кацу на кола, па оде у виноград да бере. Кад тамо, а у његову винограду нема ни једног гроздића, ни једне бобице, јер је медвед, док је чувао, помало јео, док није све грозђе појео. Кад то човек види, а он се ожалости, па седне крај винограда и стане плакати. А медвед, кад опази човека да плаче, и сам се ражали, па отиде на други крај винограда, те и он удри у плакање. Кад се тако после неког времена сити исплакаше, утре човек сузе, па оде к медведу и овако му рекне:

— Ето, у сваког човека има понешто грозђа, а у мене ни једне бобице; ако ја плачем, није чудо, бар ми је за невољу, али кажи ми, што ти плачеш, несретниче?

А медвед га стане тешити, каже:

— Ђути море, не плачи! Ако немаш грозђа ове године, а ти ћеш имати догодине; али за мене док се прочује какав сам пудар, неће ме штети нико више у службу узети. Ето зашто ја плачем!

ЛАЖ И ПАРАЛАЖ

С астану се једном два човјека, једноме је било име Лаж, а другоме

Паралаж, па рече Лаж:

— Јеси ли чуо за они струк зеља, те је у нашем селу изникнуо?

— Какво зеље? Не ја! — одговори Паралаж.

— То је страшило божје! Више од икаква дуба, дебље од икаква јаблана, а гранатије од највише јеле. Пода њ се може све село окупити и у хладу спавати и радити шта хоћеш. Све живо, што зеље једе, од њега се храни и ништа се не познава, колико да из морске пучине зацрпнеш чашу.

Сад почне Паралаж Лажи:

— А јеси ли ти чуо за они казан, што га ми сељани градимо?

— Не ја, — одговори — а какав казан?

— Казан, брате, чудо над чудесима! У њему ће бити преко десет хиљада ока; изнутра ће га направљати седамдесет и седам највјештијих калајџија, а с двора деведесет и девет; и колико ће бити широк неће моћи калајџије један другог виђети, него један другог звати иза свега гласа: — Лакше море! Не оштети ми радњу! — Али је то све ласно и бош; куда ћемо с њиме, јер у селу неће моћи станути?

Упита га Лаж:

— А, побогу брате, што вам хоће толики казан?

— Богме, ако и код нас изникне онолики струк зеља колики код вас, да га у овом казану варимо.

ЕРО С ОНОГА СВИЈЕТА

Копао Турчин с Туркињом кукурузе, па на подне отиде Турчин да препне

и да напоји коња, а Туркиња остане одмарајући се у хладу. Утом удари однекуд Еро:

— Помози бог, кадо!

— Бог ти помогао, кмете! А одакле си ти, кмете?

— Ја сам, кадо, с онога свијета.

— Је ли, бога ти, а нијеси ли виђео тамо мога Мују који је умро прије неколико мјесеци?

— О како га не бих виђео, он је мој први комшија.

— Па како је, богати, како живи?

— Вала богу! Здраво је, али се богме доста мучи без ашлука. Нема зашто да купи дувана, нити има чим да плати каву у друштву.

— А хоћеш ли ти опет натраг? Не би ли му могао понијети, да му пошљем мало ашлука.

— Би, зашто не би, ја идем сад управо тамо.

Онда Туркиња отрчи тамо ће јој се муж био скинуо од врућине, те узме кесу с новцима и штогод буде новаца у њој да Ери, да понесе Муји. Еро докопа новце, па метне у њедра, па бјежи уз поток. Тек што Еро замакне уз поток, ал' ето ти Турчина ће води коња да напоји, а Туркиња те предања:

— Да видиш, мо човече! Туда сад прође један кмет с онога свијета, па каже за нашега Мују да се мучи без ашлука: нема за што да купи дувана, нити има чим да плати каву у друштву, те сам му ја дала оно новаца што је било у твојој кеси, да му понесе.

А Турчин:

— Па куд оде? Куд оде?

А кад му жена каже да је отишао уз поток, онда он брже боље скочи на гола коња, па поћерај уз поток! Кад се обазре Еро и види Турчина ђе трчи за њим, а он онда бјежи. Кад дође под брдом у једну воденицу, а он утрчи унутра, па повиче воденичару:

— Бјежи јадна ти мајка! Ето Турчина да те посијече, већ дај мени твоју капу, а на теби моју, па бјежи уз брдо туда око воденице.

Воденичар видећи Турчина ђе трчи на коњу поплаши се и не имајући кад питати зашто ће и кроз што да га посијече, дâ Ери своју капу а Ерину баци на главу, па изнад воденице бјежи уз брдо. Еро метне воденичареву капу на главу, па још узме мало брашна те се поспе и начини се прави воденичар. Утом и Турчин дотрчи пред воденицу, па сјаше коња и улети у воденицу:

— Камо, море, таки и таки човјек, што је сад ту ушао у воденицу?

А Еро му каже:

— Ено га, видиш, ђе утече уз брдо.

Онда Турчин:

— Држи ми, море коња.

Еро узме коња, а Турчин уз брдо за воденичаром овамо-онамо по буквику. Кад га већ стигне и ухвати, а он:

— Камо, к... о, новци што си преварио моју жену, те узео да понесеш Муји на они свијет?

Воденичар се стане крстити и снебивати:

— Бог с тобом, господару! Ја нити сам виђео твоје жене, ни Мује, ни новаца.

И тако им прође читаво пô сата, док се освијесте и виде шта је. Онда Турчин потрчи на врат на нос к воденици, кад тамо, али хоћеш! Еро узјахао коња, па отишао без трага, а Турчин савије шипке па пјешице к жени. Кад га жена опази без коња, а она повиче:

— Камо, човече, шта уради?

Вели (тамо њој матер!).

— Ти си му послала новац да купи каве и дувана, а ја сам му послао и коња, да не иде пјешице.

ДОБРО ЈЕ КАД-И-КАД И ЖЕНУ ПОСЛУШАТИ

О

тиде једном некакав чипчија код свог аге, па му није имао шта друго

да понесе на пешкеш, него само један пар пилади. Кад дође до аге, поклони му се по обичају и у руку пољуби, а ага тек што га види ђе носи пар пилади рече:

— Еј, валај, рајо, како си?

— Добро у твоје здравље, мој лијепи ага! — одговори му.

— А јеси ли, болан, већ што донио него то двоје згурено пилади?

— Богме, ага, нијесам, него да ти право кажем, хоћух понијети и мало масла, па ми, да опростиш, жена не даде, говорећи ми да немамо у кући но нешто мало.

Ага се поглади по бради, па рече:

— Валај, ко жену слуша, он је гори од жене, и зато не ваља жену никада слушати.

Након неколико доба опет дође нешто послом до аге и понесе му мало масла, а он га упита:

— Болан, јеси ли ми већ што донио, него ови филцан масла?

— Не, ага мој, него да ти право кажем, даваше ми јутрос, да опростиш, моја жена један добар пар кокоши и десет пута рече ми: „На, понеси ово нашему доброне аги“, — а ја, како ми ти оно рече скоро, не хћех жену послушати.

На које му ага рече:

— Добро је кад-и-кад и жену послушати.

ШЉИВЕ ЗА БУБРЕ

Б

ио један човек, па имао сина, врло ваљана и угледна момка. Кад му син

дорасте за женидбу, стане човек мислити, како ће наћи према сину и девојку добру и ваљану. Најпосле смисли једно, натовари пуна кола шљива, па пође селом викати:

— Хајд'те, људи, шљива за ђубре!

Брзо се пронесе селом глас о томе да је неки човек зар померио памећу, па даје шљиве за ђубре. Потрчаше људи на тај глас и стадоше чистити и купити ђубре по кућама, да промене за шљиве. Тамо, видиш, нека девојка накупила пун кецељац ђубрета, друга опет носи у врх једну котарицу, а једна се хвали јадна јој мајка! — да би могла све шљиве измењати за ђубре, само је мрзи да толико чисти кућу. И човек сваком даде пуно шљива. Утом дође нека девојка, стисла мало прашине у шаку, па и она иште коју шљиву.

— А што, синко, ниси више скупила, та то је одвећ мало? — рече јој човек.

— Та донела бих ја, чико, и више, али немамо; и то смо једва ја и мајка којегде по буџацама настругале, — одговори стидљиво девојка.

То је човек баш и тражио, јер видећи да је чиста и вредна девојка одмах је испроси за свог сина, и они поживеше дуго и срећно.

ПОМОЗ БОГ, ЗЛА ЖЕНО!

У

даривши некакви путници поред много жена које су у друштву сјеђеле,

један од њих рече шале ради: „Сад ћу ја познати која је зла жена међу овим женама“, па онда кад им се прикуче рече:

— Помоз бог, зла жено!

А једна између њих, која је управо била зла, одмах одговори:

— А како сам ти зло учинила, јела те болест!

ТРИ ТЕПАВЕ

У

једне удовице биле три кћери, све три тепаве. Просци дођу да их просе,

а мајка им запријети да ниједна не говори ништа, него да се стиде, а да ће она за њих говорити. Пошто просиоци посједају, скочи случајно пас на жрвње, а најмлађа опазивши, завика сестрама:

— Ткоти пат на дрвањ.

А средња јој одговори:

— Потрти па га потерај!

Најстарија, када чу, рече им:

— Тутите, једне нетретните, видите како там ја мудра па тутим!

ДОСЈЕТЉИВ УДОВАЦ

О

но је био један удовац, имао је три сина ожењена. Синовима му се

није свиђало, да им се отац под старост жени, зато нареде својим женама, да лијепо са оцем поступају и да га добро послужују. Жена свака пред својијем мужем казивала, да му оца послужује, али у ствари није било тако. Сирома старац да би доказао синовима, да му је нужда оженити се и да га снахе аман никако не послужују, смисли овај начин. Једног дана зовне сва три сина у своју собу, те ће им рећи:

— Ја сам имао триста дуката у својој соби, па ми је нестало. Једна између ваших жена украла је паре, јер и сами знате да други нико не улази у моју собу.

Тада синови дозову жене, те ће најстарији запитати своју да није узела очеве паре. А она ће:

— Ако сам му и ушла у собу има осам дана, да бог да ни од шта среће не имала!

Па затим се средња закуне да му није у собу ушла има двије недјеље. А најмлађа се исто тако закуне да му није у собу ушла има и мјесец дана.

Тада отац рекне:

— Ево пара, није ми их нестало, само сам ја стио, да ваше жене саме признаду да ме не послужују. Већ ево вам ови новци, за вас сам их и уштедио, а ето сами видите, да ми је нужда женити се.

Тад му се синови застиде и одмах га ожене.

ЦИГАНСКА ПОРОДИЦА

ријала се зими покрај ватре циганска фамиља. Рекне домаћица:

— Ех, да имамо масла, као што немамо брашна, па бисмо узајмили у селу таву, те бисмо начинили госпоцку питу.

Онда једно Циганче рекне:

— Ја бих је однио у пећ, да се испече.

А друго мичући руком, као да нешто испред себе граби:

— А ја бих је, мамо, овако јео.

— Кад циганин, отац му, то види, удри дијете шаком говорећи:

— Полако, враг ти матери! Зар ћеш ти сву сам појести?!

ЗАПАЛИО КУЋУ ДА ИЗГОРЕ МИШИ

И

мао чојек тикава (лубеница) и дрењина у кући о јесени, те је хранио за

пријатеља, кад би му у кућу дошао, па од некуда навру миши и једну му лубеницу начну, а напану на суве дрењине. Кад он то види, почне се бити шакама по глави, а не знајући како би мише похватао, а још мање како би их из куће изагнао, те завиче:

— Чекајте, чекајте, сад ћу ја вама казати поганови и погански синови!

Па унесе у кућу бремене сламе па зажди, а затвори врата. Почне кућа у плам, а миша цијукање, а домаћин:

— Ха, ха, тако ћу ја вас, да знате коме штету чините!

КАКО ЦИГАНИН НАУЧИ КОЊА ГЛАДОВАТИ

Н

екакоме Циганину учини се тешко хранити коња, зато намисли да га научи гладовати, и тако му престане давати ишто за јело. Кад коњ послије неколико дана цркне од глади, Циганин рекне:

— Хеј, несреће моје! Таман кад га научих гладовати онда црче.

ДОБРА ХВАЛА

С астану се двојица сиромаша, два главна пријатеља, који се нијесу задуго виђели. Пошто се најприје за здравље упитају, упитаће један другог:

— Како ми сад животиш?

— Добро, — одговори други. — Што имам пара све ми је у житу; а што имам жита све ми је у брашну; што имам брашна све ми је у хљебу; а што имам хљеба све ми је у трбуху.

ДВИЈЕ ЉЕНШТИНЕ

Л

ежале су двије љенштине испод једне крушке, на којој су виђели циглу

једну крушку. Три су мјесеца лежале погађући се који ће се од њих два попети на крушку, да ону крушку убере, док једва нађу за право да пође они који је млађи. Крене ти се он и неђељу се дана пео доклен је дошао да крушку убере, а крушка презрела те се обруни и пане таман пред онога те је под дрво лежао, па они озгор рече ономе доље:

— Благо теби, брате љенштино, кад ћеш се сад муктешевине и без икакве муке најести!

А он њему оздо:

— А што ми се, брате, радујеш кад ми ваља жваћати док крушку изијем.

ГЛУВИ ВУК

У

селу Прњавору био један качар по имену Вук, који је био мало наглув.

Једног дана нађе га неки његов пријатељ у шуми где сече дрво за обруч, да поправи кацу, па му назове бога:

- Добро јутро, пријатељу Вуче!
- Сечем обруче, — одговори он.
- Како си, јеси ли здрав?
- Чини ми се да је прав.
- Шта ради стара прија?
- Попушта мало оздо, па хоћу да је попритегнем, — одговори глувча.

СВИЈЕТУ СЕ НЕ МОЖЕ УГОДИТИ

Један човек идући из вароши кући јао на магарцу, а његов син, момчић од

десетак-петнаест година, ишао поред њега пјешице. Сусретне их један човек, пак рече:

— То није право, брате, да ти јашеш, а дијете да иде пјешице; твоје су ноге јаче од његових.

Онда отац сјаше с магарца, и посади сина на њ. Мало даље сретне их други човек па рече:

— То није лијепо, момче, да ти јашеш, а отац да ти иде пјешице, твоје су ноге млађе.

Онда узјашу обојица и пођу тако мало, али их сретне трећи човек, пак рече:

— Кака је то будалаштина: два матора магарца на једној слабој животињи! Право би било да човек узме батину, пак да вас обојицу шћера.

Онда сјашу обојица, и пођу пјешице, отац с једне стране, син с друге, а магарац у сриједи. Сретне их четврти човек, пак рече:

— Ала сте ви чудна три друга! Зар није доста да двојица иду пјешице? Не би ли лакше било да један од вас јаше?

Онда отац рече сину:

— Ми смо обојица свакојако јахали на магарцу, сад ваља да магарац јаше на нама; — пак онда обале магарца на земљу, те му један свеже предње ноге, а други стражње, па га онда узму на колац међу се, и тако га понесу. А кад се људи који су их сретали и стизали стану сад још већма смијати и чудити онда отац уједанпут бацивши магарца на земљу и почевши га дријешити, повиче:

— Та онај је сваки човек луђи од овога магарца који хоће свему свијету да угоди. Ја ћу с мојим магарцем да чиним како сам и најпре по мојој вољи чинио; а људи нека говоре шта им драго.

Па онда узјаше на магарца а син поред њега пјешице; и тако отиду кући.

КРАЈ

БЕЛЕШКЕ О ИЗВОРИМА И ПРИПОВЕТКАМА

ИЗВОРИ

ри избору приповедака за ову Антологију прегледане су све изворне

збирке народних умотворина до којих се данас могло доћи, бројна повремена издања и сви часописи са прилозима народног стваралаштва. Убирали смо цветове искључиво из оригинала, тј. из дела која су сами скупљачи објавили, или зборника и часописа где је приповетка први пут била штампана; у случајевима кад је скупљач више пута објављивао исто дело па у њега уносио допуне и исправке, одабрану приповетку смо савњивали са свим њеним редакцијама па се одлучивали за ону која нам се бољом учинила. — Изостављајући набрајање свих прегледаних извора, наводимо оне које смо искористили за састављање ове Антологије:

1. Вук Стефановић: Српски рјечник, Беч 1818.
2. Вук Стеф. Караџић: Српски рјечник, Беч 1852.
3. В. С.: Народне српске приповијетке, Беч 1821.
4. Вук Стеф Караџић: Српске народне приповијетке, Беч 1853.
5. Вук Стеф. Караџић: Српске народне приповијетке, Беч 1870 (у наклади Ане удовице В. С. Караџића).
6. Вук Стеф. Караџић: Српске народне пословице и друге различне као оне у обичај узете ријечи, Цетиње 1836.
7. Вук Стеф. Караџић: Српске народне пословице и друге различне као оне у обичај узете ријечи, Беч 1849.
8. Вук Стеф. Караџић: Живот и обичаји народа српскога, Беч 1867 (у наклади Ане удове В. С. Караџића).
9. Вук Врчевић: Српске народне приповијетке понајвише кратке и шаљиве, на свијет издало „Српско учено друштво“, Београд 1868.
10. Вук витез Врчевић: Српске народне приповијетке, понајвише кратке и шаљиве, књига друга, Дубровник 1882.

11. Вук витез Врчевић: Народне сатирично-занимљиве подругачице, скупио их по Боки Которској, Црној Гори, Далмацији, а највише по Херцеговини, — Дубровник 1883.
12. Вук витез Врчевић: Народне басне, скупио их по Боки, Црној Гори, Далмацији, а највише по Херцеговини, — Дубровник 1888.
13. Ђорђе Којанов Стефановић: Српске народне приповедке, Нови Сад 1871.
14. Босанска вила — лист за забаву, поуку и књижевност — уредник Никола Т. Кашиковић, Сарајево; искоришћена годишта: 1887, 1889, 1890, 1891, 1892, 1899, 1901, 1909, 1912 и 1913.
15. Лука Грђић-Бјелокосић: Стотина шаљивих прича из српског народног живота у Херцег-Босни, Мостар 1902.
16. Светозар Мл. Бајић: Српске народне приповетке из Баната, Нови Сад 1905 („Књиге за народ“ Матице српске, св. 115).
17. М. Б. Милићевић: Живот Срба сељака, Београд 1894 (друго изд.)
18. Кићине приче — народни хумор — св. 1, Београд (1923?).
19. Андра Гавриловић: двадесет српских народних приповедака, Београд 1925 (друго издање).
20. Српска краљевска академија: Српске народне приповетке, књ. I, уредио Веселин Чајкановић, Београд — Земун 1927 (избор из XXIX Академијиних рукописних збирака).
21. С (разрешено: Стеван Сремац): Насрадин хоџа, његове досетке и будалаштине у причама, Београд 1952 (треће издање, до првога нисмо могли доћи),

ПОДАЦИ О ПРИПОВЕТКАМА

1. ТАМНИ ВИЛАЕТ: Први пут објављен под речју „тама“ у другом издању *Српског рјечника* Вука Ст. Караџића, 1852. Затим га је Вук уврстио и у рукопис своје књиге *Живот и обичаји народа српскога*, која је издата тек после његове смрти, 1867; овом приликом Вук му је проширио наслов назвавши га „Тамни вилает или само тама“, док је сав остали текст пренео без икакве промене. Доцнији састављачи антологија народних приповедака узимали су слободу да овој причи мењају почетак додајући вулгаризовано „Био један цар...“ итд. Ми смо се држали Вукова оригинала.

2. БАШ-ЧЕЛИК: Рукопис је нађен у књижевној заоставштини В. Караџића. Приповетку му је био послао Максим Шкрљих из Боке Которске; наслов је изгледа дао Буро Даничић, као и за многе друге. Први пут је објављена у посмртном издању Вукових народних приповедака, 1870.

3. АЖДАЈА И ЦАРЕВ СИН: Вуку Караџићу испричао и написао Грујо Механџић из Сентомаша, за време заједничког боравка у земунском лазарету 1829, где су се обојица нашла враћајући се из Србије у Аустрију. Том приликом Вук је од Механџића добио још седам приповедака. Ову је Вук објавио у свом другом издању народних приповедака, 1853.

4. У ЛАЖИ СУ КРАТКЕ НОГЕ: Рукопис нађен у књижевној заоставштини Вука Караџића. Приповетку је био добио од Грује Механџића. Објављена је у посмртном издању Вукових народних приповедака, 1870.

5. ДЈЕВОЈКА БРЖА ОД КОЊА: Вуку Караџићу по слао из Боке Которске Вук Врчевић. Објављена у Караџићевом издању од 1853. Скрећемо пажњу на случај да у наслову стоји „дјевојка“... а у целој се причи говори „ђевојка“, чиме је В. К. свакако хтео да истакне како је чувао оригинални народни изговор чак и када је лично мислио да понеку реч треба друкчије и писати и изговарати.

6. СТОЈША И МЛАДЕН: све као под 3.

7. ЗЛА СВЕКРВА: Вук Караџић ју је добио од Вука Врчевића. Објављена у посмртном издању Караџићевих народних приповедака, 1870.

8. ЦАРЕВ ЗЕТ И КРИЛАТА БАБА: Први пут објављена у посмртном издању Караџићевих народних приповедака, 1870.

9. ЗЛАТНА ЈАБУКА И ДЕВЕТ ПАУНИЦА: Све као под 3.

10. ГРБО И КРАЉ ЂАВОЛСКИ: Забележио учитељ Милан Шутвић (Поцрње, Херцеговина) и објавио у *Босанској вили* за 1899 г., стр. 216, под насловом „Смрт ђаволског краља“ (наслов изменио др. Војислав Јовановић у својој антологији). Од ове приче изоставили смо последњу реченицу, у којој се говори да је Грбо на крају побио и своју браћу.

11. У ЦАРА ТРОЈАНА КОЗЈЕ УШИ: Све као под 3.

12. СЕДАМ ВЛАШИЋА: *Први пут* објављена у збирци Ђорђа Којанова Стефановића *Српске народне приповетке*, Нови Сад 1871, под насловом „Опет седам влашића“.

13. ЗЛАТОРУНИ ОВАН: Вуку Караџићу послао земунски учитељ Лазар Марјановић. Објављена у Вуковом издању од 1853.

14. ТРИ ЧУДА: Забележио Јован Б. Зорић, свештеник из Босне (село Крњеуша, срез Босански Петровац). Објављена први пут у зборнику Српске академије наука: *Српске народне умотворине*, књ. I, уредио и научно обрадио Веселин Чајкановић, Београд — Земун 1927.

15. АЛА: Испричао је Јован Драгановић из Славиња под Старом Планином скупљачу Мих. Ст Ризнићу. Објављена у зборнику Српске академије наука, 1927 (остали подаци као под 14).

16. МИЛОШ И ДИВОЊА: Забележио Воркапић од приповедача Петра Вучковића, младића из Трновца (срез Глина). Објављена у зборнику Српске академије наука, 1927 (остали подаци као под 14)

17. НЕМУШТИ ЈЕЗИК: Све као под 3.

18. ЂАВО И ЊЕГОВ ШЕГРТ: Све као под 3.

19. КРАВАРИЋ МАРКО: По причању Томе Воркапића, ратара из Воркапића (Вргин Мост), забележио свештеник Јован Воркапић. Приповетка објављена први пут у зборнику Српске академије наука, 1927 (остали подаци као под 14).

20. ВЕЗЕНА МАРАМА: Забележио Душан С. Трипковић из Београда и објавио у *Босанској вили* за год. 1909, стр. 214.

21. ДВАНАЕСТ МРВА: За професора Андру Гавриловића записао деветнаестогодишњи приповедач Риста Митровић, родом из Херцеговине. Објављена у збирци А. Гавриловића: *Двадесет српских народних приповедака*, Београд 1906 (друго издање 1925).

22. КО МАЊЕ ИШТЕ ВИШЕ МУ СЕ ДАЈЕ: Све као под 3.

23. ПРАВА СЕ МУКА НЕ ДА САКРИТИ: Све као под 3.

24. ПЕПЕЉУГА: По сећању из детињства, како је упамтио да се причала у Тршићу (Јадар), написао је Вук Ст. Караџић и објавио у свом издању од 1853.

25. ТИВТИЗ И ЦОМЕТ: Забележио Ђорђе Јовановић, трговац из босанског Прњавора, по причању Ристе Илишковића. Објављена у *Босанској вили* за год. 1901, стр. 249.

26. ОТКУД ЧОВЈЕКУ ОСАМДЕСЕТ ГОДИНА: Забележио М. Б. Милићевић, књижевник из Београда. Објављена ијекавским наречјем у *Босанској вили* за год. 1887, стр. 170.

27. ПРАВДА И КРИВДА: Вуку Караџићу послао из Боке Которске Вук Врчевић. Објављена у Караџићевом издању народних приповедака од 1853.

28. СРЕЋА И НЕСРЕЋА: Забележио Светозар Мл. Бајић и објавио први пут у *Јавору* за год 1876, стр. 473. По његовом рукопису поново објављена у зборнику Српске академије наука (подаци као код 14) одакле је и ми преносимо.

29. УСУД: Од две верзије ове приповетке, Грује Механџића и Лазара Марјановића, В. Караџић се одлучио за прву и објавио је у свом издању од 1853.

30. СВЕ, СВЕ, АЛИ ЗАНАТ: По сећању из детињства, како је упамтио да се причала у Тршићу, написао је Вук Ст. Караџић и објавио прво у *Додатку Српских новина* (число 91, 15 нов. 1821) а потом у књигама нар. приповедака од 1821 и 1853.

31. ЈЕДНА ГАБЕЛА У КАО, А ДРУГА ИЗ КАЛА: Све као под 24.

32. НЕ УЗАЈМЉУЈ ЗЛА, ЈЕР ЋЕ ТИ СЕ ВРАТИТИ: По причању Милоша Зеленовића забележио Никола Т. Кашиковић и објавио у *Босанској вили* за 1887, стр. 106.

33. НОВАЦ ДУШОГУБАЦ: Забележио по причању Мише Попова Скорупова из Ђале (Банат) скупљач Светозар Мл. Бајић и објавио у својој збирци српских народних приповедака, 1905.

34. СВЕТИ САВА И ЂАВО: Рукопис нађен у књижевној заоставштини Вука Караџића и објављен у посмртном издању његових народних приповедака, 1870.

35. ДЈЕВОЈКА ЦАРА НАДМУДРИЛА: Вуку Караџићу послао поп Вук Поповић из Рисна. Објављена у Караџићевом издању народних приповедака од 1853. И у овој је причи исти случај са „дјевојкама“ и „ђевојкама“ као и под 5.

36. НЕМА ВЕЋЕГ ВРАГА НАД ВОЈНИКА: Испричао и забележио Голуб Роснић, а редиговао Вељко Радојевић из Херцег Новог и објавио у *Босанској вили* за 1891, стр. 251.

37. ХАМАЛ И ХАЦИЈА: Забележио у Коњицу (Босна) Ристо В. Терзић. Објављена у *Босанској вили* за 1890, стр. 310.

38. ЦРВЕНА БРАДА: Забележио у Мостару учитељ Сава Н. Семиз. Објављена у *Босанској вили* за 1892, стр. 431.

39. БЕКРИ-МУЈО: Објавио први пут Вук Ст. Караџић у *Даници* за 1834; поново објављена у посмртном издању Вукових народних приповедака 1870.

40. БОЉА ЈЕ ДОБРА ШТЕДЊА НО РЂАВО ТЕЧЕЊЕ: Забележио у Требињу Вук Врчевић од приповедача Дервиш-Асана Адовића и објавио у својој другој књизи народних приповедака, 1882.

41. ДВА НОВЦА: Чуо од једног просјака у Новом Саду па је онда сам написао Вук Ст. Караџић. Објављена први пут у Вуковом издању народних приповедака од 1853 г.

42. ЗЛА ЖЕНА: Све као под 30. (*Српске новине*: число 89, 8 новембра 1821.)

43. ДЈЕВОЈКА, УДОВИЦА И ПУШТЕНИЦА: Све као под 30. (*Српске новине*: число 90, 11 новембра 1821.)

44. МАЈКА: Забележио у Власеницама Марко Р. Марковић, учитељ и објавио у *Босанској вили* за 1892, стр. 381.

45. НИЈЕ ВЈЕРА ТВРДА У ЈАЧЕГА: Забележио у Гацку Н. Н. Херцеговац и објавио у *Босанској вили* за 1887, стр. 222. Псеудоним писца разрешен у истом часопису за годину 1888, у списку сарадника под бр. 16 — то је: Стева Б. Зимоњић, из познате херцеговачке породице Зимоњића.

46. ЛИСИЦА И КОКОШКЕ: Забележио Вук Врчевић. Објављена први пут у издању Српског ученог друштва 1868, а потом у каснијим издањима Врчевићевих народних приповедака.

47. КАКВЕ СУ ДЛАКЕ ОНАКВЕ СУ И ЋУДИ: Забележио свештеник Јован Воркапић по причању Томе Воркапића, ратара из Воркапића (Вргин Мост). Објављена у зборнику Српске академије наука 1927 (даље подаци као под 14). Једна, знатно слабија варијанта објављена је много раније у *Босанској вили* (1883, стр. 63), коју ми нисмо узели у обзир иако је старија.

48. ЗЕЦ И ЖАБА КОРЊАЧА: Забележио Вук Врчевић. Први пут објављена у издању Српског ученог друштва 1868, затим у посебном издању Врчевићевих народних басана 1888.

49. ЧОЕК И ЗМИЈА: Прибележио је Вук Ст. Караџић, тумачећи пословицу „Док ја гледам мој реп, а ти твога сина гроб, нема правог пријатељства међу нама“ — цетињско издање Вукових народних пословица, 1836.

50. ГРОЗНИЦА И ПАУК: Чуо од Нове Тривуњагића из Кумана скупљач Светозар Мл. Бајић и објавио је у својој збирци народних приповедака, 1905.

51. МЕЂЕД, СВИЊА И ЛИСИЦА: Забележио је Вук Караџић по казивању свог певача и *приповедача* Тешана Подруговића и објавио је прво у *Додатку Српских новина*; число 93, 29 новембра 1821; а потом у својој првој књизи српских народних приповедака 1821 г.

52. ЈАРАЦ ЖИВОДЕРАЦ: Нађена у књижевној заоставштини Вука Караџића и објављена у посмртном издању његових народних приповедака, 1870. Вуку је ову приповетку био послао Дамјан Груборовић, српски свештеник из Хрватске.

53. ВУК И КОЗА: Прибележио је Вук Ст. Караџић, тумачећи пословицу „Да нијесам патила, не бих се у сриједу спратила“. Објављена у цетињском издању Вукових народних пословица, 1836 г.

54. ЗЕЦ И ЛИСИЦА: Забележила Лепосава В. Обрадовић из Тавне и објавила у *Босанској вили* за 1912, стр. 204.

55. НЕВЈЕРА СТРАДА: Забележио Н. Н. Херцеговац (Стево Б. Зимоњић) из Гацка и објавио у *Босанској вили* за 1887, стр. 107.

56. КАКО ЈЕ ПОСТАЛА КРТИЦА: Објавио Милан Б. Милићевић у својој етнографској студији *Живот Срба сељака*, стр. 52 (друго, прерађено и попуњено издање, 1894).

57. КАКО ЈЕ ПОСТАЛА КОРЊАЧА: Забележио Вук Ст. Караџић под речју „корњача“ у првом издању свог *Српског рјечника*, 1818. Исту је причу Вук касније унео у своју рукописну књигу *Живот и обичаји народа српскога*, додајући при крају још једном реч „и чанак“ — што је свакако исправљање испуштеног у Рјечнику, па смо ову исправку и ми унели.

58. НАЈЉЕПШЕ МЈЕСТО У ХЕРЦЕГОВИНИ: Забележио Н. Н. Херцеговац (Стево Б. Зимоњић) и објавио у *Босанској вили* за 1887, стр. 140, под насловом „Два кабла соли“.

59. МУДРАЦ И СЕЉАК: Забележио Вук Врчевић. Објављена у издању Српског ученог друшва, 1868.

60. ГРЋИ ЈЕ АГА МЕМЕТ НО КИЈАМЕТ: Забележио Вук Врчевић и објавио у својој другој књизи народних приповедака, 1882.

61. ПАС И КРМАК: Забележио Вук Врчевић и објавио у својој збирци народних басана, 1888.

62. ЗВАЛИ МАГАРЦА НА СВАДБУ: Забележио Вук Врчевић. Објављена у издању Српског ученог друштва, 1868.

63. ШИЉАЛИ ВУКА НА ЋАБУ: Забележио Вук Врчевић и објавио у својој збирци народних басана, 1888.

64. ЗА НУЖДУ СЕ ЛАЖЕ: Забележио Нико Бесаровић у Сарајеву и објавио у *Босанској вили* за 1887, стр. 189.

65. ЛАЖ ЗА ОПКЛАДУ: Све као под 30. (*Српске новине*: число 90, 11 новембра 1821.)

66. ЋОСА И УГУРСУЗ: Забележио у ужичком крају Вид Жуњић 1886 г. Објављена у зборнику Српске академије наука, 1927 (даљи подаци као под 14).

67. ПАМЕТАН КАДИЈА: Забележио Н. Н. Херцеговац (Стево Б. Зимоњић) и објавио у *Босанској вили* за 1913, стр. 189.

68. БИСТРА БРАЋА: Забележио свештеник Јован Воркапић по причању Томе Воркапића, у времену између 1879 и 1903. Објављена у зборнику Српске академије наука, 1927 (даљи подаци као под 14).

69. АКО ПРЕВАЛИ — НИШТА: Забележио Вук Врчевић. Објављена у издању Српског ученог друштва, 1868.

70. ПУСТИО БИХ ЈА ЊЕГА, АЛИ НЕЋЕ ОН МЕНЕ: Забележио Вук Ст. Караџић, тумачећи истоимену пословицу у свом цетињском издању народних пословица, 1836.

71. ТУРЧИН, РАЈА И ЦИГАНИН: Забележио Вук Врчевић. Објављена у издању Српског ученог друштва, 1868.

72. ПОМАЖЕМ ТИ СПРДАТИ: Забележио Вук Ст. Караџић и објавио у свом цетињском издању народних пословица, 1836, тумачећи истоимену изреку.

73. ЕРО И ТУРЧИН: Објавио је Вук Ст. Караџић у свом првом издању народних приповедака, 1821. (*Српске новине*: число 91, 15 новембра 1821 г.).

74. ЕРО И КАДИЈА: Исто као под 73. (*Српске новине*: число 90, 11 новембра 1821.)

75. ЗЛОГУК: Забележио Вук Ст. Караџић, тумачећи ту реч у првом издању свог *Српског рјечника*, 1818.

76. НЕМОЈ, ХАЦИЈА, БОГА ТИ: Забележио Вук Ст. Караџић, тумачећи такву изреку у свом цетињском издању народних пословица, 1836.

77. ЗАШТО ЋАВО ОПАНКЕ ДЕРЕ: Забележио Вук Ст. Караџић у свом цетињском издању народних пословица, 1836, тумачећи узречицу „Доста је ђаво опанака подерао док је то и то учинио.“

78. ЗАБУНИО СЕ КАО ЦИГАНИН У ЛУКУ: Забележио Вук Ст. Караџић у свом цетињском издању народних пословица, 1836, тумачећи такву узречицу. — Ова прича, као и многе друге, налазе се и у Вука Врчевића. али је знатно слабија.

79. БОНИК И БОЛЕСТ: Нађена у рукописима Вука Ст. Караџића и објављена у посмртном издању његових народних приповедака, 1870.

80. УТОПИО СЕ ПОП ШТО НИЈЕ РУКУ ДАО: Нађена у заоставштини Вука Ст. Караџића и објављена у посмртном издању његових народних приповедака, 1870. Приређивачи тога издања рекли су том приликом, у пропратној белешци: „И за ове се

приповетке мора казати да би оне много савршеније биле да их је Вук за живота свога сам на свијет издао, јер их је он хтио још нешто поправити и боље за штампу дотјерати“... што је свакако тачно. Овој изврсној и тако карактеристичној причи мало „дотјеривања“ много би чинило, али дотеривања Вуковог. — Исту причу објавио је и Врчевић 1868, али нам се код Караџића учинила живописнија.

81. КУДРОВ И КУСОВ: Објављена у посмртном издању Вукових народних приповедака, 1870.

82. ЂАВОЛУ СВИЈЕЋУ ПАЛИО: Објавио Вук Ст. Караџић у свом цетињском издању народних пословица, 1836, тумачећи изреку: „Добро је (кашто) и ђаволу свијећу запалити“.

83. ВАРКА ПРЕД МАРКА: Објавио Вук Ст. Караџић, тумачећи такву изреку у свом цетињском издању народних пословица, 1836, а затим ју је мало изменио у бечком издању исте књиге, 1849.

84. КЛИНЧОРБА: Забележио Вук Ст. Караџић, тумачећи ту реч у свом првом издању *Српског рјечника*, 1818. Поновио ју је у *Пословицама* 1836, 1849 и *Рјечнику* 1852. Почетак приче је „Приповиједају да је...“ или „Приповиједа се да је.“...; има и других ситнијих стилских разлика. Узели смо текст из 1818 г.

85. НИЈЕСАМ БАШ ИЗ САРАЈЕВА: Забележио Вук Врчевић. Објављена у првој књизи његових народних приповедака 1868 (издање Српског ученог друштва), а затим сажетије и стилски више дотерана у посебном издању подругачица 1883. Преносимо је из овог последњег.

86. ГЛАВОМ О КАМЕН ДА МУ СЕ ОСВЕТИ: Све као под 85.

87. ГРАДИЛИ ВОДЕНИЦУ А ВОДЕ НИЈЕ: Све као под 85.

88. ПРИПРАВЉАЛИ РАЖАЊ ЗА ЗЕЦА: Све као под 85.

89. ДЈЕВОЈКА И КНЕЗ ЈОВО: Забележио Вук Врчевић и објавио у својој збирци народних подругачица, 1883.

90. И ВРИЈЕДИ: Забележио Вук Ст. Караџић, тумачећи такву пословицу у свом цетињском издању народних пословица, 1836.

91. КАД СЕ ХАРЧИ НЕК СЕ ХАРЧИ: Нађена у књижевној заоставштини Вука Караџића, и објављена у посмртном издању његових народних приповедака, 1870.

92. ЈАО, ЖЕНО, ИЗЈЕДЕ МЕ ВУК: Забележио Стево Ђоровић у Љубињу и објавио у *Босанској вили* за 1892, стр. 15.

93. НЕШТО ШУШНУ: Забележио Вук Ст. Караџић, тумачећи такву узречицу у цетињском издању народних пословица, 1836. Слична причица забележена је после Вука и од других, у различитим верзијама, али су све оне, чини ми се, слабије.

94. СЛОВО ИЖЕ АЛИ СИРЦА НИЖЕ: Објавио је Вук Караџић прво у *Српским новинама*, число 91, 15 нов. 1821; затим у свом првом издању народних приповедака, 1821; а потом ју је унео и у цетињско издање народних пословица, 1836. Ваља обратити пажњу на изговарање гласа *З* уместо *Ж* у последњој реченици; та карактеристика упућује на време кад су калуђере у Србији сачињавали претежно Цинцари и Грци, што је народни приповедач тако духовито маркирао.

95. БАВОЛАК: Забележио Вук Ст. Караџић, тумачећи такву реч у свом првом издању *Српског рјечника*, 1818.

94. СНАШИНА ПЕСМА: Објавио у шаљивом листу „Кићи“ Петар Чавић, деловођа из Дубља (Мачва), па је потом прича ушла у зборник „Кићиних прича“ свеска 1 (год. 1923?).

97. ХОЦА СЕ БОЈИ ЗА КРЧАГ: Забележио Стеван Сремац, књижевник. С. Сремац је о Насрадин-хоци приредио и издао збирку шала, досетки и лакрдија године 1894; та књига је поново издата 1922, па по трећи пут 1952. Служили смо се последњим издањем, у коме је одабрана приповетка објављена под насловом: „Бије ђаче да му не разбије крчаг“

98. КАД ЋЕТЕ ДА ВАМ ПАНЕ КИША: Прво ју је објавио Вук Ст. Караџић у *Даници* за 1829; а затим нешто мало измењену Вук Врчевић у својој првој књизи народних приповедака 1868, одакле је и ми преносимо.

99. КРЕПАО КОТАО: Рукопис нађен у књижевној заоставштини Вука Караџића и објављен у посмртном издању његових народних приповедака, 1870.

100. А ШТА ТИ ЈЕ: — Све као под 99.

101. СЕЉАК И МАГАРЕ: Забележио у Мостару Купусија и објавио у *Босанској вили* за 1892, стр. 75.

102. МЕДВЕД КАО ПУДАР: Чуо од Младена Станчића из Кумана и објавио у својој збирци народних приповедака Светозар Мл. Бајић, 1905.

103. ЛАЖ И ПАРАЛАЖ: Забележио Вук Врчевић. Објављена у првој књизи његових народних приповедака, 1868.

104. ЕРО С ОНОГА СВИЈЕТА: Записао Вук Ст. Караџић и објавио у првој својој књизи народних приповедака, 1821. И ову је причу Вук претходно штампао у *Додатку Српских новина*: число 91, 15 новембра 1821 год.

105. ДОБРО ЈЕ КАД-И-КАД И ЖЕНУ ПОСЛУШАТИ: Забележио Вук Врчевић. Објављена у првом издању његових народних приповедака, 1868, под насловом „Добро је *ђе* и жену послушати“, али како је на завршетку уместо *ђе* правилно употребљено *кадикад*, то смо сматрали за умесно да исправимо и наслов.

106. ШЉИВЕ ЗА БУБРЕ: Чуо од своје бабе, деведесетогодишње старице родом из Вршца из породице Акимовић-Маченков, скупљач Светозар Мл. Бајић и објавио је у својој збирци, 1905.

107. ПОМОЗ БОГ, ЗЛА ЖЕНО: Објавио Вук Ст. Караџић у свом цетињском издању народних пословица, 1836, тумачећи такву изреку.

108. ТРИ ТЕПАВЕ: Забележио Лука Грђић и објавио у *Босанској вили* за 1889, стр. 12. Ова прича забележена је и од других скупљача, у различитим варијантама, али нам се ова учинила најлепша.

109. ДОСЈЕТЉИВ УДОВАЦ: Забележио у Хрగాма код Маглаја Ђорђе Маринковић и објавио је у *Босанској вили* за 1892, стр. 15.

110. ЦИГАНСКА ПОРОДИЦА: Прво је објавио Вук Ст. Караџић у свом цетињском издању народних пословица 1836, тумачећи: „Да имамо масла, како немамо брашна, па бисмо посудили у селу тепсију, те бисмо начинили питу“, а потом Вук Врчевић у својој првој књизи народних приповедака 1868. Преносимо је из Врчевићеве збирке, јер нам се учинило да је боља.

111. ЗАПАЛИО КУЋУ ДА ИЗГОРЕ МИШИ: Записао и објавио у својој збирци народних подругачица Вук Врчевић, 1883.

112. КАКО ЦИГАНИН НАУЧИ КОЊА ГЛАДОВАТИ: Рукопис нађен у књижевној заоставштини Вука Караџића и објављена у посмртном издању његових народних приповедака, 1870.

113. ДОБРА ХВАЛА: Забележио и објавио у својој збирци народних приповедака Лука Грђић-Бјелокосић, 1902.

114. ДВИЈЕ ЉЕНШТИНЕ: Забележио Вук Врчевић. Објављена у првој његовој књизи народних приповедака, 1868.

115. ГЛУВИ ВУК: Објавио Драгомир Ђ. Ђоровић из Честина (Гружа) у „Кићи“, а затим прештампана у зборнику „Кићине приће“ св. 1 (год. 1923?).

116. СВИЈЕТУ СЕ НЕ МОЖЕ УГОДИТИ: Вуку Караџићу послали Ана и Вук Врчевић из Боке Которске. Објављена у Караџићевој *Даници* за 1828.

